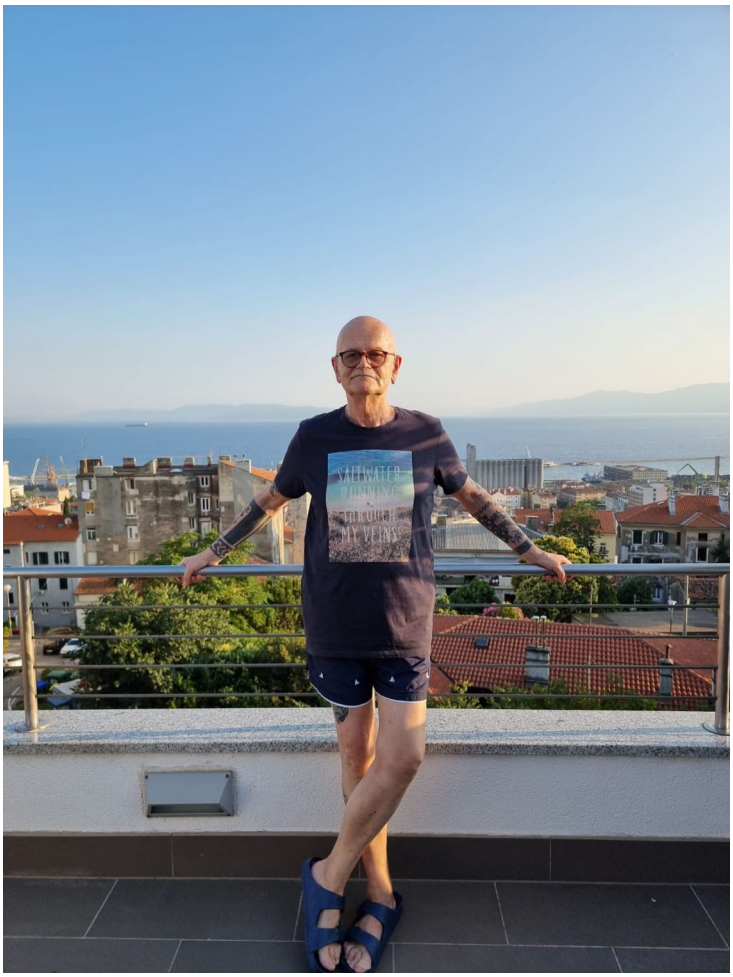
IGOR PIRNAT POMYKALO

MOJA AUTOBIOGRAFIJA

BIRKFELD 2026

Kao i sve ostalo što sam posljednjih godina napisao i o vlastitom trošku izdao, posvećujem u znak vječne zahvalnosti mojoj dragoj obitelji, njenim pokojnim kao i živim članovima.

IGOR PIRNAT POMYKALO

MOJA AUTOBIOGRAFIJA

FONDAZIONE PIRNAT – POMYKALO BIRKFELD 2026

IGOR PIRNAT POMYKALO, AUTOBIOGRAFIJA

Sadržaj str. 1

Popis fotografija i slika str.2, 3

UVOD str. 4-6

01.MOJA OBITELJ, MOJI PRETCI, FAKTI I LEGENDE, str. 7-18

02.RIJEKA, 1946/47 i ZG, 1947-1965 str. 19-36

03.ZAGREB 1, 1966-1983, str. 37-46

04.ZAGREB 2, 1964-1983, Rana glazba, str. 47-72

05.ŽIVOT U TUDJINI I, Beč 1983-2000 str. 73-92

06.ŽIVOT U TUDJINI II, ITALIJA 1 i PIREGG, 2000-2008 str. 93-101

07.PEMZIJA, 2009 do danas, PIREGG, ITALIJA (2 i 3) i BIRKFELD str.102-120
Moja inozemna karijera, od 1983 do danas str.117-120

08.ZA KRAJ MOJE AUTOBIOGRAFIJE, str.121-134

09.DODATAK: str.135

Moj prosječni dan i tjedan danas str.136
1.Vesele zgode i nezgode str.137
-Iz moje orkestralne „karijere“ (1966-1983) str.137
-Rana glazba, ansambl USZ, „Društvo…“ i t.d. str.139

-Od 1983 nadalje, Beč, „Clemencic Consort“, str.145
„Ensemble Lyra Wien“ i slično

2.Moji interesi i hobiji str.152
-Ljubav prema prirodi str.152
-Životinje str.153
-Auto str.158
-Karate str.159
-Bicikl i ostalo str.160
-Moje plovidbe i „plovidbe“ str.162
-Moje tetovaže str.165
-Ostalo str.165
-Astronomija str.166

3.Moja “društvenost”? str.167
Život u Austriji str.168
Život Italiji i Talijani općenito str.169
Moj besplatni rad str.170

Bibliografija mojih radova, izbor str.172

Diskografija str.173

Linkovi str.175

POPIS FOTOGRAFIJA I ILUSTRACIJA

str. 7: Grb grada Petrinje

str. 8: Slika 1.Moj pradjed Andrija Pirnath, 2.Moja prabaka Rozalija, rođ. Bošković, 3.Moj djed Stjepan s obitelji: slijeva nadesno – majka Nada, baka Dragica, djed Stjepko, teta Vjera, a iza njih stoji stric Marko

str. 9: Slika 4.Moja baka Marija, 5.Moj djed Pomykalo, 6.Baka i teta Mica,
7.Moj stric Josip / Braco, 8.Stric Zvonimir / Zvonko, 9.Ja i bratić Slobodan (sin tete Mice), 10.Bratić Dražen (sin strica Brace).

str. 18: Slika 11.Teta Ljubica, prva supruga moga oca Ferde, nakon vjenčanja,
12.Teta Ljubica u Poreču, 13.Moje sestre Vesna i Vera, teta Ljubica i sestra Višnja

str. 19: Grb grada Rijeke

str. 20: Rijeka: Slika 14.Majka Nada i otac Ferdo, 15.Moja sestra Vera i ja
16.Prvo kupanje u moru... i 17.Prije prve „plovidbe”?

str. 37: Opatička ulica, Gornji grad, Zagreb, noću.

str. 38: Slika 18.Moja majka sa svojim učenicima solo pjevanja; ja čučim sprijeda. 19.Naš bend “Pirati”/ “Uskoci” ispred Tita, 1963: s lijeva na desno: ja, Zlatko Miksić-Miksa, Duško Sabolović, Mladen Kodrić-Deni, Vojko Sabolović, Darko Zidar-Gic i Duško Sekulić-Brada.

str. 47: Michael Praetorius, 1619.: Tri viole da gamba i lira da braccio

str.48: Sl.20.Ansambl “UNIVERSITAS STUDIORUM ZAGRABIENSIS” na turneji u Francuskoj, 1976., s lijeva na desno: Tibor Kuti, Mihail Canev, Konstatin Iskra, ja, Ive Pincetić, Rahelka Burzevska, Alojzije Seder i Dražen Maretić.
21.Duo "Musica Duorum": Igor Pomykalo i Tibor Kuti.

str.73: Jakob Hoefnagel: Wien/ Beč, pogled na grad iz 1609. godine.

str.74: slika 22."Clemencic Consort" Beč 2000: sasvim desno ja i René Clemencic.
str.75: Slika 23."Duo Pomykalo" (MV i ja), Bregenz 1984.
24."Ensemble Lyra Wien" 1987: MV, Reinhard Czasch i ja.
str.76: Slika 25."Ansambl Lyra Wien" 1992? , L – R: ja, MV, Alois Glassner, Christof Prinz i Michael Poglitsch, 26."E. Lyra Wien" 1995? , L – R: ja, Esmail Vasseghi i MV.

str. 92: Moje četiri supruge: Sl. 27.Maja, ja, Dražen i francuski kolege, ansambl „USZ” na turneji po Francuskoj 1976.; 28. i 29. Drugi brak 1982-1989, 30.Nedra u Zagrebu, 31.njezin rođendan
32.druženje s prijateljima nakon našeg vjenčanja 1991.
33.Judita, njezini sinovi Alen i Andrej te ja u Splitu, 1997.

str. 93: I. Pomykalo: Porta Padova, Cittadella, 2005., akvarel

str. 100: Moja hrvatsko-talijanska obitelj 1: 34.Moja teta Vjera i ja u Zagrebu,
35.Giulio i Vera, 36.Sestra Vera i ja u New Yorku, 37.Moja nećakinja Giuli u Cittadelli,
38.Sestre Vesna i Vera te ja u Poreču, 39.Ja, sestra Višnja i njezina kći
Aleksandra (Saša) u Zadru.

str. 101: Moja hrvatsko-talijanska obitelj 2: 40.Dva Igora, Cristinin sin i ja u Poreču,
41.Moja nećakinja Cristina i njezin suprug Neno, 42.Cristina i njezin sin Igor,
43.Cayenne i Vera, 44.Majka, ja i Ferdo,

45.Moj kuzen Boris Volčanšek, ja i Giuli u Zagrebu, 2025.

str. 102: Ja u svom studiju P. (kao Piregg) oko 2009.

str. 121: Giada Zambelli, 2014.: Tetovaža „Vuk” (koja mi štiti leđa...)

str. 124: Sl. 46.Dr. Jie Gao, intervju br. 1 za „National Centre for Performing Arts”, Peking 2026.

str. 134: 47.Dr. Jie Gao, intervju br. 2 za „Music Weekly”, Peking 2026.

str. 135: Karate klub „Tempo” Zagreb u Splitu, oko 1968./69.: stoje, slijeva nadesno, braća Nikola i Ilija Smoljenović, ?, Stjepan Čelan, pokojni Slobodan Ivković; čuče: ? Kolman, ?, ja.

str. 157: Sl. 48.Ja i Cayenne – Kokka 1 Piregg, 49.Kokka 1 i Ferdi Piregg,
50.Giuli i Ferdi Piregg, 51.Ferdi i Aida Luce (Kokka 2) iza njega, Birkfeld

str. 162: Sl. 52.Moj crtež brodice „Školjkica”, 1973. – 1980.…

str. 167: „Pozivnica” na vratima mog „carstva”

str. 176: Sl. 53.Giuliana Gerini: logotip za „Igor Pomykalo Turbofiddler”, Beč 2000.

Nakon te stranice odlučio sam dodati još njih nekoliko, svaka posvećena drugom području odnosno osobama.

UVOD:

Kao što je iz sadržaja vidljivo moja autobiografija počinje poglavljem u kojem vam pričam o mojem *backgroundu*, mojoj obitelji sa majčine i očeve strane. Bez mojih predaka, bez svih tih časnih, inteligentnih, nadarenih, sposobnih i uspješnih osoba ne bi bilo mene. Moja ličnost, moj karakter (sa svim njegovim pozitivnim a i onim manje pozitivnim stranama), moji talenti, sposobnosti i interesi ne bi bili ovakvi kakvi jesu.

U mojoj autobiografiji govorim isto toliko o mojem privatnom životu koliko o onom profesionalnom i javnom jer medju njima nije nikada postojala neka granica nego su se neprestano uzajamno preplitali i utjecali (ili se ometali…) jedan na drugoga. Eto, s time u vezi pada mi na pamet lijepa usporedba sa našim drevnim hrvatskim pleterom.

Obzirom da je u posljednjih 60-ak godina rana glazba bila toliko dominantna u mojem životu, počeo sam taj dio mojih sjećanja zapisivati već u proljeće 2018. godine. On je prvo bio uključen u materijal kojeg sam predao Muzičkoj akademiji u Zagrebu, zajedno sa povećom donacijom mojih nota, knjiga i nešto CD-a.[1] Već me je ta aktivnost odnosno bavljenje sa prošlošću (mojom ali i onom zajedničkom, mojih kolega, mojih obitelji sve do naše domaće i inozemne publike) navela na ideju da se jednog dana počnem ozbiljno baviti zapisivanjem i bar djelomičnim objavljivanjem tih sjećanja. 2019., u vezi sa proslavom mojih pedeset godina aktivnog bavljenja ranom glazbom objavljivao sam ih u nastavcima na mojim FB grupama[2] i kasnije stavio na moju internetsku stranicu, kako bi ih svatko mogao pročitati i preuzeti. Zbog čega sve to? Razlozi su ”na dlanu”; netko to treba napraviti i time oteti posvemašnjem zaboravu niz detalja, ideja, kako onih smiješnih tako i onih drugih, ozbiljnijih, dogadjaja. Oni bi jednim dijelom mogli biti zanimljivi ljudima moje i bližih generacija kao podsjetnik na niz vrlo dragih i lijepih (ili ne) uspomena. Onima koji to nisu doživjeli (eventualno samo čuli da se n.pr. u Zagrebu sredinom 70-ih i početkom 80-tih godina to i to dogadjalo na planu rane ili glazbe općenito) ova sjećanja mogu dati neke ideje, barem minimalan uvid u to što smo tada svi skupa; znanstvenici, izvodjači, organizatori glazbenog života i publika, zajedno stvarali i od čega je bar nešto negdje i ostalo.

2019. sam napisao da ću možda jednog dana sav taj i dodatni materijal (slike, fotografije, programi i sl.) izdati u obliku jedne digitalne ili štampane knjižice. U ovoj godini, na kraju koje (30. prosinca) slavim moj osamdeseti rodjendan, mislio sam da bi bio pravi trenutak sakupiti sva već objavljena ili postojeća rano glazbena i ostala sjećanja, tome dodati niz novih informacija i objaviti ih u obliku moje autobiografije.

Želja mi je, pri mojem subjektivnom zapisivanju vlastitih sjećanja biti, kolikogod je to (ne)moguće, objektivan, iskren i pošten te ne štedjeti ni sebe niti druge gdje smatram da treba reći istinu. Moje uspomene ne moraju se u slučaju istih dogadjaja u potpunosti poklapati sa onima mojih kolega[3], prijatelja a pogotovo ne onih, koji su mi (iz bilo kojeg razloga) uvijek bili i ostali manje skloni ili jednostavno zavidni...

Nastojao sam poštivati privatnu sferu svake od osoba koje spominjem. Izuzetak čine imena kolega - koja su ionako svima bila dobro poznata kao suradnika mojih/ naših ansambala, a pojavljuju se i u ostalim materijalima poput programa, kritika, na LP pločama, u navodima uz

[1] O ovome vidi na https://muza.zaki.com.hr/ i na mojoj internetskoj stranici www.igorpomykalo.eu

[2] Igor Pomykalo: www.facebook.com/igor.pomykalo , i IPs EARLY MUSIC IN CROATIA, RANA GLAZBA U HRVATSKOJ

[3] Svugdje gdje upotrebljavam muški oblik podrazumijeva se da je općenitog značenja te se odnosi i na sve moje drage kolegice, prijateljice i ženski dio moje drage obitelji.

fotografije i drugo. U slučaju mojeg privatnog života, osim imena mojih supruga, ostala imena spominjem samo općenito (opisno, bez imena) ili pod inicijalima.

Rado bih izbjegao politiku ali kako je ona uvijek igrala neku, čak bitnu, ulogu u životima mojih predaka, roditelja pa i mene samog, to naprosto nije bilo moguće.
Moji komentari ondašnjeg komunističkog i nedemokratskog režima, sa sveprisutnim ali prisilnim "bratstvom i jedinstvom", sigurno će nekoga iritirati ali ponavljam: radi se o mojim, subjektivnim, sjećanjima i osjećajima, iza kojih čvrsto stojim sa svojim životnim iskustvom od gotovo 80. godina. S tim u vezi ističem da (sa obadvije strane obitelji) dolazim iz lijevo ali socijalno demokratski a ne totalitarno komunistički orijentirane tradicije. Od nekih 18 godina nadalje želio sam otići u „veliki" (ili bar malo veći…) svijet. Premda se ne smatram političkim disidentom ili emigrantom najkasnije poslije Titove smrti ekonomska, kulturna i politička atmosfera u bivšoj Jugoslaviji počela me doslovno gušiti pa sam intenzivno pokušavao naći načina da se od tamo jednom za uvijek i maknem.

U zdravu socijalnu demokraciju (koja je nekad imala većinu u Austriji, skandinavskim zemljama te većem dijelu tadašnje zapadne Europe) usprkos svega vjerujem i danas, kao jedinu pravu i pravednu društveno-političku, ekonomsku i kulturnu, pa i ekološku alternativu svim ostalima (pogotovo onim krajnje desnim odnosno lijevim ili neo-liberalnim primitivnim kapital-) - izmima.

Svako toliko dolazi i dolazit će do nekih (barem djelomičnih) ponavljanja ali sam to pokušao smanjiti na minimum, baš kao i podnožne bilješke. Na kraju dodajem i jednu vrlo skraćenu listu sa najbitnijim biografskim podacima za lakšu orijentaciju. [*NB: možda ipak na početku?*]

Glazba je u životima mojih predaka (kroz posljednje tri generacije) a posebno mojih roditelja i mene samoga, igrala ključnu ulogu te je ona jedan od važnijih dijelova i moje autobiografije.

Medjutim, kako su ova moja sjećanja namijenjena prije svega mojoj obitelji i prijateljima a i mojim kolegama, pokušati ću uključiti gdje god je to moguće anegdote i (tragi)komične dogadjaje kojih je uvijek bilo dovoljno. Da ne preopteretim glavni tekst, veći dio netom spomenutog (zajedno sa drugim sjećanjima koja možda neće zanimati svakoga - pogotovo ne one koji će se na čitanje odlučiti jer ih zanima moja rano i općenito glazbena karijera) stavio sam u Dodatak, odnosno 8. Poglavlje - vidi u glavnom sadržaju.

Dio priča o mojim predcima čuo sam od mojeg djede Stjepana, Stjepka, Pirnat(h)a, dio od moje majke Nade i tete Vjere a niz zanimljivih informacija i starih obiteljskih fotografija dobio od mojeg kuzena Borisa Volčanšeka iz Zagreba, na čemu mu od sveg srca zahvaljujem.

Boris (rodjen u Zagrebu, 17. VII. 1937.), djelovao je kao plivač i plivački trener. Plivanjem se bavi od 1950. Bio je državni rekorder te državni prvak na 200 m delfin 1956–58. i u štafeti 4 × 100 mješovito 1960. Kao trener u zagrebačkoj Mladosti (1962–78) odgojio je mnogobrojne vrhunske plivače. Od 1969. do 1976. bio je trener državne reprezentacije.

Doktorirao 1979. a autor je priručnika: *Plivačke tehnike* (1986), *Sportsko plivanje* (1996) i *Bit plivanja* (2002). Kao nastavnik na Fakultetu za fizičku kulturu (danas Kineziološki fakultet) radio je od 1965. do umirovljenja (1999); u dva navrata, 1989-1991 i 1991-1993 bio je dekan na tom fakultetu. Republičku nagradu fizičke kulture dobio je 1980., a Državnu nagradu športa »Franjo Bučar« za životno djelo 1998.

Štampano izdanje moje autobiografije male tiraže biti će samo na mojem materinjem jeziku a ono digitalno, koje će biti moguće preuzeti sa moje internetske stranice, biti će (odvojeno), na hrvatskom i engleskom jeziku. U oba slučaja tome dodajem i izbor slikovnog i audio materijala.

Nekoliko riječi o jeziku kojim pišem. To je hrvatski jezik kojim se govorilo u doba mojeg djetinjstva, školovanja i studija sve do našeg (moje druge supruge Mire Valenta i mene) odlaska u inozemstvo 1983. To je jezik kojim mislim, govorim, ponekad sanjam i, eto, rado pišem. Premda sam u godinama mojeg života u Zagrebu (1947-1983) ponekad govorio i agramerskim kajkavskim, uvijek mi je bio bliži onaj primorski, čakavski i ikavski dijalekt kojim su govorile i dvije od mojih supruga. Svidjelo mi se pri pisanju koristiti neke arhaične izraze poput „*naravski*“ kako je govorio moj djed Stjepko. Kada pišem o mojim kratkim životima na i sa morem namjerno koristim riječi koje dolaze iz tog kraja i pišem ih kurzivom. Eventualne moje intervencije u tudjem tekstu dolaze u uglatim zagradama.

Usprkos činjenice da izvan domovine živim dulje nego što sam živio u njoj, austrijska sredina (kojoj dugujem jako puno) nije me uspjela asimilirati, (premda bi mi život tamo bio nešto pogodniji da sam to dozvolio) i svih tih godina sam u sebi kao vječni plamen čuvao moj jedini identitet Hrvata, ponosnog na sve ono bitno i pozitivno iz naše povijesti i kulture ali istovremeno vrlo kritičnog prema svemu što to sigurno nije bilo - baš kao što to nije niti sada.

Kao i sve ostalo što sam posljednjih godina napisao i o vlastitom trošku izdao, posvećujem u znak vječne zahvalnosti mojoj dragoj obitelji, njenim pokojnim kao i živim članovima.

PRVO POGLAVLJE

MOJA OBITELJ, MOJI PRETCI, FAKTI I LEGENDE

SL.1.MOJ PRADJED ANDRIJA

SL.2.MOJA PRABAKA ROZALIJA

SL.3.MOJ DJED STJEPAN SA SVOJOM OBITELJI: S LIJEVA NA DESNO, MAJKA NADA, BAKA DRAGICA, DJED STJEPKO, TETA VJERA A IZA NJIH STOJI UJAK MARKO

OBITELJ POMYKALO MOJEG OCA

4.BAKA MARIJA

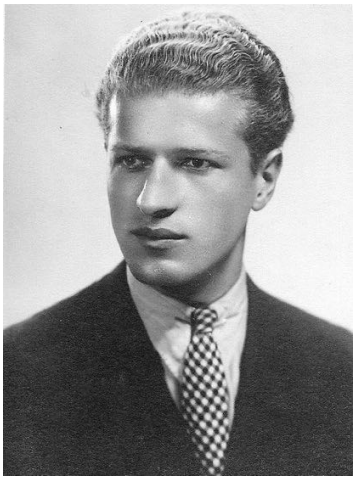
5.DJED POMYKALO

6.BAKA I TETA MICA

7.STRIC JOSIP/ BRACO

8.STRIC ZVONIMIR/ ZVONKO

9.JA I BRATIĆ SLOBODAN

10.BRATIĆ DRAŽEN, BRACIN SIN

1.MOJA OBITELJ, MOJI PRETCI, FAKTI I LEGENDE…

Linija po mojoj majci, prof. Nadi Pirnat Pomykalo

Na početku svake obiteljske priče stoje često legende u koje posebno rado vjerujemo ako uključuju i neke poznatije ličnosti iz povijesti ili kulture. Tako u mojem slučaju prvenstvo sigurno pripada mojoj prabaki Rozaliji Bošković (po majci Kamenar) rodjenoj 1860. Po legendi ona je bila u rodu sa velikim Rudjerom, a Boškovići bijahu iz Hercegovine. Iz pisma jedne od djedinih sestara saznajemo da su Boškovići bili prebjezi od Turaka:

> „po fabuli, tri brata odoše na istok prema Srijemu i Srbiji i postaše pravoslavni. Tri odoše na zapad, Plješivicu pod Gradac. Imade tu u Podgradacu i selo Bošković. Slave Nikolinje na katoličko. Mjesto je zdravo brdsko. Postoji još kuća Tomina (djeda našeg). Bio je raspop (antiklerikalac) i svukao se iz 12 razreda teologije. Izgleda da je [ta] ideja, vazda pratila Boškoviće."

Na djedino pitanje u vezi našeg srodstva sa Rudjerom, sestra odgovara: „Više ti ne znam reći o tome pitanju. Moglo bi biti."

U vezi sa suprugom moje prabake Bošković, mojim pradjedom Andrijom Pirnath (rodjen 1847 a umro 1913) legenda kaže da obitelj Pirnath dolazi iz Alsacije, dijela Francuske u kojoj se govori i njemački, ali su oni navodno pripadali onima frankofonima. Prema francuskom etimološkom rječniku, njihovo prezime bi moglo dolaziti od Pierre, Petar - slično prezimenu Piernet, Perneth i sl. U hrvatsku vojnu krajinu stigli su sa Napoleonovom vojskom, a jedan od prvih Pirnatha koji se spominje u Petrinji bijaše puškarski majstor Anton, otac mojeg pradjeda, koji je oko 1842. godine spomenut kao jedan od utemeljitelja petrinjskog Glazbenog društva. Zanimljivo je da se medju osnivačima spominje i ime krojačkog majstora Tome Boškovića, oca moje prabake Rozalije. Tu se po prvi puta javlja i neka (slabašna ali ipak) veza sa glazbom.
Petrinjsko Glazbeno društvo priređivalo je koncerte na kojima su nastupali zajedno učenici Glazbene škole i građani, članovi društvenih odjela za crkvenu glazbu, zborno pjevanje ili gradsku limenu glazbu.

Zanimljivo je, kako sam saznao od Nine Pirnat (kćeri slovenskog kipara Janeza), da vrlo slična legenda o francuskom podrijetlu, postoji i kod slovenskih Pirnat(h)a, s kojima (barem formalno) nismo u rodu. Krajem 2012. Nina Pirnat Spahić iz Ljubljane, pismeno mi je odgovorila da i kod njih postoji ta legenda o francuskom vojniku Pirnatu. Jedan od njezinih predaka bio je vrtlar (baš kao i moj pradjeda Ruhl) koji je oženio neku groficu u Sloveniji. U Ancestry.com sam našao informaciju da u slovenskim arhivima postoje podatci o Pirnathima do u 17. stoljeće.

Fakat je da je moj pradjed Petrinjac Andrija Pirnath bio relativno imućan trgovac te posjedovao vinograde oko Petrinje. On je 1882. osnovao drugu po redu tiskaru u svom rodnom gradu, u kojoj se od 1888. godine tiska *Banovac*, lokalni list za pouku, trgovinu i gospodarstvo. Dopuštenjem hrvatskoga književnika Ivana Mažuranića u Petrinji je 1883. godine brzotiskom i nakladom pradjeda Andrije, izašlo sedmo ovlašteno izdanje poznatoga epa "Smrt Smail-age Čengića." Kao uvjereni član stranke prava i protivnik bana Khuen-Hedervary, Andrija se bavio politikom te je jednom prilikom javno pretukao jednog protu, koji je kao madžaron pripadao izdajicama hrvatskog naroda. Andrija je za ovo patriotsko djelo naravski bio osudjen, pa je u svojoj tiskari štampao tu osudu da bi je s ponosom mogao dijeliti svojim poznanicima i prijateljima. Kada je student prava, kasniji veliki hrvatski političar i

utemeljitelj Hrvatske seljačke stranke, Stjepan Radić, 1883. zatvoren zbog političkog istupa protiv omrznutog bana Khuen-Héderváryja, Andrija mu je slao novac i hranu u zatvor.

Moj djed Stjepan kasnije će biti uvjereni član Radićeve partije i to će (kao i niz hrvatskih intelektualaca i rodoljuba) platiti vrlo ranim prisilnim penzioniranjem, rezultatom tzv. šesto siječanjske diktature kralja Aleksandra, 1929.godine.

Uz ostalo, uz trgovinu, tiskaru i politiku (a privatno glava brojne obitelji) Andrija je bio i mecena lokalnog Dobrovoljnog vatrogasnog društva te imenovan njegovim "doživotnim vatrogasnim nadvojvodom"! Andrija se oženio se sa Rozalijom Bošković i sa njom imao osmero djece: moje pra tetke Ivku, Andreju (Drinu), mog djeda Stjepana Nikolu (rodjen 1883), Zlatu, Ružicu, i Zoru; dvoje djece, kćer Anica i sin Zlatko, umrli su vrlo rano. Andrija je ostao udovac sa svom tom malom djecom oko 1890 (ili 1892?), kada je Rozalija umrla sa tridesetak godina, a najstarija njegova kćer mogla je imati nekih desetak godina! On se ponovno oženio i sjećam se da mi je djed Stjepko pričao kako ih pomajka nije voljela te da su ona i njezina obitelj upropastili i Andriju i njegov imetak kao i čitavu našu obitelj. Andrija je bankrotirao a k tome su mu tuča i nevrijeme uništili vinograde. Preselio se kod zeta Ivana Jandriša Kavurića u Zagreb, u vlažni stan u Dalmatinskoj ulici i tu umro od upale pluća.

Moj djed Stjepan, Stjepko, Pirnat(h)[4] pričao mi je mnogo stvari o svojoj obitelji i o rodnoj mu Petrinji pa evo i nekoliko dogodovština iz njegova djetinjstva. Jedna je kada je u nos ugurao štapić od cimeta jer je obožavao njegov miris. Štapić se u nosu jasno upalio, pa je mali Stjepko završio kod doktora... Druga je, još opasnija, kada se u kuhinji igrao u blizini velikog lonca punog vruće masti i u igri ga neoprezno prevrnuo na sebe! Kao rezultat, ponovna posjeta doktoru i jasno prilične opekotine...

Treća, nakon posjeta tada novootvorenoj Zagrebačkoj uspinjači, htio je kod kuće isprobati kako "to" funkcionira, pa se sjeo u jednu drvenu *kašetu* i s njom se sa višeg mjesta spuštao po nekoj dasci - sve dok se *kašeta* nije prevrnula i on pošteno nabio... Najveća i možda realno najopasnija od svih tih avantura, bio je djedov san da po Kupi uspije stići do mora... Tako se sjeo u neko korito i po Kupi uputio prema moru, no *fala* Bogu ga je netko pravovremeno vidio i spasio, prije nego se prevrne i utopi!

Želja da se plovi (jer ploviti se mora...) bilo kuda i u bilo čemu nam je očito u krvi pa i mene prati od ranog djetinjstva sve do danas. O mojim plovidbama i „plovidbama“, vidi u Dodatku, od str.128.

Izmedju ostalog, sjećam se iz djedinog pričanja da je pradjed Andrija i po zimi svakog jutra znao ići do Kupe, razbio sjekirom led i prao se do pojasa sa ledenom vodom... Djed je to (naravski ne na Kupi niti na Savi, nego u kupaoni u Kršnjavoga 23) svakog dana radio barem do svoje 70. godine. Do tada je bio "ko' dečko", pješice dolazio k nama u Dvorničićevu 4 i *nazaj*. Medjutim, nakon operacije čira na želucu sa njegovim zdravljem je krenulo nizbrdo; kao strastveni pušač motanih cigareta bez filtera dobio je jaki emfizem i kasnije arteriosklerozu koja je ubrzo utjecala na njegovo kretanje a kasnije i na mentalno stanje. Umro je u 79-oj godini u stanu u Veslačkoj 3, gdje je živio sa mojom tetom Vjerom. Teta se nije nikad udavala i imala je jednu nogu malo kraću od druge zbog luksacije. Ovo iščašenje kuka pri rodjenju, nije se 1911., kada se teta rodila, moglo odmah operirati kao što se to radi danas.

[4] U njegovom rodnom listu još piše Pirnath ali je on kasnije izbacio “h” ostavši jednostavno Pirnat, a tako stoji i u najranijim dokumentima moje majke, tete Vjere i ujaka Marka. O „korekciji“ prezimena, vidi kasnije u vezi mojeg oca Ferde i njegove obitelji.

Djed se 1908 u Đurđevcu oženio sa mojom bakom Dragicom, rodj. Ruhl. Svjedok na vjenčanju bio im je djedin šogor Ivan Jandriš Kavurić. Imali su troje djece; Nadu (1909), Vjeru (1911) i Marka (1915). Moja majka je diplomirala solo pjevanje na ondašnjem glazbenom konzervatoriju i imala izvanredan koloraturni (visoki) sopran. Ujak Marko doktorirao je pravo.

U doba školovanja od mame i ujaka Marka očekivale su se najbolje ocjene a „jadnoj“ teti su roditelji zbog 4cm kraće jedne noge uvijek progledavali kroz prste i na taj način joj napravili „medvjeđu“ uslugu. Neki glupi ljudi rekli su joj da je bolje da nema djecu jer da će se sigurno roditi šepava što je njoj bio dobar izgovor da se ne udaje i ostane živjeti sa roditeljima. Teta je imala svoju ljepotu više „Pirnatovskog“ tipa i niz prosaca. Pavel, s kojim je prije rata bila i zaručena se na kraju oženio, imao djecu i kada je ostao udovac se teti opet javio. Sreli su se i premda je to bilo moguće ona nije htjela da „pod stare dane“ idu živjeti zajedno.

Premda vrlo inteligentna i načitana teta je mogla naći jedino poslove gdje diplome nisu bile bitne pa je tako niz godina do invalidske *pemzije* radila kao knjižničarka u Gradskoj knjižnici tada na Rooseveltovom trgu, gdje je danas (opet) Novinarski dom.

Ja sam, ne samo malo „teži“ karakter nego i mrvicu kraću nogu „naslijedio“ od tete koja mi je kasnije u životu u više navrata dala vrlo bitnu pomoć, na kojoj sam joj beskrajno zahvalan kao i mojoj pokojnoj majci Nadi.

Od mamine pretpostavljene umjetničke karijere barem tada nije bilo ništa jer se odmah nakon diplome udala za Židova, dr. Ottu Radana, koji joj nije htio dozvoliti dvije stvari koje je ona u životu najviše željela; djecu i pjevanje. Ali ju je obdario relativno dobrostojećim životom, putovanjima i autom kojeg je vozila kao jedna od rijetkih žena u tadašnjem Zagrebu. Kasnije, kako je počeo rat i došli na vlast Ustaše, bila je ona ta koja je (kao neki mali Schindler) uspjela spasiti i u Italiju prebaciti i muža i njegovu najužu obitelj - koja ju inače kao "gojima" (ne-Židovku) nije prihvaćala. Po maminom pričanju, osim Otte, jedini izuzetak te obitelji bio je njegov otac koji ju je jako cijenio i volio. Znao bi joj reći da ponašanje bogatih Židovki, (koje bi po Zrinjevcu šetale mijenjajući raskošnu garderoba više puta u istom danu), nije dostojno ali i vrlo opasno jer namjerno izaziva zavist kod većine ostalog življa.

Ovo, naravski niti slučajno ne opravdava antisemitizam (oduvijek prisutan u katoličkoj crkvi) a pogotovo ne strahovita stradanja Židovskog naroda kroz *Shoah* ili holokaust, kada su masovno i bez razlike bili likvidirani siromašni i bogati.

Moja majka je imala opasnu "jezičinu" (baš kao i ja...) tako da je zbog svojih uvjerenja, njezinih kuzena braće Stjepka i Zvonka Kavurića te brata Marka (koji je prvo radio kao simpatizer a poslije, 1943, otišao u partizane i tamo nestao) završila u ustaškom zatvoru. Nakon nekoliko mjeseci (Ustaše bi pri savezničkim bombardiranjima u sklonište odveli kriminalce a političke zatvorenike poput moje majke bi ostavili u ćelijama nadajući se da bi ih bombe mogle riješiti “brige”. Majku je iz zatvora djed uspio izvući preko svojih bivših studenata sa tzv. "preparandije" (više učiteljske škole gdje je on predavao do vrlo ranog prisilnog penzioniranja zahvaljujući mržnji kralja Aleksandra prema hrvatskim intelektualcima) ali su ona, Vjera, baka i djed do oslobodjenja ostali na tzv. "crnoj listi" i u principu mogli otići na strijeljanje svaki put kad bi ilegalci ili partizani nešto digli u zrak ili ubili nekog okupatora ili ustašu.

Spomenuta braća Kavurić, bili su djeca Ivana Jandriša Kavurića i sestre mojeg djede Andrine Drine. Stjepan i Zvonko Kavurić su svoj ilegalni rad protiv okupatora i domaćih izdajnika platili životom, kao narodni heroji dobili svoju ulicu u centru Zagreba, koju im je (zna se…) "oduzeo" Andrija Hebrang. Njihov brat, arhitekt Đuka, borio se u partizanima, nakon oslobodjenja Beograda bio komandant grada a kasnije jedan od Titovih ljudi, koji je putovao u Ameriku, Egipat i Indiju u vrijeme kada su ostali o pasošu i putovanjima izvan bivše Jugoslavije mogli samo sanjati. Najmladji brat Ivica je u vrijeme Informbiroa zbog svojih principa i nemogućnosti da kao mnogi drugi okrene kabanicu, završio na Golom otoku. Sestra Ivkica udala se za gospodina Volčanšeka i s njime imala dvoje djece moje kuzene, sina Borisa i kćer Zvonku.

Mama i njezini nikad nisu uspjeli saznati gdje je, kako i zašto ujak Marko poginuo a moji djed i baka se od tog gubitka nikada nisu potpuno oporavili. Moja baka Dragica je umrla nadajući se do zadnjeg trenutka da će se Marko jednog dana vratiti. Majka je jednom našla neki sitan trag ali ju je taj koji je očito nešto znao upozorio da je bolje da se „ostavi ćorava posla" jer da mrtvog brata neće ionako vratiti natrag. Prema neprovjerenoj informaciji, Marko je bio u vezi sa nekom „doušnicom" te je zbog toga likvidiran, ali nije jasno od koga…

Sa strane Stjepkove supruge, mamine majke i moje drage bake Dragice, rođene Ruhl[5], sigurno je da joj je otac Dragutin bio vrsni ukrasni vrtlar u Koprivnici te da je rodom bio iz njemačke pokrajine Rheinland. Bakina majka, Terezija Rahfas, navodno je bila slovačko-mađarskog, premda bi prezime moglo bit čak estonskog podrijetla.

Govoreći o Petrinjcu Andriji Pirnath spomenuo sam njegovu vezu sa dobrovoljnim vatrogascima. Teta Ružica (sigurno sa djedove strane ali nemam pojma od koga i kako joj bijaše djevojačko prezime) udala se za trgovca Nikolu Butura iz Velike Gorice (mislim da su Buture bili pravoslavci?) sa kojim je imala troje djece Boženu (koja je otišla sa obitelji u Švedsku), Marijanu i Nikicu, koji je bio malo zaostao. Otac i sin Butura bili su vrlo aktivni članovi dobrovoljnog vatrogasnog društva u V. Gorici.

Spominjući to, sjećam se kako sam uvijek jako rado išao k njima (Božena je u vrijeme srednje škole nekoliko godina stanovala kod nas, prvo u Dvorničićevoj onda u Medvegradskoj ulici, jer su veze sa Goricom tada bile mizerne) i majka bi svaki puta imala sa mnom problema kad bi se sa „sela"[6] trebali vratiti u "velegrad". Buture su imali dućan i vlastitu proizvodnju medenjaka i svijeća te bi svake subote išli naokolo na sajmove sa vlastitim šatorom. Imali su krave, kokoši i mislim prasce te dva psa. Tamo sam doživio i moje prvo, lagano, pijanstvo od medice, koju i danas, u Zagrebu, volim popiti

Moja najljepša sjećanja na veliku obitelj Butura - Pirnat - Kavurić te daljnjeg rodjaka Luju Kaurića, bile su i zauvijek ostale ljetne proslave imendana ili rodjendana Nikole Buture u velikom dvorištu njihove kuće u V. Gorici kao i djedov imendan, na Štefanje, u njegovom, bakinom i tetinom stanu u Kršnjavoga 23.

Badnjak mi je ostao u posebnom sjećanju zbog poklona, kada sam nakon zvonca mogao ući u *Špajzcimer* i ispod velike jelke potražiti (prvi dio) mojih poklona. Drugi dio bi uslijedio samo četiri dana kasnije, na moj rodjendan 30. prosinca.

Obje prigode kao i proslava Božića i Uskrsa (kao starih narodnih običaja a ne vjerskih blagdana) u užem krugu obitelji Pirnat bili su u priličnom raskoraku sa mojim djetinjstvom

[5] Najvjerojatnije Rühl u izvornom obliku.
[6] Grad koji se danas po broju stanovnika nalazi na šestom mjestu u Hrvatskoj!

jedinca sa samohranom majkom, koja je po čitave dane morala raditi u školi - prvo kao profesor glazbenog odgoja u Varšavskoj ulici, potom kao pedagog solo - pjevanja u glazbenoj školi "P. Markovac" a kasnije sve do *pemzije* u glazbenoj školi "Vatroslav Lisinski". Majka je k tome kod kuće morala davati privatne satove, kako bi preživjeli do kraja mjeseca. Nerijetko bi zadnjih tjedan dana gotovo svakog mjeseca živjeli „na vjeresiju“ zahvaljujući ljubaznosti prodavačica obližnjeg „*špeceraja*“.

Rado se sjećam maminog bratića (kuzena, kako bi ona rekla) arhitekta i jednog od Titovih "ljudi", Đuke Kavurića, s njime i sa njegovom suprugom Norom smo imali dosta kontakta. Bio je vrlo duhovit i pričao nam o svojim putovanjima u Egipat, Ameriku i Indiju.

Evo ga, jedva smo krenuli i već su "u igri" Francuzi, Nijemci, Slovaci, Mađari, Hercegovci (vjerojatno i oni pravoslavni) te, naravski, Hrvati i lako moguće Slovenci. Zanimanja poput trgovine, tiskare, vrtlarstva, puškara i dr. te ljubav prema prirodi, kulturi i glazbi i zanimanje ili aktivno bavljenje politikom i vatro gašenjem...

Koprivnica, bakin otac i mamin djed Dragutin Ruhl

> U Svilarskoj ulici, uporedo sa Zrinskim trgom, nalazi se i zdanje židovske sinagoge. Ovu bogomolju podigla je brojna koprivnička židovska općina 1875., a obnovio je znameniti koprivnički arhitekt Slavko Lövy 1937. godine. Uz glavni trg uređen je na nekadašnjim opkopima i bedemima znameniti koprivnički gradski park. Njegov začetak seže još u 1856., ali je u oblikovanju parka krajem 19. stoljeća najveću zaslugu imao gradski vrtlar Dragutin Ruhl. Drveni paviljon iz 1896. djelo je stolara Antuna Rogine, a u parku je i poznata skulptura Josipa Fluksija «Buđenje». Koprivnički gradski park pripada među ljepše u sjevernoj Hrvatskoj.[7]

Mamina uža obitelji nije bila antiklerikalna ali se njihovo prakticiranje vjere svodilo na to da u životu budu pošteni i pomažu potrebitima. Djed i baka, kao i moja majka i teta Vjera išli su u crkvu jedino zbog mise zadušnice svojih rodjaka ili prijatelja ali nikada na redovite mise, ispovijedi ili slično. I njima i obitelji Kavurić, počev od Ivana Jandriša, bila je na srcu socijalna pravda koje nije bilo ni u Austro Ugarskoj niti u kraljevini Jugoslaviji a nažalost niti danas u samostalnoj Hrvatskoj. Majka je mene odgajala kao tolerantnu osobu, koja poštuje prave vjernike bilo koje vjeroispovijesti ali kojoj religija kao institucija sa svim što to podrazumijeva, nije potrebna. Isto tako me vlastitim primjerom i pričama učila da je rasizam (uz fašizam bilo kojih boja kao i rat) jedno od najvećih i za civilizaciju najsramotnijih zla. Preko nje sam kroz predivnu Josephine Baker (koju je ona doživjela u Parizu 1937. a ja kao stariju gospodju u Šibeniku 70-ih godina) rano shvatio da „black is beutiful“. U obitelji smo imali one koji su bili teozofi, sljedbenici Indijca Krishnamurtija i antropozofi. Mene samog, u vrijeme intenzivnog bavljenja sa karateom sredinom i do kraja 60-ih godina, zanimao je zen budizam ali me kasnije, baveći se Keltima i njihovom poviješću, još više oduševila Danu, drevna irska Velika Majka, koja je predstavljala zemlju, vodu, plodnost zemlje i život sam. Neovisno o religiji, Kelti su bili prva Pan-Europska civilizacija koju su maknuli sa „scene“ prvi okorjeli imperijalisti, Rimljani. Dok su oni propali i nestali, „na pravdi Boga“, i dan danas postoje jedna keltska država, Irska, te tri pokrajine, Wales, Škotska i Bretagne a keltska samosvijest, identitet i volja naučiti govoriti jezik opet jača i u Cornwallu.

[7] Preuzeto iz interneta, objavljeno u Koprivnica Tourism, na str.32, bez imena autora.

Obitelj mojeg oca Ferdinanda (Ferde) Pomykala

O tom isto tako važnom dijelu moje obitelji imam bitno manje podataka. Razlozi su različiti ali je izvjesnu ulogu igrao "nomadski" život mojeg djede Pomykala, koji je kao vojni glazbenik bio aktivan u četiri politička režima i države: Austro Ugarske, Kraljevine Jugoslavije, NDHazije i one bivše socijalističke Jugoslavije. K tomu su prvo njegova rastava a kasnije i rastava mojih roditelja učinile da su kontakti i veze te mogućnost komunikacije i dobivanja informacija bili ograničeni.

Ono što jedino i sigurno znam da je moj djed - otac Ferde, Josipa-Brace, Zvonka i Marije-Mice - (mislim da se zvao Josip kao i stric Braco?) bio rodjeni Poljak, iz Przemisla, tada u sklopu Austro - Ugarske. Navodno se njegova mama ili baka zvala Esther, što bi moglo ukazivati na bar djelomično židovsko podrijetlo. Mislim da je imao dosta braće od kojih su neki otišli u Ameriku i Australiju. Stric Braco mi je pričao da je pri turnejama svako-toliko gledao u telefonske imenike i par puta našao Pomykale u Americi i sl. (ja sam ih našao u Britaniji) ali ni njemu ni meni nije nikad palo na pamet kontaktirati ih. Braco mi je još ispričao da ih je odmah po završetku Drugog svjetskog rata netko iz Poljske pokušavao kontaktirati ali je onda došao Informbiro i bilokakvi kontakti su postali nemogući i doslovno po život opasni. Zanimljivo je spomenuti, da je prije toga Braco neko vrijeme radio u Albaniji.

U današnje vrijeme interneta postalo mi je jasno da to prezime (u nekoliko inačica; Pomykalo, Pomykala (ne samo za ženske osobe) a u Češkoj i Pomikal) u Poljskoj nije tako rijetko kao što smo mislili - postoji čak i jedan mladi poljski vrlo poznati nogometaš po imenu Igor Pomykala! Oko 2018. godine igrao je za klub St. Germain u Parizu. Ovo prezime se u Poljskoj pisalo i danas piše Pomykało ali je to Ferdo u školi promijenio na Pomykalo jer su svi u Banja Luci originalnu verziju pogrešno čitali kao Pomykato!

Po pričanju moje majke (koja je to morala čuti od oca mi Ferde) moj djed je kao sin brojne i siromašne obitelji bio u internatu u Harkovu ili Lwowu (danas u Rusiji odnosno Ukrajini, tada u Galiciji dijelu K.u.K) kojeg je držala i financirala neka grofica, u kojem je svaki štićenik morao naučiti svirati jedan instrument i neki zanat. On je naučio svirati hornu/rog i postao krojač te kao vojni glazbenik otišao "na jug" Austro- Ugarske, u Banja Luku, gdje su se rodili sva tri brata, otac mi Ferdinand (1915) te stričevi Josip-Braco (1917) i Zvonimir (1919). Djed je čitavog života svirao kao vojni glazbenik a zadnje godine rada proveo je svirajući u duhaćem orkestru JRM (danas HRM) u Puli, istovremeno radeći kao krojač. Tamo je i umro a pokopan je na mornaričkom groblju. Moja baka s te strane i njegova žena Marija bila je rodjena Hasler/ Hazler iz Slunja te bila njemačkog, navodno pruskog, podrijetla.

Obzirom na naše uvijek vremenski ograničeno druženje, morao sam niz zanimljivih detalja o ocu i njegovoj generaciji Pomykala saznati iz intervjua kojeg je on dao 1970., u vezi 35. obljetnice njegove karijere, a kojeg sam s veseljem (i sjetom…) slušao 19. svibnja ove godine na Trećem programu HRT-a.

Zahvaljujući tom izvoru saznao sam da su sva tri brata sa ocem kod kuće svirali komornu glazbu u netipičnom sastavu; dvije violine, čelo i horna te da je Ferdo kasnijih tridesetih svirao trubu u jednom od nekoliko (!) zagrebačkih big bendova.

U drugoj generaciji su svi Pomykali bili glazbenici-multi instrumentalisti, pa kako famozna „jabuka ne pada daleko od stabla" to sam i ja zahvaljujući ranoj glazbi (ali i kasnijim bavljenjem bluesom i rockom) s vremenom postao multi instrumentalist. Moj otac Ferdo

svirao je trubu i violinu, stric Braco klarinet, saksofon i violu a Zvonko trombon i violoncello. Izmedju dva svjetska rata, Braco je, kao skladatelj vrlo uspjelih šlagera, bio poznat pod pseudonimom MykaPolo.

U vezi mojeg oca Ferde želio sam još dodati da se u dječačkom dobu ozbiljno bavio nogometom (i ostao mu kao navijač „Hajduka“ vjeran do kraja života), da je na kraju gimnazije kao izuzetan učenik bio oslobodjen od mature i sve što je u profesionalnom životu kao glazbenik, dirigent, skladatelj i aranžer postigao zahvaljuje sebi i svojem izrazitom talentu. Za razliku od svoje braće, obojice akademskih glazbenika, on je svoje studije obavio privatno, baš kao i većina velikih skladatelja prošlosti. Njegov veliki hobi bilo je sakupljanje maraka pa je tako napravio i izložbu iz svoje zbirke, u dvorani glavne pošte u Jurišićevoj ulici.

Najmladja sestra Marija, Mica, je učila klavir (prema gore spomenutom intervjuu, pianino su joj kupili tri starija brata od svojih prvih honorara), a kasnije harfu ali je zbog nedostatka instrumenta u prvim poratnim godinama morala od toga odustati.

Premda je za preživjeti radila u uredu, čitavog života i u *pemziji,* teta Mica je pisala note i zbog toga bila vrlo cijenjena od niza skladatelja, radio stanice i slično. O glazbenoj djelatnosti tog dijela moje obitelji vidi takodjer u 2.Poglavlju, Rijeka i Zagreb.

Ono što je bilo vrlo lijepo u tom dijelu moje obitelji da su tri brata i sestra od djetinjstva pa do kraja života bili izuzetno povezani, u početku i sa roditeljima a nakon što je djed napustio baku, sa njihovom majkom Marijom. Nažalost, je takvo ponašanje gotovo nesvakidašnje, premda bi to, posebno u slučaju pravih vjernika, trebalo biti pravilo a ne iznimka. U slučaju Ferdine braće i sestre to je vrijedilo i za njihov odnos prema vlastitoj djeci, a Ferdo je tu ulogu vrlo dirljivo i temeljito obavio, ako već ne prema vlastitoj, onda barem prema tudjoj djeci svoje treće žene Vere.

Moj bratić, pokojni Dražen Pomykalo (umro je 2017, 100. godina nakon rodjenja njegovog oca!) govorio mi je o nekim dokumentima gdje se spominje i prabaka Ester/ Esther ali nikada nismo stigli do toga da mi ih da ili pošalje kopiju istih... Usput govoreći, osim Slobodana Boba Ališića (sina pokojne mi tete Marije-Mice, koji je čitav život radio i živio te još uvijek živi u Nizozemskoj) Dražen je bio jedini od te generacije s kojim sam imao dosta srdačan odnos.

Istini za volju, u vrijeme moje mladosti i školovanja pokojni Zvonko pomogao mi je više od vlastitog oca, a ponekad je to znao učiniti i Braco.

U mojoj generaciji, od nas ukupno osam (svi sa urodjenim glazbenim talentom), petorica smo započeli glazbeno školovanje. Ako se ne varam, Slobodan i Davor počeli su učiti cello kod Zvonka, Draženov mladji brat Zoran violinu a Dražen, fagot. Na kraju sam jedino ja do kraja ostao na glazbenom ”bojnom” polju a pokojni Dražen je barem završio fagot pri srednjoj glazbenoj školi i kasnije bio vrlo uspješni fotograf te kroničar golfa u Hrvatskoj.

U generaciji mojih nećakinja i nećaka, kćer moje srednje sestre Višnje, Aleksandra (Saša) učila je nekoliko godina violinu a Zoranov sin Filip bio vrlo dobar klavirist te osvojio i neke nagrade ali se na kraju odlučio za dizajn i otišao u London.

Slobodan Ališić, sin moje tetke Marije-Mice postao je izuzetno sposoban inženjer elektrotehnike i zarana odselio u veliki svijet, radeći kod Philipsa u Nizozemskoj. Drugi sin

strica Josipa-Brace, Zoran postao je arhitekt a Zvonkov sin Davor prvo lingvist i kasnije cijenjeni diplomat koji je našu zemlju uspješno predstavljao širom svijeta. Moje tri sestre, premda sa glazbenim talentom, nisu imale nikada prilike (zbog potpunog nezanimanja našeg oca Ferde) pohadjati glazbenu školu već su izabrale medicinu (moja najstarija sestra Vera se vrlo uspješno afirmirala kao fizioterapeut), financije ili pravo.

Danas, se vidjamo i pozdravljamo gotovo isključivo pri sprovodima. Sretan izuzetak tome čine moja jedina živuća sestra Višnja i njezina kćer i moja nećakinja Aleksandra - Saša te bratić Slobodan. Sa preostalim bratićima, Zoranom i Davorom i njihovim obiteljima (prvi bivši namještenik SUP-a pa *ondak* i MUP-a, a drugi prvo jugo - pa *ondak* vrlo sposoban dio hrvatske visoke diplomacije, sada u *pemziji*) već i prije kao i poslije Draženovog sprovoda nemam neke jače veze osim prijateljstva u FB…

Eto, ovome niti danas, početkom 2026., u 80-oj godini života, nemam što dodati. Iz mojeg ranijeg djetinstva kao što već rekoh najljepša su moja sjećanja na užu i širu obitelj Pirnat - Butura - Kavurić, u djetinstvu sam se uvijek osjećao više Pirnat nego Pomykalo.

TETA LJUBICA, PRVA SUPRUGA MOJEG OCA FERDE I NJENE KĆERI, MOJE SESTRE

11.TETA LJUBICA I FERDO NA VJENČANJU.

12.TETA LJUBICA U POREČU

13.MOJE SESTRE VESNA, VERA, TETA LJUBICA I VIŠNJA

DRUGO POGLAVLJE

RIJEKA, 1946/47 I ZAGREB, 1947-1965

GRB GRADA RIJEKE

14.MAJKA NADA I OTAC FERDO

15.SESTRA VERA I JA

16.PRVO KUPANJE U MORU....

17.PRED PRVU PLOVIDBU?

2.RODJENJE I ŽIVOT U RIJECI/ FIUME (1946/47) I ZAGREBU, OD 1947 DO 1965:

Mojem rodjenju u Rijeci/ Fiume prethodili su neki dogadjaji koji su ako ne drugo pripremili „teren“ da do mene uopće i dodje. Ako se dobro sjećam iz pričanja moje majke, mislim da su se moja majka Nada i moj otac Ferdo upoznali prilikom turneje zbora Radio stanice Zagreb[8] po gradovima Istre (uključiv i Trst…) i u Rijeci, listopada 1945., samo pola godina nakon završetka Drugog svjetskog rata.

Koncerti su bili održani u Rijeci (Teatro „Verdi“, 2. i 11.10), Opatiji, Rovinju, Labinu, Vodnjanu, Poreču, Pazinu, Bujama, Puli (Teatro Ciscutti), te na kraju u Zagrebu. Njihov propagandni značaj, u vrijeme kada sudbina Rijeke i Istre još nije bila nepovratno zapečaćena i tamo još uvijek glavni govorni jezik bio talijanski, je vrlo jasan. Inače, po pričama moje majke, njezin prvi, bivši, muž Otto Radan, pokušao je sustići Radio zbor i nagovoriti moju majku da se vrate zajedno, ali sudbina to očita nije htjela jer bi u mjesto koncerta stigao redovito dan kasnije… Inače, on se veći dio rata borio u Italiji u sastavu talijanskih partizana a po povratku u Zagreb sudio ratnim zločincima.

Kako je moj otac u vrijeme početka njihove veze još bio oženjen sa prvom suprugom, gospodjom (za mene uvijek dragom tetom) Ljubicom Pomykalo rodjenom Orsić, imao već dvije kćeri, Veru i Nadu (Višnju) a treća (Vesna) je bila na putu (rodjena je iste godine kad i ja, početkom 1946.) to se u slučaju manje važnh članova partije smatralo nemoralnim ponašanjem te povuklo za sobom partijsku kaznu, u obliku preseljenja (prekomande) u tada još pretežno talijanski grad Fiume/ Rijeku[9]. Isto rigorozno moralno ponašanje nije se očekivalo od onih većih partijskih (političkih ili vojnih) zvijerki; oni su mogli raditi što im padne na pamet[10]. Poznati su brojni slučajevi gdje su partizanski brakovi sklopljeni „ispod bukve“ bili doslovno „preko noći“ anulirani kako bi se drugovi mogli oženiti sa nekad bogatim buržujkama i uvaliti u velike stanove i vile iz kojih su ustaše izbacili i likvidirali Židove a potom partizani izbacili i (s pravom) likvidirali ustaše.

No, od srca hvala i mojim roditeljima i partiji jer sam se ja zbog njihove kazne rodio u mojoj voljenoj Rijeci! Majka je dobila zadatak da radi kao šef muzičkog odsjeka radio stanice Rijeka. U to vrijeme, tj. od kraja 1945., program se emitira sa Kozale, danas na Voličićevom trgu, tada smještena u prethodno lokalnom fašističkom sjedištu, danas Mjesnom odboru Kozala. Moj otac bio je tajnik u riječkom kazalištu, kasnije Hrvatskom narodnom kazalištu „Ivan Zajc“. Oboje su zbog svojeg posla ali i inače morali dobro ovladati talijanskim jezikom.

Kada sam rodjen 30. prosinca 1946, moji su stanovali u via Michelangelo Buonarroti a rodilište je bilo u via Leonardo da Vinci. Sa ovakva dva „kuma“ mogao sam se zaljubiti jedino u renesansnu glazbu.

Vjerojatno neću nikada sa sigurnošću znati u kojoj kući danas je tada bila Buonarroti br.45. Po informaciji dobivenoj od g. Saše Lenkovića iz Rijeke (na čemu mu srdačno zahvaljujem), ta ulica se tada pružala od Guvernerove palače, preko belvederskog raskršća skroz do stuba Marka Remsa. Tako je bilo i poslije rata neko vrijeme, kada je došla Ulica Maksima Gorkog.

---

[8] Za dobivene detaljne informacije sa programima, srdačno se zahvaljujem kolegicama iz Arhive HRT-a.

[9] Tadašnja općina Rijeka je pripadala okupacijskoj zoni B (s Istrom i djelom Slovenije oko Trsta), a službeno je priključena FNR Jugoslaviji, tek nakon potpisivanja Pariških mirovnih ugovora, u veljači 1947. godine. Usprkos svom teroru i likvidacijama čak i Fiumana koji su se borili protiv fašista, na prvim izborima za mjesne odbore riječki autonomaši uvjerljivo pobjedjuju komuniste, što ovi prvi, nažalost, plaćaju novim likvidacijama ili izgnanstvom.

[10] Svaka sličnost sa sadašnjom situacijom ne samo u mojoj domovini potpuno ne-slučajna.

Neposredno poslije rata, Maksim Gorki broj 43/45 imala je vila Celligoi - kompleks sjemeništa, danas hospicij. Može biti, ali se meni čini, (na osnovu nekih fotografija sa oba roditelja ali u majčinim rukama), da bi to mogla biti kuća danas u Ticijanovoj ul.5/5c, gdje se u prizemlju nalazi Ljekarna.

Zagreb (1947-1965):

Nažalost za mene, roditeljima je oprošteno te smo se kada mi je bilo tek devet mjeseci vratili u Zagreb. U prvo vrijeme stanovali smo sa mojima bakom, djedom i tetom Vjerom u Kršnjavoga 23 a kasnije je majka uspjela (doslovno) izboriti sustanarski stan (u to doba u Zagrebu vrlo čest slučaj) u vili u Dvorničićevoj br.4. Stanovali smo u vrlo lijepom stanu na drugom katu zajedno sa „bakom" Kević, čija je kćerka sa mužem i sinom Duškom (Tišma) živjela u prvom katu. Duško je sa roditeljima preselio u Beograd a kasnije u Novi Sad i neko vrijeme smo ostali u vezi. Nju smo za ozbiljno obnovili u Dubrovniku (kasnih 60-ih) kada su on i njegova djevojka Bobana tamo radili na praksi, kao mladi liječnici – stažisti u gradskoj bolnici. Duško je kasnije odselio u Ameriku pa smo izgubili svaku vezu.

Iz mojih ranih riječkih i prvih zagrebačkih dana i godina nemam mnogo sjećanja. Postoje samo neke slike poput posjete maestra Lovre Matačića i supruge mu Lilly koji su tada živjeli u Skopju. Lovro pl. Matačić je za vrijeme NDH nosio uniformu i dirigirao „punom parom" dok su njegovi kolege Židovi, završili u Jasenovcu odnosno nekom od austrijskih ili njemačkih koncentracionih logora ili se skrivali kod dobrih i poštenih ljudi, poput maestra Milana Sachsa. Nakon rata, Lovro je bio zatvoren i trebao biti osudjen na smrt ali mu je supruga Lilly uspjela spasiti život. Kasnije, po izlasku iz zatvora, nekoliko godina je „po kazni" djelovao u Skopju.

Majka mi je pričala da sam kad bi netko pitao „kako se zoveš" u početku rekao „Igo Migo" a kad je sa govorom krenulo nabolje „Igo Popomiko", zvuči talijanski, zar ne? ☺

Jedna scena, vjerojatno kratko prije kraja bračnoga života mojih roditelja kada je moja majka Ferdu (nakon što ga je gađala sa pepeljarom…) izbacila na ulicu zbog neprestanih *štorija* sa njegovim ljubavnicama. Scena koje se sjećam je kako majka gleda kroz prozor negdje u daljinu a otac je pita „Nado, što ti je?". Kada je meni bilo četiri i po godine moji su se i službeno razveli.

No prije tog dogadjaja (koji je poprilično obilježio život moje majke i mene, a Ferdo se ubrzo snašao) evo još dvije slike (prva od njih nije moje vlastito nego majčino sjećanje): sa nekih 4 godine postojala je prva opasnost da me vrag odnese prije vremena, popeo sam se na otvoreni prozor našeg malog "erkera" da bolje vidim "šta ima vani, na cesti". Majka je to srećom vidjela i dala znak Ferdi da mi se tiho približi pa me on zgrabio i unio u sobu.

A propos „vani, na cesti": pada mi na pamet s time u vezi da bih ja, ako bi me u to vrijeme netko pitao "a što bi ti Igoriću rado bio kao veliki","kao iz puške" odgovorio: "smetlar"! „Pa kako to, to je vrlo prljav posao?!" "Da, ali su smetlari čitav dan vani na friškom zraku!" Eto, još se sjećam stričeka niskoga rasta i brkova a la Maksim Gorki koji je čistio Dvorničićevu i okolne ulice pa bi ja svako toliko s njime znao popričati.

Ima i jedna zgodna pričica u vezi klavira. Moj djed Stjepan-Stjepko Pirnat svirao je i posjedovao klavir marke Petrof, neobične, smedje, boje te premda samouk, amater, mogao je na klaviru pratiti majčino pjevanje.

Majka je tih godina predavala glazbeni odgoj u osnovnoj školi u Varšavskoj ulici ali je kao još aktivna vrsna koncertna pjevačica (sjećam se njenog posljednjeg javnog solističkog koncerta u HGZ-u, neke 1952. godine, prije nego krenuh u osnovnu iliti pučku školu na Kaptolu) željela početi predavati solo pjevanje na jednoj od tri zagrebačke glazbene škole. Kako joj je za to bio potreban klavir, moji djed i baka Dragica odlučili su joj pokloniti onaj djedov. U to vrijeme su po Zagrebu vozili samo malobrojni kamioni ali se sjećam često vidjenih konjskih zaprega čak i krda krava… Elem, tako je klavir Petrof stigao u Dvorničićevu 4 snagom 1 konja. Kako je već Vinkovićeva ulica počev od ulice Moše Pijade imala neki nagib a Dvorničićeva bila još strmija, jadnome konju je to u kombinaciji sa klavirom bilo previše tako da ga je kočijaš morao psujući i sa bičem "stimulirati"… Maglovito se sam nečeg sjećam, u svakom slučaju mi je mama kasnije pričala kako sam s rukama na ledjima sve to šutke promatrao kroz prozor i nedugo nakon što je klavir bio u novoj kući a konj, sa kolima i psujućim kočijašem otišao, počeo gurati po sobi stolicu i vikati "bemti, bemti!!!"…

Nakon Ferdinog odlaska, počinje naš život mini obitelji i moje samotno djetinjstvo. Ali kuća je imala veliki vrt, lijepu verandu i pogled prema katedrali i Novoj vesi. Tamo sam krenuo u prvi razred osnovne ili, kako smo je tada zvali, pučke škole.

Ferdo nam je ostavio radio aparat Kosmaj kojeg je dobio od Radio stanice. Na njemu sam kao mali rado slušao emisiju za pomorce i pratio naše brodove po svijeta (sjećam se luke Latakia) a često su se čule dalmatinske *pisme* u izvedbi grupe „Dalmacija" i „Grupa Dalmatinaca". Jedna od njih me uvijek rastuživala: „Sve ptičice izgore, samo jedna ostala"… jer sam mislio da to znači da su jadne ptičice izgorile umjesto da su iz gore… Izmedju ostaloga, rado sam nešto kasnije, na tom radiju slušao emisiju „Riječ je o muzici" urednice Ane Urukalo, ne sluteći da ću puno godina kasnije i sam u više navrata sa njom suradjivati.

Na istom tom radiju sam ranih šezdesetih otkrio Radio Luxembourg, *rock and roll* i kasnije *twist* te u vrijeme moje rock karijere skidao akorde, bas i tekstove…

Jednom je majka pokušala sa dječjim vrtićem, vjerujući da bi mi društvo vršnjaka moglo dobro činiti. Moj pomalo „mizantropski"[11] karakter odmah je reagirao; u vrtiću sam bio jedan jedini dan i rekao „nikad više!". Slično je prošlo kada me majka (nešto kasnije u svakom slučaju prije polaska u školu) nagovorila da posjetimo Pionirsko kazalište i da vidim da li bi me gluma mogla zanimati. Prvi dojam je bio pozitivan sve do trenutka dok nisam vidio kako sa stražnje strane, izbliza, izgledaju kulise, tako lijepe gledano iz publike. I tu je reakcija bila „nikad više!" U oba slučaja, u stvari čudno ako uzmem u *obazir* sa kojim žarom sam kao odrasli pokušavao biti društven, imati vlastitu obitelj te bio nedvosmisleno prava scenska zvijerka kroz čitavu moju (rock i rano) glazbenu karijeru.

Evo još dva dogadjaja koja su mogla loše završiti ali očito nisu.

Osim radija Ferdo je ostavio (vjerojatno zaboravio?) svoj pištolj iz partizanskih dana (iz rata se vratio kao politički komesar) kojeg sam ja, popevši se na stolicu jednom prilikom našao u najgornjoj polici bijelog ormara i to fala Bogu rekao mami. Nada je na to Ferdi rekla da hitno dodje i uzme svoj pištolj prije nego dodje do nesreće …

[11] Znam da je ovo pretjerano ali vidi o tome u Dodatku na str.157.

Pri kraju života u Dvorničićevoj, kad sam bio u prvom ili drugom osnovne, majka mi je poklonila romobil i ja sam se jednom spustio po našoj ulici, pa Vinkovićevom prema Moše Pijade i pred očima moje majke uspio u posljednji trenutak prijeći cestu ispred tramvaja. To je bio jedan od rijetkih slučajeva kada sam od mame dobio po guzici, inače su njeno sredstvo uvjeravanja bile riječi ili u najgorem slučaju ćuška.

Negdje oko 1950. majka me povela u HNK gdje sam doživio fantastičnu izvedbu Gershwinove opere „Porgy and Bess“ u izvedbi teatra iz Haarlema, koja me se duboko dojmila te dodatno pojačala moje oduševljenje sa Afroamerikancima, njihovom ljepotom kao i njihovim urodjenim talentom za glazbu i ples, posebno na glazbenim područjima koje su oni sami stvorili, poput bluesa i jazza.
Onda je uslijedila sljedeća selidba (jedna od ukupno 36 koliko sam ih obavio u Zagrebu, Beču i Austriji te po Italiji…) u manji ali samo naš stan u Medvedgradskoj ul. 40, gdje sam ja živio do 1973. te kraće od 1981 do 1983., do odlaska u Beč, a moja majka (i teta Vjera) do odlaska u Dom umirovljenika, ranih osamdesetih.

Majka je u to vrijeme predavala solo pjevanje pri glazbenoj školi „Pavao Markovac“ na Trgu žrtava fašizma pa sam i ja tamo napravio prve, „nejake“. korake prema mojem kasnijem životu glazbenika. Majčina (sada znam, odlična) ideja bila je da počnem sa učenjem klavira, no tvrdoglavi jarac i prgavi Pirnat je odlučio da želi svirati violinu kao i moj otac Ferdo…

Ovu odluku požalio sam nebrojeno puta. Niz godina kasnije, u pubertetu, poželio sam studirati skladanje i dirigiranje (vjerujem i ovoga puta zbog oca Ferde, koji je bio poznati dirigent, skladatelj i aranžer) i ono što mi je falilo bilo je naravski dovoljno dobro vladanje tehnikom i repertoarom na klaviru[12], pa iz toga, nažalost, nije bilo ništa.

Prvu godinu glazbene škole bio sam hospitant kod prof. Elly Bašić (genijalne autorice kasnije Funkcionalne metode i glazbene škole u Zagrebu) i tamo briljirao sa moja dva podjednako jaka talenta, likovnim (naslijedjenim) od majke te glazbenim, od oba roditelja. Mojem oduševljenju je ubrzo došao kraj kad sam počeo učiti violinu, jer je jedna stvar kad kao klinac čuješ nekog odraslog koji zna svirati taj instrument a drugo kad ti daju u ruke neku katastrofu od tzv. „polovinke“ i „tričetvrt“ violine, po pravilu mizerne kvalitete, na kojoj je osim neke škripe i cvileža, teško dobiti suvisle tonove. Jednom sam rekao da je pravo čudo kad neko dijete preživi te prve dvije do tri godine učenja bez odustajanja, te da bi takvima odmah trebalo dati neku nagradu. Ovim nepodnošljivim zvukovima treba dodati da su pedagozi koji su djeci predavali u tim najosjetljivijim godinama bili redom osrednji orkestralni glazbenici kojima je taj posao bio dodatna zarada, takozvana „čvrga“, pa su se često i mijenjali.

Jedna mala pričica iz tih godina: dodjem na sat a *profa* vidi moj „oduševljeni“ izraz lica pa me pita: „Igore što se dogodilo?“ a ja „Ma ništa, samo mi je putem opala violina…“ a ona: „Zaboga jel' se razbila?“ a ja „Nažalost nije!“ Da, naravski da u takvoj atmosferi ni njoj nije bilo lako. Sin poznatih glazbenika u trećoj generaciji (od kojeg su se stoga očekivala čuda) je tih prvih 4-5 godine violinu koju je sam odabrao pa i glazbu općenito počeo mrziti!

Bilo kako bilo, provlačio sam se tako nekih pet - šest tužnih (za mene i moje profesore…) godina kroz tzv. nižu muzičku školu[13] i onda se dogodilo pravo čudo: počeo sam učiti klavir kao drugi, obligatni, instrument a tu, kao što znamo, nema ni škripe ni cvileža niti „falš“

[12] Klavir je tada bio osnovni preduvjet ne samo za te studije, nego i za povijest glazbe, kasniju muzikologiju i glazbenu teoriju.
[13] Nekoliko godina sam čak i ponavljao, na sramotu moje majke i čitave obitelji cijenjenih i poznatih glazbenika od kojih je jedino ocu bilo ionako svejedno.

tonova nego ili pogodiš pravu tipku ili ne. Zahvaljujući obligatnom predmetu klavir (koje li ironije!) počinjem osjećati ljepotu glazbe, vježbati "ko' lud" prvo klavir a kasnije "čak" i violinu… Tu se (1962/63) uplela i moja kratkotrajna ali vrlo intenzivna "rock" karijera, kada u samo godinu dana sviram nekih 200 nastupa (na klaviru!) sa mojim bendom "Uskoci".

Godinama kasnije, radeći u Beču kao prodavač muzikalija, u dućanu izdavačke kuće „Doblinger", prodajući note poput japanske violinske škole Suzuki, pretpostavio sam da bi sa tom metodom moje prve žalosne i frustrirajuće godine sa violinom možda bile drugačije i veselije.

To se sve dogadjalo u vrijeme moje osnovne i osmogodišnje škole jer sam baš kao i svi ostali kolege polaznici glazbene škole „vozio" na dva kolosijeka a majka mi branila baviti se sportom jer „Bog zna kaj bi se moglo dogoditi rukici…" U obje te ranije škole, prvo godinu i pol na Kaptolu, potom dvije i pol u školi A. Šenoe u Opatičkoj ulici, ispod Zvjezdarnice, a kasnije četiri godine u Mesićevoj ulici na Šalati, bio sam osrednji đak, od samog početka „ratovao" sa prirodnim predmetima (na sramotu mojeg djeda Stjepka koji je upravo njih, prije Drugog rata predavao na Visokoj učiteljskoj školi, tzv. Preparandiji…), bio zainteresiran i vrlo dobar u povijesti a odličan u jezicima te posebno u likovnom odgoju.

U vezi ovoga treba spomenuti da su obje, moja majka i teta Vjera imale izraziti smisao za likovno oblikovanje, dakle crtanje i kiparstvo a teta Vjera se niz godina (uz svoj posao knjižničarke u zagrebačkoj Gradskoj knjižnici) vrlo uspješno bavila keramikom, imala lončarsko kolo i vlastitu keramičku peć. Kasnije, za života u domu umirovljenika, gotovo do svoje smrti u 88. godini, oslikavala bi sa posebnim bojama tanjure od terakote. Ovaj talent je očito bio vrlo jak u tom dijelu moje obitelji u kojem je (osim vrlo uspjelih i poznatih arhitekata, već spomenute braće Zvonka u Đuke Kavurića) bilo i akademskih slikarica. Zvonkova kćer, Nives Kavurić-Kurtović, bila je jedna od najznačajnijih hrvatskih slikarica, kao i Đukina kćer, koja je umrla vrlo mlada i o kojoj nisam našao nikakvih podataka na webu. Najmladji od braće Kavurića, Ivica, radio je godinama pri Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu kao ljevač.

U vezi mojih godina u osnovnoj školi u Opatičkoj ulici ima nekoliko pričica. Učiteljica (čije ime kao i sva ostala, izvan obiteljskog kruga, pišem inicijalima) D.G. bila je od onih koji su studirali „u šumi pod drvetom", dakle u partizanima pa su i pedagoške metode bile upravo takve. Išao sam u razred sa jednim *susedom* iz kuće u Medvedgradskoj ulici koji je imao legasteniju. Kako učiteljica za to sigurno nije nikada ni čula ona bi, svaki put prije nego bi jadnik (često) trebao nešto pred čitavim razredom pročitati, napravila „duhovit" uvod: „ajde sada ti V. pa da se malo nasmijemo." Jednom prilikom smo se njezin mezimac S. i ja za odmorom potukli i pritom je zemljopisna karta bivše Jugoslavije pala na pod i na jednom se dijelu malo poderala. Učiteljica je naravski izgrdila samo mene i primorala me da tu kartu uz pomoć mog dragog legasteničnog suseda nosim kući popraviti tj. zalijepiti! Ali, moja majka, koja se zaista nije bojala nikoga, ju je na to otišla posjetiti pa je učiteljica dobila „jezikove juhe" i nije joj nikada više palo na pamet da me šikanira.

Ironija sudbine htjela je da puno godina kasnije, sredinom sedamdesetih postanem zadarski zet a bliska prijateljica Majine obitelji i nje same bila je prva *rodica* upravo te iste bivše učiteljice, koja je (valjda zbog svojih pedagoških uspjeha ili po mužu odanom partiji) avansirala i odlučivala tko je podoban ili nije za dobiti inostrane stipendije, redom one na „trulom" kapitalističkom zapadu. U tom trenutku ja sam već imao priličnog uspjeha sa mojim ansamblom RG USZ i velika mi je želja bila da odem na usavršavanje u tada za to najbolju europsku zemlju, Veliku Britaniju. Drugarica D.G. je zbog prijateljsko-obiteljskih veza moje

Maje stvarno pokušala sve što je bilo u njenoj ne maloj moći, jedino što sam imao vrlo ozbiljnog i „nepobjedivog“ konkurenta u direktorskom *sineku*, gitaristi Darku Petrinjaku, koji je nekoliko godina za redom morao dobivati britansku stipendiju… Ja sam kao utješnu „nagradu“ dobio Francusku, ali o tome više kasnije[14].

Svakodnevni odlazak u školu na Gornji grad doveo je do jedne moje ljubavne priče i dugogodišnje privatno-profesionalne veze sa tim, meni i dandanas najljepšim i najdražim dijelom Zagreba, ali i o tome kasnije…

Bojazan moje majke da bi se mojim rukicama moglo *nekaj* dogoditi je osim zabrane bavljenja sportom imala i zabranu da se smijem tući odnosno braniti ako me netko napadne, tako sam tijekom mojeg školovanja često bio meta mobinga, prije svega što su mi moji kolege zavidjali na (u ono vrijeme) izuzetno poznatom ocu. Njega bi ja, što oni nisu znali niti ih je zanimalo, vidio jedino ako bih ga ja nazvao telefonom. Sredinom pedesetih, majka mi je jednom (malo zločesto ali s pravom) predložila da oca ne nazivam nego čekam kad će se on sam javiti. Mislim da je prošlo nekih sedam mjeseci prije nego što se konačno sjetio da postojim. Ne plačem *mižeriju* ali mislim da možete shvatiti kako se osjećao klinac od desetak godina koji živi sa samohranom majkom (koja pokušava nemoguće kako bi ispunila prazninu koju je otac ostavio), a taj otac je svakodnevno na radiju, kasnije i TV, te ignorira svoju djecu, moje tri polusestre Veru, Višnju i Vesnu i mene, a istovremeno bude dirljivi i pažljivi otac tudjoj djeci, njegove treće supruge? Rekavši ovo, ne zaboravljam da je teti Ljubici sa tri kćeri, kao i mojim sestrama bilo još puno gore i život bitno teži.

Kao i za moje sestre (od njih je još fala Bogu živa jedino Višnja, srednja i meni po karakteru najsličnija) tako i za mene to je bila i do danas ostala jedna ne potpuno zacijeljena rana, pa se redovito rasplačem kada gledam film ili čitam knjigu u kojoj se opisuju slične sudbine.

Bilo je zanimljivo, iz intervjua kojeg spominjem u 1.Poglavlju, slušati kao moj otac sebe, sebi samom kao i drugima, pokušava predstaviti kao dobrog, principijelnog, smirenog i zadovoljnog čovjeka što, nažalost, nije bio. Posljednje dokazuje njegovo dugogodišnje ubijanje cigaretama i opijanje uglavnom žestokim pićima.

Ima iz tog doba još jedna ne baš vesela priča. Kao dijete sam prvo prebolio sve što se trebalo preboliti, a k tome sam bio vrlo osjetljiv na prehlade i upale dišnih puteva i krajnike. Nakon što sam svake zime imao angine, 1955. je situacija kulminirala upalom zglobova. Slučaj je htio da je kazalište „Komedija“[15] tog ljeta imala turneju po gradovima Istre, Primorja i Dalmacije. Naravski da sam bio presretan kad je Ferdo majci predložio da me pusti da mu se pridružim tom prilikom. Do tada a i kasnije smo majka i ja ljetovali uglavnom dobrotom nekih maminih prijateljica, učenica ili učenika iz primorskog dijela Hrvatske, jer novaca za to inače nije bilo.

Tjedan dana imali smo „bazu“ u mojoj rodnoj Rijeci a ja oca uglavnom nisam vidio i spavao u sobi sa jednom curicom pet-šest godina starijom od mene, nažalost malo pre rano…

Kako je Ferdo po običaju opet imao neku tresku sa jednom od solistica operete njegova treća supruga (koja je pod svaku cijenu uključiv i predivne rogove namjeravala ostati gospodjom Pomykalo) stigla je u Rijeku i kišobranom premlatila konkurenciju. Iz Rijeke smo na par dana otišli u Pulu, gdje je već niz godina živio moj djed Pomykalo, glazbenik u Puhačkom orkestru

[14] Vidi str.60.
[15] U kojoj je Ferdo, do kraja života, djelovao kao dirigent a povremeno i kao direktor glazbene grane.

JRM i krojač. On je tamo živio sa jednom simpatičnom gospodjom koja je imala grbu a tih godina je kod njih živjela i moja teta, tatina sestra Marija, Mica, i majka mojeg bratića Slobodana Ališića. Kako je to bila jedna od vrlo rijetkih prilika da upoznam drugog djedu (prvi puta sam ga, kao vrlo mali, samo na kratko vidio u Zagrebu) bio sam smješten kod njega. Sjećam ga se kao malog sijedog gospodina sa brčićima, koji mi je poklonio jednu svoju staru „kapetansku“ kapu. Nju sam kasnije godinama čuvao. Mislim da je i on, kao i moj otac umro relativno rano, sa nekih 60-ak godina, moj otac sa nepunih 58.

Onda smo se popeli na parobrod i po noći krenuli za Split. Kako sam ja te godine, zimi i u proljeće već imao problema sa upalom zglobova, te noći se ona odjednom vratila i to tako jaka da nisam mogao ustati iz kreveta niti hodati. Kako stigosmo u Split, Ferdo me smjestio u bolnicu i opet ga, usprkos ozbiljnosti situacije, više nije bilo ni vidjeti ni čuti. Jedino što je telefonirao mojoj majci da bi bilo dobro da dodje u Split jer sam ja u bolnici… Nakon nekih tjedan dana u splitskoj bajnoj bolnici tih godina, bilo mi je (zahvaljujući penicilinu) toliko bolje da smo mogli *nazaj* u Zagreb. I opet, nakon nekoliko dana se ponovila ista situacija da se ne mogu iz kreveta niti ustati a kamoli hodati… Opet u bolnicu, ovog puta onu dječju u Klaićevoj ulici (paralelnoj sa bivšim Prilazom JNA, gdje je u stanu treće supruge živio moj otac sa njezinom djecom) i prizemlju, tako da je majka mogla dolaziti da popričamo kroz prozor i izvan vremena posjeta. Da li poslije svega nekoga čudi ako kažem da se čitavo vrijeme mojeg boravka u Klaićevoj moj otac nije javio niti telefonom da pita kako mi je?

Ponavljam, ne plačem *mižeriju* jer ima i puno gorih priča i doživljaja iz nečijeg djetinjstva ali da je očevo ponašanje prema njegovoj rodjenoj djeci bilo u redu, sigurno nije. Ukratko, ta čitava *štorija* završila je operacijom krajnika u Vinogradskoj bolnici. Kao posljedica „konjskih“ doza penicilina, postao sam na njega imun, upala zglobova ostavila je neki šum na srcu te laganu sklonost reumatizmu – što me ipak nije oslobodilo služenja (znamo kakve) JHA. Bez krajnika ili mandula (kako su ih tada zvali) pogotovo dječji organizam je osjetljiviji na prehlade ali sam njih rado prihvatio umjesto brojnih zimskih angina.

Tih godina rado sam debatirao sa pokojnim djedom, dragim Stjepkom, o prirodi, svemiru, da li i kad će čovjek tamo stići i što će tamo naći. Tu se nismo slagali jer je djed mislio da nam let u svemir (uključiv eventualni susret sa Gospodinom ili ne) neće tako lako poći za rukom. Veseo zbog kakvih takvih zajedničkih interesa glede svemira (kad to u vezi matematike i fizike nije funkcioniralo) djed me pretplatio na časopis „Prirodu“. Nemojte misliti da sam poludio ali sa njime i dandanas koji puta „pričam“ tj. zamišljam da sjedimo u njegovoj zadimljenoj sobi u Kršnjavoga 23 a ja mu pričam o mojem životu nakon što nas je on napustio 1962…

Nekako tih ranijih godina mojeg djetinjstva, možda i zbog razgovora Stjepka i mene, počeo sam čitati i druge časopise koji su se bavili svemirom, raketama, znanstvenom fantastikom i slično te od majke dobio na poklon nešto što je bila neka nevjerojatna kombinacija jake ručne lampe, dalekozora i dijaprojektora kod kojeg se film morao ručno „navijati“, sliku po sliku. Ali je to bilo vrlo uzbudljivo jer sam sa lećom vrlo slabog povećanja mogao promatrati mjesec i zvijezde. Onda mi je na pamet pala i „genijalna“ ali i (opet jednom…) opasna ideja da napravim raketu napunim je benzinom i „lansiram“ iz zajedničkog dvorišta u Medvedgradskoj. Tamo sam za moje susede i vršnjake, braću V. i B. P. napravio i premijernu projekciju sa opisanim dijaprojektorom.

Raketa je bila konstruirana sa staklenom epruvetom (!) koju sam napunio benzinom i začepio, dodao joj krilca od plastelina i fitilj. Lansirna rampa bila je napravljena od žice.

Srećom, lansiranje nije uspjelo (baš kao tih godina niti mnoga iz Cape Canaverala) jer se plastelin od topline rastopio, raketa pala na stranu a fitilj se prije eksplozije ugasio.

Kako naš narod kaže, Bog čuva djecu, ludjake i pijance…

Inače, Stjepko se godinama zanimao i bavio poljoprivredom te izdao (prije i nakon rata) nekoliko knjiga na temu povrtlarstva i uzgoja cvijeca. O njihovoj kvaliteti najbolje govori činjenica da su se njegove knjige desetljećima koristile na agronomskom faxu a da ih se i dana može naći u niz javnih knjižnica diljem Hrvatske. Radeći i živući u velikom gradu, djed nije nikada imao vlastiti vrt ali se sjećam da je uzgajao i poklanjao obitelji i prijateljima tzv. *dracenu* (*dracaena* na njemačkom *Drachenbaum*, odnosno zmajevac). Kada sam početkom milenija živio u Pireggu i zajedno sa Giuli obradjivao naš vrt, cesto bih se sjetio djede Stjepka i koliko bi on sam uživao u tome…

Niz godina kasnije sam jednog toplog ljeta odlučio otići u Zvjezdarnicu (ispod koje sam 4 godine išao u školu) da gledam svemir pomoću teleskopa, i saznao da se on nalazi na duljem popravku… Umjesto gledanja zvijezda družio sam se članovima tog Društva i diskutirao o astronomiji, politici i t. d. Moje (barem pasivno) zanimanje za svemir i astronomiju traje do danas, premda me malo udaljila činjenica da su za ozbiljnije bavljenje tom znanošću vrlo bitne (moje „omiljene“) matematika i fizika. Vidi u Dodatku više o tome, od str.131.

Nakon osnovne škole u Opatičkoj ulici, krenuo sam u osmogodišnju školu na drugo brdo, Šalatu, u Mesićevoj ulici, gdje se moje „ratovanje“ sa prirodnim predmetima nastavilo, kao i uglavnom dobre ocjene iz povijesti i jezika. Likovni odgoj postaje moj najdraži predmet i vjerujem da crtanju i slikanju (osim olovke, tuša i ugljena, slikam sa temperama, kasnije i dosta ozbiljno sa uljenim bojama) posvećujem više vremena nego vježbanju violine. Tu se sjećam da je majka moje dječje crteže, kad mi je bilo nekih desetak godina, pokazala njenom dobrom prijatelju, hrvatskom slikaru Oskaru Hermannu, koji je rekao da imam nesumnjivog talenta za likovni izražaj ali da sve ovisi o tome što će „pobijediti“ tijekom ili nakon puberteta, glazba ili slikanje.

Još nešto zanimljivo iz vremena moje osnovne škole. Pretpostavljam po maminoj ideji, u osnovnoj školi službeno su me vodili pod imenom Igor Pirnat Pomykalo, što je dokumentirano sa niz svjedodžbi a na što je Ferdo (od silne ljubavi oca prema svom jedinom sinu blablabla…) protestirao pa smo s time, da ne izgubimo alimentaciju, prestali. Prije nekoliko godina, u kontaktu sa mojim dragim rodjakom Borisom V., posebno je ojačalo moje zanimanje za majčin dio familije, kojem sam na neki svoj poseban način uvijek bio privrženiji nego Pomykalima, koji mi to mogu slobodno zamjeriti. Tako sam na FB promijenio moje ime u Igor Pirnat Pomykalo a od 2024. sva moja izdanja štampao pod tim imenom. Razmišljao sam i o tome da i sasvim službeno, barem u rodnoj mi Hrvatskoj (gdje želim biti zakopan ili u obliku laganog pepela bačen u moje Jadransko more) to napravim ali sam odustao. Najvažnije je od svega kako se ja osjećam a to se ne tiče nikoga drugog, posebno ne bilo kakvih korumpiranih birokratskih uhljeba.

Nakon osmogodišnje krećem u VII. gimnaziju u Križanićevoj ulici (sa dijelom kolega iz Mesićeve) i kako u društvenom smjeru nije bilo francuskog jezika majka me upisuje u prirodni smjer… Ne mogu niti ne želim prebacivati krivnju ili odgovornost na mamu ali zbog prije opisanog mislim da je jasno da je to moralo završiti sa „katastrofom“. Prva godina prošla je kako-tako, likovni odgoj ukinut je samo godinu dana prije ali je postojala likovna grupa koju je genijalno vodila prof. Kinert pa sam zahvaljujući njoj naučio novu i vrlo bitnu tehniku krokija. Tu se dogadja i moja prva velika (platonska) ljubav prema jednoj kolegici, V.L., iz

istog razreda. Nažalost, su moji osjećaji ostali neuzvraćeni pa sam (prvi, jedini i posljednji puta u životu) pokušao pisati pjesme čak u akrostihu. Od svega ostala je jedna slika koju sam u ulju naslikao u to vrijeme[16].

Slijedi jedna od epizoda mojeg života kojoj sam, premda je trajala samo nešto više od godine dana, dao relativno puno prostora. Razlog tome je da je ona, gledajući iz današnje perspektive (64 godine nakon), odigrala vrlo važnu ulogu ne samo na glazbenom planu.
Slučaj (ili ne?) htio je da sam se u prvom razredu (1961/62?) počeo družiti sa kolegama iz razreda koji su kao i ja bili vrlo zainteresirani za rock glazbu. Jedan od njih, Duško Sabolović, već je dobro svirao gitaru kao i njegov mladji brat Vojko, a pridružio nam se i Zlatko Miksić-Miksa (kasnije kao vrsni bas gitarist poznat pod nadimkom Fuma) pa smo kod Sabolovića u Novakovoj prvo počeli sanjariti nemoguće[17] i u jednom trenutku odlučili da bi to moglo biti i moguće: osnovati vlastiti rock-bend. Premda sam ja u to vrijeme violinu svirao bitno bolje nego klavir, nije niti meni niti kolegama to palo na pamet nego je izbor pao na klavir iliti „kljavu“ kako se to tada govorilo u rock-slengu. Ako se dobro sjećam, violina nije padala na pamet nikome ne samo u Zagrebu nego i drugdje, barem ne do pojave folk-rocka, gdje je ona, već dulje prisutna ne samo u bluesu nego i u country glazbi, ponovno „otkrivena“.

Priznajem da se više ne sjećam kako je išlo dalje i od kojeg trenutka su stvari postale konkretne i sve krenulo ”za ozbiljno” ali sam siguran da sam oba imena, pod kojima smo postali relativno poznati u Zagrebu i ušli u stručnu literaturu o hrvatskom rocku (vidi S. Škarica: Kad je rock bio mlad) dao ja; prvo ”Pirati” po neretljanskim piratima, a kad nas je Savez socijalističke omladine počeo kritizirati[18], ”Uskoci”, po senjskim Uskocima. Uskoci su me oduševljavali ne samo zbog njihove bezobrazne ali efektivne borbe protiv mletačkih okupatora naše Dalmacije i Primorja nego sam posjedovao i knjigu (koju imam još i danas) od Bare Poparića ”Povijest senjskih Uskoka”.

Po urbanoj legendi[19] radilo se o potpuno nenadanom napadaju inspiracije Vikija Glovackog, konferansjea zagrebačkog ”Varijetea,” koji je naš bend ”Pirati”, bez prethodnog dogovora i u trenutku izlaska na scenu, najavio kao ”Uskoke”… Kao da njegova uloga promotora tog tada novog fenomena i pomodnog trenda već i sama po sebi nije bila dovoljno važna da nam Viki zauvijek ostane u dragom sjećanju! Ovaj fenomen bio je izrazito prozapadni uvoz pa s toga i vrlo mrzak brojnim partijašima, partijskim *aparatčikima*, udbaškim doušnicima i inim ulizicama ondašnjeg režima, koji su ga po direktivi neumorno napadali u dnevnom ili tjednom tisku.
……
Tako smo u ljeto 1962., počeli održavati redovite probe u jednosobnom stanu u Medvedgradskoj 40, gdje sam tih godina stanovao sa mojom majkom, cjenjenom profesoricom solo pjevanja, Nadom Pirnat-Pomykalo. Dečki su svirali na tzv. „španjolkama“ (klasičnim gitarama iliti *đitrama*, bez pikapa i pojačala a ja nabijajući po maminom već prije spomenutom, jadnom, klaviru. Tada je to bilo samo po sebi razumljivo a danas mogu reći; svaka joj čast što nam je dozvolila da bučimo u (tada) jedinoj sobi i uništavamo joj klavir koji

[16] Vidi u dodacima na USB stiku.
[17] Još imam fotografiju, snimljenu negdje u proljeće te zaista daleke 1962. godine kako sa Vojkom Sabolovićem ”sviramo” gitare, tada jedino dostupne i nama poznate ”španjolke”. Ime tog prvog dječačkog sna bilo je ”Kojoti”…
[18] Od svih mogućih Strijela, Sjena, Zvijezda i Lavova njima su kao posebno „ne-socijalistički“ zasmetala imena naših „Pirata“ kao i „Crveni đavoli“, koji su prisilno postali „Crveni koralji“ i pod tim imenom postali vrlo kvalitetni i poznati bend.
[19] Izmišljena ne znam čijom „zaslugom“, ušla je u intervju koji su moji inače vrli i dragi bivši kolege Gic i Vojko 1996. dali Walteru Neni Neugebaueru i bila potom preuzetu od S. Škarice u njegovoj već spomenutoj knjizi iz 2005. godine.

joj je služio za rad sa privatnim učenicima. U toplijim danima probali smo uz otvorene prozore našeg prizemnog stana na opće oduševljenje susjeda i prolaznika, koji bi ponekad zastali, poslušali ”koga vraga klinci to rade” i čak nam zapljeskali.

Prvobitni sastav benda počeo se pomalo nazirati; na basu Zlatko Miksić Miksa (kasnije Fuma), na bubnjevima, relativno kratko, Duško Sekulić Brada, čak tri gitare (isto dosta kratko); braća Sabolović i Gic te ja na klaviru - kad ga je bilo a to nije uvijek bio slučaj… Siguran sam da je ključni trenutak bio susret sa izvanrednim saksofonistom, Mladenom Denijem Kodrićem kojeg smo Gic i ja ulovili u muzičkoj školi "V. Lisinski" (Gundulićeva 4) i nagovorili da nam se priključi. Deni je rodjen u Zagrebu, slučajno baš kao i ja u Rijeci, ali je po majci podrijetlom iz Brusja na otoku Hvaru. On je moj brat ne samo po glazbi jer postoji više sličnosti poput majke pjevačice (njegova je neko vrijeme djelovala u HNK Rijeka a potom do umirovljenja u HNK Split, gdje Deni i danas živi), ljubavi prema moru i tradicijskoj glazbi te talenta za slikanje. Deni je i vrlo nadaren skladatelj a taj talent je naslijedila i njegova kćer Anamarija.

Drugi važan moment bio je da smo skoro od samog početka pa sve do kraja (barem mojeg) djelovanja benda imali stalnu gažu u dvorani „Dverce“, gdje je nekoliko godina, ne tako davno bio prostor teatarske grupe „Histrion“. Ako se ne varam, ovo je omogućio Gicov otac koji je u dvorani "Dverce" trenirao hrvanje.

Dosta spontano osmislili smo i naš repertoar; osim neizbježnih Shadowsa, tada izuzetno popularnog twista (Chubby Checker i dr.) zbog sreće da imamo odličnog saksofonistu Denija ubrzo smo počeli svirati repertoar američkih bendova ”Johnny & The Hurricanes”, „The Champs“ i slično ali isto tako, kao apsolutno prvi u Zagrebu, Hrvatskoj i bivšoj Jugoslaviji - počeli eksperimentirati sa rock obradama hrvatskog, bosanskog i slovenskog folklora. Naša publika (bez obzira da li u Varijeteu ili pri našim redovitom *čagama* (plesnjacima) u dvorani Dverce je uvijek rado slušala naše obrade pjesama ”Ja sem Varaždinec„ ”Čiribiribela Mare moja”, ”Na planincah” - čak i jedne partizanske poput ”Bilećanke”…

Od svega toga ne postoji niti jedna jedina sačuvana snimka. Upravo ispod Titove slike[20] snimili smo niz skladbi iz našeg tekućeg repertoara i to predali Peri Gotovcu ondašnjem direktoru bivšeg Jugotona. On ih je, navodno, zagubio ali kako to već biva u tzv. show-bussinessu (gdje se krade i izmišlja na sve strane i to sve u 16) našu obradu netom spomenute dalmatinske *pisme* ”Čiribiribela Mare moja” su kasnije snimili ”Zlatni akordi” - u kojima je svirao bivši ”Uskok” Fuma Miksić.

Osim netom spomenutih obrada prvenstveno hrvatskog (dalmatinskog i zagorskog) folklora sljedeća je značajka ”Uskoka” bio francuski repertoar. Premda je u Zagrebu u ono vrijeme poneko i čuo za pjevače poput (pokojnog) Johnny Hallydaya i naravski našeg Matt Collinsa odnosno pokojnog Karla Metikoša o nekim francuskim bendovima poput „Les Fantomes“ ili „Les Chaussettes Noires“ E. Mitchella, nitko nije imao pojma.

Kako je moj prvi i tada najjači strani jezik bio upravo francuski, slučajno sam negdje naletio na ova dva i neke druge francuske bendove i soliste poput Richard Anthony-a i odlučio da bi sve to moglo biti vrlo zanimljivo za naš, ”Piratsko-Uskočki” repertoar.

I zadnja originalnost ili osebujnost našeg repertoara; mi smo kao jedni od prvih (možda jedini osim tada izuzetno popularnih i uspješnih ”Bijelih Strijela”) u Zagrebu, Hrvatskoj i bivšoj

[20] Fotografija, koja krasi naslovnu stranicu Škaricine knjige (drug Tito vrlo ozbiljan i bez obavezne mu cigare…) snimljena je u koncertnoj dvorani moje tadašnje muzičke škole „P.Markovac“.

Jugi počeli svirati stvari iz repertoara ”Beatlesa”, koji su tada kao relativno nepoznati tek počinjali svoj put ka vrhovima kasnije svjetske karijere…

Evo i par (možda ne toliko bitnih ali svejedno zanimljivih) doživljaja vezanih uz naš bend. Kako smo od samog početka u sastavu osim gitara, klavira i bubnjeva htjeli imati i neki puhački instrument jednom sam na našu probu u Medvegradskoj pozvao kolegu iz glazbene škole "P. Markovac", trubača Marinka G. Premda je on vrlo dobro svirao, vrijeme Rhythm and Bluesa još nije bilo ni na vidiku a mi smo u stvari željeli naći saksofonistu - izmedju ostalog jer nam se sviđao sound naših nešto starijih kolega iz benda "Bezimeni".

Jednom je u Zagrebu gostovao poznati talijanski kantautor-roker (nedavno preminuli) Peppino di Capri i održao koncert na Šalati. Kako su nam karte bile preskupe netko od ekipe se sjetio da bi koncert mogli besplatno slušati i gledati s gornje strane uz ogradu i tako je i bilo. Uživasmo u glazbi dok u jednom trenu nisu dojurila dva udbaša a mi se razbježali i pritom dvojica od nas pogodili poprečno postavljenu deblju žicu jednog drvenog stupa, tzv. „bandere“ - ja sam kao nešto viši dobio masnicu u visini ustiju a pokojni Miksa-Fuma u visini čela...

Bezopasnije je prošlo kada smo jedne ljetne večeri zadivljeno (naravski i glazbom ali i predivnim gitarama...) slušali svirku nešto starijih kolega iz benda "Bijele strijele", na terasi zagrebačkog hotela Esplanade.

Riječ dvije o načinu rada: u to vrijeme u bivšoj Jugoslaviji bilo je izuzetno teško doći do instrumenata, pojačala i ploča - o notama da i ne govorimo. Glavni izvor informacija i mogućnost "skidanja" novih hitova bio je tada vrlo popularni Radio Luxembourg. Neću zaboravit kako sam na starom radio aparatu "Kosmaj" pokušavao uhvatit pravo mjesto za dobar prijem, koji bi obično usred pjesme nestao ili se pretvorio u šum... Kako smo sa RL skidali sve moguće (solo, pratnju tj „harme“, bas, ritam čak i tekst) moralo se slušanje i skidanje zbog lošeg prijema ponavljati niz puta.

Jedan kolega iz osmogodišnje škole u Mesićevoj ulici, Toni A., koji je kratko prije toga odselio sa roditeljima u Z. Njemačku, bio mi je od izuzetne pomoći i poslao niz singlica od tada najpopularnijih američkih i engleskih bendova. Moj stric Braco (Josip) Pomykalo donio mi je sa turneje Zagrebačke filharmonije u Francuskoj nekoliko singlica francuskog benda „Les Fantomes“ a drugi stric, čelist Zvonko, sa turneje ansambla Zagrebačkih solista po SAD, singlice naših uzora „Johnny and the Hurricanes“.

Bend "Pirati"/ "Uskoci" morao se u svojoj kratkoj povijesti boriti sa nekoliko problema. Jedan je bio moj instrument klavir kojeg u nekim dvoranama gdje smo nastupali naprosto nije bilo ili su instrumenti bili u neupotrebljivom stanju.

Drugi problem je bilo pojačalo. U Zagrebu je postojalo nekoliko tehničara koji su sasvim lijepo zarađivali "guleći" nas sa iznajmljivanjem tih sprava i tako je i kvaliteta naših nastupa jednim dijelom ovisila o kvaliteti pojačala koja smo mogli iznajmiti. To se promijenilo kada smo od jednog lihvara u Tkalčićevoj[21] posudili lovu koju smo vraćali nastupima u Dvercu i time mogli kupiti pojačalo marke Framus. U to relativno malo i ne prejako pojačalo, uključivali bi 2 gitare, bas i mikrofon od Gicovog magnetofona - koji je alternativno pojačavao Denijev sax, pjevača ili moju *kljavu*...

[21] Gdje je Gic stanovao sa svojim roditeljima u kući u kojoj se već odavno nalazi kafić Tomato.

Gledajući zbirku instrumenta, pojačala, mikrofona, efekata i slično koje danas posjedujem u mojem kućnom tonskom studiju, sjećam se koliko je stvari za sve nas "jugo-rockere" tih godina bio ogroman i često nerješiv problem, dok su to istovremeno bile "sitnice" za naše tadašnje zapadne kolege...

Treći problem (koji je prvo mene ponukao da odustanem, a kasnije doveo i do definitivnog prestanka postojanja benda) bila je neprestana promjena jednog dijela (tj. polovine) članova; osim Denija, Gica i mene svi ostali bili su ili "plaćenici" koji bi *uletili* za jedan ili dva nastupa ili oni kojima smo mi bili samo odskočna daska za nešto "bolje". Za ilustraciju evo imena onih kojih se mogu sjetiti; nakon Mikse (Fume) bas je neko vrijeme svirao Rudi Zec, kasnije basist zagrebačkog benda Kennedy Boys. Na bubnjevima su se izredale dijelom poznate zvijezde zagrebačke rock scene kao što su bili Predrag Drezga Dodo i Mario Braco Škrinjarić, a dijelom i neki manje poznati glazbenici, kojima se ne sjećam imena. Solo gitaru su nakon Vojkovog odlaska svirali Igor Lepčin bivši gitarist benda "Sjene", Vlado Cipetić Cico i još neki. Jedan *tučar* iz Šestina bi na svakoj čagi relativno korektno otpjevao jednu jedinu stvar, "Hello Josephine" Fats Domina. Zbog toga smo mogli bili sigurni da kad na čagi dodje do tučnjave iliti „šore“, kao što se dogadjalo svako toliko, možemo računati na njegovu zaštitu. Osim njega je kao ozbiljni pjevač neko vrijeme sa nama pjevao Miljenko Kodžić (umjetničkim imenom Mike Hammer, kasnije u "Mladim lavovima") a povremeno bi s nama zapjevao Emir Altić (poznat po vrlo uspjelom prepjevu Celentanovog 24.000 poljubaca) te vrlo mladi i u Zagreb novopridošli Ibrica Jusić...

Osim Ibrice, koji je kao što je poznato kasnije napravio izvanrednu karijeru kao šansonijer, više članova benda niz godina djelovali su kao poznati rock-glazbenici. Vojko Sabolović je djelovao kao član Grupe 220, Fuma Miksić je kao izvrstan bas gitarista djelovao kao član „Zlatnih akorda“[22] te nastupao i u inozemstvu a Deni je imao uspjeha i kao skladatelj zabavne glazbe te klapskih *pisama*, nagradjenih na festivalu Dalmatinskih klapa u Omišu.

Rado se sjećam tih vremena, usprkos svih problema, svađa, natezanja, nepoželjnih intervencija roditelja (osim Denija koji je rođen 1942., svi ostali, barem u početku, bili smo maloljetni...) kasnije nekih samozvanih "menedžera" (od kojih mi je jedan "popalio" lijepu zbirku singlica) i raznoraznih dubioznih organizatora. Obzirom da sam stasao sa majkom, bez oca (uostalom baš kao i Deni...) taj bend mi je bio i neka čudna zamjena za oca te prvo istinsko prijateljstvo. Vrlo važno za moj kasniji glazbeni razvoj, to je bio moj prvi pravi i punokrvni kontakt sa GLAZBOM i nastupanjem pred publikom, koju nije uvijek bilo lako oduševiti ni zadovoljiti...

Tako je, na neki način, od svega toga ipak nešto ostalo. Sa Denijem sam se sreo 1980. godine[23], pa opet 1988. pri ljetovanju u gradu Hvaru. Onda smo izgubili vezu da bi je prije nekoliko godina (2018) opet obnovili i sada relativno često izmjenjujemo poruke ili majlove. Sa Gicom sam se sreo u Zagrebu početkom milenija, pozvao me kući i upoznao sa svojim sinom Mariom, izvanrednim gitaristom (kasnije članom grupa „Prljavo kazalište“, „Vulkan“ i dr.). S njim sam u medjuvremenu ja izgubio vezu ali su Deni i Gic, sve te godine ostali dosta bliski.

Moja kratka ali vrlo intenzivna rock "karijera" ostavila je u meni ne samo neprekinuto zanimanje za rock (i njoj srodne vrste, poput bluesa, folka i jazza) glazbu nego i nešto što ne

[22] Fuma je izmedju ostalog bio jedan od osnivača benda „Parni valjak“ a svirao je bas i na prvom singlu „Azre“.
[23] Kada sam radio kao savjetnik maestra Nikše Bareze pri postavi opere "Orfej" C. Monteverdija na Splitskom ljetu, vidi kasnije, na str.62.

mogu riječima objasniti nego jedino odsvirati - u bilo kojem stilu od tradicijskog folklora, preko rane do tzv. "world" glazbe ili metala...

Iskreno govoreći (posebno u usporedbi sa onim što sam kasnije napravio i ostvario u mojoj rano glazbenoj karijeri) moja je uloga u toj kratkoj ali nezaboravnoj rock-avanturi glazbeno gledajući bila vrlo skromna ali su se već tada mogle nazrijeti neke moje sposobnosti davaoca originalnih ideja, pisanja aranžmana i organizacije.

Uvjeren sam da nije bilo rocka i tog jednogodišnjeg ”klimpranja” po klaviru (samo ponekad ozvučenim sa jadnim magnetofonskim mikrofonom, inače uglavnom bez ozvučenja…) da bih ja krenuo jednim od nekoliko puteva kojima sam obzirom na moje prirodne talente realno mogao krenuti: slikarstvo, jezici, opća povijest, povijest umjetnosti ili književnosti, pisanje a glazba bi ostala u najbolju ruku (kao što je to bio slučaj sa doslovno svim ostalim rodjacima moje generacije) isključivo kao neki lijepi ali efemerni hobi.

Premda se rockom službeno prestajem baviti od sredine 1963. on, odnosno tzv. ”lake note” (dakle blues, folk, pop i slično) ostaju mi bliski, slušam ga, pratim ga da bih u onome što bi mogli nazvati ”medieval rock” a kasnije i tzv. ”world music” i ”free improvisation” moja rokerska duša, moj rokerski identitet definitivno ”izašli na vidjelo”. Slučajno ili ne moj pokojni otac, Ferdo Pomykalo, napravio je izuzetnu karijeru i ”izmislio” ne samo zabavnu glazbu bivše Juge nego tamo uveo vrlo bitne glazbene oblike 20. stoljeća poput *musicala*. Dakle, kao i u mnogim drugim slučajevima, može se reći da ”krv nije voda” a da ”jabuka ne pada daleko od stabla”.

U jesen 2002. godine pri proslavi moje 40. godišnjice javnog nastupanja, po prvi puta sam (kroz intervju, CD i jedan koncert u zatvorenom, obiteljskom, krugu u Italiji) odlučio to na neki način obilježiti. Prije četiri godine, 2022, sa dvostrukim CD-om obilježio sam 60. obljetnicu moje i naše rock-karijere.

Pa da se vratimo mojem „normalnom“ glazbenom školovanje i onome što se dogadjalo nakon rock iskustva.

Sve u našim životima ima i svoju cijenu. Netom spomenuta rock epizoda rezultirala je mojim katastrofalnim ocjenama u gimnaziji, tako da sam drugi razred završio bez popravaka jedino nakon obećanja da napuštam tu i selim u tzv. općeobrazovnu školu, dio glazbene škole, gdje (konačno) prirodnih predmeta više nije bilo… Nakon „otkrića“ Glazbe i neke vrsti prosvjetljenja sjetio sam se da je moj glavni instrument violina i počeo ga za ozbiljno vježbati.

Po prvi puta otkrivam i svijet komorne glazbe. U to je vrijeme (1963), poznati zagrebački čelist, dirigent, pedagog i skladatelj, profesor Rudolf Matz, odlučio ponovno pokrenuti svoj Zagrebački omladinski komorni orkestar (ZOKOR). Poznavajući njega i njegovu suprugu, Margitu, (profesoricu klavira na istoj glazbenoj školi „V.Lisinski“ gdje je predavala moja majka i koju sam sam pohadjao) odmah sam mu se javio. Kako je on već imao dovoljni broj violina predložio mi je da predjem na violu dodavši „sinek, tu odluku nebuš nikad požalil“.

I tako sam po prvi zasvirao u jednom dobrom komornom ansamblu, susreo se sa novim repertoarom (vidi programe u prilogu) i zavolio moj novi instrument violu čiji timbar mi je definitivno više odgovarao nego onaj violine. Na satovima komorne glazbe mojeg strica Zvonka sviram baroknu glazbu u raznim sastavima i to toliko dobro da s jednim od njih (u kojemu su osim mene svirali kolege kontrabasist Dubravko Barač, klarinetist Brane Živković

i klavirist Ljubo Gašparović) uspješno nastupamo na Natjecanju učenika srednjih glazbenih škola i osvojimo treću nagradu.

Tih godina, točnije 1964, pada i moj prvi susret sa ranom glazbom renesanse ali tome govorim više u slijedećem, trećem, poglavlju.

Bilo je to doba otkrivanja književnosti (i pokušaja vlastitog piskaranja), prvih pokušaja skladanja i tako dalje. U općeobrazovnoj školi (koju smo naravski prozvali „općebezobrazna“) nije bilo francuskog pa sam u jednoj godini morao napraviti tri razreda engleskog čime on postaje moj najvažniji strani jezik. Po prvi puta briljiram u svih četiri predmeta (opća povijest, povijest umjetnosti, hrvatski i engleski jezik) a osim obaveznih predmeta u glazbenoj školi hospitiram talijanski, koji će tek dvadesetak i više godina kasnije postati moj najdraži i najvažniji, smijem li uopće, reći „strani“ jezik? Na talijanskom sam, posebno u vrijeme i nakon mojih “života“ u Italiji (2000-04, 2010-15 te 2022-25), domovini mojeg šogora Giulia, mjestu rodjenja mojih dragih nećakinja Cristine i Giuliane te drugoj domovini moje sestre Vere, pročitao puno više knjiga nego na hrvatskom ili bilo kojem drugom od stranih jezika kojima vladam. Ponekad čak i sanjam upravo na tom jeziku…

K tome učim harmoniju i kontrapunkt, a kao što sam već napisao, osim skladanja uhvatila me volja dirigirati (naravski, opet Ferdo) i nakon završene srednje glazbene škole na akademiji studirati upravo te grane.

Osim viole, na kojoj postajem sve bolji (tako da polažem po dvije godine u jednoj i time smanjujem ona ponavljanja u nižoj školi) vježbam klavir „ko' lud“ do trenutka kada mi postaje jasno da „od *tega* ne bude ništa“ i da ne mogu uspjeti savladati repertoar solo klavira koji se tada očekivao na prijemnom za akademiju. Mislim da se i to danas promijenilo jer postoji niz velikih dirigenata koji nisu bili solisti na klaviru nego na nekom gudačkom glazbalu a uz današnje tehničke mogućnosti klavir odavno više nije neophodno potreban za studij partitura. U ljeto 1965. maturirao sam na općeobrazovnoj školi i mogao se potpuno posvetiti studiju viole. Mislim da je to bila jedina godina mojeg života kada sam vježbao šest do sedam *sahata* dnevno…

Kako se radi o dijelu mojeg života koji obuhvaća ranije djetinjstvo, pubertet te godine do prvog braka, 1973. godine, spominjem ovdje moj komplicirani odnos sa pokojnom majkom.

Jednom sam rekao da nije čudo da nisam uspio održati niti jedan od mojih četiri braka jer sam prije njih imao jedan komplicirani (ne brak ali suživot) sa mojom majkom. Jasno mi je da je činjenica (za ono vrijeme) relativno kasnog a toliko željenog majčinstva, potom druge rastave i prestanka reproduktivne djelatnosti majku dovelo do toga da joj ja postanem glavni smisao života. To je za mene, koji sam stjecajem prilika odrastao bez oca (povremeni susreti sa njime samo su pojačavali osjećaj da ga nema u mojem životu i u trenucima kada mi je najviše potreban) s jedne strane bio dobitak utoliko što se majka (uz redoviti posao i davanje privatnih satova) intenzivno bavila sa mnom, mojim odrastanjem, problemima ali i mojim talentima i interesima. Osim toga sam preko mame vrlo rano upoznao kulturni krug zagrebačkih glazbenika, likovnih i dramskih umjetnika, kao što su bili Jurica Muraj, Lacko Šaban, Mladen Raukar, Oskar Herman, Vlado Habunek i drugi.

Majka je vrlo rano otkrila da osim glazbenog talenta posjedujem i onaj likovni, da me zanima povijest umjetnosti i da rano pokazujem interes za čitanje i smisao za strane jezike. S druge strane je njena sveprisutnost i (nemogući) pokušaj da mi zamijeni živog oca, bila za mene postepeno i jedna težina, koju nisam znao objasniti ali joj znao „bezobrazno“ dosta rano

odgovoriti. Kada mi je (nakon niza puta opet jednom) ponovila koliko se ona za mene žrtvuje i kako joj to nikada neću moći vratiti, rekao sam joj da ju ja nisam molio da me donese na svijet već je to bila njena velika želja a da djeca dug roditeljima na najbolji način mogu vratiti brinući o svojoj djeci. Naši problemi su kulminirali u vrijeme kad smo istovremeno bili ona u klimakteriju a ja u pubertetu i gotovo svakodnevno se svadjali. U to vrijeme, kako nisam imao nikoga drugog, potužio sam se teti Vjeri i ona mi je utoliko pomogla (da se ne osjećam isključivo kao loš i nezahvalni sin) što mi je rekla da je moja majka izvanredna i dobra ali i vrlo dominantna osoba koja vjeruje da je uvijek u pravu i pametnija od svih drugih.

Bilo je i majčinih ne sasvim razumljivih postupaka. Kada smo, kao i naši *susedi* preko puta, *kužinu* prebacili u djevojačku a od bivše *kužine* (jer je bila dvostruko veća) napravili moju sobu, morao sam se godinama boriti da prestanem spavati u velikoj sobi (gdje je i ona spavala) i smijem preseliti u onu koja je služila kao moja radna soba i atelje. Nakon niz svadja mi je to ipak pošlo za rukom, pa smo kupili jedan jogi madrac. Kasnije mi je jedan stolar (radio je u kazalištu „Komedija“ i u kazalištu lutaka) napravio jedno postolje za krevet, ispod kojeg je bilo spremište za razne stvari, a preko puta kombinirani ugradjeni ormar u kojem je bio moj radni prostor uokviren sa policama za knjige. Radnom nišom „dominirala“ je pisaća *makina* „Olivetti“ Valentine, jarko crvene boje, na kojoj sam pisao sve moje brojne članke, kritike i emisije za radio i televiziju, a koju imam i danas. Spomenuti stolar je istovremeno, napravio i veliki ugradjeni ormar za garderobu u predsoblju.

Kad su krenule moje emotivne veze sa djevojkama, kasnije i ženama, scenarij je obično bio isti; na početku veze bi svaka od njih bila draga, lijepa i pametna a čim bi majka osjetila da se stvari previše ozbiljno razvijaju, počelo bi sa ljubomorom koju je prikrivala sa raznim kritikama. Kad bih ja, na lijepi način, pokušao s njome o tome razgovarati majka bi me *otkantala* sa „pa nisam ja nikakva zaljubljena mama!“ Ja sa moje strane nisam mogao smisliti situacije gdje mame (poput mnogih u Italiji, na primjer) gospodare sa *sinekom* čitav život i draže im je da oni postanu pravi ili latentni homoseksualci nego da budu heteroseksulci, ožene se i imaju (uz nju a ne „protiv“ nje) svoju novu obitelj. Moram ovo odmah pojasniti jer ne želim da me netko krivo shvati: kao tolerantna osoba ne mislim da je ljubav prema osobama istog spola ikakav problem a pogotovo bolest koju treba i može se liječiti. Ovo ponašanje postoji i u prirodi i prema tome nije „nenormalno“. S druge strane sjetimo se koliko zaista nenormalnih i opasnih osoba ima medju očevima obitelji koji tuku i na seks prisiljavaju supruge ili čak, vlastitu djecu.

Kod mene je to stvorilo neku vrst Pavlovljevog refleksa; ako bi se mami neka moja djevojka svidjala odmah bi sa njom prekinuo. Kako mi je to netko davno objasnio i to je neka vrsta negativne ovisnosti iz koje treba ali je vrlo teško izaći.

Ne želim sa svim tim (negativnim) mislima stvoriti lošu sliku o vlastitoj majci kojoj izuzetno puno dugujem niti tražiti izgovor za sve moje loše postupke prema njoj, ali će oni koji su u djetinjstvu i odrastanju doživjeli slično razumjeti da je u takvom slučaju teško ostati normalan i neutralan. Sačuvati svoju ličnost moguće je samo u neprestanoj borbi protiv majčine odnosno roditeljske dominacije, kolikogod ona bila mišljena i osjećana u najboljoj namjeri. A kako poslovica kaže, put u pakao popločan je dobrim namjerama…

Negdje 1968/69, nakon rastave sa jednom od djevojaka (A. iz Pule, koja mi je ostala bolnom točkom i niz godina poslije) kada je mama nakon početnog oduševljenja počela bacati drvlje i kamenje po njoj, trebao sam se konačno odseliti ali to nisam učinio nego odlučio da ručak jedem vani i tako je ta naša čudna situacija potrajala još par godina, do jeseni 1972. kada sam nakon jedne žestoke svadje konačno odlučio definitivno iseliti.

Zamolio sam za pomoć Ferdu koji me uputio dalje na Mirka Cetinskog, „koji će ti sigurno pomoći“ i od toga (kao i u svim drugim slučajevima do tada) naravski nije bilo ništa. Našao sam jedan stančić na tavanu kuće na Naumovcu, gdje su mi gazde bili (što sam saznao tek nakon iseljenja) Jehovini svjedoci i tako je počela nova runda mojih seljenja po Zagrebu i „šire“…

TREĆE POGLAVLJE

ZAGREB 1, 1966 - 1983

OPATIČKA ULICA, GORNJI GRAD ZAGREB

18.MOJA MAJKA SA SVOJIM UČENICIMA SOLO PJEVANJA, JA ČUČIM ISPRED.

19.NAŠ BEND „PIRATI“/ „USKOCI“ ISPRED TITE, 1963: L-R, IGOR, MIKSA, DUŠKO S., DENI, VOJKO S., GIC I BRADA.

3.ZAGREB 1, 1966 DO 1983

Nakon godišnjeg ispita trećeg razreda srednje glazbene škole (1966) polažem prijemni na Muzičkoj akademiji. Prije toga godinu dana honorarno sviram u orkestru Kazališta „Komedija“, često pod dirigentskom palicom Ferdinom, pa smo naš gotovo nepostojeći odnos otac-sin prebacili u „drugu dimenziju“, kao kolege. Ponekad bi zajedno nešto popili pa bi se Ferdo „raspištoljio“ tipa „ti si moj najbolji prijatelj“ ili „samo je jedan Ferdo Pomykalo na svijetu“. Bilo je nevjerojatno vidjeti Ferdu prilično „pod gasom“ na pultu kako komunicira sa pjevačima ili orkestrom ali nikad ne zaboravlja dati tzv. „*ajnzece*“ (agramerski ili purgerski znakove za ulaz solistima ili pojedinoj dionici) kao da ima automatskog pilota!

Kao dotadašnji stipendist, 1966. polažem audiciju te paralelno sviram puno radno vrijeme u simfonijskom orkestru RTV Zagreb i studiram violu na akademiji. Prve dvije godine kod profesora D. Stranića, s kojim nikako nisam uspijevao ostvariti onaj odnos kojeg sam imao sa moja dva prethodna i za moj razvoj važna profesora u srednjoj, Martinom Barićem i Danijelom Thune.

U mojem privatnom životu, to su godine prvih ozbiljnijih veza[24] ali u tom trenutku još bez kasnije manije obavezno imati vlastitu „pravu“ obitelj i ženiti se jer to valjda garantira da će ta obitelj potrajati… Premda mi je to već tada trebalo biti jasno nikako nisam htio prihvatiti činjenicu da nisam rodjen za „normalnog“ obiteljskog čovjeka. U to vrijeme, nakon djetinjstva u kojem je po mojoj majci sport bio preopasan da bi se njime jedan budući glazbenik smio baviti, otkrivam Karate i počinje (uz orkestar, studij i ljubavne *štorije*) moje intenzivno bavljenje sportom koje ne prestaje niti danas, vidi o tome kasnije, u Dodatku[25].

Dolaze godine „djece cvijeća“, Woodstocka i studentskih pobuna, koje su u jednoj socijalističkoj zemlji naravski izgledale malo drugačije jer (citat iz ondašnjih novina:) „nitko ne može biti ljevije od Partije.“ No, u meni se probudio pravi Pirnat i dolazim na probe orkestra u nekom *hippy* izdanju, svadim se sa koncert majstorom (inače tipičnom partijskom ulizicom koji prijeti dok mu ne odgovoriš kako spada) i moj protest prenosim na Muzičku akademiju. Nezadovoljan Stranićevom metodom (za njega je rad na Akademiji samo „čvrga“ pa ga često i nema, u kadencama[26] mi „taktira“ ritam i slično), pridružujem se grupi studenata violine koji tamo pokušavaju dovesti profesora Barića, koji niz godina postiže izvanredne rezultate da bi njegovi učenici na akademiji umjesto solista postali u najbolju ruku solidni orkestralni glazbenici. Nagovaram jedan dio violske klase da pokušamo Stranića zamijeniti sa bitno boljim violistom i pedagogom, Thuneom.

Dolazi do razgovora i pregovora sa dekanom i nastavničkim vijećem i na kraju Stranić sam „abdicira“ a na akademiju dolaze Barić i Thune. Mislim da sam si sa tim buntom zaradio vječne neprijatelje sa strane profesora i dijela kolega studenata te ustanove ali i priličnu dozu samopouzdanja da je moguće koješta napraviti ako se ne predamo pri prvom neuspjehu.

Tih prvih godina svakodnevnog rada u orkestru postaje mi jasno da je ona idealizirana slika koju mladi posjetitelj koncerata stječe uživajući u zvuku tog tijela i slici gospodja i gospode u svečanim haljinama i frakovima samo jedna strana medalje. Ona druga je stvarnost suživota sa brojnim starijim kolegama, punih kompleksa i izgubljenih iluzija jer nisu postali ono što su mogli „da su htjeli“ i tako dalje. Rjedje dobrih a češće osrednjih ili čak loših dirigenata,

---

[24] Njih nije bilo malo do mojeg prvog braka 1973. godine. Osim djevojaka iz Zagreba prednost su za „morskog *čovika*“ bez mora imale one iz primorskih dijelova Hrvatske, iz Istre, Primorja i Dalmacije.
[25] Str.125.
[26] Posljednjem ostatku ostataka gdje je glazbeniku ostavljena barem ritmicka sloboda njegove kreativnosti…

snimanja tzv. suvremene glazbe, neinventivnih autora, koji su često bili urednici na RTZ te (baš kao i neki dirigenti) po „partijskoj liniji“ išli naprijed. Premda tih godina u orkestru doživljavam i neke nezaboravne glazbene vrhunce (pojedini koncerti sa maestrima kao što su bili Pavle Dešpalj, Krešimir Šipuš i Milan Horvat a posebno Lovro pl. Matačić), shvaćam da to nije mjesto na kojem bih rado dočekao *pemziju* pa uporno tražim alternative o kojima pišem nešto više kasnije, gdje govorim o mojem životu sa ranom glazbom. Bilo kako bilo, u tom orkestru sa prekidima ostajem sve do 1983, do mojeg odlaska u Austriju.

U vezi sa mojom orkestralnom karijerom dogodio se i jedan obiteljski razlaz kojeg nažalost nikada više nisam uspio riješiti. Stric Zvonko, (koji mi je niz puta pomogao više nego vlastiti otac te kao profesor komorne glazbe odigrao vrlo značajnu ulogu na tom planu mojeg glazbenog odrastanja) jako mi je zamjerio odluku da istovremeno sa studijem počnem svirati u orkestru. On je smatrao da mi to nije potrebno i htio me (kao što sam indirektno kasnije shvatio) ubaciti u ansambl „Zagrebački solisti“, koji je tih godina često mijenjao violiste. Zvonko nije htio prihvatiti moj glavni razlog, da mi je nakon niz godina natezanja sa Ferdom dozlogrdilo da se za svaki nužno potreban odjevni predmet ili cipele[27] moram boriti sa Ferdom i njegovom gramzivom suprugom, koja je svu njegovu odličnu zaradu svih tih godina htjela zadržati za njih dvoje i njezinu djecu. Po prirodi i odgoju nisam nikada bio zavidan ako nekome u životu ide bolje nego meni, ali ako se to dogadja na račun mene i mojih sestara onda me to izrazito ljutilo. Ferdo je bio jedan od prvih koji su u polu napuštenom Rovinju/ Rovigno jeftino kupili kuće Talijana koje su komunisti prisilili da optiraju za Italiju i na doživotnu sudbinu *esula* tamo. Kasnije se tome dodalo da je Zvonko, kao uvjereni komunist, moje bavljenje ranom hrvatskom često i duhovnom glazbom, smatrao nacionalističkim i klerikalnim ponašanjem.

Srećom se odnos tog dijela moje obitelji prema tim problemima nakon 1989., tijekom Domovinskog rata i nakon njega, stubokom promijenio.

Nakon preseljenja u Austriju i nastavka glazbene aktivnosti i prvih uspjeha u tudjini našeg „Dua Pomykalo (moje druge supruge Mire Valenta i mene), javio sam se Zvonku misleći da bi ga moglo radovati da njegov nećak (i jedini od treće generacije u toj obitelji cijenjenih i poznatih glazbenika) nastavlja tradiciju u stranom svijetu. Nažalost je stric u to vrijeme već bio teško bolestan pa vjerujem da iz tog razloga na moj pokušaj pomirenja nije bio u stanju reagirati.

To je jedna od stvari zbog kojih posebno žalim jer sam nekome koji mi je dosta ili mnogo pomogao vratio nepravdom ili nisam (jer nisam dovoljno pokušavao ili su prilike to na neki način onemogućile) uspio ostvariti naše pomirenje.

Tih godina sam par puta selio iz sigurnosti orkestra u nesigurni život slobodnog umjetnika, zaradjujući za mene i Maju u tom trenutku više pisanjem članaka, kritika i niza emisija za Prvi i Treći program Radio Zagreba i za Radio Zadar, nego od koncerata. Izmedju toga u dva navrata okusio sam i život uredskog „štakora“, a valja ovdje spomenuti i povremenu materijalnu pomoć Majinih roditelja.

Sa distancom od gotovo pola stoljeća, stvari treba nazvati pravim imenom, bez idealiziranja. S jedne strane, vrlo inteligentna ali samozatajna Maja bila je idealna pratilja i svesrdna pomoć meni i tom dijelu moje karijere, uspjesi koje jednim dijelom zahvaljujem njoj, njezinim roditeljima, Zadru i Ugljanu.

[27] Da ne spominjem da je moja majka povišenje alimentacije uvijek morala izboriti uz pomoć advokata.

S druge strane, zbog Majine nemogućnost da se odvoji od svojih roditelja i umjesto relativno male udaljenosti Zadar – Zagreb, odluka da zajedno krenemo u „pečalbu“ u bliži ili dalji veliki svijet, nije dolazila u obzir. Kao i kod većine ljudi iz našeg Primorja i Dalmacije, Maja i njezina obitelj sa obje strane imala je niz rodjaka, dijelom vrlo dobro stojećih, po „Amerikama“, u Italiji te Novom Zelandu.

Ne tražim isprike za moje postupke i loše ili nepravedno ponašanje prema osobama koji su mi na bilo koji način (privatno ili profesionalno) pomogli u mojem životu ali ponekad postoje okolnosti koje ti olakšaju odluke sa kojima ćeš te nepravde učiniti i poslije žaliti…

Nakon prvobitnog oduševljenja sa mojom novom obitelji, Zadrom i Ugljanom te bar teoretskom mogućnošću života na Moru, malo-pomalo postajao sam svjestan i onoga što nije bilo dobro. Majin otac, *dotur* Mario[28] bio je izvanredan liječnik ali i izuzetno dominantna i patrijarhalna osoba, koja je samo po sebi razumljivo iskorištavala dobrotu i ljubav supruge Vazmoslave-Slave a Maju i njene potrebe ignorirala. Kada je ona nakon uspješno završene mature, u jeku turističkog booma u Hrvatskoj odnosno bivšoj Jugoslaviji, željela studirati neku višu turističku školu i poslije raditi u tom sektoru, Mario je to glatko odbio sa motivacijom „pa neće valjda moja (sa naglaskom na moja) kćer završiti u turizmu?!“ Njena majka bila je svjesna toksičnog i razarajućeg utjecaja oca na Maju pa ju je gotovo natjerala da ide na studij u Zagreb, gdje je ona upisala jedno od područja koje ju je zanimalo i u njemu već bila dobro „potkovana“; povijest umjetnosti kao a. i engleski jezik kao b. predmet na filozofskom faksu.

Majino zanimanje i *feeling* za umjetnost dovelo ju je u prijateljske veze sa niz tada mladih i nadarenih likovnih umjetnica i umjetnika, koji su preko nje ubrzo postali i moji poznanici, čak vrlo dobri prijatelji, poput onih iz kruga majstorske radionice prof. Krste Hegedušića: naš vjenčani kum pokojni Emil Robert Tanay, kao i bivši članovi grupe ”Biafra“, Ratko Janjić Jobo, kipar Ratko Petrić i njegova tadašnja prijateljica Marijana Muljević. Kao dalmatinski zet, preko Maje sam upoznao pokojnog Veljka Barbierija i pojačao druženje sa Nikšom Gligo. Maja i ja smo se počeli družiti i sa Mirom Križićem i njegovom obitelji, koji su u više navrata dolazili u kuću Majine obitelji na Ugljanu.

Usprkos Majine izuzetne inteligencije i poznavanja materije, njeni su uspjesi na faksu, nažalost, izostali. Nakon uspješno položenog engleskog, povijest umjetnosti je ostala zauvijek velikom ali nerealiziranom željom… Svaki put kad bi njene roditelje (relativno često preko godine a posebno po ljeti) dolazili posjetiti u Zadar i na Ugljan, sve je počinjalo sa obaveznim i neugodnim pitanjem „a što je sa faksom, ima li kakvog napretka?“ Prvih tri godine braka, Maja i ja smo podstanarčili po raznim dijelovima Zagreba. Počelo je sa Majinom garsonijerom (bez vlastitog WC-a) na Marulićevom trg i mojom na Naumovcu, par mjeseci živjeli smo (na njezin prijedlog) sa mojom majkom u Medvegradskoj. To je završilo svadjom i prekidom svakog kontakta, pa smo preselili u Zaprudje i na kraju u Vinogradsku ulicu. Nakon našeg pomirenja sa mamom, teta Vjera (u dogovoru sa mojom majkom, sestrom sa kojom se nikada nije previše slagala) je predložila da će se ona preseliti u Medvedgradsku a nama ostaviti jednosobni stan (od 30-ak kvadrata) u Veslačkoj ulici.

Premda sam ja imao relativno dobru plaću u orkestru, ponekad dodatne honorare, a kasnije, za moju rano glazbenu djelatnost, i dotacije od grada i republike, bila nam je važna i dodatna pomoć koju su Majini roditelji niz godina pružali prvo njoj i onda oboje zajedno. No, priznajem da me pogodila činjenica da su oni, premda posjednici više zemljišta u Zadru i na

[28] Zovem ga tako ne zbog ironije nego zbog isto tako legendarnog *dotur* Luigija iz nezaboravne TV serije „Naše malo misto“.

otoku Ugljanu, vlasnici prostranog stana u Zadru i velike kuće na Ugljanu, mirno dozvolili da moje teta i majka idu zajedno živjeti u stan od 60 kvadrata a nas dvoje u pola manji u Veslačkoj. Roditelji većine studenata iz Primorja i Dalmacije kupili bi svojim kćerima i sinovima kakav-takav stan u Zagrebu u vrijeme kada su cijene još bile normalne, pa je to čak bila dobra investicija. Sjećam se da mi je jednom prilikom u Zadru, nakon uvijek istog pitanja „zašto Maja ništa ne radi za svoj studij?“ prekipilo i rekao sam im da nije to (jedini) problem nego što već nekoliko godina seljakamo po Zagrebu.

Maja i ja smo sigurno imali i koristi od stana u Zadru i kuće na Ugljanu, jer su to bili vrlo lijepi i reprezentativni ambijenti za pozvati nekog od (domaćih a posebno inozemnih) kolegica i kolega, sudionika Večeri u Donatu ili čak na ljetovanje nekoga od ljudi (poput organizatora inozemnih festivala ili menedžera) na Ugljanu. No, mi smo oboje ugradili bezbroj sati rada i ljubavi da tu (do tada potpuno zapuštenu i šikarom obraslu) kuću i vrt oko nje dovedemo u red te da ona (sa nama) ponovo zaživi. Dok je *dotur* Mario bio nepokolebljiv u svojoj odluci da sa ugljanskim dijelom obitelji razgovara isključivo preko advokata i sudova, Maja i ja smo pokušavali sa njima uspostaviti neki kontakt.

Nakon sedam godina, gdje je usprkos svih lijepih strana i pogodnosti, (nikada ne zaboravljam činjenicu da sam ja za Maria tih godina bio sin kojeg je uvijek želio i s njime se po Zadru dičio a on je za mene bio otac kojeg emotivno nisam nikada imao) *dotur* Mario ostajao je „centar svijeta“, Sunce oko koje se vrti ostatak nas. Sve ostale odluke, na primjer treba li prodati terene na Boriku (od kojih je jedan bio na predivnom mjestu blizu mora) ili jednostavno ostati u *status quo* i čekati na „*Bog bi ga zna ča*“, ovisile su o Mariu. Malo pomalo postajalo mi je jasno da je to za mene, ako se ne maknem i to dovoljno brzo i daleko, sa nepunih 34 godine na neki način „kraj“ mojeg života, u potpunoj suprotnosti sa mojim karakterom, planovima i željama. Maja, naravski nije bila zadovoljna ali nije imala hrabrosti, snage i volje da se iz te mreže makne. Ovo što slijedi ne kažem jer mislim da bi time mogao opravdati moj odlazak iz zajedničkog života i braka, ali mislim da je Maju moja odluka (koliko god u tom trenutku bolna i nepravedna bila) prisilila da se pomakne, da traži i nadje kakav-takav posao (do svoje prerane smrti, sa nepunih 50 godina, radila je u dućanima Udruženja likovnih i primijenjenih umjetnika u Zagrebu) i da umjesto moje karijere nadje vlastiti smisao života, kao odlična poznavateljica i kolekcionarka umjetnina.

Jedna od posljedica mojeg odlaska iz zajedničkog stana u Veslačkoj, Ugljana i Zadra bila je da se većina (ne samo Majinih nego i novih zajedničkih) prijateljica i prijatelja solidarizirala sa napuštenom Majom a mene od tog trenutka ignorirala. Jedan od rijetkih pozitivnih izuzetaka bio je Ivica Kiš, koji je ostao u vezi sa Majom ali kao sasvim normalnu stvar prihvatio moju novu vezu, kasnije brak, te nam bio i kumom na vjenčanju 1982. Nas dvojica ostali smo u kakvoj takvoj vezi sve do danas. Kako mnogi ljudi nemaju pametnijeg posla nego zabadati nos i olajavati čak i osobe koje nisu nikad sreli, tako je do mene došla i od srca me nasmijala sljedeća izmišljotina; neki prijatelji su od nekoga čuli kako je Igor Pomykalo zbog mladje cure ostavio jadnu prvu suprugu sa malim *ditetom*… A mi smo umjesto *dice* imali jedino dva zamorca!

O Maji, njenom značenju i zaslugama za razvoj rane glazbe tih godina u Zagrebu i Hrvatskoj, biti će još govora nešto kasnije, gdje govorim prvenstveno o ranoj glazbi, ovdje ju moram spomenuti u vezi neugodne teme (kako za nas nepušače tada, za pušače danas) bolesnoj ovisnosti o cigaretama.

Majin otac je do teškog oboljenja sa 60 godina pušio oko četiri kutije cigareta dnevno i pio na litre kavu, Maja je tako rano počela pušiti (prvo pasivno a poslije vrlo aktivno) i svih godina

našeg braka bi moje pitanje „a koja ti je to cigareta danas?“ bila razlogom za bračnu svadju ili bar posvemašnju šutnju … Već sam spomenuo da je moj djed, Stjepko, bio neizlječivi ovisnik o cigareti (posvetio joj je čak jednu ljubavnu pjesmu…) a i moj otac se godinama polako ali sigurno ubijao cigaretama i alkoholom, ali je hvala Bogu moja majka, kao solo pjevačica a i zbog mene, vrlo rano izbacila cigarete iz kuće. Moju prvu cigaretu pokušao sam popušiti sa nepunih 13 godina u Kostreni (valjda da impresioniram curu koja me ni prije ni poslije toga nije *obadavala*) ali je impresija bila tako odbojna da mi nikada više nije palo na pamet to ponoviti a niti inhalirati. U vrijeme moje kratke ali intenzivne rock-karijere me kolega i prijatelj Deni (Kodrić) nagovorio da kupimo lule i duhan (u kojemu je sigurno bilo više sitnih grančica nego duhana…) pa sam tako sa prekidima postao i godinama ostao (nisam siguran do kada ali barem do 1983 tj. odlaska u Beč) pušač lule - za razliku od cigareta taj miris i ukus mi je više odgovarao. Nažalost, s tim porokom sam vremenom moje inače kvalitetne zube (po mišljenju mojeg zagrebačkog zubara i *suseda* Petra L.) uspio „srediti“ i sa nekih 65. godina bio prisiljen početi rabiti djelomičnu protezu.

U Beču i u Italiji sam, otkrivši Moods prešao na cigarillose jer su ukusom i mirisom bili bliski luli ali priznajem da je to prvenstveno bila kakva-takva obrana od pušača kojih je bilo posvuda; u obitelji, medju prijateljima, kolegama kod „Doblingera“ i u „Clemencic Consortu“.

Vraćam se još malo Maji. Kao što sam već dovoljno puta rekao, ja sam uvijek sanjao o tome da (opet, nakon onih prvih devet mjeseci) živim na moru ili barem na selu, dok je Maja (koliko god voljela more i bila sa razlogom ponosna na svoje dvostruko *bodulsko* podrijetlo) bila sretna da se iz relativne zadarske provincije preselila u Zagreb. Našu ideju, da kuću na Ugljanu pokušamo iznajmljivati izabranim turistima, Majini roditelji nisu htjeli prihvatiti.

U doba Titove bolesti i umiranja a pogotovo nakon toga u bivšoj Jugoslaviji otkazani su svi koncerti koji nisu bili dio uobičajenog *mainstreama*, tako smo se Tibor i ja, kao jedini članovi „Universitasa“ u slobodnoj profesiji, našli bez posla i dotacije koju smo do tada dobivali. Predložio sam Maji da se bar na neko vrijeme preselimo u kuću na Ugljanu, koja je već bila sredjena i imala telefon, za slučaj da koncertna djelatnost (ili barem školski koncerti) opet prorade. Za mene su to, uz naša relativno duga radno-odmorna ljetovanja, bili najljepši dani i mjeseci našeg braka, ne sluteći da je to bio neke vrste „labudji pjev“.

Medjutim, to stanje nije dugo potrajalo. Politička i ekonomska situacija je postajala sve opresivnijom, na Kosovu su srbijanska milicija i specijalci počeli sa dugogodišnjim terorom nad većinskim albanskim narodom, samo zato što su njihovi studenti tražili ono što je po tadašnjem ustavu bilo moguće, da Kosovo od autonomne pokrajine postane republika. Došlo je do (od vlasti organiziranih) nestašica svega a uvedeno je i plaćanje pristojbi za putovanje u inozemstvo. Na vlast su se vratili najprimitivniji i najnesposobniji od nazovi hrvatskih političara jer su oni inteligentni, sposobni i školovani padom Hrvatskog Proljeća završili na robiji ili otišli u emigraciju. Shodno tome, kultura je izgubila na značaju a sve što nije bilo neophodno (poput većih kazališta i orkestara) izgubilo potporu tj. dotacije. Tibor i ja morali smo se navrat-nanos vratiti u orkestar te našu rano glazbenu djelatnost nastaviti u slobodno vrijeme, uzimajući za kraća ili dulja gostovanja godišnji odmor.

U to vrijeme sam ja uočio da medju članovima našeg „Društva za njegovanje glazbene baštine i povijesnih prostora“ (vidi o tome više kasnije, str. 47) ima jedna mlada cura iz Splita, MV (studentica arhitekture) koja se ističe ne samo glasom i stasom, nego i inicijativom i inteligencijom, koje kod ostalih mladih ljudi nije bilo u takvim razmjerima. I tako je *mic po mic* počela prvo naša suradnja a onda se rodila i ljubav koja će me katapultirati prvo iz braka

sa Majom a kasnije nas oboje iz Zagreba i domovine, iz koje sam ionako uvijek htio otići. Površno gledajući može se naravski reći: tipično, muškarac na pragu srednje dobi počinje misliti više sa onom stvari nego glavom i u stanju je „prek noći“ napustiti suprugu zbog desetak godina mladje cure. Kao što rekoh, većina zajedničkih prijatelja i poznatih došli su do upravo takvog zaključka, osudivši me što sam napustio Maju koja nije bila „ni kriva ni dužna“ a naš je brak vrijedio kao jedan od najstabilnijih i najboljih u krugovima kulturnjaka i umjetnika.

Izašavši iz braka Maji sam ostavio naš zajednički stan (koji je nama prepustila moja teta Vjera) i vratio se u podstanarske vode.

Mala digresija: kada sam zbog mojeg recitala na Glazbenim večerima u Donatu ljeti 2002., nakon niz godina opet bio u Zadru, Giuli i ja otišli smo na Ugljan. Prije svega da posjetimo Majin grob kojeg smo jedva našli jer jedino što na njemu piše je ime *dotura* Karlovića. Pokraj toga, ima jedna ptica (djelo našeg zajedničkog prijatelja, zadarskog kipara Ratka Petrića) koja predstavlja Maju, no nema imena niti Majine majke Slavice niti nje same… Kako u životu tako i nakon smrti, glavno lice (naravski muško) ostaje glavnim.

S druge strane me jako razveselilo te (kao bivšeg zadarsko-*ugljonskog* zeta) ponosom ispunilo da je ulica uz obalu u Čeprljandi, gdje i danas stoji izvanredno obnovljena nekadašnja kuća Karlović, dobila ime ulica Dr. Marijana Karlovića; slava te vječni spokoj i uspomena kako na nj tako i na njegovu suprugu Slavu i kćer, moju prvu suprugu, Maju.

Vratiti ću se ponovno odnosu sa mojom majkom i tetom Vjerom. Kakav sam bio kao sin prema mojoj majci? Premda izvjesnu odgovornost za to ima i ona sama, činjenica da nisam u emotivnom smislu za majku bio ono što si je ona željela odnosno pravi „mamin sin“; ja sam za neke mami bliske ljude (bivše učenice i slično) primjer nezahvalnog sina koji je „jadnu mamu strpao u dom protiv njene volje.“

Istina je nešto drugačija ali to one koji su te već unaprijed osudili ne zanima: tri godine prije odlaska u Austrija (kada se o tome još nije niti slutilo) moja majka i njena sestra a moja teta Vjera su mene i Miru stavili pred „gotov čin“, rekavši nam: „mi želimo ići u dom umirovljenika (svaka u svoju garsonijeru, koja se sastojala od predvorja, sobe sa *loggiom*, čajne *kužine* i kupaone sa WC-om) prema tome ili ćete se doseliti ovamo pa ćemo jedno vrijeme zajedno živjeti, do našeg odlaska u dom ili ćete dalje podstanarčiti naokolo.“ Mi smo to prihvatili i primili se preuredjenja jednoipolsobnog stana od 60 kvadrata u Medvedgradskoj. Do tog trenutka, mama je živjela u velikoj sobi a teta u manjoj. Po Mirinom i mojem projektu od tog jednoipol- odnosno dvosobnog stana trebalo je nekako napraviti trosobni stan; *kužina* je trebala preseliti u dotadašnju kupaonu, a rušenjem pregradnog zida izmedju WC-a i smočnice stvorio bi se prostor za buduću kupaonicu sa WC-om. Veće predvorje podijelilo bi se sa vratima na dva, veći ulazni i manji ispred nove kupaone i dvije sobe od mame i tete.

Teta Vjera je velikodušno veću od dviju manjih soba prepustila mami, ja sam preko mame Mirine prijateljice Ade našao majstore i ugovorio termin radova te počeo sa nabavkom svih potrebnih stvari (uglavnom za novu kupaonu i zahodić). U vrijeme radova, za mamu smo organizirali tjedan dana boravka u hotelu u Opatiji a teta je rekla da njoj nije problem ostati s nama usprkos majstora. I onda stigoše dva Bosanca, Tunjo i Began i navale raditi (sjećam se kako je Began rekao „*ja b'* sve ove (pregradne i nosive unutarnje …) zidove *porušijo*, da *viš koko* prostora!“ što mi jasno nismo prihvatili da nam sva tri kata iznad nas ne padnu na glavu.

Radovi su u roku od tjedan dana bili gotovi i sa tetom Vjerom nije bilo ni najmanje problema, dapače. Bilo je veselo kad se mama vratila iz Opatije u novu situaciju pa umjesto kroz nova vrata pokušala ići na WC kroz ormar u predsoblju. Obzirom da je ona samo 4 godine kasnije oboljela od vrlo brze demencije ili možda čak *alzheimera* to nam poslije više i nije bilo smješno…

I tako smo MV i ja uselili u veliku sobu a mama i teta se (privremeno, do dobivanja garsonijera u domu blizu ondašnjih Proleterskih brigada i sadašnje Vukovarske ulice, proces čega je već bio u toku) smjestile u svojim sobama.

Nažalost, mirna koegzistencija nije dugo trajala … Počelo je sa predbacivanjima i prkosima bez ikakvog razloga i postepeno dovelo do toga da smo prestali komunicirati. Sasvim slučajno saznali smo da teta već neko vrijeme ima slobodnu garsonijeru, koja samo čeka na nju. Morali smo im zaprijetiti da ćemo usprkos svega, obavljenim radovima i uloženim novcima i svom trudu, radije natrag u podstanare nego dalje živjeti u toj, za sve nas, neizdrživoj situaciji. „Preko noći“ teta se preselila u dom (gdje je zaista sretno i zadovoljno živjela do svoje 88. godine, dok se mama primirila i počela pomalo raditi na tome da nas uvjeri da je bolje da nastavimo živjeti u neplaniranoj zajednici. Nakon što smo je nekako nagovorili da ode u dom (kako je sama željela ali daleko od *sineka*…) doživjela je malu ali zbog bolesti dosta kratku renesansu: dok je teta u dom ušla sa razlogom da vodi njihovu knjižnicu mama je trebala voditi tamošnji zbor. Ne samo da je to uspjelo nego je nakon pustih godina počela i sama pjevati, no, nažalost je to bio doslovno njen “labudji pjev”…

U medjuvremenu smo MV i ja uživali sami u Medvedgradskoj nekih pola godine te zbog suradnje sa Clemencicem u jesen 1983. preselili u Beč. Kada je MV u ljetu 1985. posjetila mamu već je bilo vidljivo da se pomalo gubi. MV joj je objasnila da ja nisam mogao doći zbog niza koncerata, a mama ju je svako toliko pitala kad se vraćam sa stipendije iz Pariza. gdje sam bio nekoliko godina prije, 1978/79 i 1980/81. Tu jesen, iz doma su mi javili da je sa mamom mentalno krenulo toliko loše da ju više nisu mogli držati u stacionaru doma[29] te da su je morali prebaciti u psihičku bolnicu Jankomir! Sjeo sam na vlak i odmah u Zagreb da ju posjetim. Kako je mama jako voljela slatko odnio sam joj kolače, koje nije ni pogledala, a mene, njenog jedinog i voljenog sina, nije prepoznala… Nekoliko mjeseci kasnije, krajem te godine, dobila je upalu pluća i umrla u 76. godini.

U vezi odnosa sa mojom majkom moram reći da zauvijek žalim što mi nije bilo moguće s njom imati jedan normalni, opušteni, pravi prijateljski odnos. Morao sam uvijek biti na oprezu jer, čim bih ja pokazao malo više osjećaja ili brige za nju, ona bi se na to bacila i ja bih opet morao ići u „rikverc“ i na distancu.

Iz tog vremena bilo je naravski i smiješnih ili tragikomičnih doživljaja.

Jednom prilikom mama je pozvala jednu gospodju radiestezistu (navodno učenicu ing. Jurdane) da dodje provjeriti kako izgleda sa podzemnim vodama u stanu u Medvedgradskoj. Kao prvo nam je rekla da je naš stari jazavčar Heki (Hektor) potpuno slijep, da je gluh to smo znali i prije. Situacija sa podzemnom vodom, rekla je, dosta je dobra. Teta Vjera je čitavo vrijeme ostala sjediti i prije posjete nam rekla „baš me zanima da li *bu* otkrila da imam kraću jednu nogu.“ Što je gospodja naravski odmah otkrila i rekla joj da se to danas bez problema može operirati. Na to je teta rekla da joj ne pada na pamet jer je čitavog života zbog toga i patila, a mi smo znali da je to povremeno i koristila, kako za tako i protiv sebe.

[29] Kako je fizički bila u redu, ona bi ležećim, nepokretnim pacijentima odvajala cijevi za infuziju i slično.

Dok smo još svi zajedno živjeli u Medvedgradskoj, teta je jednom mami „ljubazno“ rekla „a kaj si ne gledaš televiziju, ak možeš još nekaj viditi?“

Nakon odlaska u dom, prilikom jednog od prvih posjeta tete Vjere Medvedgradskoj ugledavši rolu njenog toaletnog papira raznježeno je rekla: „Moj klozet papirić!“

Teta je u domu još niz godina radila u knjižnici ali je istovremeno i sa cvijećem oslikavala tanjure od terakote, prodavala ih te rado čitala. Skoro do odlaska u vječna lovišta ostala je mentalno u dobrom stanju, jedino je posljednjih godinu dana počela pričati i neke malo nebulozne pričice. Kao na primjer, da joj je jedan od njezinih *švalera* (obožavatelja) obećao pokloniti konja sa kolima. Na to sam joj ja rekao, „predivno, jedino jesi li mislila gdi češ ti u domu smjestiti konja i kola?“ Što je ona odmah prihvatila i rekla „da, imaš pravo, rekla bum mu bolje nekaj manjega!“

Teta je (baš kao i ja danas…) imala malu *pemziju* koja je taman pokrivala troškove doma a ja sam joj davao džeparac sa kojim je mogla raditi što je htjela i još bi joj pri svakom posjetu donosio poklone. Kako su tih godina u Medvedgradskoj stanovali MV i moji prijatelji Ada (po roditeljima iz Dubrovnika) i Renato (iz Rijeke) to bi joj oni (umjesto stanarine meni) slali taj dodatak. Pričali su mi kako ih je jednom teta nazvala i rekla: „Ja još nisam dobila 'ono'“, što su oni meni komentirali: „Fala Bogu, da teta u tim godinama dobije 'ono' bilo bi to vrlo zabrinjavajuće!“

ČETVRTO POGLAVLJE

ZAGREB 2, 1966 - 1983

M.PRAETORIUS: VIOLE DA GAMBA I LIRA DA BRACCIO

20.ANSAMBL „USZ“ NA TURNEJI U FRANCUSKOJ, 1976: L.-R., TIBOR, MIHAIL, KOSTA, IGOR, IVE, RAHELKA, ALOJZIJE I DRAŽEN.

21.DUO „MUSICA DUORUM“: IGOR I TIBOR

4.POGLAVLJE, ZAGREB 2, Rana glazba 1, u Zagrebu i domovini, 1964-1983.

Ovo što slijedi, se dogadjalo dijelom paralelno sa onim već opisanim u drugom poglavlju ali obzirom na važnost rane glazbe u mojem životu ipak donosim odvojeno. Glavnina ovog teksta napisana je i izlazila u obliku neke vrste bloga, na mojim grupama u FB tijekom 2019., godini u kojoj sam proslavio pola stoljeća mojeg bavljenja ranom glazbom. Prisutna je i svim zainteresiranima od tada dostupna na mojoj internetskoj stranici: www.igorpomykalo.eu. Tome sam dodao neke izmjene i dopune radeći na mojoj Autobiografiji krajem 2025 i kroz 2026.

Prvi, sudbonosni, koncert rane glazbe, HGZ 1. listopad 1964

U okviru njihove svjetske turneje, američki ansambl rane glazbe (u daljnjem tekstu uvijek, RG) "New York Pro Music" nastupio je u zagrebačkom Hrvatskom Glazbenom Zavodu, 1. listopada daleke 1964. godine. Ne sjećam se kako sam uopće saznao za ovaj koncert koji je u mojem slučaju sigurno odigrao sudbonosnu ulogu. Do tog trenutka moje poimanje tzv. "stare glazbe" dolazilo je unatrag u najboljem slučaju do Monteverdija. Od starih glazbala čudnog zvuka relativno rano vidio sam i čuo jedino čembalo (zahvaljujući gdji prof Margiti Matz) i blokflaute, zahvaljujući dragom kolegi, zagrebačkom Austrijancu, prof. Theu Tabaki. Obzirom na upravo rečeno, možete zamisliti kakav i koliki (pozitivni, razumije se…) šok je za mene bio frontalni "sudar" sa velikim ansamblom sastavljenim pretežno od ranih duhaćih instrumenata, klavijatura i udaraljki!

Već nakon nekoliko skladbi, a pogotovo nakon završenog koncerta, bilo mi je jasno: to je glazba koju želim svirati i to su glazbala kojima moram ovladati! Premda je taj put, pogotovo u tom trenutku, još bio dalek, trnovit i činio mi se vrlo, vrlo teško ostvariv, od tog dana na dalje nisam propustio niti jedan od (u Zagrebu tih godina malobrojnih) koncerata stare glazbe. Nju sam upravo ja pet - šest godine kasnije (1969/70) u mojim programima, konferansama, člancima, kritikama i radio emisijama počeo zvati "ranom". Osim što sam ga preuzeo iz tada meni dragog engleskog jezika ovaj naziv posebno mi se svidjao jer je za razliku od onog do tada uobičajenog "stara" (poput njemačkog *alte*, talijanskog *antica* odnosno na latinskom *antiqua* ili francuskom *ancienne*) zvučao svježe te nije već pri prvom susretu sugerirao nešto staro, prašnjavo, po mogućnosti izjedeno od crva - ukratko: mrtvo!

Vratimo se na koncert američkog ansambla; njime je rukovodio i dirigirao maestro Noah Greenberg, poznat i kao vrstan muzikolog. Osim raznih duhaćih instrumenata poput blokflauti, krumhorna, šalmaja, korneta i tromobona, publika je mogla čuti violu da gamba i instrumente s tipkama (cembalo, regal i portativ orguljice) koje je svirao mladi solist Edward Smith, a razne udaraljke afroamerički glazbenik Frederick King. Slučaj je htio da dvadesetak godina kasnije, u okviru bečkog ansambla Clemencic Consort, pri niz koncerata s različitim programima (od glazbe kasnog srednjeg vijeka do baroka) nastupam upravo sa kolegom Smithom, koji je nekoliko godina nakon zagrebačkog koncerta preselio u Europu i odlučio živjeti i djelovati u talijanskom gradu Verona… Moja tadašnja supruga pjevačica MV i ja rado smo se i izvan proba i koncerata rado družili sa Eddyjem jer nam je odgovarao njegov britki (prije britanski nego američki…) smisao za humor, kojeg bi se moglo okarakterizirati i "dalmatinskim"… U mojim "talijanskim" godinama (2000 - 2004 te 2010 - 2015) nekoliko puta smo se sreli u Veroni gdje mi je Eddy pokazao najzanimljivije spomenike i odveo na posebno dobru venetsku kuhinju i vino.

Maestro Greenberg umro je 1966. u dobi od samo 46 godina a njegov ansambl je prestao postojati 1974. godine. Prilikom mojeg prvog boravka u Londonu (1971.) tražio sam i uspio

pronaći dva od mnogih LP-a koje je NY Pro Musica snimio u svojoj dvadesetogodišnjoj blistavoj karijeri; prvi od njih, “Music of the Renaissance”, izborom djela i sastavom ansambla vrlo je blizu onome što sam imao prilike slušati na njihovom nezaboravnom koncertu u HGZ-u 1964. godine.

Američki centar za kulturu na zagrebačkom Zrinjevcu posjedovao je osim izvanredne knjižnice i lijepu zbirku LP ploča gdje sam u niz navrata posudjivao izvanredne ploče NY Pro Musica, “Play of Daniel” i “Play of Herod” te slušajući ih dobivao nadahnuće za moj budući rad.

I drugi slučaj je htio da pri mojim prvim i nesigurnim koracima na mojem RG putu svako toliko Amerikanci i Englezi odigraju vrlo važne uloge; prvi seminar RG u Grožnjanu 1969 kao i onaj drugi 1970 držali su kolege iz pretežno američkog ansambla (sa sjedištem u Minhenu) „Studio der frühen Musik“. Moju neutaživu žedj za znanjem, knjigama, pločama i notama gotovo od samog početka utaživao je Britanski savjet za kulturu u Zagrebu, koji mi je 1977 dodijelio posebnu stipendiju i time omogućio posjet nizu najvažnijih institucija i muzeja, kontakte sa tada najvažnijim engleskim (i jasno opet američkim) stručnjacima RG.

Moja bogata korespondencija tih godina bila je gotovo isključivo sa engleskim i američkim kolegama, glazbenicima, muzikolozima, graditeljima glazbala i slično.

Grožnjan 1969 i 1970, pravi početak, ansambl „Universitas Studiorum Zagrabiensis“ do mojeg odlaska u vojsku 1971.

U vrijeme dok sam svirao violu u ansamblu komorne opere prof. Vladimira Kranjčevića, negdje u rano proljeće 1969., od kolegice flautistice Ruške Franulović saznah da će se tog ljeta u Grožnjanu održati prvi kamp Muzičke omladine Hrvatske, u okviru kojega će seminar na temu RG (srednjeg vijeka i renesanse) držati članovi renomiranog ansambla „Studio der frühe Musik“ iz Minhena! Obzirom da sam tada već pet godina, pokušavao prisustvovati svakom koncertu, nabavljati ploče ili bilo kakve informacije o RG, to je napokon bilo ono na što sam čekao; učiti o svemu tome od trenutačno najboljeg, najrevolucionarnijeg ansambla te glazbe u Europi i svijetu. Većina članova tog ansambla bili su Amerikanci a pjevačica, Andrea von Ramm bijaše podrijetlom iz Estonije. Financirao ih je Goethe Institut pa im je sjedište bilo u *Mihenu* ali su već nekoliko godina posjedovali dvije kuće u drevnom istarskom gradiću Grožnjan/ Grisignana.

Ne znam kako sam uspio "preživjeti" do kolovoza 1969 kada smo se okupili u Grožnjanu. Čitavim ovim "pilot" projektom rukovodio je prof. Tonči Dolički, medju gostima i predavačima bili su profesori dr. Koraljka Kos i Eugen Franjković, koji su nas vodili po Istri i pokazivali nam bogatstva njene arhitektonske, povijesne i glazbene baštine. Bio je to ujedno za većinu nas i prvi susret sa istarskom tradicijskom glazbom, *sopilama, mihom* i *šurlama*... Tijekom tog susreta došli su nas posjetiti funkcioneri i voditelji Federacije Muzičke omladine iz Belgije, Francuske, Italije, Njemačke te drugih dijelova tadašnje Jugoslavije.

Inače, Grožnjan su već nekoliko godina prije nas ne samo “otkrili” nego ga zaista oživjeli i trgnuli iz sna hrvatski i slovenski likovni i kazališni umjetnici a njima se pridružilo i nekoliko stranaca poput rano glazbenika iz američko-njemačkog „Studija“.

Kako se radilo o probnom susretu, o nama svima zajedno je ovisilo hoće li Medjunarodna federacija Muzičke omladine (*Jeunesses Musicales*) Grožnjan prihvatiti kao svoj budući glavni ljetni centar ili se ipak odlučiti za neko drugo mjesto. Tih prvih dana pokrenuta je i tzv.

Grožnjanska komisija za čijeg člana sam i ja izabran. Kratka digresija; za dio stanovnika Grožnjana je uz spomenutu opciju Muzičke omladine postojala i druga, sigurno puno unosnija, da postane hotel za domaće i prvenstveno talijanske *lofce*, mjesto njihovog okupljanja, opijanja i ubijanja životinja u radijusu od desetak kilometara uz sve ostale „popratne aktivnosti"…

Nas desetak ili nešto više, svakog poslijepodneva na nekoliko sati bi, na krovnoj terasi kuće Thomasa Toma Binkleya, (zajedno sa S. Jonesom, jednog od osnivača i voditelja Studija iz Minhena) slušali njegova predavanja o ranoj glazbi, glazbeno poetskim oblicima, instrumentima kao i o izvodilačkoj praksi srednjovjekovne i renesansne glazbe. Sve to što smo od njega čuli bilo je popraćeno uživo izvedenim primjerima od strane ostalih članova Studija, pjevačice Andree von Ramm (ona je svirala male portativ orguljice, harfu, zvona i udaraljke), Toma samog (žičani i duhački instrumenti), pjevača Willard Cobba (duhački instrumenti i udaraljke) te Sterling Jonesa (gudački i duhački instrumenti). Obzirom da sam ja bio gudač, Sterling i njegovi instrumenti - viella, ribeka, *lyra* i viola da gamba) bili su mi posebno zanimljivi.

Novih saznanja, informacija i zvukova bilo je toliko da mi se činilo da će mi glava puknut i da ću sigurno niz vrlo važnih detalja zaboraviti. K tome, moje znanje engleskog jezika (prije svega u slučaju niza novih stručnih izraza) bilo je u to vrijeme bitno siromašnije nego nekoliko godina kasnije... Bilo kako bilo, pokušavao sam upijati čim više i zapisivati koliko bih stigao *ufatit*. Prema kraju seminara, članovi Studija održali su nezaboravan koncert u Gradskoj loži koji je za potrebe arhiva/ fonoteke Muzičke omladine magnetofonom snimio kolega Mladen Pregrad i ja poslije od njega dobio kopiju te snimke.

Kako se seminar približavao kraju, ja sam Sterlinga zamolio za dozvolu da uzmem mjere njegova tri instrumenta. Nekoliko godina kasnije, na osnovu tih loše napravljenih nacrta, solist ansambla "LADO" i graditelj tradicijskih pučkih glazbala, Branko Grđan iz Zagreba, napravio je moje viellu, ribeku i lijericu - izvanredne instrumente na kojima sam godinama uspješno svirao i koji su gotovo redovito izazivali divljenje publike! Toma sam zagnjavio da mi da neke smjernice kako pokrenuti ansambl i sa kojim repertoarom početi a gdje naći instrumente, note i stručnu literaturu. On me povezao sa nekoliko za moje potrebe ključnih ljudi, kao na primjer sa graditeljima instrumenata i antikvarima knjiga i nota. Obzirom da smo i ja i prvi (potencijalni) članovi ansambla bili gudači, Tom mi je savjetovao da se koncentriramo na viole da gamba. Malo sam ga začuđeno pogledao jer mi je do tada bila poznata jedino (bas) viola da gamba i to isključivo kao solistički ili *continuo* instrument iz razdoblja baroka. Nisam imao pojma da je u doba renesanse (slično gotovo svim ostalim instrumentima) postojala čitava "obitelj", sastavljena od sopran, alt, tenor i bas gambe. Sve su one pri svirci bile držane izmedju nogu tj. koljena poput violončela, a držanje gudala bilo je sličnije tzv. njemačkom načinu držanja kod kontrabasa nego onome u violončela ili violine.

Kako je Studio vrlo često bio na svjetskim turnejama ili snimanjima LP ploča, Tom me povezao sa svojim asistentom, tada mladim britanskim muzikologom po imenu David Fallows. Zahvaljujući njemu, ja sam dvaput putovao u *Mihen*, vratio se natrag sa moje prve dvije viole da gamba, nekim notama, knjigama i pločama te obogaćen susretima i razgovorima sa Davidom te nekoliko njemačkih i medjunarodnih stručnjaka rane glazbe kao na primjer irskim čembalistom Collin Tillney i britanskim tenorom Nigel Rogers.
David, koji je kasnije postao i danas važi kao jedan od vodećih britanskih i svjetskih muzikologa - specijalista za glazbu 15. stoljeća, poklonio mi je tada izdanje D. Ortiza „Trattado de Glosas…", koje i danas često koristim.

Uslijedili su kontakti i savjeti od strane kolegice dr. Koraljke Kos[30], posjeti Američkom i Britanskom savjetu/ centru za kulturu gdje sam posudjivao LP ploče i knjige a kasnije od Engleza, osim nekoliko LP dobio na poklon niz vrijednih nota iz serije *Musica Britannica*.

Medjutim, od samog početka je moja rano glazbena "duša" bila podijeljena na dva dijela koji su - svaki u svoje vrijeme - "vukli na svoju stranu"; ponekad prema srednjem vijeku a drugi puta prema renesansi i ranom baroku. Danas mogu reći da se do kraja moje javne glazbene karijere (2007/09) kao ni danas nisam nikada uspio odlučiti samo za jedan od ovih stilova, a k tome sam uvijek vrlo rado izvodio tradicijski pučki folklor Hrvatske te onaj Sefardskih Židova - u normalnoj ili moderniziranoj, blues ili rock verziji…

Kuća u Bujama:

Tih godina Binkley me zamolio za jednu uslugu, što sam ja naravski rado prihvatio. U to vrijeme on je počeo suradjivati sa talijanskim graditeljem ranih gudačih glazbala Fabriziom Reginato, rodom iz okoline Trevisa (sjevernotalijanska pokrajina Veneto) ali na privremenom radu u Australiji. Reginato je htio doći čim bliže svojoj domovini pa je Binkley za njega, u starom dijelu mjesta Buje/Buie, našao kuću, u stvari jedan dvojni objekt, koji je do 1945. pripadao dvojici braće Talijana, koji su (poput mnogih Talijana ali i Hrvata) optirali za Italiju napustivši rodnu im Istru.

Kao strani državljanin, Binkley u bivšoj Jugoslaviji (za razliku od današnje rasprodaje) nije mogao pod svojim imenom ništa iznajmiti niti kupiti. To se moglo napraviti isključivo preko nekoga od domaćih, koji bi unajmio ili kupio kuću na svoje ime… Njihove dvije, spojene, kuće u Grožnjanu na primjer bile su formalno kupljene od strane jednog slovenskog likovnog umjetnika.

Nakon hrpe tipičnih "jugo" problema, zavrzlama i "javašluka" papiri su bili sredjeni i obnova ovog dvojnog objekta koju je financirao Binkley taman je započela - kad iznenada umre otac Reginatov u mjestu Fonte Alto kod Trevisa i sinu ostavi kućerinu!

U tipično američkom stilu, Binkley je odmah našao "žrtvu" u obliku poznatog slovenskog klavirskog trija braće Lorenc i prodao im ovu polu-sredjenu kuću, kod koje imovinski odnosi nikada nisu bili riješeni do kraja. Niz godina kasnije, ja sam već godinama živio u Austriji, braća Lorenc su me molila da im pomognem jer su ih lokalne vlasti mjesta Buje htjele protuzakonito izbaciti iz kuće, koju su uredno platili i dvadesetak godina održavali. Ja sam napravio sve što je bilo u mojoj moći i potpisao potrebni *dokumenat* ali ne znam kakav je bio krajnji ishod ove talijansko - istarsko - američko - slovenske epopeje.

Tijekom sezone 1969/1970 ja sam uglavnom po noći vježbao sopran gambu jer sam u to vrijeme istovremeno svirao puno radno vrijeme u Simfonijskom orkestru RTZ, studirao zadnju godinu viole pri Muzičkoj akademiji, trenirao karate te pravio različite eksperimente sa prvim postavama budućeg ansambla „Universitas Studiorum Zagrabiensis", u daljnjem tekstu USZ. On je u to vrijeme mijenjao nekoliko imena, dok se nisam odlučio dati mu ime prvog zagrebačkog sveučilišta osnovanog 1669.

Sa članovima Studija iz Minhena dogovorili smo da ćemo u ljeto 1970 u Grožnjanu napravit jedan zatvoreni seminar sa pola Studija, dakle sa Sterlingom i novim pjevačem, kontratenorom Richardom Levittom. Ovaj seminar napravili smo (po posljednji puta) na

[30] Koja je tih godina doktorirala sa tezom o prikazima glazbenih instrumenata u srednjovjekovnoj likovnoj umjetnosti Hrvatske.

modernim instrumentima, dvije viole i dva violončela, uz sudjelovanje našeg tenora Mladena Katanića, u to vrijeme studenta solo pjevanja moje majke Nade.

Pri kraju ovog seminara odsvirali smo i naš prvi koncert, poznat kao „koncert brojki“... Naime, kako je za sve nas engleska glazba za konsort gambi (na engleskom *consort of viols*) bila totalno nepoznata novost, svako toliko bi se netko od kolega "izgubio" pa bih ja izvikivao dolazeće brojeve taktova gdje bi se mogli “naći”.

Posljednjeg dana tog drugog ljetnog susreta u Grožnjanu, imali smo i naše prvo snimanje za Radio Zagreb, pri kojem je, osim Mladena, sudjelovao i jedan gost, poljski blokflautist Michal.

U jesen 1970., zahvaljujući tajniku Tončiju Doličkom, dobili smo zajam od Muzičke omladine Hrvatske te tako mogli nabaviti i druge dvije viole da gamba; još jednu tenor i jednu bas gambu. Ovaj zajam smo otplaćivali koncertima po školama u Zagrebu i okolici. Dobra kolegica moje majke, prof. Truda Reich, iznenadila me lijepim poklonom darovavši mi svoje barokne blokflaute (sopran i alt) i tako sam za početak samo ja a kasnije malo pomalo i ostali kolege i kolegice krenuli smjerom multi instrumentalizma.

Osim za Muzičku omladinu, ansambl USZ (prvi sastav bio je dosta stabilan; Rado Lisak i ja viole odnosno sopran i alt gambe, Stanislav Tuksar a kasnije Dobrila Berković - Magdalenić tenor i Dražen Maretić, bas gamba) ubrzo je po prvi puta nastupio na zagrebačkom Gornjem gradu (koji će kasnije postati središnje mjesto našeg koncertnog i pedagoškog djelovanja), u okviru festivala „Dani hrvatske glazbe“ te za studente zagrebačkog sveučilišta. Bilo je to vrijeme poleta i nade da bi se (zahvaljujući nastojanjima dr. Savke Dabčević-Kučar i ostalih političara tzv. Hrvatskog Proljeća) ne samo u Hrvatskoj nego i u čitavoj Jugoslaviji moglo nešto pokrenuti u smjeru stvarne (a ne proklamirane demokracije) i pravednijih odnosa i omjera tko što daje a tko od toga ima nekakve odnosno puno koristi. Kako je sve to završilo i kakve posljedice je imalo na daljnji razvoj bivše Jugoslavije, dobro je poznato. Nećemo o politici ali… moje skromno mišljenje u vezi sa nasilnim, diktatorskim, slomom Hrvatskog Proljeća je da je sve moglo biti i drugačije te da glavna odgovornost za to pada na J.B. Tita., a to podrazumijeva i razvoj dogadjaja i njihove posljedice i niz godina nakon njegove smrti.

U mojem slučaju bilo je zanimljivo da sam početkom 1971 prvo dobio putovnicu i po prvi puta posjetio London (tamo se sreo sa niz kolega, već poznatih i priznatih rano glazbenika) a kratko nakon toga dobio poziv za vojsku koja me na godinu dana izbacila iz normalnog života i vrlo uspješnog početka karijere sa ansamblom i "šire".

Premda u nikakvoj kronološkoj (ali ipak vrlo bitnoj RG) vezi sa mojim prvim boravcima u Grožnjanu, stoji i moj treći i dulji boravak tamo. Slučaj je htio da u tom gradiću nekoliko mjeseci „živim, radim i djelujem” u vrijeme mojeg kratkotrajnog radnog odnosa pri Muzičkoj omladini Hrvatske, na poslovima Centra i u pripremama za svjetski kongres ove organizacije u Zagrebu 1978 godine. Prilikom ljetnih tečajeva u Grožnjanu te godine upoznao sam i sprijateljio se sa madžarskim lutnjistom Andrasom Kecskesom. Preko njega sam kasnije (1982) došao u kontakt sa Renéom Clemencicem i od 1983 do 2004 djelovao u njegovom bečkom ansamblu RG, „Clemencic Consort“. Moj RG put u Grožnjan me odveo i četvrti puta; u rujnu 1981 moja tadašnja supruga MV i ja radili smo na dva različita seminara, MV je imala glavnu ulogu u pripremama i izvedbi srednjovjekovne igre “*Belle Ydoine*” (pod vodstvom francuskog ansambla „Perceval“ (Guy Robert i društvo) a ja sam pod vodstvom tadašnjeg prijatelja Boba Hadawaya, radio na dovršenju ranobarokne harfe (tzv. *arpa doppia*), vidi i kasnije na str.54.

2018, prilikom Giulinog i mojeg kratkog posjeta Grožnjanu, palo mi je na pamet da bi to bilo zasigurno najljepše i najlogičnije mjesto za proslaviti moju 50. obljetnicu bavljenja RG, slijedece, 2019. godine. Odmah sam poslao (za svaki slučaj u dvije kopije; jednu direktno na Centar u tom gradu, drugu na Glazbenu omladinu Hrvatske u Zagrebu) moju ponudu da slijedećeg ljeta tamo bez ikakvog honorara održim seminar na temu obje lire, da braccio i da gamba – nažalost bez ikakvog odgovora, čak niti onog negativnog, što bi već i minimalna pravila dobrog ponašanja nalagala.

Ali šta je tu je, samo jedna potvrda više da nitko nije prorok u vlastitoj zemlji, čak i kada vas neki smatraju „legendom rane glazbe u Hrvatskoj“.

Ansambl “UNIVERSITAS STUDIORUM ZAGRABIENSIS” i drugo 1972 - 1983

Po povratku iz vojske, koju sam "odradio" 1000 km od Zagreba, u crnogorskoj vukoj….. Danilovgrad, (u blizini ondašnjeg Titograda, prijašnje i sadašnje Podgorice) čekalo me nekoliko neugodnih iznenadjenja. Ansambl je nastavio održavati školske i neke normalne koncerte jer je na moje mjesto uskočila kolegica flautistica Vesna Trinajstić (iz Rijeke kao ja i Dražen Maretić) ali su odnosi unutar ansambla bili dosta loši pa sam se odmah morao odlučiti zamjeniti jednog od kolega, sa čime je počela prilična fluktuacija stalnih i povremenih članova i suradnika našeg ansambla. Druga neugodnost bila je političkog značaja; kako smo mi u vrijeme još toleriranog Hrvatskog Proljeća često nastupali za studente i čak od Saveza studenata dobili neka sitna sredstva, morali smo nekakvoj od partije skrpanoj komisiji dokazivati da se nismo "ogriješili" nego ostali pravovjerni dakle bar formalno odani ideji tzv. “bratstva i jedinstva.”

Slijedećih godina, 1972 i 1973, opet smo nastupali dosta često. Osim pravih koncerata rane glazbe (naš prvi ciklus koncerata RG na zagrebačkom Gornjem gradu održavao se u Povijesnom muzeju Hrvatske a iste programe bi zahvaljujući dugogodišnjoj suradnji sa pokojnim kolegom dr. Nikšom Gligo, gotovo redovito ponavljali za studente u Muzičkom salonu Studentskog centra) nastupali smo redovito na festivalima poput Dana hrvatske glazbe, Muzičkog Biennala (suvremene glazbe) Zagreb, na svečanom otvorenju nove koncertne dvorane V. Lisinski i drugdje.

Od samog početka akcent je, osim na engleskoj glazbi za ansambl gambi, bio na ranoj glazbi Hrvatske.

Nakon povratka iz vojske,[31] nastavio sam sa pisanjem članaka, kritika i radio emisija na temu RG a sa ciljem popularizacije iste. U početku za Školski radio i TV te za prvi program radija, a kasnije niz godina kroz nekoliko ciklusa i za kulturni, "elitni", treći program radija. Pa eto da odmah opovrgnem navodni "elitizam" ovog programa kao i mojih emisija. Nakon što sam već niz godina živio u Beču, jedne večeri stignem u Zagreb i sjednem u taxi. Riječ po riječ i dodjemo na to da sam glazbenik koji već neko vrijeme živi u Austriji, na što me taksist upita: “Ma znate li vi što je s onim mladićem čudnog imena, mislim Pomikalo ili slično? Ja sam vozeći navečer redovito slušao njegove emisije o ranoj glazbi, kojih od nekog trenutka više nije bilo?” “E pa to sam ja!” kažem ja njemu. Tko mi hoće vjerovat tko ne nije bitno; ovo mi je bila jedna od najdražih "kritika" mojeg rada, mojeg pisanja! Tijekom tog dijela moje "karijere" doživio sam od kolega (uhljebljenih) glazbenih urednika da bi kritizirali jezik mojih emisija jer da su navodno pisane pre “normalno", previše svakome "razumljive", na šta bi ja

[31] Gdje sam brojne noći na dežurstvima proveo prevadjajući sa engleskog na hrvatski knjigu G. Reesea *Music of the Renaissance*.

takvima odgovorio da im kao prvo zahvaljujem na komplimentu a kao drugo ako žele da tekstovi budu "filozofski" neka si nadju nekog “filozofa” glazbe.

U proljeće 1973 dogodila se u mojem privatnom životu važna promjena koja je u niz slijedećih godina imala i odsudnog utjecaja i na moj profesionalni život. Upoznao sam moju prvu suprugu Maju, rodom iz dalmatinskog Zadra. Maja je bila dvostruka *bodulica*; po majci iz Baške sa otoka Krka a po ocu, doktoru Marijanu Karloviću, iz mjesta Čeprljanda sa otoka Ugljana.

Rodjen na moru, u Rijeci, odgojem i školovanjem Zagrepčan, ja sam zahvaljujući mojoj majci oduvijek obožavao More i svakog ljeta redovito boravio u Dalmaciji (često u Zadru, Splitu, na Hvaru i u Dubrovniku) tako da je najprirodnije što se moglo dogodit bilo da postanem zadarsko - ugljanski zet i ubrzo, te iste 1973. godine, i član Umjetničkog savjeta tada Muzičkih večeri u Donatu, zajedno sa prof. Milkom Kelemenom, jednim od najznačajnijih hrvatskih suvremenih skladatelja. Pokojna Maja je u svakome pogledu odigrala vrlo bitnu ulogu i dala mi ogromnu i neprocjenjivu pomoć tih godina (1973 - 1980) - kako u mojem privatnom, tako i u onom profesionalnom životu.

Već, u ljetu 1974, ansambl USZ je izvedbom pet jednosatnih serenada (sa različitim programima srednjovjekovne i renesansne glazbe) u raznim povijesnim prostorima grada Zadra (od kojih se neki koriste i danas) aktivno potpomogao novu, rano glazbenu, programsku orijentaciju MVD i na njima nastupao skoro svakog ljeta do mojeg odlaska u Austriju 1983.

Tamo smo ponovno vrlo uspješno nastupili sa našim bečkim ansamblom “Lyra” 1989, a ja kao solist 2002. godine. Izmedju ostaloga, dao sam ideju da se u Zadru pokrene neka vrst festivalskog ansambla pod imenom "Fridrik Grisogono" (po uglednom zadarskom humanistu, filozofu i teoretičaru glazbe) a zadarska tvornica Polikem dala je potrebna sredstva kojima su kupljeni rani duhaći instrumenti; tri šalmaja (preteče oboe) i četiri trombona. Ovaj ansambl je djelovao pretežno u Zagrebu, nastupajući i snimajući za Radio i TV zajedno ili naizmjenično sa ansamblom USZ, a preko ljeta u Zadru i drugdje.

Ovdje uskoro počinju i razni problemi unutar i oko oba ansambla te u vezi sa MVD i Zadrom. Ti problemi bili su dijelom subjektivne ali i objektivne naravi. Najvažniji problem sam bio ja sam, moja nesigurnost i prgavost što je svako toliko rezultiralo sa svađama i mijenjanjem sastava obaju ansambala. Tome dolazi moja istinoljubivost i manija da ako je ikako moguće tražim i nadjem čim opasnije, čim utjecajnije, protivnike. A njih je uvijek bilo i na pretek... Na taj način sam ne jednom sebi čak iz meni sklonih ljudi napravio neprijatelje te onemogućio razvoj nekih ideja ili suradnje.

Jedan od “najboljih” (ili najnepotrebnijih…) primjera je početak i brzi prestanak moje suradnje sa pokojnim kolegom, austrijskim flautistom (solistom orkestra „Zagrebačka Filharmonija“) prof. Theom Tabaka. Na samom početku moje rano glazbene karijere sa ansamblom USZ, on mi je ponudio da ujedinimo snage sa njegovim (već postojećim) ansamblom „Musica Antiqua“ te da nam oni čak posude i dio njihovog (u stvari njegovog privatnog) instrumentarija. Tako smo na primjer neko vrijeme imali na posudbu njegovu violu da gamba i svako toliko mali čembalo. Mlad lud, jarac po znaku rodjenja i prgav po genima, ja sam u jednom trenutku počeo sumnjati da je Theov glavni cilj zapravo kontrola potencijalne “konkurencije” i tako je vrlo brzo naša suradnja neslavno i bez ikakvog valjanog razloga završila. K tome sam, kasnije upravo zahvaljujući Theu došao u kontakt sa dva austrijska specijalista RG, graditeljem gudačkih glazbala prof. Peterom Kukelka i graditeljem

povijesnih manjih orgulja Romano Zölsom, sa kojima sam često bio u kontaktu slijedećih godina kao i nakon preseljenja u Austriju.

Usprkos mojeg nezahvalnog ponašanja, Theo Tabaka je više puta, kad god je to bilo moguće, kao voditelj Austrijskog kulturnog centra u Zagrebu potpomogao moje projekte te je izmedju ostaloga bio i indirektno zaslužan da dodjem u kontakt sa Renéom Clemencicem i njegovim Consortom.

Kad smo već kod "posipanja glave pepelom"; sjećam se dobro kada me jedan od ljudi (ne tako malobrojnih, kako mi se u ono vrijeme često činilo) koji su svesrdno pomagali moje prve i druge RG korake, dragi prof. Ladislav Lacko Šaban (profesor na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji i zaslužni hrvatski muzikolog), jednom zapitao: „dragi Igore, zbog čega Vi imate toliko neprijatelja?“ Ja u to vrijeme, naravski, nisam imao pojma zašto.

1974 i 1975 godine ansambl USZ je snimio jedan samostalni LP, "Renesansne svečanosti" te sudjelovao u snimanju filmske glazbe Alfija Kabilja za povijesni epos Vatroslava Mimice "Seljačka buna Matije Gubca”, koji je takodjer izašao kao LP. Oba albuma snimljena su i izdana od strane ondašnjeg „Jugotona“. U isto vrijeme pada pokretanje našeg vlastitog ciklusa koncerata RG u prostorima zagrebačkog Gornjeg grada pod imenom "Rana glazba na Griču"; u početku u Malom lapidariju Turističkog društva Gornji Grad i crkvi sv. Marka, kasnije u Atelieru Ivana Meštrovića.

Turneje ansambla “UNIVERSITAS STUDIORUM ZAGRABIENSIS” u inozemstvu:

1.Francuska i Italija 1976:

Zahvaljujući našim (Majinim i mojim) prijateljima Veri i Danielu Simonin te francuskom kontratenoru Jean Belliardu, ansambl USZ odlazi u ljeto 1976 godine na svoju prvu inozemnu turneju po gradovima Francuske. Putovali smo sa tri auta, a u prvom dijelu turneje (u pokrajini Charente maritime, u blizini gradića Cognac...) spavali privatno smješteni u mjestu Nevicq-le-Chateau, koje je nastalo oko istoimenog dvorca iz 15. st. Doručkovali smo ”kod kuće” ali bi svaki od ostalih obroka jeli kod drugog domaćina, jer su se mještani natjecali tko će nas više i bolje nahraniti i počastiti prvoklasnim pićem...

Gospodin kod kojeg smo bili ugošćeni Maja i ja stavio je na stranu flašu *l´eau de vie* (rakije) kada mu se sin rodio, a kako je ovaj upravo tih dana navršio 40 godina, bili smo pozvani na slavlje i kušali tu izvanrednu rakiju, “odležanu” četrdeset godina…

Ako se ne varam svatko od nas je tih dana skupio po pet kila ”viška”... Ne za dugo, jer nas je drugi dio turneje vodio u bitno siromašniji kraj, Creuse. Tamo smo bili smješteni u dvorcu kojeg su svakog ljeta obnavljali mladi ljudi iz čitavog svijeta. Od afričkih studenata iz Gane naučili smo da se tamo pod mesom misli na sve što nije povrće; dakle podjednako svinjetina (osim za muslimane), teletina, perad ili riba, tako da su i kombinacije svega bile normalna stvar…

Po Francuskoj smo niz puta izveli program sa srednjovjekovnom i renesansnom glazbom iz Hrvatske (u stvari Istre i Dalmacije), u kombinaciji sa kronikama u obliku dijaloga, tako omiljenog ljudima kasnog srednjeg vijeka i renesanse. Ove kronike bile su bazirane na autentičnim arhivskim zapisima, preveli su ih već spomenuti prijatelji Vera i Daniel, a govorili smo ih na francuskom kolegica Rahelka Burzevska (u internetu njeno ime se često pojavljuje u obliku “Rahilka”, pa sam kontrolirao u originalnim programima iz obje turneje po

Francuskoj i Italiji, i tamo stoji “Rahelka”) i ja. Ansambl je inače nastupao u sastavu R. Burzevska i Ive Pincetić, vokalni solisti, Alozije Seder: lutnja i duhaći instrumenti, Konstantin (Kosta) Iskra: duhaći instrumenti, Mihail Canev, Tibor Kuti, Dražen Maretić i ja: glasovi (zbor), gambe, blokflaute i krumhorni.

Prilikom tzv. animacija (neke vrste glazbenih najava naših večernjih koncerata) trio ansambla ”Fridrik Grisogono” (Tibor, Kosta i ja sa šalmajima, *cornettom* uz udaraljke) izvodili bi na mjesnim trgovima po nekoliko skladbi iz španjolske zbirke “*Cancioniero del palacio*”, plesove Tielmana Susata i sl.

Turneja je imala velikog uspjeha i nekoliko godina kasnije sam prvo ja sam, poslije sa našim ”Duo Pomykalo”, nastupao i nastupali u istim mjestima te u organizaciji istih lokalnih organizatora, prvenstveno našeg tadašnjeg prijatelja Jean-Fred Lery-a.

Nakon povratka sa te turneje i zajedničkog nastupa sa punim sastavom ansambla ”F. Grisogono” na Muzičkim večerima u sv. Donatu, u Zadru, krenuli smo na našu drugu inozemnu turneju te u talijanskom gradiću Saluzzo (blizu francuske granice) nastupili sa velikim uspjehom na tamošnjem ljetnom festivalu RG. Tamo nas je pozvao voditelj ove manifestacije - svirač traverzo i blokflaute, prof Sergio Ballestracci - kojeg sam tridesetak godina kasnije sreo u Padovi.

U jesen iste te godine već smo imali termin nastupa na atenskom festivalu - njega je nažalost onemogućio predugi rok čekanja na grčku ulaznu vizu, koja se u to vrijeme mogla dobiti jedino preko Skoplja...

2.SR Njemačka 1977:

Marusja, vjeran član naše gornjogradske publike tih godina, javila se jednog dana sa prijedlogom da bi nam preko svojih njemačkih prijatelja (koji su bili na jednom od naših gornjogradskih nastupa) mogla organizirati nekoliko koncerata po gradovima Savezne republike Njemačke, što smo mi sa oduševljenjem prihvatili. Za razliku od putovanja do Francuske i Italije, u Njemačku smo putovali sa vlakom. Na programu je i ovog puta bila srednjovjekovna i renesansna glazba iz Hrvatske a izvodili smo ga u sastavu Ive Pincetić: vokalni solist, Mladen Požgaj i Konstantin Iskra (glasovi i duhaći instrumenti) Tibor, Dražen i ja, gambe, blokflaute i krumhorni.

3.Velika Britanija 1978:

Upravo u vrijeme mojeg rada u Muzičkoj omladini Hrvatske, ansambl je nenadano dobio poziv za veću turneju po festivalima i gradovima V. Britanije. Kasnije smo saznali da je za ovu turneju u stvari bio predvidjen izvanredni poljski ansambl ”Fistulatores et tubicinatores varsoviensis”, kojem poljske vlasti nisu dozvolile izlaz iz zemlje, a Englezi su, poznajući moju i našu djelatnost, odlučili uzeti ”the next best” iz ”istočnog bloka”.

Program ove turneje bio je vrlo ambiciozan i dug gotovo kao dva ”normalna” koncerta, pogodite tko ga je osmislio? U prvom dijelu (od preko sat vremena…) izvodili smo francusku i englesku višeglasnu glazbu 13 i 14. st. te srednjovjekovnu glazbu iz Madžarske i Poljske. U drugom dijelu, nakon pauze, srednjovjekovnu duhovnu glazbu sa područja bivše Jugoslavije - istini za volju, po jedan primjer iz Slovenije i Srbije, ostatak iz Hrvatske. Nastupili smo na

poznatom Cheltenham festivalu, prvom izdanju festivala rane glazbe u Yorku, u Beverley, Leedsu te u londonskom Wigmore Hallu[32].

Ansambl je nastupio u sastavu: Mladen Požgaj i Konstantin Iskra: glasovi i duhaći instrumenti, Alojzije Seder: glas, *ut*, lutnja i duhaći instrumenti, Tibor i ja: glasovi, gudački i duhaći instrumenti i udaraljke.

Ova turneja bila je zasigurno jedan od vrhunaca djelatnosti ansambla USZ (usuđujem se tvrditi svih godina njegova postojanja), a ja sam za nju bez razmišljanja žrtvovao moj posao pri Muzičkoj omladini Hrvatske - koja mi to, očito, niti nakon više od 40 godina i promjene političkog režima u Hrvatskoj, do danas nije oprostila.

Maja i ja ostali smo neko vrijeme u vezi sa našim engleskim menagerom (on i supruga bili su naši gosti u kući Majine obitelji na Ugljanu) no kako je Steven shvatio da u RG nema velike zarade, prebacio se na organizaciju turneja velikih orkestara i cirkusa.

4.Bivši Sovjetski Savez 1, 1979:

O desetgodišnjici postojanja ansambla USZ, preko bivše Koncertne direkcije Zagreb dobili smo poziv za turneju po gradovima (takodjer bivšeg…) Sovjetskog Saveza, koja je uključivala koncerte u Moskvi, bivšem Lenjingradu i Rigi. Nastupali smo opet sa programom srednjovjekovne i renesansne glazbe sa područja bivše Jugoslavije, u sastavu kao u V. Britaniji ali bez Alojzija. Imali smo uvijek pune dvorane i veliki uspjeh, koji nas je tamo odveo i po drugi put, dvije godine kasnije, u jesen 1981.

5.Belgija i bivši S. Savez 2, 1981:

Zahvaljujući prijateljstvu sa pokojnim Pieterom Adriensenom,[33] dobili smo poziv da krajem ljeta 1981 održimo koncert u okviru poznatog festivala RG u belgijskom Leuwenu. Nastupili smo sa kombinacijom originalne glazbe iz zbirke ”Carmina burana” i srednjovjekovne glazbe iz Hrvatske. Sa Pieterom i njegovom suprugom ostali smo u kontaktu sve do njegove prijevremene smrti (2005) te nekoliko puta sa ansamblom ”Lyra” iz Beča nastupili na flamanskom festivalu u Brugge, kao i u Rubenshuis u Antwerpenu. Ansambl USZ je nastupio u sastavu MV: glas, *hurdy gurdy* i udaraljke, Ennio Stipčević i Konstantin Iskra: glasovi i duhaći instrumenti te Tibor i ja: glasovi i gudaći instrumenti.

U kasnu jesen, gotovo početkom zime, ansambl USZ odlazi na svoju posljednju inozemnu turneju pod mojim umjetničkim vodstvom - drugu po redu po gradovima bivšeg S. Saveza. Nastupili smo ponovno u Moskvi i Lenjingradu te u Arhangelsku - i ovog puta pred prepunim dvoranama te sa ogromnim uspjehom. Naš voditelj puta, čini mi se da se zvao Jurij, bio je bivši plesač i izgledom vrlo nalik mladom Igoru Stravinskom. Od samog početka bio je vrlo otvoren sa nama. Već u Moskvi nas je upozorio (nešto što nam je već bilo poznato od naše prve turneje, 1979...) da tamo gdje idemo sa hranom odnosno njenom kvalitetom u restoranima izgleda vrlo loše te nam on toplo preporuča da se ”oboružamo” sa nekoliko kobasica i sirom (kojeg će on nabaviti naravski ”na crno”) jer se barem kruha najčešće može naći. On bi u restoranima redovito odlazio u kuhinju provjeriti koliko dana je stara hrana koju

[32] Kako nas je pri našem koncertu u York Minsteru svojim prisustvom obradovala Andrea von Ramm, tako je to bio i susret sa legendarnim nizozemskim rano glazbenikom Kees Ottenom, (na čijim snimkama sa ansamblom „Syntagma Musicum“ sam nekad davno učio) koji nas je došao pozdraviti u pauzi koncerta u Wigmore Hallu.
[33] Vrlo utjecajnim i što se RG odlično informiranim i značajnim glazbenim urednikom trećeg programa flamanskog BRT radija.

nude i dali ju i osobe koje nemaju tzv. “konjske” želuce (poput domaćih, naviklih na sve to…) mogu jesti.

Jurij nam je otvoreno rekao da prvom prilikom namjerava “zbrisati” iz Sovjetskog Saveza i da će nam, kada se to dogodi, poslati *kartolinu* sa pozdravom iz “slobodnog svijeta” - tako se i dogodilo!

Nastupali smo u sastavu: MV (glas, *hurdy gurdy*, harfa i udaraljke), Konstantin Iskra (glas, *sopile*, *cittern* i blokflauta), Tibor Kuti (glas, *lijerica*, ribeka i udaraljke), Ennio Stipčević (glas, *sopile*, poprečna flauta i udaraljke) i ja (glas, viella i mandolina).

* * *

Ranih 80-ih (u svakom slučaju prije našeg preseljenja u Austriju, 1983.) saznao sam da se na Medvedgradu nešto dogadja te se tako jednog dana uputih preko Šestinskog Lagvića prema tom drevnom gradu. Medvedgrad mi je ostao u sjećanju zahvaljujući izletu sa osnovnom školom, nekoliko godina prije nego je udarcem groma i taj krnji ostatak kule postao hrpom kamenja koju su ubrzo prekrili zemlja i gustiš. Stigavši do grada bio sam kao prvo vrlo ugodno iznenadjen vidjevši koliko je toga (nakon valjda četiri stoljeća?) “izvirilo” van tj. bilo očišćeno marljivim i pažljivim radom kolega iz Restauratorskog zavoda Hrvatske, a pod vodstvom prof. Drage Miletića.

I onda, kratko nakon što sam stigao na mjesto iskopavanja, dogodila se predivna stvar: iz zemlje je provirio zaglavni kamen svoda svetišta kapele sv. Filipa i Jakova i kolega Miletić je upozorio ostale da ga iz zemlje izvade sa posebnom pažnjom. Kad je ovo bilo gotovo kao prvo smo se upoznali i malo popričali, izmedju ostaloga i o tome da se bavim ranom glazbom te da vodim ansambl USZ. Gospodin Miletić je na to rekao da bi bilo fenomenalno kada bi, nakon završetka rekonstrukcije kapele (što se dogodilo 1985. godine), pri otvorenju nastupio naš ansambl.
Zbog drugih problema i našeg preseljenja u tudjinu ja sam na taj susret potpuno zaboravio, ali ne i Drago Miletić… Prilikom jednog od mojih (rijetkih, posebno tih prvih godina sve do Domovinskog rata) posjeta Zagrebu, čekalo me vrlo lijepo iznenadjenje; kolega Drago održao je dato obećanje i na otvorenje kapele pozvao ansambl USZ, a za mene ostavio jednu knjižicu (izdanu 1987) o ovoj izvanrednoj rekonstrukciji gdje se nalazi i fotografija ansambla snimljena pri spomenutom nastupu.

Ciklus koncerata „RANA GLAZBA NA GRIČU“, “DRUŠTVO ZA NJEGOVANJE GLAZBENE BAŠTINE I POVIJESNIH PROSTORA” i drugo

Gotovo od samog početka nastupanja, naš je ansambl pokušavao nanovo oživljene, zaboravljene, zvukove RG i njenog instrumentarija spojiti sa povijesno i arhitektonski odgovarajućim prostorima. Oni su gotovo u pravilu imali dobru akustiku, jedino smo u Francuskoj, 1976 , doživjeli srednjovjekovnu kamenu crkvu sa lošom akustikom, bez imalo jeke.

Već 1971. po prvi put nastupamo na zagrebačkom Gornjem Gradu (Griču) u Mjesnoj zajednici G. Grad i kao jedni od gostiju u Turističkom društvu “G. Grad”, koje će od 1974. postati naša "baza", kako za održavanje koncerata tako i od sezone 1976/77 nadalje za djelatnost naše male škole RG, “Društva za njegovanje glazbene baštine i povijesnih prostora” (dalje „Društvo“). Dosta rano "otkrivamo" i posebnu akustiku i vrlo sugestivnu srednjovjekovnu atmosferu crkve sv. Marka.

U sezoni 1972/73, zahvaljujući direktorici dr. Lelji Dobronić, imamo i prvi ciklus od pet koncerata u Povijesnom muzeju Hrvatske. Ne sjećam se više kojim slučajem, odnosno zahvaljujući čijoj inicijativi i pomoći, dolazimo u kontakt sa gdjom Evom, tajnicom Turističkog društva "G. Grad" i počinjemo tamo od sezone 1974/75 održavati naš vlastiti ciklus koncerata RG pod imenom "Rana glazba na Griču" (dalje RGNG), prvenstveno u tzv. Malom Lapidariju i Salonu a u ljetnim mjesecima i u prostranom dvorištu istog društva.

U slijedećim godinama te sve do Mirinog i mojeg odlaska u Austriju, u okviru ovog ciklusa oba moja ansambla izvode niz premijernih programa, naizmjence sa gostovanjima solista i ansambala iz inozemstva te drugih glazbenih centara bivše Jugoslavije.

U okviru već spomenutog "Društva" organizirali smo razne tečajeve i seminare. Već nakon prve godine rada, Alozije[34]je imao studenticu lutnje Sonju J., ja studenta gambe i vielle Krešu J. K tome su, pod "budnim okom" članova ansambala USZ i „F. Grisogono", djelovali stalni kvartet (konsort) blokflauti, vokalni ansambl „Trollilollisti" (članovi „Društva" sami su izabrali to ime preuzeto od jedne skladbe W.Cornisha „Trolly Lolly Lo") te grupa povijesnih plesova.

Moja prva supruga, pokojna Maja Karlović, i ja napravili smo u ljeto 1977. jedan probni seminar na temu srednjovjekovne glazbe (u vezi 300. godišnjice smrti Guillaume de Machauta) u kući njezine obitelji na otoku Ugljanu. Premda je ovo iskustvo bilo vrlo zanimljivo, kako nas je ono koštalo bitno više nego što smo zaradili, nismo ga više ponovili.

Jednog ljeta, zahvaljujući pomoći Zajednice za kulturu grada Zagreba, naše "Društvo" bilo je u mogućnosti poslati tri svoja člana na tečajeve gradnje povijesnih glazbala u austrijskom dvorcu Schloss Breiteneich (Donja Austrija). Kao konkretan rezultat toga oni su se kući vratili sa *dulcijanom* (renesansnim pretečom fagota) i poprečnom, traverzo flautom, koje su sami napravili i kasnije često koristili pri koncertima "Društva" i oba naša ansambla.

I to je sve tako išlo relativno dobro, za potrebe koncerata grad ZG odobrio nam je i sredstva za nabavku sklopivih stolica (koje smo Maja i ja od 1978 nadalje prebacivali sa našom jadnom Dyanom i s time joj "sredili" amortizere...), dok se "na sceni" nije pojavio izvjesni drug Mito Zajović (partijski *aparatčik*, rodom Crnogorac i partizan), koji je u to vrijeme već nekoliko godina "vedrio i oblačio" sa Turističkim društvom "Kaptol" te odlučio okupirati (po drugovima; "osloboditi") i Gornji grad...

U njegove najveće zasluge ubraja se početak gastronomske "revitalizacije" Tkalčićeve ulice po sistemu "izvana gladac - iznutra jadac", politika koju su HDZ i njeni profiteri samo doveli do apsurda.

Preko noći Mito je kao prvo promijenio sve članove odbora društva i izbacio nas, naš ciklus i naše "Društvo" doslovno na ulicu. Sjećam se da smo se bar jednom sa našom "djecom" (tako smo ih zvali od milja, premda su bili samo petnaestak godina mladji od nas samih...) našli u jednom od gornjogradskih parkova, a niz puta i u našem mini (30 kvadrata) stanu u Veslačkoj ulici; dok je pokojna Maja pušila cigaretu za cigaretom u *kužini* mi smo pjevali i svirali u jedinoj sobi (od 16 kvadrata) i nadali se boljim danima.

I onda se u obliku "dobre vile", pojavila nezaboravna i draga gdja prof. Vesna Barbić, kustos Atelijera "Ivan Meštrović", i pozvala nas da našu cjelokupnu koncertnu i pedagošku aktivnost

[34] Ing.dr. Alojzije Seder, dugogodišnji lutnjist i svirač duhaćih glazbala u ansamblu "USZ", kasnije u ansamblu "Syntagma Musicum" - Zagreb, priznati pedagog gitare i naš najbolji graditelj modernih i ranih instrumenata.

prebacimo u njenu instituciju, u Mletačkoj ulici. Tamo smo i ostali sve do Mirinog i mojeg odlaska u Austriju, 1983.

U prostorima Atelijera bili smo zaista kao "kod kuće" te tamo, osim koncerata, održavali predavanja, projekcije filmova na temu RG (vidi kasnije) i redovite tečajeve učenja tehnike sviranja RG instrumenta, povijesnih plesova i slično.

Tijekom svih tih devet godina u okviru ciklusa nastupili su osim oba naša ansambla "USZ" i "F. Grisogono", članovi "Društva", kao solisti; pokojni Tibor Kuti (violončelo i viola da gamba) i ja sa mojim srednjovjekovnim programom "Menestrel 20. stoljeća", duo "Musica Duorum" (Kuti - Pomykalo), kao gosti iz zemlje ansambl "Renesans" iz Beograda, "Ljubljanski Baročni Trio", Mitja Gregorač uz pratnju Pavle Uršič na harfi te Hubert Bergant orgulje (svi iz Slovenije).

Povremeno (posebno u slučaju nekih gostovanja) bi se koncerti ciklusa RGNG održavali u crkvi sv. Marka, Velikom Lapidariju i Povijesnom muzeju Hrvatske, čak i u dvorani HGZ-a u Donjem gradu.

Sva ta bogata, jedinstvena i pionirska djelatnost bila je moguća prije svega zahvaljujući nesebičnom radu i idejama pokojne Maje, svih kolega iz oba naša ansambla, financijskoj pomoći Interesne zajednice za kulturu grada Zagreba, kao i zahvaljujući pomoći Austrijskog, Britanskog, Francuskog, Njemačkog i Talijanskog kulturnog centra u Zagrebu.
Na taj način dolazi i do naše i moje višegodišnje suradnje i prijateljstva sa kolegama kao što su to bili Jean Belliard, Nella Anfuso, Bernard Thomas, Andrew Parrott, Romano Zölls i obitelj Gamerith.

Britanski savjet za kulturu je godinama "vodio" u tom pogledu; osim gostovanja vokalnih ansambala "Clerkes of Oxenford" i "Tallis Scholars", jednom prilikom dobili smo na posudbu TV film "The Musical Intruments of the Middle Ages and the Renaissance" Davida Munrowa, osnivača i voditelja "Early Music Consort of London"[35] virtuoza na ranim duhačkim glazbalima i našeg prerano preminulog kolege. 1981 su seminar izvodilačke prakse vokalne i instrumentalne glazbe renesanse održali britanski specijalisti RG Andrew Parrott (muzikolog i dirigent ansambla "Taverner Consort") i Bernard Thomas (voditelj drugog vrlo poznatog britanskog ansambla, "London Pro Musica" - po kojemu je dobila ime i njegova RG izdavačka kuća), muzikolog, specijalist za rane duhaće instrumente i jedan od najvažnijih svjetskih izdavača RG.

Zahvaljujući pomoći francuskog kulturnog instituta došao nam je u goste kontratenor Jean Belliard, s kojim smo u okviru našeg ciklusa na Griču 1977 proslavili 300. godišnjicu smrti velikog francuskog skladatelja Guillaume de Machauta, potom ga 1979 imali kao gosta pri proslavi 10. obljetnice postojanja ansambla USZ, da bih ja (kasnih sedamdesetih i ranih osamdesetih godina prošlog stoljeća) održao niz koncerata po Francuskoj sa njegova dva ansambla; "Guillaume de Machaut" i "F. Couperin".

Zahvaljujući pomoći Austrijskog centra za kulturu i njegovog voditelja, prof. Thea Tabake, imali smo gostovanja austrijskih ansambala "Camerata Panonica", "Gamerith Consort" i "Clemencic Trio" a preko Talijanskog instituta nastupala je u Zagrebu već spomenuta pjevačica Nella Anfuso.

[35] Jednog od najboljih britanskih i europskih ansambala RG tog vremena, koji je na Večerima u Donatu nastupio 1975.

U vezi sa više puta spomenutim “Društvom,”[36] moram vam ispričati o pravim razlozima njegova osnivanja. Ansambl “USZ” je gotovo od samog početka održavao neku vrst spontane, informativne i pedagoške djelatnosti, jer smo i ja kao i neki od kolega često na početku koncerta i izmedju pojedinih skladbi objašnjavali ono što u to vrijeme nije bilo samo po sebi razumljivo niti za studente muzikologije, o normalnoj publici bez obzira kojoj generaciji ili nivou obrazovanja pripadali, da i ne govorimo.

Prilikom naše prve inozemne turneje u Francuskoj, u ljeto 1976, nastupali smo i boravili u nekim čarobnim i barem donekle obnovljenim dvorcima. Vrativši se kući jedne ljetne večeri, sjedimo tako Maja i ja zajedno sa našim tada dragim prijateljima Vesnom P. i Davorom H. na našem balkonu u Veslačkoj ulici. Mi im pričamo o divotama koje smo vidjeli i gdje smo sve svirali, a Davor će na to “ko' iz puške”: "pa imamo i mi tu u blizini neke dvorce..." Odveze nas Vesna autom u blizinu Velike Gorice i oni nam pokažu dvorac Lukavec, obasjan mjesečinom... Mi ostali bez daha, ubrzo došli ponovno pogledati ga po danu i tada shvatili u kakvom je stanju ali i dobili "krila" te odlučili da bi svakako trebalo pokušati sve i sva, dobiti ga na korištenje, obnoviti ga te u njemu održavati koncerte i tečajeve RG.

Sjećam se da smo zaista pokrenuli "brda i doline", osnovali “Društvo”, kontaktirali općinu V. Gorica, ja posjetio rodjake koji su bili iz tog mjesta (mislim tada dijela grada Zagreba?) te pokušao dobiti pomoć i sredstva od Interesne zajednice kulture grada Zagreba - od čega na kraju ipak nije bilo ništa, čak što više Mito nas je “izbacio” iz Turističkog društva “G. Grad”.

Tim više me jako razveselila činjenica da je u novije vrijeme ovaj vrijedni spomenik naše kulture temeljito obnovljen te već niz godina služi za održavanje izložbi, koncerata i drugih priredbi.

Premda glavni cilj “Društva”, dobivanje na korištenje dvorca Lukavec, nije ostvaren ono je niz godina vrlo uspješno djelovalo; predsjednik mu je bio dr. Milan Arko (u glazbenim krugovima tih vremena poznat i cijenjen kao autor glazbe na tekstove Miroslava Krleže iz djela “Balade Petrice Kerempuha”) a Maja je svesrdno i vrlo uspješno djelovala kao tajnik “Društva”.

Iz redova madrigalista ubrzo smo zapazili tada studenticu arhitekture, Splićanku MV i dali joj da nastupi kao gost u jednom programu ansambla “USZ”. Njen glas, muzikalitet i interpretacija (usprkos “trte” koju je sigurno imala...) bili su više nego uvjerljivi i tako je MV prvo postala solistica ansambla[37] a nedugo poslije se medju nama dogodila *ljubaf*…

Na mojem solističkom koncertu u okviru festivala “Zagrebačko ljeto” 2002. ugodno su me svojim prisustvom, osim mojih nekadašnjih kolega iz ansambla USZ, Alojzija Sedera i Tibora Kutija, kao i mojeg nekadašnjeg prijatelja, suosnivača i dugogodišnjeg trenera karate kluba „Tempo“ g. Ilije Iće Smoljenovića, iznenadili članovi nekadašnjeg “Društva”, Krešo Mihelić i dvoje od moje (RG) “djece”; Snježana Ćelanović i Darko Guštak, supruzi koji su postali i ostali par upravo svirajući u kvartetu blokflauti našeg “Društva”.

Od tada sam ostao u kakvom takvom kontaktu sa svima njima (sa dragim Tiborom do njegove prerane smrti 2012) a na jednom od mojih posljednjih javnih nastupa, 2005 u dvorcu Mokrice, osim Snježane i Darka, bili su prisutni i još dvoje od moje RG "djece", Nenad Rožić i Angela

[36] Čije puno, poduže, ime je glasilo “Društvo za njegovanje glazbene baštine i povijesnih prostora” a mladji članovi su ga ubrzo preimenovali u ...povijesnih prostota...
[37] Uz to prosvirala i nekoliko instrumenata poput prijenosnih orguljica, keltske harfe, organistruma ili hurdy gurdyja - o udaraljkama da i ne govorimo.

Crnobrnja, sa njihovom djecom. Angela je svojevremeno u „Društvu“ pjevala i plesala, a Nenad je svirao blokflautu, a za život zarađivao svirajući klavijature u jednom rock bendu.

Kao zaključak, gledajući unatrag, mislim da “sve nije bilo uzaludno” (da parafraziram jednog od mojih kolega i prijatelja, dr. Stanislava Tuksara) te da je sva ta bogata pionirska kulturna i (rano) glazbena djelatnost ostavila nekog traga. Nije potpuno nestala niti u doba političkog mraka posljednjih godina prije Domovinskog rata, niti zbog ekonomske katastrofe nakon njega… Rano glazbena scena (prvenstveno u gradu Zagrebu) cvjeta ponovno, zahvaljujući hvalevrijednom trudu nekoliko ansambala i solista a i na planu edukacije se stvari vrlo polako počinju mijenjati na bolje.

Godine učenja, seminari i slično

Premda spadam u tzv. diplomirane, akademske, glazbenike na planu RG se s ponosom smatram autodidaktom. Kao prvo sam prosvirao i to relativno dobro nekoliko različitih duhaćih i gudačkih glazbala, zatim propjevao i pozabavio se i nekim aspektima muzikološkog rada (kao što su “kopanje” po arhivima i bibliotekama, studij ikonografije i izvodilačke prakse, transkripcija originalne notacije u modernu i sl.) te pisanjem većeg broja članaka, emisija i kritika za tisak, radio i televiziju. Usprkos tome ne smatram se niti sam ikad (usprkos realnih mogućnosti) iskreno poželio postati muzikolog-teoretičar. Istovremeno, duboko cijenim rad kolega muzikologa koji je za nas praktičare uvijek od velike koristi, a vjerujem na svoj način i naš praktički rad za njih. Kad smo kod toga; jedna od stvari koju iskreno žalim jest, da nisam prihvatio sugestiju pokojnog doktora Jerka Bezića (našeg najznačajnijeg etnomuzikologa) i postao etnomuzikolog. Taj spoj arhivskog i praktičnog rada, često “na terenu” i u direktnom kontaktu sa ljudima - “živim izvorima”, vjerujem da bi odgovarao mojem karakteru, urodjenoj znatiželji i marljivosti - koja mi ne daje “mira” niti nakon 17 godina u „mirovini“.

Ali vratimo se mojem RG “šegrtovanju”; nisam više siguran da li sam prvo počeo svirati blokflautu ili violu da gamba. Premda je gamba gudačko glazbalo (a ja sam u tom trenutku bio pri kraju studija viole na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji), način ugadjanja, intervali izmedju pojedinih žica, pragovi nalik onima na gitari, mandolini ili lutnji kao i način držanja gudala čine savladavanje tehnike sviranja na njoj puno težim nego recimo prijelaz sa modernog na barokne ili renesansne gudačke instrumente. Gudalo se na gambi drži sa tzv. “donjim hvatom”, za razliku od onog “gornjeg”, koji se koristi na svim ostalim ranim i modernim gudačkim instrumentima - osim tzv. njemačkog hvata na kontrabasu, a koji dolazi negdje izmedju onog violinskog (i čelističkog) i gambističkog.

Ovo će sada zvučati pomalo čudno, kako god hoćete; kada sam na početku mojeg RG puta po prvi puta pokušao zasvirati niz renesansnih glazbala išlo je to toliko "bezbolno" da mi je u jednom trenutku palo na pamet da sam možda to već jednom “davno”, u nekom prijašnjem životu, i radio... Kada sam kasnije vidio da većina mojih kolega iz ansambla, koji su inače bili redom vrsni glazbenici na svojim modernim instrumentima, rane instrumente ne savladava istom lakoćom i brzinom, sjetio sam se ponovno te pomisli...

Osim onog kursa kod Sterlinga, u Grožnjanu 1970., te jednog sata sa jednim njemačkim gambistom u Minhenu iste godine, svi mi iz ansambla “Universitas” učili smo svirati “u hodu”… Za to smo dobili odlične kritike i u novinama ali i onu najvažniju upravo od Sterlinga samog; nakon samo godine i pol od njegovog kursa “Studio” je gostovao u Zagrebu (1971), on došao na našu probu i izjavio da smo napravili upravo nevjerojatan napredak - kako pojedinačno tako i kao čitav ansambl!

Kada je sa sviranjem gambe i blokflaute krenulo nabolje, dodao sam tome sviranje na istarskoj *sopeli* i *šurlama,* kosovskoj *šarkiji* i gitarskoj lutnji te počeo i pjevati. Kasnije su se tome pridružili dalmatinska *lijerica* i mandolina, srpska *frulica*, samo kratko i bez nekog uspjeha slavonske gajde a sa više uspjeha istarski *mih/meh/mišnjice*.

Obzirom da mi je bilo poznato da su profesionalni glazbenici diljem Europe (pa tako i kod nas, na primjer u kapeli dubrovačkog kneza), od kasnog srednjeg vijeka, kroz čitavu renesansu i dio baroka, bili multi instrumentalisti, često i pjevači u istoj osobi, stavio sam sebi i kolegama iz ansambla USZ u zadatak da s vremenom, osim gudačkih savladamo i po nekoliko duhaćih instrumenata. Nakon nekoliko godina, osim viole da gamba, svaki od nas bio je u stanju dovoljno dobro svirati blokflautu, kasnije i krumhorn te povremeno zapjevati.

Kako meni nikada "vrag nije dao mira", uz sve navedeno primio sam se i sviranja renesansnih *cornetta* i trombona, a ispod svega je negdje od sredine sedamdesetih počela sazrijevati ideja o nabavci i rekonstrukciji sviranja i repertoara obje "mistične" *lire*, one da braccio i one da gamba…

Jedan od načina mojeg učenja bila je (osim studija stručne literature i časopisa poput "Early Music" te slušanja snimaka na LP) i ogromna korespondencija, česti kontakti sa prvenstveno britanskim i američkim stručnjacima RG, koje sam nesmiljeno "davio" i bombardirao sa mojim (ponekad sigurno naivnim do glupih) pitanjima…

Tek kada sam već nekoliko godina na koncertima svirao niz ranih glazbala, krenuo sam na seminare specijalizacije u inozemstvu. Istina je da sam u medjuvremenu kontaktirao Binkleya i pokušao postati "gostujući" student renomirane "Schole Cantorum Basiliensis", nažalost bez uspjeha jer to tada nije bilo dozvoljeno nego tek nekoliko godina kasnije.

Tražeći druge mogućnosti i puteve, u više navrata sam iz vlastitog džepa plaćao razne seminare ili pokušao dobiti razne stipendije. Tako sam u ljetu 1974 bio na tečaju glazbe srednjeg vijeka i rane renesanse u Nizozemskoj, učeći od bečkog avangardnog ansambla RG "Les Menestrels" (sa kojim sam desetak godina kasnije, u Beču, ostvario intenzivnu jednogodišnju suradnju), u Belgiji (gdje smo svirali u ponešto zastarjelom stilu RG iste epohe), da bi zahvaljujući stipendiji danske vlade četiri mjeseca studirao blokflautu, violu da gamba i izvodilačku praksu pri Kraljevskom konzervatoriju glazbe u Kopenhagenu. Bilo je zgodno čuti Evu, moju nizozemsku *profaču* blokflaute, kad mi je već na prvom satu rekla: "tehnički ti radiš niz stvari pomalo krivo ili neuobičajeno ali to funkcionira pa ćemo se radije pozabaviti sa literaturom, ornamentacijom i sl." Nešto slično mi je rekla i moja glavna profača iz viole da gamba. Vrhunac tog studijskog boravka bio je susret sa (u to vrijeme) relativno mladom muzikološkom disciplinom izvodilačke prakse RG, koju sam imao čast studirati sa (tada) mladim danskim muzikologom i sviračem čembala, Jesper Bøje Christensenom. Slučaj je htio da smo se dvadesetak godina kasnije sreli u Beču, gdje je on predavao kao gost, kao i na nekoliko simpozija gdje sam ja dolazio u vezi sa mojim projektom Lire.[38]

U vrijeme usavršavanja u Kopenhagenu počeo sam suradjivati sa nekoliko tamošnjih vokalnih solista i jednim ansamblom te s njima održao niz koncerata. To je, nakon sličnih prvih iskustava u Nizozemskoj i Belgiji, bila druga prava prilika da izadjem iz moje "pionirske" uloge "najboljeg u selu" i vidim kakav sam u novom, recimo "gradskom", okruženju.

[38] Tijekom rada na ovoj autobiografiji saznao sam žalosnu vijest da nas je Jesper napustio 8. srpnja u 81. godini života. Počivaj u miru dragi kolega.

Ujedno sam u Kopenhagenu i za Radio Hilversum u Nizozemskoj na engleskom održao predavanja o ranoj glazbi u Hrvatskoj. Spomenuti seminari bili su takodjer idealna prilika da posjetim razne zbirke ranih glazbala, poput onih u Hagu, Kopenhagenu, Brisselu, Berlinu i Stockholmu, proširim moj vidokrug kao član publike na niz koncerata, nabavim dodatnu stručnu literaturu, note i LP ploče... Vraćajući se iz Danske, nastupio sam kao gost na koncertu nizozemskog ansambla RG "Camerata Trajectina" u Utrechtu te posjetio njemačku specijalisticu za glazbenu ikonografiju, dr. Utu Henning, kod Stuttgarta.

Zahvaljujći prvenstveno zajedničkom muziciranju ali i kroz razmjenu ideja i iskustava je ova suradnja sa kolegicama i kolegama iz doslovno čitavog svijeta, bila za mene vrlo važan korak naprijed.

Više godina pokušavao sam (imajući čak bitnu podršku unutar Ministarstva koje je davalo inozemne stipendije) bezuspješno dobiti stipendiju za usavršavanje u V. Britaniji. Neka vrst "utješne nagrade" bila je jednomjesečna financijska pomoć te organizacija kontakata sa tada najvažnijim stručnjacima rane glazbe na Otoku te posjet svim zbirkama ranih glazbala, što je 1977 platio i organizirao Britanski savjet iz Zagreba. Maja i ja smo kao prvo boravili na EM seminaru u gradu York (iz njega se već slijedeće godine razvio tzv. "York Early Music Festival", na kojem smo nastupili sa ansamblom "USZ"), potom posjetili London, Cambridge i Oxford te sreli niz britanskih i američkih glazbenika, muzikologa, pedagoga i graditelja instrumenata.

1978. godine umjesto V. Britanije dobio sam osamjesečnu stipendiju za studij pri sveučilištu Sorbonne u Parizu. Moja namjera bila je napraviti nešto što se zvalo "slobodni studij", dakle da idem na predavanja koja me zanimaju, radim po knjižnicama i arhivima i kontaktiram francuske stručnjake rane glazbe te eventualno sviram s njima ili učim od njih. Kad sam se javio na Sorbonne, ispalo je da oni tako nešto nemaju te da bi kao jedina mogućnost ostao tzv. "doktorat trećeg stupnja". Primio sam se posla i nakon kratkog vremena mojoj mentorici, Mlle dr. Edith Weber, donio kostur odnosno plan mojeg rada; "Izvodilačka praksa renesansne glazbe u Dalmaciji". Bila je oduševljena jer da je rijetko kada od doktoranata već na samom početku dobila tako jasan plan teze. Predivno, jedino što se ja (iz raznih uglavnom subjektivnih i nekih objektivnih razloga) nisam bitno dalje od tog plana maknuo. Doduše, intenzivno sam sakupljao potrebnu građu u Bibliotheque National i po drugim knjižnicama, pokušavao moje znanje francuskog dignuti na čim viši nivo, pratio razna predavanja i koncerte te započeo ne samo suradnju sa nekoliko tamošnjih ansambala RG, nego i po prvi puta pripremio i održao solističke koncerte sa programom srednjovjekovne glazbe, "Menestrel 20. stoljeća" ("Menestrel du XXe siecle").

Kada je u proljeće 1979. stvarno krenulo nabolje sa tezom a ja sam za sljedeću godinu već sve organizirao (sa ansamblima u Zagrebu i u vezi smještaja u tzv. "Cité Internationale Universitaire") saznao sam u posljednji trenutak da produženje stipendije nisam dobio ja nego netko "važniji" od mene.

Da skratimo priču; zahvaljujući Bog zna kakvim intervencijama dobio sam godinu kasnije, (1980/81) produljenje stipendije, jedino što je sve bilo u neko "krivo" vrijeme… Ja sam u medjuvremenu napustio Maju i otišao opet u podstanare, ali bez imalo unutarnjeg mira i samopouzdanja.

Međutim, opet jednom ipak sve nije bilo uzalud: radeći po pariškim knjižnicama palo mi je u oči nekoliko vrlo zanimljivih stvari. Jedna od njih su bile tzv. "karnevaske pjesme" s početka 16. stoljeća, koje smo sa "Universitasom" (pra-)izveli na Griču 1981. Ovo bi zaista i bila

svjetska premijera tog repertoara, da je “Svijet” za nju znao… Drugo je bio intenzivan rad na djelu moguće našeg skladatelja Filippo de/da Lu(p)rano. U vrijeme dok je hrvatska muzikologija ovog autora ignorirala, strani muzikolozi (među njima začudo i neki talijanski!) “nudili” su nam ga “na tanjuru”, smatravši da je mogao biti rodjen u istarskom Lovranu (Laurana) ili u Vrani (la Vrana) kod Zadra, baš kao i dva poznata kipara Francesco i Luciano Laurana. Na osnovu mojih kopanja u Parizu, pripremio sam jedan članak o ovom autoru za “Arti Musices”, koji nije prihvaćen jer je kolegica dr. Kos smatrala da u njemu nisam “nedvojbeno” dokazao da je on zaista rodjen u Hrvatskoj. Ovu grešku hrvatske muzikologije ispravio je moj dragi kolega dr. Ennio Stipčević, koji je pisao o njemu a ovog skladatelja zove “Filip Vranjanin”.

Vrlo zanimljivo i bitno bilo je i moje otkriće da su pri križarskom napadu na naš *lipi* Zadar u toj vojsci bili prisutni tri trubadura i četiri truvera! K tome, pjesme svih tih truvera (doduše bez glazbe, koja postoji u drugim izvorima) mogu se naći i u tzv. “Zagrebačkom šansonijeru”.

Kao i u nekim drugim slučajevima je i ovo moje saznanje, na neki način, bila Majina zasluga: zahvaljujući njoj saznao sam za postojanje i pročitao knjižicu “Tri zadarske hronike”, u izdanju akademika Petra Skoka. Prvobitna ideja bila je da program sa djelima ove sedmorice izvedemo sa “Universitasom”, sljedeća (nakon preseljenja u Beč) sa “Clemencic Consortom” ali za to René međutim nije pokazao nikakvog interesa.

Moj skladateljski rad, Monteverdi u Splitu (i Veneciji)

U godinama od 1972 do 1983, osim već opisane RG djelatnosti (koncerti, predavanja, pedagoška djelatnost, članci, kritike i emisije) ja sam izabrao, aranžirao i skladao glazbu za niz crtanih, nekoliko kraćih i jedan igrani film, za televiziju te kazališta u Splitu i Zagrebu.

Zahvaljujući posredovanju kolege dr. Nikše Gligo, 1980 i 1981 godine radio sam na dva “Splitska ljeta”, kao savjetnik za rana glazbala maestra Nikše Bareze u pripremama za izvedbu opere “Orfej” Claudia Monteverdija, na Peristilu. Izvedba je slijedila ideju Nikolausa Harnoncourta iz Ziriške opere te je tako predstavljala neki kompromis izmedju relativno stilski koncipirane kontinuo grupe (lutnja, čembalo, pozitiv orgulje odnosno regal, bas gamba i moderna harfa) te tipičnog kazališnog orkestra, sastavljenog od modernih duhaćih (uz izuzetak blokflaute koju je svirao slovenski glazbenik, kolega Klemen Ramovš), gudačkih instrumenata, povećeg zbora te opernih vokalnih solista, uglavnom sa uobičajenim vibratom... Na moju preporuku, za predstave su obje godine bili angažirani “Ljubljanski baročni trio” (u sastavu: blokflauta, čembalo i viola da gamba), splitski gitarist i lutnjist prof. Mario Peručić te austrijski graditelj orgulja Romano Zöls. Osim toga, maestro Bareza je prihvatio moju sugestiju da gudači iz orkestra pokušaju svirati bez vibrata i primjene artikulaciju koja odgovara rano baroknoj glazbi - posebno onoj plesnog značaja. Sretna okolnost bila je da su skoro svi (barem muški) članovi zbora HNK Split pjevali u raznim klapama pa im je kao objašnjenje kako pjevati Monteverdija bilo dovoljno reći: “Pjevajte kao da ste jedna velika klapa"...

Nesretna je pak okolnost bila da je (prve, 1980, godine) “genijalna” organizacija proba splitskog HNK-a odlučila da odmah nakon premijere i prve reprize “Orfeja” zbor treba početi sa probama za slijedeću premijeru, Verdijeve opere “Simone Boccanegra”. I tako su prve dvije izvedbe zvučale čarobno da bi ona treća odnosno druga repriza ispala lakrdija ili kako su *fetivi* Splićani komentirali: "*A judi moji šta je ovo, nije ovo Orfeo nego cirkus Orfei*!"

Inače, duhaći su pokušali na modernim (i puno glasnijim od ranih…) glazbalima svirati koliko god je bilo moguće decentnije, a vokalni solisti su bili vrlo heterogeni; od iritirajućeg vibrata (kojima se odvibriraju i "švindlaju" brze pasaže), preko onih koji su imali neku ideju o pjevanju Monteverdija do onih koji su kao i u slučaju većine članova zbora imali klapsko iskustvo i time hotice-nehotice došli najbliže Monteverdijevom stilu.

Nakon prvog od ova dva izvanredna iskustva, 1980, ja sam u mjestu Poggio a Caiano blizu Firence, održao predavanje na temu izvodjačkog orkestra Monteverdijevog Orfea u okviru jednog muzikološkog simpozija, kojim su rukovodili prof. Annibale Giannuario i pjevačica Nella Anfuso, sa kojom sam nedugo poslije suradjivao i održao nekoliko koncerata. Meni je u proljeće 1981. stigla iz Velike Britanije lira da braccio pa sam je već nekoliko mjeseci kasnije predstavio na slijedećem simpoziju u Poggio a Caiano. Obzirom da je to odgovaralo temi Večeri u Donatu 1983., ansambl USZ je (u suradnji sa švicarskim kvartetom ranih trombona slovenskog kolege Branimira Slokara, madžarskim lutnjistom Andraszom Kecskesom i čembalisticom prof. Višnjom Mažuran) izveo program pod naslovom “Monteverdi i glazba njegovog doba”.

U vezi Monteverdijevog “Orfea”; 1994. Renè Clemencic pitao me za savjet u vezi kontinuo grupe koja bi mogla doći u obzir za tu operu. Iako se lirone ne spominje u popisu instrumenata originalnog izdanja, nije isključeno da je kao bitan kontinuo instrument tog vremena lirone stvarno bio upotrebljen u jednoj od ranih izvedbi, pa sam mu sugerirao da ga uključi. Tako sam sudjelovao u dvije izvedbe te izvanredne opere (koja je u podnaslovu originala nazvana *favola in musica* oliti glazbena bajka) u venecijanskom kazalištu “La Fenice”. Samo pola godine nakon toga ovo je kazalište izgorjelo gotovo do temelja i dugi niz godina se čekalo na obnovu.

Instrumentarij mojih ansambala te gradnja ranih i tradicijskih glazbala u Hrvatskoj sedamdesetih i osamdesetih godina

Moram priznati da sam, što se ranih glazbala tiče uvijek imao priličnu sreću. Moje prve dvije viole da gamba kupio sam preko članova ansambla “Studio der Frühen Musik” iz Minhena, preostale dvije nabavljene su iz istog, njemačkog, izvora zahvaljujući pomoći Muzičke omladine Hrvatske, odnosno njenog tadašnjeg tajnika, prof. Antuna Doličkog.

Dvije barokne blokflaute ljubazno mi je poklonila gdja prof Truda Reich iz Zagreba, a gitarsku lutnju jedna susjeda iz Medvedgradske ulice, gdje sam niz godina stanovao. Iz moje “albanske” faze[39] već sam posjedovao jedan def i šarkiju iz 1910. godine! Kao dragu uspomenu ova glazbala imam i danas i selim ih po svijetu.

Kada smo kasnije počeli dobivati povremene a onda i redovite godišnje subvencije od grada Zagreba (kasnije Interesne zajednice kulture) prvo smo nabavili jedan spinet, pa renesansnu lutnju iz V. Britanije, a potom kasnije komplet renesansnih blokflauti i krumhorna iz Njemačke.

Zahvaljujući dragom profesoru i našem dobročinitelju Ladislavu Lacku Šabanu, dobili smo neko vrijeme na korištenje jedne predivne pozitiv (komorne) orguljice, koje je napravio poznati zagrebački graditelj orgulja Ivan Faulend Heferer. S tim (relativno velikim i teškim)

[39] Kratko nakon povratka sa odsluženja vojnog roka, niz mjeseci izlazio sam sa jednom studenticom sa Kosova te od njezinih roditelja iz Peći dobio na poklon nekoliko albanskih tradicijskih glazbala. Prije par godina razmijenili smo novosti.

instrumentom putovali smo u *couchette* do Ohrida, zbog koncerta u crkvi sv. Sofije, a orguljice je svirala zagrebačka čembalistica Ranka Pancer.

1973, u vrijeme moje ženidbe sa pokojnom Majom Karlović iz Zadra, na osnovu mojih primitivnih nacrta Sterlingovih instrumenata, dragi kolega Branko Grđan (u to vrijeme i niz godina kasnije, solist folklornog ansambla Hrvatske LADO i vrsni graditelj duhaćih, gudačkih i trzalačkih tradicijskih instrumenata Hrvatske) napravio je za mene viellu, ribeku i dalmatinsku lijericu. Branko je pri gradnji svojih (gudačkih i trzalačkih) glazbala rabio vrlo pametni sistem; za male pare kupio bi stare, (skoro pa raspadnute) klavire, pijanina i sl. te za najbitniji dio svojih glazbala (tzv. rezonantnu dasku ili zvučnicu - njihovu "dušu") koristio vrlo kvalitetno, staro i suho ali „iz-svirano" drvo. Kad su sva tri moja instrumenta bili gotovi, premda "ispod čekića" bili su zapravo već "stari" stotinjak godina, a to se stvarno i čuje.

Niz puta, prvo u domovini, kasnije poslije koncerata srednjovjekovne glazbe sa Clemencicem i drugima, ljudi bi dolazili i pitali gdje sam našao instrument ovako lijepog timbra[40] te da li ih se može naručiti. Ja sam više puta pokušao ali Branko je bio izuzetno pošten čovjek, kojem nikada nije bilo stalo isključivo do brze zarade i profita, pa je to uvijek odbio uz objašnjenje da je on graditelj tradicijskih glazbala i da je uspjeh sa mojim instrumentima samo sretna slučajnost i ništa više. Od njega smo još bili naručili i slavonske gajde a preko njega i ansambla LADO dobili srpsku frulicu i makedonski *tapan*, veliki bubanj, koji u Makedoniji obično prati svirku *zurli*.

U vezi Branka, jedini izuzetak kojeg se mogu sjetiti (premda ga je i na to trebalo dosta nagovarati…) bila je Binkleyeva narudžba tri lijerice za konzervatorij RG u Bazelu ("Schola Cantorum Basiliensis") na kojoj su članovi Studija iz Minhena tada počeli sa redovitim predavanjima. SCB je i dandanas jedna od najkvalitetnijih i najvažnijih pedagoških ustanova za one koji žele studirati RG, odgovarajući način pjevanja i rane instrumente. Jedna od lijerica bila je u normalnom obliku, dakle bez hvataljke, druga je imala samo neku rudimentarnu a treća već pravu hvataljku.

Istarske vele i male *sopile* i *šurle* poklonio mi je 1970 g. Anton Peteh iz Petešljara kod Žminja, tome su se kasnije pridružile *sopile* sa Krka, mi*h, šurle* i frulica koje je napravio istarski svirač i graditelj instrumenata Martin Glavaš iz Pule, dalmatinske *mišnice* i dvožićne *gusle* svirača i graditelja Todora Komazeca iz zadarskog zaledja. Koristio sam ih u programu ansambla "Lyra" iz Beča "Trobadors i četvrti križarski rat" a može ih se čuti i na istoimenom CD-u.

Sve moje *cornette*[41] napravio je britanski svirač i graditelj tih glazbala, Christopher Monk.

1977, prilikom stipendijskog boravka u V. Britaniji, Maja i ja upoznali smo na seminaru "York Early Music Week" jednog simpatičnog dugokosog i bradatog tipa, Roberta (Boba) Hadawaya, graditelja ranih gudačkih, trzalačkih instrumenata i harfi - sa kojim smo se odmah odlično razumjeli i sprijateljili. Jedna njegova primjedba iz tog doba: "Počinje me jako zamarati gledati sve te ljude i morati još k tome i pričati s njima. Ja radije sjedim na panju na mojoj farmi u Walesu i gledam moje krave kako gledaju mene, pasu travicu i šute…"

[40] Moram neskromno dodati da je i moj poseban način sviranja i virtuozitet na tim instrumentima vjerojatno igrao izvjesnu ulogu.
[41] Vrst drvene trublje koja ima šesterokutni presjek, ustnik i tehniku ambažure poput trube ali rupice i tehniku sviranja prstima poput one u blokflaute.

Kako je Bob do tada već napravio nekoliko lira (da braccio i da gamba) ubrzo smo se dogovorili da će za mene napraviti kopiju lire da braccio koja se čuva u bečkoj zbirci ranih instrumenata. Lira je bila gotova 1981, ja sam je odmah prosvirao zahvaljujući eksperimentima na mojoj vielli. Ubrzo sam odlučio odmah naručiti i liru da gamba. Ova je bila gotova 1984. i od tada se kontinuirano bavim te do 2009 nastupam, održavam predavanja, a do današnjeg dana i dalje istražujem i pišem o oba glazbala.[42]

Ovo što ću sada reći nema nikakve veze sa gradnjom instrumenata ali ima sa transformacijom ljudi tijekom života: Bob je niz godina živio kao seljak - graditelj instrumenata u Walesu. Onda je prestao graditi instrumente i počeo popravljati drvena krovišta starih kuća i tako došao do preprodaje istih… Do tog trenutka svako toliko bi izmijenili koje pismo, od tog trenutka, kako se počeo bogatiti, veza se prekinula.

Za potrebe ansambla USZ, Bob je 1981 u Grožnjanu održao tečaj gradnje dvostruke harfe (tzv. *arpa doppia* - idealna za talijansku glazbu kasnog 16. i prve polovice 17. st.) na kojem smo radili ja, kolega muzikolog dr. Zdravko Blažeković te jedan makedonski kolega. Da nam umanji "muke" Bob je donio već izrezane dijelove, koje smo mi u improviziranoj grožnjanskoj radionici i pod njegovim "budnim okom" dovršili i složili u funkcionirajući instrument. Na njemu je u početku svirala MV a kasnije pa sve do danas, kolegica Marija Mlinar iz Zagreba.

Negdje u to vrijeme smo iz Italije nabavili i kvartet poprečnih (traverzo) flauti, kopije originala koji se čuvaju u *Accademia Filarmonica* u Veroni. Ove flaute pratile su me pri mojim selidbama po „Europama" (baš kao i mnogi drugi instrumenti…) niz godina. Na njima je u okviru našeg ansambla "Lyra" svirao bečki flautist, prof. Reinard Czasch, a neko vrijeme je čitav kvartet "zaživio" svirkom jednog takodjer bečkog ansambla. Nakon mojih solističkih koncerata u domovini (u Zadru i Zagrebu, 2002) odlučio sam tamo vratiti niz glazbala koje više nisam koristio; tako se *dulcijan* vratio Kosti (Konstantin Iskra), lijerica pokojnom Tiboru Kuti, sopran i tenor gambe te renesansnu lutnju poklonio sam Muzičkoj akademiji u Zagrebu, a kvartet flauti i portativ orguljice dobio je moj dragi kolega dr. Ennio Stipčević, koji je jednom davno na njima i svirao.

Sa prije spomenutog boravka u V. Britaniji 1977, Maja i ja smo *ušvercali* razna glazbala, izmedju ostaloga i dva *kit*-a; jedan za napraviti renesansnu lutnju a drugi za Tiborovu bas gambu. S time se pozabavio naš dugogodišnji lutnjist, gitarist ing. Alojzije Seder, koji je kasnije i sasvim službeno postao pravi majstor u gradnji ranih gudačkih i trzalačkih instrumenata i gitara te obranio svoj doktorat na tu temu.

Oko 1980 naručili smo iz V. Britanije još dva *kit*-a, jedan za gradnju portativ orguljica i drugi za tzv. *cittern,* (renesansni trzalački instrument sa metalnim žicama nalik našoj mandolini) a iz Francuske keltsku harfu i tzv. *organistrum* (engl. *hurdy-gurdy,* njem. *Drehleier*, a tal. *gironda*). U tom trenutku sam još gajio neke iluzije da bih se možda i sam počeo baviti gradnjom instrumenata, pa sam se svojski primio posla te donekle i uspio u slučaju orguljica, harfe i *organistruma* - sva tri bili su "svirljivi". Nakon katastrofalnog iskustva sa *citternom*, digao sam ruke od svega tako da je ovaj instrument na kraju pokušao spasiti i dovršiti, Alojzije.

Na kraju, par riječi o onome što je za svakog svirača i sviračicu gudačkih instrumenata gotovo isto toliko bitno kao instrument sam: gudalo i žice.

[42] Vidi moju bibliografiju na kraju knjige, od str.160

Prva gudala sa kojima smo svirali na violama da gamba, stigla su sa instrumentima; dva su bila nešto bolja (jedno od njih koristim još i danas u različitim situacijama i stilovima; od baroka do rocka). Tijekom mojeg studija u Kopenhagenu, danski kontratenor Jørn Jørkov s kojim sam tada često nastupao, napravio je za mene dva renesansna gudala (jedno za sopran, drugo za bass gambu) koja nisu imala mehanizam za napinjati strune nego bi se žabica uglavila u za to predvidjene utore.

Zahvala dragim ljudima iz moje domovine:

Na kraju ovog poglavlja koje (uglavnom) govori o mojem životu do odlaska u tudjinu, želio bih se zahvaliti svima onima koji su mi tih godina pomogli, kako u mojem privatnom životu, školovanju i studiju tako i pri mojoj karijeri rano glazbenika.

Na samom početku stoji, naravski, moja majka prof. Nada Pirnat - Pomykalo (moj otac Ferdo, već iz jasnih bioloških razloga, takodjer…) kao i nekoliko njenih kolegica i kolega ili dobrih poznanika, kao na primjer prof. Truda Reich i prof. Ladislav Šaban. Dodajem i nekoliko mojih nastavnika, koji su direktno ili indirektno odigrali izvjesnu ulogu na tom putu: profesori Martin Barić, Rudolf Matz, moj ujak Zvonimir Pomykalo, Daniel Thune i Ladislav Miranov.

Iz vremena početaka ansambla USZ u Grožnjanu za svu tadašnju pomoć zahvaljujem i prof. Antunu Doličkom. Od kolega muzikologa ne zaboravljam doktore Dragana Plamenca, Jerka Bezića, Koraljku Kos, Ivu Supičića i Marijana Grgića. Posebno mjesto i ulogu ima dr. Lovro Županović. Premda smo se potpuno razilazili u osnovnom pitanju izvodilačke prakse RG (pitanje kojeg danas više nitko niti ne postavlja, smije li se vokalna glazba renesanse i ranog baroka izvoditi i instrumentalno ili barem u kombinacijama glasa/ glasova i instrumenata ili isključivo “a cappella”…) on je mene kao i sve ostale kolege rano glazbenike zadužio svojim neumornim i ogromnim muzikološkim radom te brojnim izdanjima rane hrvatske glazbe.

Slijede drage i u mojem privatnom i profesionalnom životu tih prvih (i drugih...) godina izuzetno važne osobe bez čije ogromne pomoći, ljubavi i razumijevanja ništa ne bi bilo moguće: prije svega moja prva supruga, rodjena Zadranka, pokojna Maja Karlović Pomykalo i njezini roditelji, moja druga supruga Splićanka MV, koja je svoju RG karijeru započela još kao studentica arhitekture i član Društva na Griču, nastavila je u okviru Universitasa i dua “Menestreli 20. Stoljeća” te zajedno sa mnom 1983. preselila u Beč. Tamo smo kao prvo osnovali "Duo Pomykalo", iz kojega se 1986. upravo na MV inicijativu rodio "Ensemble Lyra Wien", a ona je usporedo sa time niz godina djelovala i kao vokalna solistica bečkog "Clemencic Consorta”.

Rado se i sa zahvalnošću sjećam i moje višegodišnje suradnje i prijateljstva sa nekoliko kolega, danas vrhunskih hrvatskih muzikologa, koji su u svojim mladjim danima svirali u mojim ansamblima USZ, „Fridrik Grisogono“ odnosno „Lyra Wien“ ili na drugi način tu djelatnost pomogli: doktori Stanislav Tuksar, Ennio Stipčević (koji je svojim muzikološkim i izdavačkim radom postao dostojni “nasljednik” pokojnog Lovre Županovića), Katarina Livljanić, Dujka Smoje, Hana Breko Kustura i Nikša Gligo.

Iz mojih radio, TV i filmskih dana moje lijepo sjećanje i zahvalnost zaslužuju kolegice i kolege urednici Ana Urukalo, Mirjana Paladin, Eva Sedak, Branko Polić, Juraj Gracin i filmski režiser Damjan Slijepčević. Sa nekima od spomenutih, poput dr. Grgića, Polića i Gracina, sam niz godina uspješno (premda ne bez problema i trzavica - dijelom i mojom "zaslugom"...) suradjivao i u okviru ondašnjih zadarskih Muzičkih, danas Glazbenih Večeri u

Donatu. Sa žaljenjem moram ustanoviti da je niz godina, u mom *lipom* i dragom Zadru, definitivnu pobjedu odnijela ona glazbeno - kulturna struja kojoj je rana glazba oduvijek bila "trn u oku" te se tako ovaj festival vratio tamo gdje je bio prije "nas" daleke 1974. godine i opet postao jedna od desetak sličnih ljetnih manifestacija uzduž Jadranske obale.

Srećom se ova situacija, zahvaljujući inicijativi i odličnom radu kolegice Katarine Livljanić, u posljednjih nekoliko godina promijenila pa je Zadar opet postao jedno od obaveznih mjesta kvalitetnih izvedbi rane glazbe u Europi i svijetu, kao što je to bio u naše vrijeme.

Tu je i niz dragih kolegica i kolega glazbenika, vokalnih solista i instrumentalista (koji su nastupali sa našim ansamblima ili na drugi način bitno pomogli njihovo djelovanje) kao što su: austrijski flautist, naturalizirani Zagrebčan, kolega prof. Theo Tabaka (prvi pravi pionir RG u Hrvatskoj i u bivšoj Jugoslaviji), vokalni solisti Marijana Delač Samuda, Dubravka Zubović, Rahelka Burzevska, Mladen Katanić, Josip Novosel i Ive Pincetić, lutnjisti Alojzije Seder i Mario Peručić, gambisti Stanislav Tuksar, Tibor Kuti, Mihail Canev, Dobrila Berković - Magdalenić, Radoslav Lisak i Dražen Maretić, harfistice Rajka Dobronić Mazzoni, Marija Mlinar i Paula Uršič, svirači duhačkih instrumenata Ennio Stipčević, Mladen Požgaj, Konstantin Iskra i Ivan Potočnjak, sviračice čembala Ranka Pancer, Višnja Mažuran te udaraljki Igor Lešnik. Neki od ovih dragih ljudi nisu, nažalost, više medju nama: hvala im, slava im i počivali u miru!

Naravski, tu ulaze i oni kolege, prijatelji i suradnici koji u našim izvedbama nisu imali glazbenu nego druge važne uloge kao na primjer graditelji instrumenata, glumci, recitatori, koreografi, kostimografi i sl.: već spomenuti graditelji i svirači tradicijskih glazbala Hrvatske, Branko Grđan i Martin Glavaš, ing. dr.Alojzije Seder (graditelj modernih i ranih trzalačkih i gudačkih glazbala, pedagog gitare i gradnje instrumenata), glumac Miroslav Supanc, koreograf Tihana Škrinjarić i kostimograf Ika Škomrlj.
A kako zaboraviti drage prijatelje Veru i Daniela Simonin bez čije ogromne pomoći ansambl USZ ne bi nikada došao do svoje prve inozemne turneje po crkvama i dvorcima Francuske, 1976?

Tu su takodjer dr. Milan Arko, dugogodišnji predsjednik našeg „Društva za njegovanje glazbene baštine i povijesnih prostora“, gospodja Dežman, moja susjeda iz Medvegradske ulice, koja mi je poklonila tzv. gitarsku lutnju a ja je kasnije poklonio Ivici Kišu te tonski majstor i dragi prijatelj Žarko Nikin, koji nas je u niz navrata, izmedju godina 1973 i 1983 (a na izvjestan način i nakon mojih solističkih koncerata u Domovini, 2002.), izuzetno kvalitetno snimao i time zauvijek od zaborava sačuvao studijske ili koncertne snimke ansambla USZ.

Ovo posljednje je tim važnije, jer smo ja i oba ansambla dio tih godina bili u sukobu sa političkim i od partije kontroliranim pojedincima i strukturama na radiju i u kulturi općenito. Smetalo im je što održavamo koncerte po crkvama, u našim programima u zemlji i u inozemstvu uporno izvodimo hrvatsku duhovnu i svjetovnu RG te “predobro” surađujemo sa niz zapadnih dakle „sumnjivih kapitalističkih” kulturnih centara u bivšoj Jugoslaviji. Ukratko, bili smo (neslužbeno) stavljeni na “indeks” ili naprosto ignorirani i gurnuti u kulturni “underground”. Ne jedanput otvoreno su nas i javno preko novina napadali i kritizirali te svako toliko prijetili oduzimanjem dotacija i slično.

Na kraju, “last but not the least”, rado spominjem niz kolega iz raznih kulturnih i organizacionih institucija poput Atelijera „Ivan Meštrović“ (prije svega, kustosicu prof. Vesnu Barbić), Turističkog društva Gornji grad (gdja Eva i Davor Halić), Muzičke omladine Hrvatske, Koncertne direkcije Zagreb, Estrade, ondašnje Interesne zajednice kulture (Miro

Križić, Zdravko Đerek, Antun Cello Cega i drugi), nekoliko fotografa kao na primjer ing. arh. prof. Ivica Kiš sa kojim me tih godina vezalo ne samo prijateljstvo nego i suradnja: u programu „Menestrel 20. Stoljeća“ on je izvodio svoje vlastite skladbe, šansone poput one zaista legendarne “Kaj god bluz” a ja glazbu trubadura i truvera.

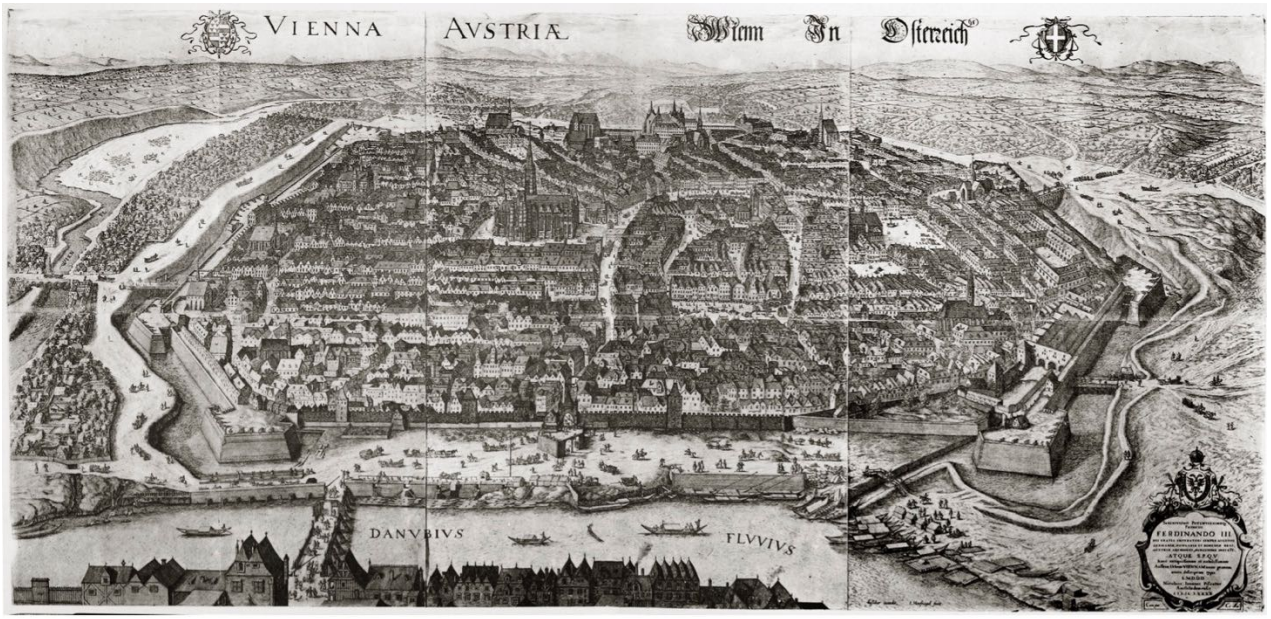
Osim svega što sam naveo i niza osoba koji su mi, svaka na svoj način i nekom trenutku, pomogle na mojem RG putu, tih je godina (baš kao i kasnije u “stranom svijetu”…) bilo puno druženja sa ljudima kojima se ne trebam posebno zahvaljivati jer smo jedni drugima istovremeno davali i opet natrag dobivali “good vibes”… Svim tim druženjima bilo je zajedničko da su skoro uvijek imala neke veze sa Majinom i mojom (a kasnije isto tako, Mirinom i mojom) glavnom preokupacijom: ranom glazbom i našim koncertima. Rado se sjećam ljudi poput Kreše M. i njegove ondašnje djevojke, Veljka Barbierija, Višnje K., te niza Majinih prijatelja i prijateljica likovnih umjetnika, sa kojima sam se i ja uvijek rado družio.

Ovakve i slične reminiscencije daju mi ujedno mogućnost - iz ove “daleke” perspektive ustanoviti da suradnja sa mnom nije uvijek bila laka, što zbog mojeg prgavog karaktera, što zbog mojih unutarnjih samo meni jasnih “vizija” … To sve skupa često je, kao što sam već spomenuo, dovodilo do razmimoilaženja i sukoba sa niz osoba… Tako su mi neke od njih u pojedinim trenucima mojeg RG kao i privatnog životnog puta bile vrlo bliske, pravi prijatelji - gotovo obitelj - da bi kasnije (iz subjektivnih ili objektivnih razloga) sa njima izgubio svaku vezu, što mi je, naravski, danas jako žao.

Kada se netko u svojoj 80.oj godini pokušava sjetiti dogadjaja i ljudi od prije tridesetak do pedeset godina, neka mu bude oprošteno ako je nekoga od tih brojnih ljudi; rodbine, prijatelja, kolega, suradnika i poznanika slučajno zaboravio ...

PETO POGLAVLJE

ŽIVOT U TUDJINI I, BEČ 1983-2000

22."CLEMENCIC CONSORT" BEČ 2000

23.„DUO POMYKALO“, BREGENZ 1984

24.„ENSEMBLE LYRA WIEN“, 1987
(MV, REINHARD CZASCH, IGOR POMYKALO)

25.„Ensemble Lyra Wien“, L – R: I.P., MV, Alois Glaßner, Christof Prinz I Michael Poglitsch

26.„Ensemble Lyra Wien“, L – R: I.P., Esmail Vasseghi I MV

5.ŽIVOT U TUDJINI I, BEČ 1983-2000

Kao što sam već spomenuo, u jesen 1983., MV i ja zauvijek odlazimo iz domovine i selimo u Beč. Glavni razlog tome bio je poziv Renéa Clemencica da stalno suradjujem sa njegovim renomiranim ansamblom RG "Clemencic Consort".

Odluka otići živjeti u strani svijet donijela je sa sobom nova saznanja ali i niz problema... Ja sam od mojih prvih koncerata sa Clemencicem stavio na stranu novac za koji smo vjerovali da ćemo u Beču uspjeti "preživjeti" barem prvih pola godine, dok ja ne nadjem neki posao. Medjutim, kako je već stanarina našeg prvog stana u Mariannengasse bila relativno visoka, naša uštedjevina je nakon tri mjeseca bila gotova a ja nikako nisam uspijevao naći posao u nekom orkestru. Moja "snaga" sigurno nije bila u ulozi orkestralnog glazbenika a sa gotovo 37 godina bio sam već i "prestar"; upravo tih godina neke od zemalja ondašnjeg "SocLagera", poput Čehoslovačke, Madžarske i Poljske, dozvolili su jednom dijelu mladih glazbenika da postanu "gastarbajteri", te su oni naprosto "preplavili" - do tog momenta uvijek gladno - zapadno kulturno tržište stručne radne snage.

Međutim, upravo u toj naizgled bezizlaznoj situaciji, kao da nam se Bog smilovao i poslao čitav niz ljudi (koje do tada nismo ni poznavali) a koji su nam spremno pomogli sa niz stvari i u niz situacija. Jedini izuzetak bio je pokojni Max Rottenberg, prijatelj moje majke, čiji sam gost u Beču bio još 1965. godine i kojem sam se jasno odmah javio.
Pomoć tih ljudi odnosila se kako na naše svakodnevnih potreba i "sitnice" do toliko bitnih stvari kao što je pronalaženje posla (prvo za Miru a kasnije i za mene), vrlo lijepog i prostranog stana, kao i dobivanja austrijskog državljanstva za oboje - nakon samo pet godina boravka u toj zemlji.

Kako smo mi našu prvu selidbu obavili sa dvije naprtnjače, nismo iz Zagreba uzeli niti tanjure... Edda i René Clemencic[43] darovali su nam sav osnovni pribor za jelo, posteljinu, neke deke i slično. Jedan od tih pokrivača koristim još i dan danas.

Ulli i Max Rottenberg, poklonili su nam takodjer niz bitnih stvari, izmedju ostaloga hladnjak, radio i crno-bijeli televizor da čim prije i čim bolje naučimo njemački jezik. Kasnije smo od Maxa dobili i naš bračni krevet - do tada smo jedno vrijeme spavali na podu u vrećama za spavanje a kasnije na nekim jeftinim tankim madracima od spužve. Premda mi nismo bili pravi izbjeglice (koji će Austriju i ostale zemlje EZ preplaviti nakon početka rata u bivšoj Jugoslaviji te ponovno 2017. godine), mogu si zamisliti kako je njima ako je nama već bilo teško…

Obzirom na moje "agramersko" djetinstvo i djelomično njemačko porijeklo majčine obitelji posjedovao sam neki osnovni fond (krivo izgovorenih) njemačkih riječi.

Jednog dana javila nam se telefonom izvjesna *gospoja* Renate Erich, (režiserka na austrijskoj i njemačkoj TV) da je od svoje prijateljice Bridget Hadaway iz V. Britanije čula da smo u Beču i da sigurno trebamo pomoć! Bridget je bila tadašnja supruga Boba Hadaway, koji je napravio obje moje lire i *arpu doppiu*, kasnije i Mirinu gotičku harfu. Na tečaju u Grožnjanu 1981 upoznali smo Bridget i njihovo troje djece i ja sam naravski Bobu javio da smo zbog suradnje sa Clemencicem odlučili preseliti u Beč ali bez traženja ikakve pomoći.

[43] Renéovo prezime bilo je u originalu Klemenčić, otac mu se rodio u Splitu a baka u Istri, tada pod Italijom. Dio njegove rodbine još postoji u Hrvatskoj a jedan dio, kojeg sam upoznao, u Njemačkoj. Njegovo prezime kasnije postaje Klemencic i na kraju, u umjetničkoj verziji: Clemencic.

Clemencici su se prvih godina zaista trudili i oko našeg društvenog života. Niz puta bi nas pozvali na tzv. Heurigene (tipično bečka izmišljotina, kako se ljudi mogli družiti bez pozivanja u goste k vlastitoj kući, uz jeftino ali loše novo vino i isto takva gotova jelo. Gotovo u pravilu bila su to vrlo lijepa mjesta u okolici grada, (poput Grinzinga i slično) gdje smo upoznali ponekad simpatične kulturnjake a ponekad i tipične napuhane bogatune. Jedni od posebno dragih bili su povjesničari umjetnosti, dr. Hans Bisanz i njegova holandska supruga, s kojima smo se sretali i neovisno o Clemencicima.

Sjećam se dobro (i zauvijek) kako su se tih prvih dana, mjeseci i godina (posebno u mojem slučaju) izmjenjivali osjećaji sreće da konačno živimo u ”slobodnom” svijetu i da je suradnja sa jednim od vrhunskih ansambala RG u Europi i svijetu (o kojoj sam od 1978 nadalje mogao samo sanjati...) za oboje postala stvarnost, sa depresijama i strahovima da neću uspjeti naći posao - što se na kraju i dogodilo.

Treba se zamisliti kako je to bilo za nekoga vrlo ponosnog[44], u najboljim godinama, odjednom ne biti više u stanju zaradjivati za život i pasti bar djelomično ”na teret” deset godina mladjoj supruzi, Miri.

A kako se to lijepo kaže, Bog mi je bio svjedok da sam pokušavao sve, kucao na sva moguća vrata, javio se kod svih orkestara i ansambala RG (koliko god se to Renéu niti najmanje nije svidjelo...), postavio oglase da dajem satove iz sviranja ranih instrumenata i slično. Opet zahvaljujući Renate Erich, u jednom trenutku (pa sve do dobivanja stalnog zaposlenja kod „Doblingera“) imao sam desetak malih učenica i učenika, njenu dvadesetogodišnju kćer Rezi na violini te dvoje mladjih glazbenika koji su već imali izvjesnog iskustva sa sviranjem RG na duhaćim i gudaćim glazbalima. Sa oboje smo kasnije suradjivali u ansamblu „Lyra“ i snimli prva dva CD-a našeg ansambla.

U početku je sve izgledalo dosta ”crno”, onda sam preko jednog madžarskog violiniste Josefa (on je bio pravi izbjeglica, tzv. *staatenloss*, bez pasoša) sa kojim sam zajedno svirao kod Clemencica, saznao da *Musikhaus Doblinger* traži ljude koji mogu dovoljno dobro i brzo pisati note, što su Josef i njegova tadašnja djevojka već neko vrijeme i radili. Kako je u Splitu završila srednju muzičku školu a u Zagrebu studirala arhitekturu, postojale su bar teoretski dobre mogućnosti da krene tim putem, što se i dogodilo. U početku se radilo o manjim i sporadičnim poslićima i isto takvim honorarima, da bi već nakon nekoliko prvih ”sušnih” mjeseci kada smo ozbiljno razmišljali o povratku...

1989. prilikom koncerta ansambla „Lyra“ u Zadru rodila se ljubav izmedju mene i 20 godina mladje studentice muzikologije K.L.. Premda je ova vrlo lijepa veza trajala samo nekoliko mjeseci, „katapultirala“ me iz drugog braka (rastao sam se krajem 1989) i ostala mi u nezaboravnom sjećanju.

Na moje oglase javilo se nekoliko ljudi; kao prvo Hermann Buchner (on i njegova supruga Thora imali su vlastiti ansambl, „Niederösterreichische Spielleute“, u donjoaustrijskom Eggenburgu i živjeli u jednom pravom renesansnom dvorcu...) koji nam je predložio umjetničku suradnju, te kolega Thomas Wimmer (u ono vrijeme glazbeni amater, član drugog ansambla RG, ”Danserye”- kasnije “Accentus”) koji je kod mene htio učiti violu da gamba. Drugi, relativno poznati i cjenjeni bečki ansambl ”Les Menestrels” (kod kojeg sam bio na jednom ljetnom tečaju 1974. godine te s njima ostao u nekoj vezi) javio se da bi me trebali za

[44] Koji je novac počeo zaradjivati sa nepunih 16 godina, od 1966. godine istovremeno studirao i bio stalno namješten u orkestru, uzdržavao osam godina (uz izvjesnu pomoć njezinih roditelja iz Zadra) prvu suprugu te u početku i onu drugu.

nekoliko koncerata, kao zamjenu za njihovog gambistu koji je imao stalni posao u nekom orkestru. Preko kolege Josefa došao sam do (sitnih, relativno slabo plaćenih ali brojnih) ”čvrga” - svirke pri raznim plesovima. U Austriji općenito a u Beču posebno od kasne jeseni, kroz čitavu zimu do u rano proljeće, postoji tzv. ”sezona valzera” iliti *Ballsaison*. Pri tim nastupima (koji traju obično do ”sitnih sati”) sam, osim viole, nakon niza godina opet prosvirao i violinu.

Moram priznati da se René, barem donekle, u početku, osjećao odgovornim za moje/ naše preseljenje u Beč. U tom smislu on mi je svako toliko pronalazio neke posliće, poput sredjivanja njegove arhive nota, transkripcije i raspisivanja nota za razne projekte baroknih opera poput Vivaldijeve ”Olympiade” i slično ili svirke pri vjenčanju nekog njegovog prijatelja grofa.

Zahvaljujući Hermannu Buchneru smo početkom 1984. preselili u naš drugi stan, u Gumpendorferstrasse. Sjećam se kako smo često niz noći pisali svaki svoje note;
ona za Doblingera a ja za Clemencica. Kako Buchnerov stan nije imao grijanja u sobi, radili smo oboje u kuhinji i grijali se sa plinskim štednjakom. To je bio, u ono doba za Beč tipični “substandardni” stan, koji se sastojao od sobe i kuhinje, u najbolju ruku sa tušem ali obaveznim zajedničkim zahodom na kraju hodnika, na njemačkom i dvostrukog značenja: “*Am Ende des Ganges*” dakle na kraju hodnika, odnosno u Indiji, *di je Bog reka laku noć*…

Stan je bio vrlo jeftin ali je ulica bila vrlo prometna, danju i noću, a prozori nikakvi - kreveti neka vrsta tvrdih slamarica… Kao rezultat svega toga (ili jednostavno od stresa i depresije?) dobio sam jaku alergiju i svrbež, koji me dovodio do ludila i zbog kojeg sam bio prisiljen u posljednji trenutak otkazati jednu mini turneju našeg “Dua Pomykalo” u V. Britaniji (Wales) i Irskoj…
I u ovom slučaju me spasio dragi prijatelj Max Rottenberg, Kao Židov, kome su Nacisti pobili veći dio obitelji (osim brata koji je nekim čudom preživio KZ ali poludio), rekao mi je da može, nažalost, vrlo dobro razumjeti našu situaciju i nužnost da nam pomogne.
Max mi je našao jednog svog prijatelja dermatologa a ovaj me (gotovo besplatnom) terapijom riješio alergije.

Kad smo kod Židova želim reći nekoliko stvari. U mojoj obitelji odnosno mojem podrijetlu koliko mi je poznato nemam židovskih korijena, ali su u posljednjih nekoliko generacija sa obje strane (majčine i očeve) prema Židovima postojale ne samo tolerancija i uzajamne simpatije nego i neke familijarne, emotivne i ženidbene, veze. Kao na primjer, prvi muž moje majke Nade bio je Židov a ona je, u vrijeme tzv. NDH, uspjela od logora (poput zloglasnog Jasenovca) spasiti i njega i barem uži dio njegove obitelji - poput nekog (jednog od mnogih u Hrvatskoj) malog “Schindlera”.

Kao prvo majčin odgoj, poslije druženje i studij kao i svijest o izuzetnim vrijednostima, zaslugama za kulturu, umjetnost i znanost čitavog svijeta a k tome tragična sudbina židovskog naroda, napravili su iz mene uvjerenog filosemita (u najboljem i najpozitivnijem smislu te riječi), koji usprkos svim dobronamjernim i objektivnim kritikama izrazito negativne politike prema Palestincima, uvijek čvrsto i bezrezervno stoji uz smisao i potrebu postojanja države Izrael. Uz bitnu korekciju, zbog situacije u posljednje dvije godine, gdje su krajnje desni, ultra ortodoksni i fašistoidni Izraelci doveli do pravog genocida nad Palestincima, ženama, djecom i starcima a neprekidno ratovanje protiv većine njihovih susjeda predstavlja ne samo veliku opasnost za stabilitet na tom području nego i za svjetski mir općenito.

No vratimo se radije u RG „vode“. Činjenica je da su Židovi u slučaju obnavljanja interesa za glazbu prošlih vremena, njenog istraživanja, očuvanja i gradnje ranih instrumenata, rodjenja muzikologije (sa niz pod disciplina; organologije, ikonografije, izvodilačke prakse i dr.), kao i osnivanja niza ansambala RG, odigrali izuzetno važnu ulogu. Tako sam se i ja na mojem RG putu ne samo s time često susretao, nego već od samog početka dobio vrlo važnu stručnu i prijateljsku pomoć od niza Židova.

Zahvaljujući pokojnom maestru Emilu Cossetto, saznao sam da u Bosni (premda su ostaci toga do nedavno postojali i u Dalmaciji, na primjer u Splitu i Dubrovniku) konkretno u Sarajevu stoljećima postoji jedna manjinska grupa Sefardskih Židova. Njih su katolički kraljevi nakon uspješne *Reconquiste* protjerali iz Španjolske, a oni bili uglavnom objeručke primljeni od strane u ono vrijeme puno tolerantnijih muslimanskih, osmanlijskih, vladara. Sefardi su u Bosni kroz niz stoljeća uspjeli sačuvati svoj jezik, glazbu i identitet - ili je to barem bilo tako do posljednjeg “balkanskog” rata devedesetih godina 20. stoljeća, kada je veći dio njih odlučio preseliti u Izrael. Ovo saznanje, kao i predivni tekstovi i drevne melodije sefardskih romanci, pobudilo je u meni neugasivu želju da se intenzivno pozabavim sefardskom glazbom i to se, počevši od ranih devedesetih, baš kao i rana glazba, provlačilo kroz moju glazbenu karijeru. Kako se radi o tipično gradskoj i mediteranskoj tradiciji pjevanja (baš kao što je “gradska” i mediteranska tradicija pjevanja dalmatinskih klapa) mogući su vrlo različiti pristupi i interpretacije - mislim da mogu reći da sam ih u praksi sve isprobao. Počevši od one tradicijske odnosno rano glazbene (sa ansamblima “Accentus”, “Ruth Yaakov” i kolegom Walterom Valdinhom Langer), preko šansonske i jazz izvedbe (sa Lenom Rothstein) sve do one u stilu world Music, sa elementima bluesa i rocka, 2000. sa mojim bečkim ansamblom AGIL.

Vraćam se u Beč tih prvih, osamdesetih, godina. Tu se dogodio čitav niz sretnih slučajnosti; zahvaljujući kolegi Khostru Soltani (Irancu i poznaniku od Esmaila Vassegija) sa kojim sam svirao u oba ansambla; “Clemencic Consort” i “Les Menestrels”, saznao sam gotovo u posljednji trenutak da moram moju jugoslavensku vozačku dozvolu dati ”prepisati” u onu austrijsku. U slučaju zakašnjenja (što se njemu dogodilo) morala se auto škola uz ne male troškove napraviti iz početka... Renate Erich (o čijoj ogromnoj pomoći i njezinoj obitelji će biti još riječi) nas je pravovremeno upozorila da moramo biti spremni na austrijski porezni sistem, sa kojim se nije šaliti. Povezala nas je sa njezinim vlastitim poreznim savjetnikom (nešto što u ondašnjoj Jugoslaviji, mislim, nije ni postojalo) koji mi je objasnio da sve moguće nabavke instrumenata, žica, nota i knjiga ili tehničkih aparata možemo, barem djelomično ali potpuno legalno, odbijati od poreza.

Kako niti umjetnička suradnja niti ljudski odnosi sa Hermannom Buchnerom nisu funkcionirali, prekinuli smo suradnju i započeto prijateljstvo[45] te preselili u novi stan (treći u godinu dana…), u Neustiftgasse. Nakon dvije godine, što je bilo i maksimalno vrijeme koje bi u Beču podstanari mogli stanovati u istom stanu, Renate Erich nam je našla fenomenalni i veliki stan u Schwarzspanierstrasse (u istoj kući u kojoj je ona živjela sa svojom brojnom obitelji, s mužem i petoro djece) k tome za neku simboličnu stanarinu i režije! I ne samo to, nego je u njihovoj ladanjskoj kući u donjoaustrijskom Merkersdorfu organizirala primanje sa koncertom našeg “Dua Pomykalo” i na njega pozvala niz svojih prijatelja, dijelom vrlo utjecajnih ljudi od televizije, radija, novina i kulture općenito. Neću nikada zaboraviti trenutak kada smo se, prvo oboje rasplakali pjevajući dalmatinsku klapsku pjesmu “Dobar večer lipa moja”…

[45] Što nije bio slučaj sa njegovom bivšom suprugom Thorom (oni su se u medjuvremenu razveli), koju sam redovito vidjao i s njom rado popričao radeći kasnije u “Doblingeru”.

Zahvaljujući uspješnom radu našeg „Duo Pomykalo“, u proljeće 1986., kao MV ideja, rodio se ansambl “Lyra“, punim imenom „ENSEMBLE LYRA WIEN“.[46] Već nakon godinu dana rada, ansambl je dobio brojne koncerte i snimanja u Austriji, Belgiji, Francuskoj i Nizozemskoj, da bi kasnije više puta gostovao u Italiji, Švicarskoj, Francuskoj - pri istim festivalima gdje su inače nastupali u ono vrijeme najbolji i najpoznatiji ansambli srednjovjekovne glazbe, poput "Sequentie", "Simfonie", "La Reverdie" i slično. Uoči Domovinskog rata (1989) "Lyra" je nastupila na Rabu i pri "Muzičkim večerima", u Zadru.

Malo pomalo stvari su se počele pomicati; preko “naših” Gradišćanskih Hrvata u Beču i pokrajini Gradišće (Burgenland) dobili smo prvo snimanje pri njihovom ORF (Austrijski radio) centru u Eisenstadtu a potom i koncertnu matineju, pojavili se u programima austrijskog radija kao i u njihovim manjinskim “Hrvatskim novinama“, za koje sam ja kasnije napisao i niz članaka. Moram priznati da se ne mogu sjetiti kako je sve krenulo, našom pismenom ponudom na tamošnji ORF, preko Gradišćanskih Hrvata ili preko bečkog graditelja orgulja Romano Zölsa? On je u Gradišću živio, vrlo dobro ovladao njihovim (našim) jezikom te gotovo do kraja života svirao „bajs“ u lokalnoj folklornoj grupi „Zbor-Tamburica-Frakanava“ (Frankenau), koju je i više puta i vodio. Spomenuo sam ga u vezi mojeg rada na realizaciji Monteverdijevog „Orfeja“ na Splitskom ljetu 1980 i 1981.

Zahvaljujući mojem kolegi i starom prijatelju dr. Stanislavu Tuksaru (jednom od suosnivača ansambla USZ) dolazimo u kontakt sa prof. dr. Henrikom Hegerom, koji je pri pariškom sveučilištu Sorbonne (zajedno sa drugim znanstvenicima hrvatskog podrijetla) pokrenuo odjel studija hrvatske kulture, a od 1985. nadalje i simpozije na temu naše kulture, znanosti i umjetnosti. Ako se ne varam, mi smo tamo nastupili četiri puta; jednom kao “Duo Pomykalo” i tri puta kao ansambl “Lyra”, pri simpozijima na temu srednjeg vijeka, renesanse, islama i Hrvata te protestantizma i Hrvata. Ponosim se s ovim našim doprinosom afirmaciji hrvatske kulture upravo u dotadašnjem središtu, izrazito pro srpskog i pro jugoslavenskog Pariza i Francuske.

U uskoj vezi s time je i izdavanje prvog CD-a ansambla “Lyra”, “Musica Antiqua Croatica”, 1989 godine. Kolege Tuksar i Heger složili su se sa mojim prijedlogom da bi djelatnost simpozija pri Sorbonne (na koju su jugo vlasti gledali pod prismotrom ili ju u novinama otvoreno napadali kao “novi oblik djelovanja ustaške emigracije”…)[47] bilo izvanredno popratiti jednom serijom CD-a i videa na kojima će biti snimljena umjetnička i tradicijska pučka, duhovna i svjetovna glazba Hrvatske od srednjeg vijeka do klasike. Ova lijepa ideja propala je na samom početku zbog neshvaćanja od strane bogatijeg ali i najprimitivnijeg dijela hrvatske emigracije, tako da smo odjednom postali dužnici bečke diskografske tvrtke “Preiser Records”. “Spasili” smo se na jedini mogući način: odustajanjem od bilo kakvih prava i zarade od prije spomenutog CD-a a u korist tvrtke koja ga je izdala i prodala u preko 4.000 primjeraka.

Ponosim se time da sam sa našim umjetničkim doprinosom, ne samo pri Sorbonne nego i kroz brojne koncerte u Austriji i „po Europama“ pripremali trnovit put prema ostvarenju sna o hrvatskoj državnosti i samostalnosti te to još intenzivirali u vrijeme srpske agresije na Hrvatsku i kasnije Bosnu i Hercegovinu. Kolikogod sam bio i zauvijek ostao ponosan Hrvat i

[46] Vidi o razlozima njegova osnivanja kasnije, u vezi Clemencica, na str. 78.

[47] Istini za volju, mi smo znali da se ti simpoziji financiraju sa doprinosima naših radnika, većim dijelom političkih emigranata raznih “boja”, ali smo smatrali da je to bolje nego da se sa istim novcem rade atentati pri kojima žrtve mogu biti i potpuno nedužni ljudi. Tih godina se za to što smo pri Sorbonne radili moglo završiti i u zatvoru.

radujem se svakom, posebno kulturnom uspjehu naše domovine i naših ljudi, tim više me žalosti i uznemirava ono što se posljednjih godina na političkom planu tamo dogadja.

Niti ja kao niti brojni naši kolege u domovini ili dijaspori nismo imali takvu viziju Hrvatske, a pogotovo (nadam se) niti dobar dio branitelja, nisu se za to borili ili davali svoje mlade živote i zdravlje. Naš narod lijepo kaže: „u nadi je spas“ pa treba biti pozitivan i vjerovati u neko bolje i zaista demokratsko sutra.

U medjuvremenu (izmedju 1985 i 1988) krenuo je jedan, za nas oboje, vrlo važan proces, pokušaj da kao umjetnici od izvjesne važnosti za kulturu države Austrije, dobijemo državljanstvo po skraćenom postupku; normalna procedura trajala je u ono vrijeme jedanaest godina a ona skraćena samo oko polovice, dakle nekih 5-6 godina. Jedino u slučaju prijevremenog državljanstva postojala je mogućnost da zadržimo i naše, tada još uvijek jugoslavensko, državljanstvo. Obzirom da je u ovoj akciji sudjelovao čitav niz naših bližih i daljnjih prijatelja i poznanika (te čak tri političke partije) nećemo nikada doznati koja od tih pomoći je bila odlučujuća. U svakom slučaju, mi ostajemo vječno zahvalni Maxu Rottenbergu i njegovoj supruzi Ulli, Renate i Rudiju Erich kao i Eddi i Renéu Clemencic!

S tim u vezi ima jedan dogadjaj koji je na svoj način ”rubni”; u kasno ljeto 1988 Nme gotovo prisilila da se usprkos (ili upravo zbog toga...) moje depresije maknem iz Beča i odem na tjedan dana u grad Hvar. Premda sam tamo dijelom imao i lijepih trenutaka,[48] moja depresija je eskalirala do te mjere da sam po prvi put u životu ozbiljno razmišljao o samoubojstvu... I onda je ”netko ili nešto” (pravi vjernici bi rekli Bog ili moj Andjeo čuvar) odlučila/odlučio/odlučilo da je pravi trenutak da se dogodi ono što će čitavu situaciju okrenuti naglavce a mojoj depresiji i samoubilačkim sanjarijama oduzeti tlo pod nogama. Sa recepciji hotela ”Amfora” saznao sam da se moram “navrat nanos” vratiti kući iz dva vrlo bitna razloga: dobili smo austrijsko državljanstvo (nakon samo pet godina čekanja, pravi rekord!) a ja stalno mjesto prodavača u dućanu muzikalija ”*Musikhaus Doblinger*”.

S time u vezi moglo bi se još koješta dodati, posebno u vezi odnosa jednog dijela prosječnih Austrijanaca prema bilo kojim strancima[49], ali je ova činjenica sama po sebi bila i ostala toliko važna da baca u sjenu sve ostale manje važne detalje kao n.pr. činjenicu da je dućan u kojem ću raditi u tih dvije godine namjestio više nekvalificiranih i nesposobnih „domaćih“ a moj glavni „minus“ bio je da sam „*ausländer*“.

Kod “Doblingera” radim dvanaest godina, do ljeta 2000, kada u dogovoru sa mojom sestrom Verom i njenom talijansko - hrvatskom obitelji odlučujem preseliti u Italiju i tamo pokrenuti neku vrst internetskog *online* dućana muzikalija. Ideja je bila odlična, pomoć od strane moje sestre, njenog supruga Giulia i obaju nećakinja Cristine i a posebno Giuliane, ogromna i bezrezervna, ali nakon nekih početnih uspjeha nažalost nije krenula, pa smo naš “Fondazione Pomykalo” nakon niti godinu dana aktivnosti bili prisiljeni zatvoriti… Istovremeno, niz već planiranih nastupa, što onih samostalnih u samoj Cittadelli, što onih već najavljenih sa talijanskim ansamblom “Micrologus” i programom “Villanelle napoletane”, (koji je 1999. dobio francusku nagradu kritike, tzv. “*Diapason d’Or*”) nisu se ostvarili iz najrazličitijih razloga, a ja usprkos austrijske, dakle europske putnice nisam dobio produljenje normalne dozvole boravka u Italiji.

---

[48] Nakon ”sto godina” sreo sam mojeg davnašnjeg kolegu i prijatelja iz doba naše zajedničke ”rock” faze, splitskog skladatelja, saksofonistu i multi instrumentalistu Mladena Denija Kodrića, kao i poznatog hrvatskog pisca Veljka Barbierija, Majinog i mojeg prijatelja. S obojicom sam obnovio kontakt 2019. godine te on traje do današnjeg dana. Veljko Barbieri nas je, nažalost, napustio ovog proljeća.

[49] Vidi o tome u Dodatku, str.157.

Vraćam se Renéu i mojoj dvadeset jednogodišnjoj suradnji (od početka 1983. do jeseni 2004.) sa njime i njegovim „Clemencic Consortom“. Zli (i prije svega zavidni austrijski) jezici zvali su ga „telefon-ansambl“, koji navodno ne postoji jer René kratko prije pojedinog koncerta ili turneje telefonira raznim kvalitetnim kolegama koji onda sretni dojure na probe i odsviraju (ili snimaju) redom izvanredne koncerte. To nije odgovaralo istini jer je (ovisno o razdoblju koje je bilo na programu pojedinog koncerta, srednji vijek i renesansa odnosno barok) onaj bitni nukleus ansambla ostajao, uglavnom, isti. Svi ti glazbenici, uključivši Miru i mene, bili su iskusni, vrhunske kvalitete, mogu bez daljnjega reći i virtuozi na svojem/svojim instrumentima i gotovo u pravilu imali i vlastite ansamble u Beču odnosno zemljama iz kojih bi dolazili. Medjutim, sa vremenom mi je postalo jasno da je, zbog velikog ugleda koji je René i njegov Consort u to vrijeme uživao, bilo slučajeva da su neki američki i drugi glazbenici (prvenstveno pjevači) ako ne plaćali da bi mogli nastupiti sa nama onda barem nastupali bez honorara, kako bi u svojem *curriculumu* to mogli objaviti i time sebi otvoriti nove mogućnosti.

Osim koncerata u Renéovom vlastitom ciklusu „Musica Antiqua“, u Brahmssaal, u „dobrim“ godinama imali bi više koncerata po Austriji, često Italiji i Njemačkoj, povremeno Francuskoj, Belgiji i Nizozemskoj i Španjolskoj a jednom prilikom gostovali smo i u Izraelu.

Prvih godina moje suradnje sa Clemencicem nije bilo nikakvih snimanja za ploče jer je izmedju Renéa i njegove glavne kuće, ”Harmonia Mundi” došlo do nekih problema i zahlađenja odnosa. Onda je ipak nekako krenulo i to odmah sa tada potpuno novom vrstom nosača zvuka, digitalnim CD-ima. Prvo snimanje imali smo sa programom djela švicarskog renesansnog skladatelja Ludwiga Senfla, u švicarskom gradiću Thun, na istoimenom jezeru. Pri tom snimanju sam (nakon samo pet godina intenzivnog bavljenja tim glazbalom) briljirao mojom virtuoznom svirkom na liri da braccio.[50] Snimatelj nas je (što je tada bilo uobičajeno) snimao sa video kazetofonom, pretpostavljam sa tehnikom ADD. To je značilo da je prva snimka sa mikrofonom analogna te se naknadno preko tzv. ”wandlera” pretvara u onu digitalnu, koja se isto tako digitalno snima na CD. Sjećam se da je prvi susret sa tim novim, bešumnim, ”digitalnim” zvukom bio pravi šok za sve nas: ne samo da nije bilo onog na pločama uvijek prisutnog šuma, nego je zabilježeni zvuk bio ipak nešto drugačiji od onoga na kojeg smo bili navikli i dobro ga poznavali. Kako se kod nas (barem u Dalmaciji…) kaže da ”*i magare na batine navikne*”, tako smo se svi mi; izvodjači, skladatelji i aranžeri, kao i publika, u proteklih četrdeset godina na taj zvuk navikli i većini nam je sada (o mladjim generacijama koje drugo ne poznaju da i ne govorimo) šum na početku gramofonske ploče i izmedju pojedinih skladbi odnosno stavaka čudan i smeta. Medjutim, taj analogni zvuk bio je topliji, prirodniji i stoga nije nimalo čudno da gramofonska ploča ne samo da nije ”izumrla”, nego iz godine u godinu doživljava pravu renesansu - posebno u rock glazbi i kod mladje publike.

Kao i svaka druga suradnja, ona sa Clemencicem imala je svojih uspona i padova, nezaboravnih bljeskova i povremenih razočaranja... Ona je medjutim zasigurno bila i ostala jedan od najznačajnijih dijelova moje medjunarodne RG karijere – Mirina i moja ”visoka škola RG” te moj pravi “doktorat” na planu praktičnog bavljenja tom glazbom. Premda ta suradnja pada u vrijeme kada je RG ”boom” kasnih šezdesetih do početka osamdesetih godina

[50] Tko bi to htio provjeriti, može poslušati cjelovitu verziju na CD-u „Ludwig Senfl“, Motette, Lieder, Oden, Accord, No.149163, P.1986, odnosno skraćenu verziju mojeg uvodnog sola na početku svakog videa mojeg edukativnog YouTube ciklusa „Scuola Immaginaria della Lira“.

20. stoljeća već prošao,[51] ovaj ansambl je još uvijek pojam na planu avangardne izvedbe srednjovjekovne i rano renesansne glazbe. Ubrzo se, medjutim, nazire jedan problem koji će se posebno negativno odraziti na onaj dio ansambla, koji je bio specijaliziran i zainteresiran prvenstveno za izvedbu srednjovjekovne glazbe. To se odnosilo na glazbenike poput Iranca Esmaila Vaseghija, Švicarca Rene Zossoa, mene i Miru kao i madžarskog kolegu, pokojnog Tamása Kissa.

Clemencic je na samom vrhuncu vlastite karijere i uspjeha svojeg ansambla odlučio da bi on u stvari umjesto srednjovjekovne i renesansne glazbe puno radije izvodio barokne opere i pokušao postati neka vrsta konkurencije svojem nekadašnjem kolegi, pokojnom maestru Nikolausu Harnoncourtu. Kako smo nas oboje jedno vrijeme postali u neku ruku prijatelji sa supruzima Eddom i Renéom, mogli smo iz prve ruke čuti, ne vjerovavši našim ušima, o ovim promjenama koje su za neke od nas bile od katastrofalnog egzistencijalnog značenja. Ja sam u to vrijeme još redovito (ponekad u istom programu) osim srednjovjekovnih gudaćih i duhaćih instrumenata, svirao i baroknu violu, ali me to nikada nije toliko veselilo kao izvedba one "ranije" RG. Može bit da me to previše podsjećalo na rad u normalnom orkestru koji mi nije odgovarao? Iz tog sam se razloga, nakon sudjelovanja u realizaciji Vivaldijeve opere “Olimpiade” (osim u Austriji, izveli smo je u Lisabonu i na Madeiri), Renéu zahvalio na tom dijelu suradnje.

U niz navrata René bi organizatorima koncerata, festivala i slično kada bi tražili uobičajene programe Consorta („Carmina Burana“, „Cantigas de Santa Maria“, „Troubadours“, „Asinaria Festa“ ili „Misa G. de Machauta“ - sve programi sa kojima su i on i Consort postli cijenjeni i poznai te zaradili hrpu novaca) to glatko odbijao, nudeći im ono po čemu nije bio poznat niti cjenjen tj. barokne opere. Većina tih organizatora je na to prekinula suradnju s njime i angažirala prvu slijedeću mogućnost - u slučaju programa ”Carmina Burana”, britanski ansambl Philipa Picketta, na primjer.

Nas je ovo s jedne strane pogodilo, s druge strane prisililo da ”brzinom munje” nadjemo alternative, posebno u mojem slučaju jer je MV u to vrijeme već imala posla “preko glave”, pišući note za izdavačku kuću ”Doblinger” – u početku honorarno a vrlo brzo i kao stalni namještenik. Premda smo mi imali nekog uspjeha kao ”Duo Pomykalo”, ubrzo nam je postalo jasno da organizatori (vjerojatno u strahu da bi duo publici mogao biti nedovoljno atraktivan i jednoličan) umjesto dva, radije angažiraju tri ili četiri glazbenika, usprkos više cijene. Tako je MV došla na ideju da ponudimo suradnju dvojici kolega iz Consorta, koji su baš kao i mi ”preko noći” postali ”nepotrebni” i nezaposleni; Esmail i Tamas.

I tako se rodio ansambl, kojem sam ja dao ime ”Lyra”, zbog toga što je jedna od njegovih osebujnosti bila upotreba *lijerice* (identične srednjovjekovnom gudačkom glazbalu *lyra*) kao i obje lire, *da braccio* i *da gamba*.

Obzirom da je očekivani (umjetnički i financijski) uspjeh sa baroknim operama, usprkos svih mogućih Renéovih veza izostao, nakon nekoliko godina Clemencic je odlučio da srednjovjekovna glazba ipak i nije tako “beznačajna” i “dosadna”, tako da smo ponovno počeli češće izvoditi većinu standardnih programa, posebno ”Carminu Buranu”.

Nekoliko godina kasnije, dogodilo se da je Deutsche Oper u Berlinu odlučila napraviti scensku izvedbu kantate za soliste, zbor i orkestar “Carmina Burana” Carla Orffa, u uvodu

[51] Vrijeme u kojem se taj ansambl, poput niza drugih, nalazio gotovo neprekidno na turnejama ili u studiju snimajući LP ploče - čak nekoliko većih albuma za redom - za specijaliziranu diskografsku kuću „Harmonia Mundi”.

koje je trebala doći originalna glazba iz tog srednjovjekovnog zbornika. Nju je u modernu notaciju transkribirao i u obliku knjige izdao upravo René Clemencic. Iz nekog razloga, za taj dio izvedbe bio je angažiran već spomenuti britanski ansambl RG Philipa Picketta, koji je Renéove obrade i aranžmane (snimljene na ukupno pet LP ploča) besramno kopirao[52]. Medjutim, nakon kratkog vremena, umjetničko vodstvo Deutsche Oper shvatilo je pogrešku i zamolilo Renéa da njegov "original" zamjeni englesku "kopiju". Tako smo, od sredine devedesetih do ranih godina trećeg tisućljeća (tamo smo dočekali i dolazak Nove, 2000, godine) relativno često gostovali u Berlinu sa, kako smo ga prozvali, našim "Carmina Expressom". Ovo je za sve nas bio najbrže i najlakše zaradjeni novac sa RG uopće; sa honorarima od tih nastupa te onim od austrijske turneje Consorta mogao sam otkupiti vlasništvo mojeg stana u Medvedgradskoj ulici.

Kao što sam već spomenuo, René je imao vlastiti ciklus koncerata rane glazbe u manjoj bečkoj dvorani Brahmssaal, sigurno najljepšoj i najelitnijoj bečkoj dvorani za komornu glazbu i solističke koncerte. Ona se nalazi odmah pokraj velike dvorane Musikvereina, odakle se svakog prvog dana Nove godine prenosi tzv. "Neujahrskonzert".

Od 5 - 6 koncerata godišnje obično bi jedan izveli gosti iz inozemstva a ostalo bi uglavnom bili premijerni programi u izvedbi Consorta. Ponekad bi izvodili i neki od standardnih programa ali većinom one nove i vrlo ambiciozne poput glazbe *Ars subtilior*, *Ars Nova*, John Dunstablea, G. de Machauta, Sigismonda d' India i t. d. Niz puta je u tom ciklusu, kao vokalni solist Consorta, nastupila i MV.

Vraćam se kratko američkom čembalistu Eddyju Smithu, našem dragom kolegi iz Consorta. Kad bi neki (uglavnom gostujući) kolege, prije svega oni iz kruga *Schole* iz Bazela ili Englezi, rado ogovarali Renéa (i to, naravski, „hrabro" iza njegovih ledja,) Eddy bi im s pravom rekao: „Jesi prihvatio uvjete i potpisao ugovor? Onda šuti i sviraj a drugi put nemoj prihvatiti suradnju ako ti ona ne odgovara!" Ja sam, u privatnom kao i u profesionalnom životu, mrzio kada ljudi olajavaju (što je uvreda za pse!) odsutne osobe jer nemaju m..a to reći u facu. Kada bih imao nešto za reći (počevši od škole i studija nadalje, preko bilo kojeg posla, u vojsci [gdje je to bilo i opasno], sve do svih mojih umjetničkih suradnji) to bih redovito napravio ne misleći na posljedice, kojih je često i bilo.

Premda se treba, gdje i kada je to ikako moguće, usredotočiti na pozitivne strane svake suradnje, osim činjenice da smo oboje (kao uostalom i svi ostali austrijski, madžarski, švicarski, talijanski i američki kolege i kolegice) kroz tu suradnju, izvodeći osim standardnih programa često i nove programe, naučili strahovito puno, bilo je u Renéovom ponašanju i stvari koje nam se od početka pa sve do prestanka suradnje, nisu svidjele.

René je kao sin dobro stojeće obitelji usvojio jednu od tipičnih austrijskih „vrlina"[53] biti škrt i misliti prije svega na sebe i ako je moguće iskoristiti druge, pogotovo ako dolaze iz u to vrijeme istočnog i siromašnog, „lagera". Nerado se sjećam kako smo se s njime morali više puta svaditi da nam plati taxi ili čak autobus do aerodroma, a kolege koji bi na probe i koncerte dolazili iz susjednih Madžarske i bivše Čehoslovačke dobivali bi ugovor bez naznake honorara pa bi nas na prvoj probi (tiho) pitali koliko dobijemo? Naravski, da je za virtuozne glazbenike iza „željezne zavjese" već bilo izvanredno da mogu ponekad izaći iz svojeg komunističkog „raja" i k tome za jedan koncert zaraditi svotu za koju bi u svojoj

[52] Dodajem ono što je posebno milo i svijetu RG, ogovaranje kolega: spomenuti P.Pickett je nekoliko godina kasnije bio optužen za silovanje jedne svoje studentice te je potpuno zasluženo odležao niz godina u zatvoru.
[53] Nije ironično nego istinito; u Austriji djecu od malih nogu uče da treba biti štedljiv do škrtosti i da se time trebaju ponositi…

zemlji morali raditi pola godine. No, to nipošto ne opravdava netom spomenuto Renéovo ponašanje.

Spomenuo sam da je većina nas iz Consorta imala vlastite ansamble, što je Renéu jako odgovaralo jer mu ionako nikad nije palo na pamet da (osim sebe samog) naš ansambl osamostali i „oslužbeni“ kao što je to bio slučaj kod komornog orkestra „Concentus Musicus“ prije spomenutog Nikolaus Harnoncourta.

Ti postupci su kulminirali i doveli me do definitivne[54] odluke da se Renéu zahvalim na suradnji kada je 2004. ulogu menagera ponovno preuzela njegova supruga Edda.

Još malo o našem ansamblu „Lyra“. Nakon deset vrlo uspješnih godina rada, tri CD-a i niz isto tako uspješnih turneja po najvažnijim europskim festivalima RG, ansambl je došao u neku krizu, dio članova (posebno pjevači) počeo se mijenjati, neki od bivših instrumentalnih suradnika (redom Austrijanci) počeli su koristiti nastupanje sa našim ansamblom za „prodavanje“ vlastitih ansambala i projekata, što nije zabranjeno (to smo radili i nas oboje ali uvijek uljudno pitali za dozvolu Clemencica) ali je nepošteno i neodgojeno kada se radi iza ledja.

Pri samom kraju postojanja ansambla ”Lyra”, dolazi do suradnje i radjanja pravog i iskrenog prijateljstva sa njemačkim gitaristom i lutnjistom, specijalistom za povijesne trzalačke instrumente i tada profesorom pri Mozarteumu u Salzburgu, Hansom Brüderlom. Nas dvojica smo niz puta nastupili i kao duo (Brüderl - Pomykalo) te se i danas svako toliko sretnemo ili barem izmijenimo naše novosti. O mojim ostalim, za svijet RG, neuobičajenim i rijetkim prijateljstvima, vidi kasnije na str.94.

Nakon druge rastave i u vrijeme veze sa K., nastavljam kao podstanar seliti po Beču. Prvi od tih stanova bio je (opet, kao u Gumpendorferstrasse, 1983/4) substandardni tj. sa zajedničkim WC-om na hodniku, drugog sam našao preko jednog našeg svećenika u Beču, oca Jerka Matoša.

Tijekom umjetničke suradnje na drugom CD-u ansambla „Lyra” upoznao sam G. Kanziana, solo violista orkestra „Wiener Symphoniker”. Preko njega sam saznao za mogućnost da napokon znatno poboljšamo svoje stambene prilike putem takozvanog „Hauptmietea” (posebnog oblika stanarskog prava) u ulici Wallgasse, nedaleko od kolodvora Westbahnhof, odnosno Zapadnog kolodvora.

Novi stan je neko vrijeme vrlo pozitivno utjecao na naš brak, oboje smo imali stalni posao, k tome ja moje koncerte i snimanja sa Clemencicem i „Lyrom“ a Nedra je marljivo vježbala baroknu flautu, radila audicije za razne bečke barokne ansamble te svako toliko imala nastupe. Medjutim, uz Domovinski rat – koji me emocionalno držao u stanju trajne napetosti – dogodilo se još nekoliko stvari koje su destabilizirale naš zajednički život, pa smo se u ljeto 1994. odlučili na rastavu.

S vremenom se naš odnos toliko popravio da smo uspjeli zadržati prijateljstvo i nakon što se Nedra vratila u svoju domovinu. Kasnije se udala za Austrijanca, stekla još jednu magisterijsku diplomu (ovaj put iz njemačke književnosti), predavala flautu i blokflautu na glazbenoj školi Sveučilišta Tufts te njemački jezik u jednoj privatnoj višoj školi. Nedra je

[54] Istini za volju, u stvari druge, prva je bila donesena već 2000. nakon mog preseljenja u Italiju. Na obje odluke je utjecalo i Renéovo političko skretanje u desno.

također postigla velik uspjeh kao prevoditeljica s njemačkog na engleski jezik, naučila svirati violu da gamba te vodila ansambl sa kojim je održavala koncerte u Bostonu.

Zajedno imaju sina, odselili su u Švedsku gdje i danas žive. Nas dvoje smo nakon više godina pauze obnovili kontakt, sreli se prošle godine u Beču te svako-toliko izmjenjujemo naše misli o glazbi ili kulturi općenito, kao i zajednička sjećanja na sve ono dobro i lijepo iz našeg zajedničkog života.

Nakon rastave sa Nedrom, ja sam u Beču imao jednu kratku, lijepu ali burnu vezu sa Wicky W., Židovkom iz Vojvodine, te dulju (od dvije godine) sa arhitekticom T.G. iz Zagreba, majkom dvoje djece.

Preko Abida, upoznajem Juditu P. L. i u jeku rata u Bosni (kada Tudjmanova Hrvatska po prvi put umjesto napadnute strane koja se brani, sama postaje agresorom) koja je imala dva mala sina, blizance, i strahovitih problema (do sudjenja) sa bivšim mužem. Već u prethodnoj vezi pomislio sam da su upravo djeca ono što mi u životu možda manjka, ako ne rodjena onda bar od žene sa kojom sam u vezi. I tako su me instinkt zaštite te imati i odgajati djecu doveli i do četvrtog, najkraćeg i potpuno nepotrebnog, braka. On je „službeno“ (od vjenčanja do rastave) trajao godinu dana a u stvari još koji mjesec kraće. Taj kratkotrajni život u ulozi oca dao mi je naslutiti što sam sigurno izgubio te da bih, da sam uopće bio u stanju,[55] znao biti bolji otac nego što je bio moj vlastiti i mnogi drugi.

Kad smo kod osjećaja zahvalnosti, nakon one epizode u vezi dobivanja austrijskog državljanstva i u mojem slučaju stalnog posla kod “Doblingera”, bilo je još mnoštvo manje važnih slučajeva pomoći - koje usprkos tome ne zaboravljam i zahvalan sam svim osobama koje su mi između ostaloga pomogle da “preživim” napore svakodnevnog posla prodavača, da uz njega u moje slobodno vrijeme i ono mojih godišnjih odmora, nastavim moju umjetničku koncertnu djelatnost sa ansamblima “Clemencic Consort”, “Lyra” i „Micrologus“. Ne želim nipošto podcijeniti moje bivše kolege, koji su u dućanu počeli raditi kao šegrti a znanje o glazbi te uglavnom loše poznavanje (isključivo engleskog) jezika stjecali “putem”, ali su moje iskustvo, kvalifikacije, znanje osim materinjeg hrvatskog i četiri svjetska jezika (njemačkog, engleskog, talijanskog i francuskog) bile, jasno, sasvim nešto drugo te nerijetko izazivale i izvjesnu zavist.
Sredinom devedesetih (1996., neposredno nakon pobjedonosnog Domovinskog rata, kojemu su prethodili rušenje i stradanja ljudi naše domovine) dobivam za moj projekt o lirama značajnu financijsku pomoć od strane austrijskog fonda za stipendiranje znanstvenog rada (*Forschungsfond*), te ga 2001, nakon pet godina, uspješno dovodim do službenog kraja.

Sa svim time u vezi, ne zaboravljam i moram obavezno spomenuti pomoć i zaštitu voditelja odjela ozbiljne glazbe kod “Doblingera”, g. Gerharda Brucknera, glazbenog kritičara Karlheinz Roschitza (voditelja ciklusa koncerata u bečkom kulturnom centru “Alte Schmiede”, u kojem smo niz godina nastupali sa ansamblom “Lyra”i drugim mojim projektima), mojeg mentora projekta lire dr. prof. Hartmuta Kronesa i njegovog asistenta mag. Jena te niza kolega pjevača i instrumentalista, sa kojima smo u okviru ansambla “Lyra” godinama vrlo uspješno suradjivali.

Na kraj ovog poglavlja (premda ima neke veze i sa slijedećim) stavljam moja iskustva sa instrumentima i žicama u tudjini.

[55] Obzirom da sam kao dijete izmedju ostaloga prebolio i mums, zaušnjake, postao sam sterilan. Potvrda tome su dva ili tri puta gdje sam najozbiljnije pokušao postati ocem ali bez ikakvog uspjeha.

Nakon preseljenja u Beč trebalo je naći novog graditelja instrumenata, na kojeg se jedan (a posebno onaj rani) glazbenik u slučaju potrebe i problema (ali i gradnje novog ili barem pregradnje već postojećeg instrumenta) može u svako doba obratiti. Kao prvo sam preko kolega iz "Clemencic Consorta" sreo tada mladog graditelja violina, g. Petera Tunkowitscha (vrlo dalekog hrvatskog podrijetla) kojemu sam povjerio barokiziranje moje viole, jedinog stvarno starog glazbala kojeg sam ikada posjedovao…

Inače, ovaj instrument mogao sam kupiti zahvaljujući prodaji mojeg prvog auta, Dyane, koju sam već spominjao u vezi "Društva" RG na Griču. Peter je to izvanredno obavio pa sam ja prvih godina u "Clemencic Consortu" mogao svirati baroknu violu u programima glazbe jednog Vivaldija i sl.

Rado se sjećam našeg koncerta sa Vivaldijevim godišnjim dobima i solistom, tada vrlo poznatim nizozemskim sviračem barokne violine g. Jaap Schröderom, u crkvi na venecijanskom otoku San Giorgio Maggiore. S time u vezi moram reći da ja barok radije slušam nego sviram te da mi je kao izvodjaču uvijek bila bliža i draža glazba srednjeg vijeka i renesanse, eventualno ona ranog baroka.

U vezi ranijih instrumenata opet sam imao sreću te u Beču ubrzo sreo g. Waltera Schmidta iz Štajerske (gdje već niz godina živim) koji je u to vrijeme gradio i popravljao viole da gamba, a kasnije i sve ostale rane i moderne gudačke instrumente. Osim raznih manjih ili većih korekcija (spomenuti ću da sam samo na vielli, ribeki, lirama da braccio i da gamba, tražeći najbolju varijantu, u posljednjih pedesetak godina promijenio dvadesetak konjića, nekoliko hvataljki i žičnjaka) ili popravaka on je 1998 po mojoj ideji i nacrtu moju najbolju violinu preuredio u nešto što sam tada nazvao *Turbofiddle*. Ovaj instrument mogao bi se isto tako zvati sopran lira da braccio, lira - violina ili, jednostavno, violina sa šest žica - od kojih su pet na hvataljki i jedna izvan nje. Turbofiddle se pokazao izuzetno prikladnim ne samo u svojoj primarnoj funkciji (kao sopran lira da braccio) nego i za (uz uporabu *pickupa*) elektro-akustičke improvizacije u stilu bluesa, rocka, tzv. World Music ili pratnju modernog plesa.

Sredinom devedesetih godina, otprilike u vrijeme kada počinjem rad na mojem znanstvenom projektu posvećenom lirama, dobivam jedan lijepi poklon od kolege Rainera Ullreicha, bečkog violinista i specijalista za ranu glazbu te graditelja ranih glazbala. Radilo se o jednoj kasnoj vielli ili ranoj, (proto) liri da braccio sa pet žica, koju i danas svako toliko sviram.

Kada sam 2000 napustio Beč i preselio u živopisni sjevernotalijanski srednjovjekovni gradić Cittadellu (kod Padove) opet sam imao "više sreće nego pameti" te u blizini Asola (konkretno u mjestu Fonte Alto, gdje je živio i Binkleyev graditelj instrumenata, Fabrizio Reginato, kojeg sam spominjao u vezi Grožnjana 1969/70.) pronašao jednog engleskog graditelja violina, g. Richarda Alexandera. Premda se on prije susreta sa mnom rijetko bavio ranijim glazbalima, izvanredno je obavio čitav niz korekcija na mojim srednjovjekovnim i renesansnim instrumentima.

U Grazu sam koristio usluge nekolicine "normalnih" graditelja violina, dok prije nekoliko godina nisam odlučio jednom zauvijek napraviti niz ključnih promjena i inovacija na mojoj liri da gamba/ lironu. Obzirom na prirodu tih zahvata, tražio sam graditelja koji je jednako dobar i iskusan u gradnji ranih kao i onih (vrlo) modernih glazbala, poput električnih gitara i basova. Ubrzo sam ga našao u osobi ing. Danijela Furiana, koji ima radionicu i dućan u centru

Graza, pod imenom “13 Instruments”[56] te osim gradnje glazbala odlično svira bas gitaru a porijeklom je iz Koruške.

Kod njega sam prvo dao srediti liru da gamba, tako da konačno jedanput za sva vremena postane stabilna, jer je dobila tzv. “rod” (poput električnih gitara i basova), *pickup* a nema više pragova koje su zamjenile okrugle (metalne) markacije, upuštene u drvo hvataljke, kao kod nekih NS (Ned Steinberger) instrumenata. Kasnije je “na red” došla lira da braccio i neki manji popravci da bi mu na kraju povjerio i dodatne promjene na mojoj *Turbofiddle*.

Obzirom da mi “vrag (uglavnom) ne da mira”, nakon kratkog ali vrlo intenzivnog iskustva sa bugarskom Gadulkom, (ona je nalik našoj *lijerici* i grčkoj *lyri* ali ispod uobičajene tri žice po kojima se gudi sa gudalom ima dodatne simpatetične, rezonantne, žice poput *viole d´amore*), jubilarne 2019. godine, palo mi je na pamet a zašto ne mojem *Turbofiddle* dodati takve žice?. Kada mi je Daniel Furian rekao da *Turbofiddle* bez daljnjega može “izdržati” dodatne žice i nešto veći pritisak, odmah sam mu dao “zeleno svijetlo” i nakon nekog vremena prijašnji *Turbofiddle* postao je *Turbofiddle Damore* - namjerno bez apostrofa.

Gudala i žice:

U Beču, sa ansamblom “Les Menestrels”, svirao sam sa povijesnim ali vrlo nespretnim gudalima a potom nabavio dva srednjevjekovnog tipa; jedno od kolege Rainer Ullreicha a drugo od dr. Rudi Höpfnera, koji je u medjuvremenu djelovao kao kustos zbirke ranih glazbala bečkog “Kunsthistorisches Museum” (KHM).

Američki gambist, Gerald Trimble, (specijalist za keltsku glazbu) poklonio mi je jedno tursko gudalo za Kemenće (instrument nalik *lijerici* odnosno grčkoj *lyri*) koje koristim pri sviranju ribeke ili kako ju naš Zoranić zove: *rebega*. Devedesetih godina, Scott Wallace (američki glazbenik i graditelj gudala, na vječnom “privremenom radu” u Beču) napravio je za mene jedno izvanredno gudalo koje koristim pri sviranju lire da gamba/ lirona. Relativno nedavno, nabavio sam i jednu kopiju baroknog gudala za moju baroknu violu.

Još nekad davno smo u Zagrebu, na violama da gamba, koristili “kompromisne” žice od tvrtke Pirastro. Od „Menestrela“ sam saznao da se za sve (srednjovjekovne, renesansne i barokne) gudačke instrumente mogu koristiti crijevnate (gole ili metalom opletene) žice za harfu. One su naime vrlo stabilne, pucaju rijede od onih “originalnih” za gambu i koštaju bitno manje od istih.

U Beču, srećem Damiana Długoleckog, američkog proizvodjača povijesnih žica poljskog podrijetla, te od njega kupujem komplet žica za moje srednjovjekovne instrumente. Te žice trajale su godinama i imaju odličan zvuk i stabilnu intonaciju - koliko je to već kod crijevnatih žica uopće moguće.

Niz godina kasnije, početkom ovog milenija u Italiji, ponovno sam kod Damiana naručio komplete žica za moje srednjovjekovne instrumente: imam ih još i danas.

Kasnih osamdesetih i tijekom devesetih godina dulje vrijeme na obje lire (da braccio i da gamba) koristim žice britanskog proizvodjača E. Seegermana (Northern Renaissance Instruments) - barem tako dugo dok ne srećem talijanskog znanstvenika i vrsnog prozvodjača povijesnih žica, g. Mimma Peruffa, iz Vicenze. Premda je i Seegerman priznat i poznat po

[56] Slučajno ili ne, moj lirone ima upravo toliki broj žica.

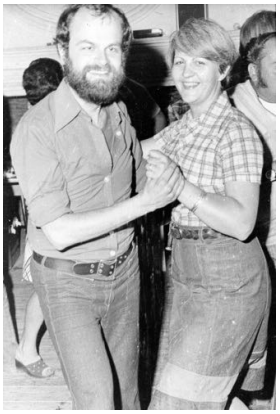
svojem znanstvenom, istraživačkom radu na polju povijesne rekonstrukcije kako glazbala tako i žica, Peruffo je barem za mene u tom smislu i u praktičnom ostvarenju onoga o čemu govori ili piše, otišao bitno dalje.

Ukratko, otkako sam "otkrio" njegove žice („Aquila Corde Armoniche"), nije mi nikad više palo na pamet tražiti ili eksperimentirati dalje…

Jedna od epizoda iz moje RG karijere (a vezana samo slučajno uz žice NR Instruments): prilikom proba, snimanja CD-a i koncerta sa programom "Villanelle" u Napulju, 1998., zbog (za crijevnate žice "smrtonosne" kombinacije) vlage i vrućine, prilikom svakog otvaranja kutije jedne ili druge lire čekao me šok iznenadjenja zbog najmanje jedna do dvije puknute žice… Iz tog razloga bio sam prisiljen od Seegermana hitno, u posljednjem trenutku prije koncerta, naručiti novi komplet a od onog prvobitnog na kraju te *štorije* nije ostalo gotovo ništa! Dakle, ne mali dio mojeg honorara "otišao" je na puknute žice…
Neka mi zamjeri tko hoće, ali nakon dulje od pola stoljeća "muke" sa crijevnatim žicama, odlučio sam postepeno kod većine mojih instrumenata "preći" na one metalne ili barem sintetičke; traju bitno dulje (što u krajnjoj liniji znači i da su "jeftinije"…) i treba ih (naravski pretjerujem) štimati jednom mjesečno.

Danas je u svakom slučaju bitno lakše, (nego u doba kad smo mi u Zagrebu počeli svirati viole da gamba), naći i naručiti što glazbala, što gudala ili odgovarajuće žice. Ono što je uvijek bilo bitno ostaje i danas; dobro se informirati o prednostima ili manama pojedinih graditelja i proizvodjača odnosno posrednika (dućana) preko kojih se nešto naručuje. U tome zainteresiranima od velike pomoći može biti internet, koji je zaista od našeg Svijeta na kraju napravio tzv. "globalno selo" - kako u dobrom tako i u lošem smislu te riječi.

MOJE SUPRUGE, 1973 - 1998

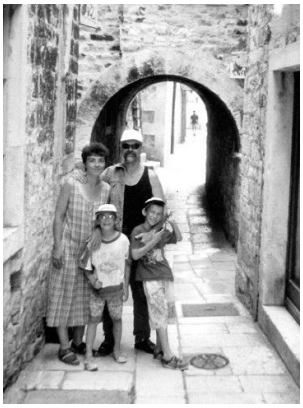

27.MAJA, JA, DRAŽEN I FRANCUSKI KOLEGE, TURNEJA ANSAMBLA „USZ“ 1976

28. 29.MV, 1982-1989

30.NEDRA U ZAGREBU 31.RODJENDAN 32.NAKON VJENČANJA

33.JUDITA, ALEN, ANDREJ I JA, 1997

ŠESTO POGLAVLJE

ŽIVOT U TUDJINI II, ITALIJA 1, PIREGG, 2000-2008

I.POMYKALO: CITTADELLA, PORTA PADOVA,
WATERCOLOR, 2005

6.ŽIVOT U TUDJINI II, ITALIJA 1, PIREGG, 2000-2008

Tijekom Domovinskog rata (1991-1995) ojačala je veza izmedju moje najstarije sestre Vere i mene, nakon što mi se ona javila iz Italije. Vera i mladja od njenih kćeri, moja nećakinja

Giuliana, Giuli, došle su me posjetiti u Beč i potom ja njih u Cittadellu. Ta veza je posebno ojačala nakon moje posljednje rastave, 1998, jer sam shvatio da ja moju obitelj imam i da nije potrebno uporno pokušavati ostvariti je sa uvijek novim suprugama. Giuli (21. godinu mladja od mene) i ja smo ubrzo shvatili da se odlično razumijemo, oboje inteligentne i jake ličnosti, koje radije žive same nego u lošim vezama ali su upravo zbog toga u stanju poštovati potrebu za osobnim prostorom ponekad i za samoćom, druge osobe. 1999., Giuli boravi na godinu dana „*sabbaticala*“ kod mene u Beču i polazi razne tečajeve njemačkog jezika i SAE *college*.

Kako joj se Beč jako svidio, prvo smo pokušali tamo naći neki posao za nju, ali bez uspjeha. Kroz naše razgovore dolazimo na ideju da bi moje iskustvo glazbenika-prodavača muzikalija kod „Doblingera“ mogli iskoristiti za pokretanje našeg vlastitog *online* dućana, oblika prodaje koji je tada bio još na samom početku. Sondiranje terena kod mojih, relativno brojnih i odličnih talijanskih mušterija, dalo nam je dodatnu nadu da bi ova ideja zaista mogla imati uspjeha. Nakon 12 godina Doblingera i 17 godina života u Beču, poznatom po svom antipatičnom mentalitetu i stavu prema strancima, mislio sam da bi život u Italiji, zemlji koju sam uvijek jako volio i cijenio, mogao biti bitno bolji. Uz to sam, već dvije godine odlično suradjivao sa talijanskim ansamblom rane glazbe „Micrologus“ (iz Assisi-ja) i izgledalo je da bi sa programom „Villanelle napolitane“ mogli imati dosta koncerata čak i turneja.

Giulini roditelji, moja sestra Vera i otac Giulio, objeručke su podržali našu ideju kojoj smo odlučili dati ime „Fondazione Pomykalo“[57] i tako su počele pripreme za moj odlazak iz „Doblingera“ i Beča. Pokušali smo sve moguće da moj stan u Wallgasse ne izgubimo nego iznajmimo nekome koji će plaćati stanarinu i ostale troškove te već našli jednog mojeg kolegu koji je bio zainteresiran ali je moj ugovor o stanarskom pravu bio od onih starijeg tipa koji davanje u pod-najam nije dozvoljavao. Tako smo prije početka rada naše „Fondazione Pomykalo“ izgubili stan i ne malu svotu koju sam morao platiti da od Kanziana mogu preuzeti stanarsko pravo te morali napraviti opsežniju, neplaniranu, selidbu u Italiju. Pri tome nam je pomogao nećak Marko Azinović iz Zagreba. Pokušao sam dobiti povoljnije uvjete kupnje od „Doblingera“ što tadašnji šef nije dozvolio[58] ali sam zato odlične uvjete tj. cijene nabave dobio od bečkog „Vienna World“ (razne drangulije na temu glazbe) te od više njemačkih vodećih izdavača poput firme Schott, Pirastro, Bärenreiter i slično. Giulini roditelji su u podrumu njihove kuće u Via Casaretta imali prostranu sobu, tavernu, koju su nam stavili na raspolaganje kao moj radni i skladišni prostor. Puni entuzijazma registrirali smo firmu i bacili se na postavljanje našeg online dućana na Internet, planirajući da svakako budemo prisutni na webu dovoljno prije božićne prodaje tzv. *Weihnachtsgeschäft*. Osim e-majla, sa svime ostalim, TIM (talijanska telefonska kompanija i naš Internet *provider*) totalno je zakazala i mogli smo se na webu pojaviti sa našom ponudom tek početkom 2001. Slijedećih mjeseci, uz Giulinu pomoć, ja sam radio ko' „sivonja“ te svakog dana pješke iz Giulinog stana gdje sam živio išao na posao u Viju Casaretta. Usprkos svemu, prije ljeta naša financijska savjetnica upozorila nas je da su rezultati prodaje loši i da bi nam se, zbog kompliciranih i vrlo strogih talijanskih poreznih zakona, moglo dogoditi da moramo platiti što uopće nismo zaradili jer su za njih „Internet i web shops“ vrlo unosan „*bizines*.“ Jasno, ta strogost uvijek, (kako u Italiji tako i u većini ostalih europskih zemalja), vrijedi samo za male firme na samom početku ali ne i za bogatune koji bez problema varaju na porezu i svoj pravi imetak čuvaju u raznim poreznim „rajevima“. Već u prvim godinama života u Beču, postalo mi je jasno da po važećim zakonima nitko u kapitalizmu ne bi mogao postati bogat, barem ne poštenim radom i prijavljivanjem svega što zaradi.

[57] Moj prijedlog bio je da osim Pomykalo sadržava i Giulijevo i Giulino prezime Gerini, ali se Giulio s time nije složio.
[58] Jedan od najodgovornijih, što je ta firma kasnijih godina gotovo propala i na kraju prodana Nijemcima.

I tako, na našu veliku žalost i gubitak novca za Giuline roditelje, ta prekrasna ideja je završila i ja sam opet ostao bez posla, što sam ostao sve dok nisam otišao u hrvatsku *pemziju* 2005. i austrijsku početkom 2009. Kada sam, nakon povratka u Austriju 2004., otišao u AMS (Austrijsku službu za zapošljavanje), saznao sam da nemam pravo na naknadu za nezaposlene niti socijalne naknade (tzv. "*Arbeitslosengeld*") jer kasnim dvije godine – do sredine 2002. to je još uvijek bilo moguće. Slična stvar dogodila se Giuliju otprilike dvadeset godina kasnije.

Naravski, tih je godina bilo i vrlo lijepih i nezaboravnih doživljaja poput zajedničke posjete Vere, Giuli i mene u New York početkom 2001. Zbog završetka rada na mojem projektu Lire trebao sam posjetiti i istraživati arhiv dr. E. Winternitza. Iste te godine dogodio se, nažalost, i katastrofalni teroristički napad 9/11.

U ljetu 2002., Koncertna direkcija Zagreb (u suradnji sa Koncertnim uredom Zadar) ponudila mi je da održim dva recitala prvo u Zadru i potom u Zagrebu. Moj program je u prvom dijelu, na svoj način obilježavao mletačko-križarski napad i okupaciju našeg Zadra 1202, a u drugom predstavio renesansnu i ranobaroknu glazbu nastalu (pretežno) u hrvatskom Primorju i Dalmaciji. Srednjovjekovnu vokalnu i instrumentalnu glazbu pjevao sam dijelom bez pratnje ili uz vlastitu pratnju na srednjovjekovnim gudaćim glazbalima *vielli*, *lyri* (lijerici) i *ribeki* a renesansnu i ranobaroknu isključivo uz pratnju lire da braccio i lirona. Zadarski koncert je (kao i onaj zagrebački) bio rasprodan i održao se u predivnoj palači Grisogono Vovo a onaj zagrebački u prostranom dvorištu galerije Klovićevi dvori. S ovime u vezi moram spomenuti izvjesnu „sabotažu“ od strane organizatora, Koncertne direkcije. Kako je bila najavljena kiša, održao sam generalnu probu u vizualno i akustički fenomenalnom prostoru crkve sv. Katarine, koja se i inače u sličnim situacijama koristila te poslije tamo ostavio sve instrumente da se čim bolje naviknu na uvijek prisutnu vlagu. Kada smo predvečer stigli na Gornji grad čekalo nas je iznanadjenje da će se koncert (usprkos popodnevne kiše) ipak održati vani na (još mokroj) pozornici Klovićevih dvora… Odgovorna kolegica nije se dala uvjeriti u suprotno i tako sam moj koncert započeo i svako toliko bio prisiljen ugadjati moje instrumente, sve sa žicama od crijeva izuzetno osjetljivih na vlagu i promjene temperature. Nakon pauze, kiša se vratila pa smo ja i čitava publika bili prisiljeni ući u relativno mali i akustički loš prostor unutar Dvora. Usprkos svemu, zajedničkim naporom, mogu gotovo reći „suradnjom“ mene i publike uspjeli smo od ove katastrofe od organizacije napraviti najbolje, tako da sam na kraju (nešto skraćenog koncerta) odsvirao nekoliko dodataka. Oba koncerta imala su velik uspjeh kod publike i dobili više vrlo lijepih stručnih kritika. Giuli je snimala audio i video oba koncerta, pojedine snimke kojih možete pogledati na YouTube, a zagrebački koncert snimao je i HRT. Bijednici od Koncertne direkcije, sa kojom nikada vise nisam htio suradjivati, pokusali su mi uskratiti honorar koji im je platio HRT i tek moje prijetnje da ću angažirati advokata pokrenule su ih da mi ga ipak isplate. Nedugo poslije, saznao da je jedan austrijski ansambl (sastavljen dijelom od nekadašnjih suradnika ansambla „Lyra“), naravski i bez kiše mogao nastupiti u crkvi sv. Katarine…

Lijepo je bilo da smo, nakon mojih recitala u Zadru i Zagrebu, prvo smo sa Verom i Giulijem boravili u planinskoj kući u Venetu a kasnije sa Verom u nezaboravnoj Irskoj.

Honorare od Zadra i Zagreba smo gotovo u cijelosti uložili u pokušaje da s tim odličnim i zanimljivim programom dobijem nove angažmane. Tih i desetak godina poslije bio sam sigurno jedan od rijetkih rano glazbenika koji je na istom nivou mogao svirati srednjovjekovne gudaće instrumente viellu, ribeku i *lyru*, renesansne liru da braccio i lirone te pjevati uz vlastitu pratnju. Rezultat je bio nikakav što je takodjer djelovalo na moju psihu i postepeni gubitak volje da se dalje aktivno bavim sa ranom glazbom.

Kako su mi za osnovni uvjet dobivanja dvostruke, hrvatske i austrijske, *pemzije* u Austriji manjkale tri godine, morao sam ih iz vlastitog džepa nadoplatiti.

2003 u Cittadelli, nakon svih tih profesionalnih i privatnih neuspjeha bio sam opet jednom uvjeren da sve to skupa nema nikakvog smisla i zašto čekati na daleku "*pemziju*" a ne napraviti kraj sada i odmah - na primjer otići do mora i baciti se sa neke dovoljno visoke stijene i gotovo! Jasno, u tom dijelu Italije takvih stijena nije baš lako naći… Usred takvih "crnih misli" stigao mi je telefonski poziv od moje zagrebačke odvjetnice Vlatke, da je u Hrvatskoj prošao zakon po kojem moj stan u Medvedgradskoj ulici mogu odmah prodati te time bitno promijeniti moj status nezaposlene i u Italiji skoro pa ilegalno boraveće (znači i bez ikakvog zdravstvenog osiguranja...) osobe!

Uslijedile su potrebne formalnosti, čak su mi se (vrlo kratko) vrijeme po glavi motale misli o povratku u domovinu. U to vrijeme mogao sam za cijenu mojeg stana od 60 kvadratnih metara u centru Zagreba, kupiti dva manja stana u Dalmaciji, kao na primjer u Vodicama; jedan u turističkoj sezoni iznajmljivati a u drugom stanovati. Fala Bogu, ja sam (za razliku od brojnih naših povratnika koji su, zahvaljujući makinacijama HDZ-a, svoj u tudjini mukotrpno zaradjeni novac pri sličnim investicijama izgubili) zbog opravdane sumnje u ozbiljnost Hrvatske kao pravne države od toga ubrzo odustao i odlučio kupiti stan ili kuću u Austriji.

Stan u Medvegradskoj kupili su moji dotadašnji podstanari a ja - zajedno sa mojom nećakinjom Giulianom (koja me svih tih godina, od 2000 do početka 2009, tj. dobivanja hrvatske i austrijske minimalne *pemzije* doslovno izdržavala) kupio našu (prvu) kuću u Pireggu.

Nakon kupnje kuće u Pireggu, u proljeće 2003., stigli smo Vera, Giuli i ja tamo i prvi šok je bio da nemamo vode. Nakon intenzivne potrage ustanovili smo da nam je (i inače vrlo antipatična bivša vlasnica) zatajila tu činjenicu! Ugovor je bio tako lukavo napisan da nismo imali nikakve šanse tužiti je, tražiti od nje povrat dijela novca ili slično. Uz pomoć tadašnjeg gradonačelnika mjestašca Weisenegg (kojem smo pripadali) našli smo firmu koja gradi bunare te zatražili i dobili financijsku pomoć (*Förderung*) od zemaljske vlade u Grazu.

Naravski, da do toga uopće dodje trebalo je vodu kao prvo naći. Došao je tzv. rašljar, jedan mali čovječuljak (koji je izgledao kao da je iz nekog drugog svijeta) te sa rašljama od žice počeo tražiti, a mi se tresli od straha ima li je ili nema… Kako bi se samostalni dio rašlji zavrtio tako bi on na tom mjestu zabio kolčić u zemlju. Na kraju je u donjem dijelu našeg prostranog vrta našao mjesto gdje su se sretale tri vodene žile koje su dolazile iz strmog brda iza kuće, koju su srećom mimoilazile. Čovječuljak nam je rekao da na tom mjestu voda neće nikad presahnuti.

Do trenutka početka radova u jesen, čitavo to vrlo toplo ljeto[59] vozio sam svaki dan prema Gasenu, gdje je preko puta jedne bivše gostionice postojao izvor svježe brdske vode. Dozvolom starijeg bračnog para kojemu je izvor pripadao punio sam nekoliko kanistara i dodatnih flaša sa vodom za pranje, piće i kuhanje.

Ja počinjem živjeti i sredjivati kuću u Pireggu od proljeća 2004. Usprkos visoke kvalitete i velikih planova, koncerata sa Clemencicem, „Micrologusom" i ansamblom „Daedalus" R. Feste, je tih godina bilo malo, toliko malo da u Austriji nisam mogao dobiti niti status samostalnog umjetnika, što znači niti neko jeftinije penziono i zdravstveno osiguranje. I ta

[59] Premda, daleko od aktuelnih vrućina…

činjenica je (uz ostalo, već opisano u 4.Poglavlju) utjecala na to da prvo otkažem suradnju Clemencicu i ansamblu „Daedalus“ a 2005 i ansamblu „Micrologus“. Uz pomoć pokojnog prof. G. Posekanyja (u čijem zboru sam pjevao) i nekih *suseda*, pokušao sam naći bilo kakav *posel*, čak da radim kao cestar, ali osim nekoliko mjeseci rada u obližnjem uzgajalištu pastrmki Kulmer, (naravski na „crno“ i bez zdravstvenog osiguranja) nisam našao ništa. Jedan od razloga bile su moje godine a drugi što sam stranac, usprkos toga što još od 1988. imam i austrijsko državljanstvo i što sam do 2000. po Europama radio koncerte u interesu te zemlje i pošteno plaćao porez sve te godine. Osim toga, nisam bio niti „domaći“ u najlokalnijem smislu te riječi. U prvo vrijeme pokušao sam u novoj sredini napraviti neke koncerte ili bar honorarno predavati neki od instrumenata kojima vladam. No, Graz (gdje sam niz puta nastupao sa Clemencicem, ansamblom „Lyra“ i kao solist) je jedno a štajerska vukoj…na drugo.

Ljudi ovog kraja, posebno mladež, vrlo su muzikalni ali je jedino što ih zanima duhaći orkestar (uniforme i marševi, na ja…), pseudo *Volksmusik* (s beskrajno glupim tekstovima, melodikom i ritmovima koji su, uz izuzetak jezika odnosno dijalekta, identični u svim okolnim zemljama; Bavarskoj, Češkoj i Sloveniji) te tzv. nevjerojatno kičasti „Deutsche Schlager“.

Jedna od ideja zašto smo uopće kupili kuću u Pireggu, bila je i nada da ćemo je (zbog nje same i ljepote okolne prirode) moći iznajmljivati turistima, što bi meni osiguralo bar dio osnovnih sredstava za život. U to smo uložili dio novca od prodaje stana u Zagrebu nabavivši odgovarajući namještaj, posteljinu i sve ostalo, ali niti od toga nije bilo ništa…Uz sve ostalo netom spomenuto, za mene je to bilo još jedno od razočaranja tih godina.

Preko jednog kolege iz zbora u kojem sam pjevao, u proljeće 2005. Giuli dobiva posao kod firme „Gedore“ Austrija i doseljava u Piregg.

U ljeto, 2005, nakon desetak dana jakih kiša, zemlja više nije mogla upiti svu tu *voduskaru*. Kao prvo smo imali manju poplavu u dvostrukoj garaži, onda drugu sličnu, u prostoriji koju smo zvali „vinski podrum“ (*Weinkeller*) premda pravog podruma nismo imali nego je taj dio prizemlja kuće (prema šumi) bio ukopan u brdo, kao i naša garaža. No, to je bio samo početak… Mislim taj isti ili slijedeći dan predvečer, naš novi *sused* Toni (kojeg smo jasno zvali „u kupaoni“ a koji je tek prije par dana doselio sa ženom i dvoje curice, (treći malo retardirani A. Jakob će tek doći kasnije) došao nas je (Veru, Giuli i mene) posjetiti, izišao na tzv. „sunčanu“ taracu (druga, prema šumi bila je naravski „šumska) i taman se vratio u *kužinu* kad smo čuli neku grmljavinu. Kad smo otvorili vrata prema taraci, na samo metar, metar i pol od zida kuće bilo je brdo zemlje, kamenja i polomljenog drveća! Relativno kratko nakon toga stigli su dobrovoljni vatrogasci i rekli nam da moramo obje kuće hitno napustiti, uzeti sa sobom samo najnužnije i kroz blato, „drvlje i kamenje“ probiti se do kombija koji će nas odvesti u sigurniju zonu Birkfelda. Vera je pritom izgubila jednu cipelu, a u kombiju nas je jedan mladi vatrogasac pozdravio na hrvatskom i pitao jesmo li ok. Radilo se o Lukasu P., sinu naše zubarice koji je u Beču uz pravo studirao i slavistiku! Odveli su nas u tada još postojeći hotel „Birkfelder Hof“ gdje nas je vlasnica, Gaby K. primila kao da smo dio obitelji.

Nakon dva dana, dozvolili su nam da odemo do kuće, vidimo da li još stoji i od Gaby (gdje smo, naravski besplatno, mogli ostati do daljnjega) preselili na još nekoliko dana kod naše Jelke i Oskara (Oskića)[60] da dodjemo k sebi od te avanture. Po danu smo vidjeli obim čitave

[60] Oskar je osim u Jelku bio zaljubljen u Hrvatsku i pokušavao naučiti nešto našeg *lipog* jezika. Pogotovo kad bi malo popio onda bi redovito došla na red njegova „litanija“:“Domovino, rakija i vino“, čemu smo mi (za sebe) dodali: „medičino i „trgovino“, pa se i danas ponekad sjetimo i njih, njihove pomoći i Oskarovog hrvatskog.

katastrofe (pri kojoj su u Gasenu poginule dvije žene) gdje su naša kao i Tonijeva kuća nekim čudom ostale poštedjele ali usred mora blata, drvlja i kamenja. Koliko je toga dojurilo niz strmi brijeg najbolje govori činjenica da je jedan ogromni bager od vojske tjedan dana radio da situaciju dovede u neku vrst normalnog stanja. Jedino što je na dulje vrijeme ostalo, bila je ta smedja boja zemlje na sve strane i ostaci kamenja i drvlja, a našem prvom povrtnjaku ni traga…

Kroz guduru koja se spušta sa livade na vrh brda iznad naše kuće, od tada skoro uvijek teče jedan potočić, kojeg tamo nije nikad bilo. Kao dodatni rezultat ovog odrona, čitav prostor od kuće do lijeve granice našeg vrta (gledano prema cesti) do ceste proglašen je crvenom zonom. A to znači da se tamo ne smije ništa graditi jer ti ne daju gradjevinsku dozvolu. Vera i ja smo nekako malo pomalo uspjeli zaboraviti ovu našu sreću u nesreći ali Giuli i nakon 20 godina još uvijek ponekad kao noćne more sanja odron koji ide na kuću…

Da, postali smo čak i „popularni“ jer su vatrogasci sliku odrona pokraj naše kuće, stavili na naslovnu stranu njihovog mjesečnog lista. Bilo je i glasova koji su oštro kritizirali odluku *vatrogascih* da nas evakuiraju u trenutku u kojem je svakog momenta mogao stici novi odron, ali je lako naknadno biti pametan „kad te nije bilo kad je grmilo“.

Sigurno je i taj šok djelovao na moju, prije spomenutu, odluku da se prestanem baviti ranom glazbom i javnim nastupanjem Upornim radom i ne malim dodatnim financijskim ulaganjima, našu kuću u Pireggu doveli smo sa vremenom u dobro stanje, a 2006. odlučili (ne bez utjecaja serije komisar Rex) nabaviti njemačkog ovčara, ovčaricu Cayenne.[61] Giuli se uz redovni posao, brinula o vrtu, a ja o tri hektara naše vlastite šume. Zbog toga sam napravio nekoliko tečajeva i dobro ovladao radom sa motornom pilom.

Samo tri godine kasnije, 2008., dijelovi Njemačke i Austrije bili su poharani od malog uragana (ili *Sturmtief*) lijepog ženskog imena, Paula. Nas troje, Giuli, Kokka i ja, gledali smo kako preko ceste čitavi dijelovi guste šume padaju ko' čačkalice, nekoliko dana spavali u kuhinji u prizemlju, jer je prvi kat direktno pod krovom bio potencijalno opasan. Opet smo imali sreću, oko nas i susjedne kuće padalo je drveće ali ne i na njih. Kasnije smo ustanovili da je i naša šuma dijelom stradala. Par godina kasnije je jedna gromada od kamena dojurila niz brdo i odbila nam komad zida garaže. Jaka tuča je na krovu mojeg Alfa Mito napravila „tetovažu“, i razbila nam krovni prozor u kupaoni.

U godini kad smo taman pokušavali prodati kuću u Pireggu, jaki vjetar srušio je oveće *drfce* iz naše šume, potrefio rub krova i porazbijao nekoliko crijepova.

Šta je tu je, život u prirodi i sa njom je predivan ali zna biti i opasan. U svemu tome treba uzeti u *obazir* i prihvatiti očite klimatske promjene (koje kreteni poput T-a u potpunosti ignoriraju); nakon odrona 2005., svi domaći ustanovili su da toga nije bilo u posljednjih sto godina, a od tada se raznorazne katastrofe i štete dogadjaju gotovo svake godine…

Nakon prvog prekida moje javne glazbene djelatnosti, 2005., pokušavam jedan (prvi) neuspjeli *comeback* u Weizu 2007. i potom po zaista zadnji puta sviram pred publikom u bečkoj Albertini, u okviru ansambla prof. Eduarda Melkusa, u jesen iste godine.

Sa prvim tonskim snimanjima (tada još sa magnetofonom) bavim se od sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Zagrebu, potom intenzivnije u Beču, krajem devedesetih, kada je digitalno

[61] Vidi kasnije u Dodatku, gdje na str.122, govorim o mojim iskustvima sa životinjama i o drugim *štorijama*, što sam odvojio jer ne mora biti zanimljivo za sve potencijalne čitateljice i čitatelje.

snimanje sa računalom postalo zaista moguće. Prilikom prvog boravka u Italiji (2000-2004) taj vid mojeg rada postaje sve ozbiljniji a kulminira u Pireggu 2005-2007., kada počinjem koristiti ozbiljni digitalni aparat za snimanje.

2006. počinjem digitalna snimanja opsežnijeg sefardskog repertoara i time nastavljam 2007. godine. Gotovo deset godina, tom materijalu se svako toliko vraćam, pravim neki uži izbor da bih napokon 2016 najozbiljnije krenuo sa projektom izdavanja CD-a – prvi od njih posvećen glazbi Sefarada, ubrzo postaje dvostrukim. Na prvom CD-u su sve pjesme bile izvedene u nekom tradicijskom, gotovo rano glazbenom, stilu - na drugom iste (uz nekoliko novih) u mojim blues, rock ili *world music* aranžmanima. Osim na CD-ima, ovo izdanje objavio sam i na *SoundCloud* portalu i dobio niz pozitivnih reakcija. Na mojoj internetskoj stranici dodao sam opsežnije tekstovne i ostale informacije o Sefardima i njihovoj kulturi, kao i tzv. *field recordings* (na osnovu kojih su napravljene transkripcije etnomuzikologa koje sam pri snimanjima koristio) sve do mojih notnih izdanja i *playbacka,* za sve one koji bi ovaj repertoar sami rado zasvirali.

Prije nekoliko godina, u jesen 2021, nakon samo nekoliko mjeseci učenja indijskog gudaćeg glazbala *Sarangi*, odlučio sam napraviti neku vrst *crossover* CD-a i snimio izbor iz mojeg Sefardskog repertoara na tom čarobnom instrumentu, sa bazama na indijskim instrumentima *tabla* i *tanpura*, koje sam preuzeo iz jednog odličnog indijskog softwera.

Vraćam se kronološki malo unatrag: prilikom miksanja i masteringa Sefardskih CD-a 2007. postaje mi jasno da mi ipak manjka stručno znanje, na internetu nalazim mogućnost ozbiljnog *online* studija te do 2011 sa uspjehom diplomiram dva opsežnija tečaja za ton majstora i niz kraćih, koncentriranih na programiranje udaraljki, snimanje vokalne glazbe, aranžman i skladanje pop-glazbe. Ovi tečajevi bitno su poboljšali kvalitetu mojih slijedećih projekata i dali mi samopouzdanje da moju koncertnu djelatnost mogu na odgovarajući način zamijeniti virtualnim prisustvom na webu.

Premda smo dio tih godina proveli i u Italiji (2010 – 2015) život u Pireggu ostao je kao jedna od najljepših uspomena za nas oboje.

MOJA HRVATSKO – TALIJANSKA OBITELJ 1

34.TETA VJERA I JA

35.GIULIO I VERA

36.VERA I JA, N.Y.

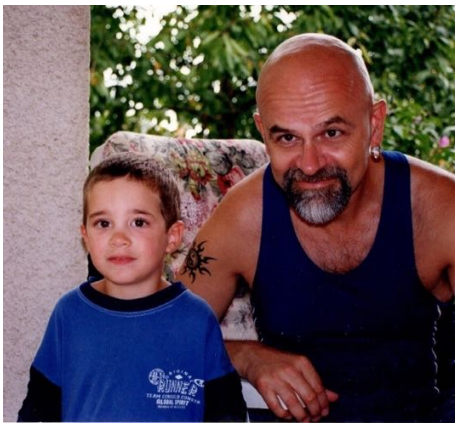
37.NEĆAKINJA GIULI

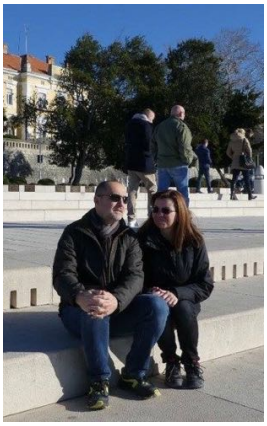
38.VESNA, JA I VERA U POREČU

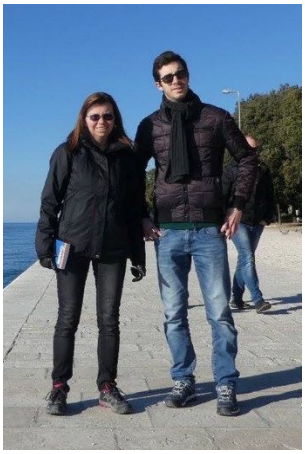
39.JA, VIŠNJA I ALEKSANDRA/ SAŠA U ZADRU 2017

40.DVA IGORA U POREČU

41.NENO I CRISTINA

42.CRISTINA I IGORONE

43.CAYENNE I VERA

44.MAMA, JA I FERDO
1952?

45.KUZEN BORIS VOLČANŠEK, JA I GIULI
ZAGREB 2025

SEDMO POGLAVLJE

PEMZIJA, 2009 DO DANAS PIREGG, ITALIJA (2 I 3) I BIRKFELD

IGOR PIRNAT POMYKALO U SVOJEM STUDIJU P. (KAO PIREGG) 2009

7.*PEMZIJA*, 2009. DO DANAS, PIREGG, ITALIJA (2. i 3.) I BIRKFELD

Početkom 2009., nakon devet godina nezaposlenosti bez ikakve naknade, mogu konačno u tzv. „koridor"-*pemziju*[62] kada od Austrijanaca saznajem da sam hrvatski *pemzić* još od 2005.

Zahvaljujući incijativi mojeg dragog kolege i prijatelja, dr. Ennia Stipčevića, 2009. držim dvodnevni vikend seminar na temu obje lire, za studente muzikologije na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Na osnovu materijala nekoliko DVD-a koje smo ovoj instituciji predali, 2010. i 2011. Giuli i ja prenosimo na YouTube niz videa mojih solističkih, duo- (sa Hansom Brüderlom) ili koncerata sa ansamblima, poput „Micrologusa". Njih je Giuli snimala na mojim koncertima od 1999. do 2005. godine.

Do našeg drugog boravka u Italiji , od kraja 2010 do proljeća 2015 došlo je zato jer je Giuli, usprkos izvanrednih rezultata rada kod „Gedore" (1) bila izložena mobingu od strane nekih kolegica, bez zaštite od šefa koji ju je inače ah tako jako cijenio. Prilikom jednog povratka iz Cittadelle Giuli je nazvao njezin kolega (iz njene zadnje talijanske firme) Philippe Baumberger i ponudio joj da se, ako hoće, može „sutra" vratiti natrag. Kako je Giuli u tom trenutku u Cittadelli još imala vlastiti stan (doduše iznajmljen jednom kolegi) a za kuću u Pireggu nije bilo nekih posebnih troškova poput stanarine, nije nam trebalo dugo da se odlučimo na povratak u voljeni *bel paese*. Srećom smo, mislim upravo te godine, naše prvo centralno grijanje zamijenili sa drugim, koje je radilo na pelete i imalo dosta veliki spremnik povezan sa peći, tako da su naši poznanici, Gerd i Natalie, koji su stanovali koji kilometar sjevernije od nas mogli grijanje čitavu zimu održavati na minimumu.

Puni oduševljenja krenuli smo sa naša dva nakrcana auta, Volvom i Alfom, i našom *pastorellom* Cayenne u Cittadellu. Već nakon nekoliko dana je *sused* ispod nas u zajednici sa podstanarima Albancima došao sa kretenskom idejom da se moramo riješiti psa jer ga se ljudi (i njihova dječica) boje! Po talijanskim zakonima mogli smo ih ignorirati ali živjeti u neprestanom strahu da nam našu Cayenne Kokku netko od idiota otruje, nije bila opcija.

I tako smo usprkos vlasništva stana morali u podstanare. Imali smo sreću u nesreći da smo relativno brzo našli jednu kuću u nizu u via Brentella (u neposrednoj blizini gradskih zidina), koja je imala lijepi vrt ispred i veliku *taracu* iza kuće. U toj smo kući živjeli i uživali oko dvije godine.

U medjuvremenu se izdogadjalo puno, uglavnom neugodnih i tužnih dogadjaja. Zbog dugova i raznih makinacija stara Giulina firma se pretvorila u novu u kojoj je ona postala suvlasnik zahvaljujući očevoj pomoći. Giulio je čitav život vodio INE, u početku manju firmu iz koje je on napravio jednu od značajnijih u tom dijelu Italije. Vlasnici su mu više puta nudili da postane suvlasnik kupivši dionice no on to nije htio. Njegova velikodušna pomoć u slučaju Giuli, najbolje pokazuje koliko visoko mišljenje je imao o kćeri koja je definitivno nastavila njegovim stopama. No, vrlo brzo je postalo jasno da nova firma nastavlja sa makinacijama i varanjem mušterija poput stare iz koje je proizašla, a to Giuli nije nikako mogla prihvatiti. Istovremeno je njen direktni šef, Philippe, obolio od raka i u ljeto 2011 umro. Giuli je dala otkaz i time izgubila puno (tatinih) novaca ali je on čvrsto stajao iza njene odluke. U ljeto 2012. u Zagrebu umire moj dragi kolega iz ansambla Universitasa, Tibor Kuti. Istovremeno sa Giulinim traženjem posla, Giulio (strastveni pušač koji je već neko vrijeme bolovao od raka pluća ali mu je liječnik, sam pušač, rekao da može bez problema nastaviti!) je počeo imati ozbiljnih zdravstvenih problema te nakon više boravaka u bolnici tamo i umro u prosincu 2012. Neću nikad zaboraviti kad mi je kratko prije odlaska rekao: „*Igor ti racomando Giuli*" dakle da se brinem o njoj i da, kao najstariji muškarac u obitelji, budem od pomoći i njegovoj

[62] U mojem konkretnom slučaju to je značilo da do 65. godine dobivam nešto umanjenu a potom normalnu *pemziju*.

supruzi Veri, mojoj sestri. Giuli je tražeći novi *posel* doslovno na sve strane, dobila pozitivan odgovor iz grada Dundalk (blizu Belfasta) u Sjevernoj Irskoj. Bili smo na rubu da tamo odselimo, no ono što nam se nije svidjelo bio je američki sistem plaća i isto takvo vrednovanja rada.

Nakon Giulijevog odlaska, preselili smo se iz vie Brentella k Veri u via Casaretta, obzirom da je Giulin stan u medjuvremenu prodan.

U proljeće 2013. iznenada se pojavila nova mogućnost da Giuli ostane raditi u svojoj struci, što su (osim „Gedore" Austrija) uvijek bile manje ili veće firme koje proizvode razne linije za proizvodnju tjestenine svih mogućih oblika i vrsta, od najmanjih do prilično velikih. Nova i nešto veća firma nalazila se u gradiću Collecchio (blizu Parme u pokrajini Emilija Romanja) pa smo se, opet jednom, preselili u blizinu tog gradića. Na vrh jednog brda, u Cafragni, unajmili smo jednu vrlo lijepu i prostranu kuću sa vrtom, velikim kaminom u prizemlju i velikim tavanom sa *loggiom* u krovu. Moji najdraži stambeni prostori su uvijek bili ili „podzemlja" (poput taverne u via Casaretta i Brentella, kasnije i u Tombolu) ili tavani, pa sam se ja zajedno sa mojim instrumentima i kompjuterom smjestio tamo. Slično Pireggu, tamo nema pravih sela nego po dvije ili tri kuće na kupu i onda slijedećih par na nekoliko kilometara udaljenosti. Priroda je bila sasvim posebna, uglavnom sastavljena od niza tzv. *callanchi*, brjegova od pijeska ili gline, koji erozijom uslijed kiša pomalo nestaju. Pri čestim šetnjama sa našom Cayenne Kokkom vidjeli smo više kuća ili čitavih gospodarstava koje su morale biti napuštene jer su se s vremenom našle na rubu provalije ili se već opasno nagnule.

Taman je izgledalo da je sve krenulo na bolje i u ljeto nas je došla posjetiti Vera. Ja sam upravo kratko boravio u Beču kad me Giuli nazvala da je mama pala i da mora hitno na pretrage[63] koje su nažalost pokazale da se ne samo melanom (prvi put uspješno operiran 2007) vratio nego da ima metastaze po čitavom tijelu. Nakon detaljnih pretraga u bolnici u Cittadelli, dijagnoza je bila katastrofalna; najviše tri mjeseca života, nema mogućnosti operacije a kemoterapiju, „ako baš hoće" može napraviti ali to neće bitno promijeniti situaciju…

U dogovoru s njom odvezli smo Veru u Collecchio gdje smo za nju iznajmili jedan stan. Giuli bi Veru posjećivala svaki dan i brinula o svemu (usprkos jedne bolničarke koja je po čitave dane i preko noći bila sa njom, prala je i hranila) a i ja bi dolazio relativno često. Prvi mjesec je prošao relativno dobro, čak smo znali napraviti neki izlet ili odvesti Veru u našu kuću u Cafragni. No onda je krenulo nizbrdo i na kraju nisu bila tri nego (srećom za Veru) samo dva mjeseca do njene smrti, u jesen te iste, 2013. godine.

Nakon sprovoda u Cittadelli i kremacije, oboje a posebno Giuli, izmučeni i duboko pogodjeni time da su nas u roku od samo devet mjeseci zauvijek napustili prvo Giulio onda i Vera, mislili smo da nam hitno treba neka vrst pozitivnog šoka (ili čak njih nekoliko) da nas trgne iz tuge i unese novi život u našu svakidašnjicu. U Birkfeldu smo odlučili zamijeniti naša dva auta „u godinama" sa novim. Giuli je kupila prekrasni bijeli Volvo XC 70 a ja se od prvog pogleda zaljubio u jedan isto tako predivni crni Volvo C 70 Cabrio. Slijedeća odluka bila je da i nama i našoj *pastorelli* Kokki nabavimo drugog psa i time nakon svih tih bolesti, smrti i tuge u našu obitelj unesemo malo veselja.

---

[63] Zaista čudno da još nisam više pisao o tome da je u mojoj obitelji, sa Ferdine strane, niz žena i muških umrlo ili barem oboljelo od raka. Nisam siguran za djeda i baku Pomykalo, u svakom slučaju to su bili moj otac i njegov brat Zvonko te sve tri moje sestre od kojih je jedino srednja, Višnja, uspjela pobijediti tu opaku bolest. Ja sam kao i Vera imao melanom (na nozi) ali ga pravovremeno operirao 2014. i do sada se, fala Bogu, on nije vratio.

Mislim da je meni, koji sam niz godina u Zagrebu živio sa tom vrstom pasa, palo na pamet a zašto ne jedna mali *jazafčar*? Sudbina ili ne, Giuli je u internetu našla da se prije kratkog vremena u Gornjoj Austriji (Hitlerov rodni kraj, *Oberösterreich*) rodio jedan mali Ferdinand[64], istog imena kao i moj otac, kontaktirali vlasnice, rezervirali ga i Giuli je sa mojim Volvom Cabrio C 70 krenula po njega.

Vrativši se natrag u Cittadellu sa Ferdinadom (koji je odmah postao Ferdi) napravili smo jednu grešku glede naše *pastorelle* Cayenne. Ferdi je bio u nekoj platnenoj košarici polu pokriven sa svojom dekicom i igračkama (većim od njega samog) i kad je Cayenne došla vidjeti šta ima odjednom se ispod dekice i igrački pojavilo nešto živo! Cayenne je zalajala i mi smo mislili, nije baš *bogzna kaj* kao početak…

Po povratku u Cafragnu (gdje smo ostali do slijedećeg proljeća) Cayenne je malog *peseka* prihvatila pa bi zajedno ležali na njezinom madracu. Ferdi bi malo pomalo postajao sve hrabriji i bezobrazniji pa bi je ugrizao za rep i onda zbrisao ispod divana da ga ne može *ufatit*. U vrtu bi se znali natjeravati ko' ludi (kao i Pireggu, kad bi bili tamo) i cilj unošenja nove živosti u našu malu obitelj je bio postignut te činio dobro i nama i odrasloj Kokki.
U proljeće, slijedeće, 2014. godine, odlučili smo ipak preseliti u „grad“ u *Residence* (depandansa jednog hotela u centru grada) koja se nalazila na samom rubu gradića Collecchio. Kao i u Cafragni, moje je „carstvo“ bilo na prostranom tavanu koji je imao izlaz na isto tako veliku *taracu*, sa koje smo imali predivan pogled na prirodu i okolicu. Kako su stepenice bile malo čudne, Kokka se usudila popeti na tavan tek kad ih je jedan meštar presvukao sa tepihom. Od tog trenutka su oboje, kao i u Cafragni prije toga, često spavali kod mene.

Te dvije godine, Giuli je vrlo često bila na putu i zbog toga letjela avionom na dugim prugama, do Južne Amerike, Azije, Australije i više puta do Južne Afrike. Opet jednom, usprkos sklopljenih poslova firma nije bila u stanju (ili nije htjela) realizirati nekoliko vrlo unosnih narudžbi, što je bilo vrlo frustrirajuće za Giuli, koja je na kraju kroz stres (koji se vukao još od tatine i mamine bolesti i smrti) na samu Novu 2015. godinu u Cittadelli doživjela mali šlagić, tzv. *ictus*.

Zahvaljujući svemu što se u tih pet i po godina našeg života u Italiji dogodilo, počeli smo razmišljati da bi povratak u Austriju možda bila najpametnija stvar. K tome je jedan Giulin nekadašnji kolega ponudio da za njega radi u Austriji kao predstavnica, a njemu se pridružila i jedna firma iz Parme s kojom je ona već neko vrijeme suradjivala. Tako je rodjena ideja da Giuli bude „slobodnjak“, vlastiti šef i predstavlja ove dvije firme na austrijskom i njemačkom tržištu.

U početku smo razmatrali mogućnost proširiti našu kuću u Pireggu sa nekom dogradnjom, ali su kalkulacije pokazale da je jeftinije kupiti drugu kuću i to smo 2014. napravili, našavši jednu stariju kuću u centru mjesta Birkfeld, na samo 6 kilometara od Piregga.

U proljeće 2015. smo ja i *pesondre* često i na dulje vrijeme boravili u Pireggu jer je za Giulinu buduću aktivnost kuću u Birkfeldu trebalo dovesti u red. Ja sam tražio i angažirao majstore i nadgledao radove, koji su morali biti gotovi do kraja svibnja, kada je Giuli stizala istovremeno sa kamionom kojim je doseljavao sav namještaj koji smo odlučili uzeti iz Italije.

[64] Dodatno nas je razveselilo da su vlasnice, mati i kćer, imale pse po imenu K.u.K. carske obitelji, Franz i Sissy a mladunčad je dobila imena po njihovoj djeci.

U dogovoru sa Giulinom sestrom Cristinom odlučili smo prodati Verin stan i tavernu u via Casaretta, tako da je i njega trebalo jednim dijelom isprazniti.

Kako je „nova“ kuća bila stara, vlažna i dosta zapuštena, posla je bilo „preko glave“ i računi su polako ali sigurno smanjivali naše rezerve te doveli do uzimanja dodatnih kredita.

U svakom slučaju, svi radovi su bili na vrijeme gotovi i Giuli je mogla useliti u novu kuću i organizirati prostor za život u prvom katu a svoj biro u prizemlju.

Spominjem ovdje i neka moja glazbena iskustva u vrijeme naše druge talijanske „avanture“. U vrijeme dok smo živjeli u Cittadelli, u via Brentella, ja sam došao u vezu sa (od mene) nešto mladjim društvom amaterskih rock-glazbenika iz obližnjeg mjesta San Giorgio in Bosco te par puta s njima zasvirao električnu violinu ali bez nastavka.

Kada smo stanovali u Via Casaretta, sa Verom, preko našeg lokalnog tatoo majstora Fiumixa[65], došao sam u vezu sa njegovim prijateljem Stolfom Fent, majstorom tona i rasvjete u kazalištu gradića Feltre te sviračem arapskih udaraljki i predavačem na tu temu. Od prve smo se dobro razumjeli i počeli svirati, planirajući zajedničke nastupe. To je, na svoj način, bio drugi pokušaj mojeg *comebacka* na „scenu“ rane i tradicijske glazbe. Snimili smo oko sat vremena demo snimke sa izborom srednjovjekovne, sefardske i tradicijske glazbe Hrvatske i hrvatskih manjina u Austriji, Italiji i Madžarskoj iz mojeg repertoara i dogovarali suradnju sa jednim teatarskim duom iz Padove. Do toga kao i do naših zajedničkih nastupa nije nažalost došlo, jer smo u to vrijeme Giuli i ja preselili u Collechio i onda se izdogadjalo sve što sam prije opisao. No, krajem prošle godine Stolfo se javio i vrlo ugodno me iznenadio viješću da naše snimke s početka 2013. planira postaviti na platformi Spotify. To se stvarno i dogodilo u proljeće ove godine.[66]

Još par riječi o kući u Birkfeldu u kojoj i danas živimo. U ovoj kući imamo puno više prostora; moje carstvo je u prizemlju a Giulino i pesje u prvom katu. U početku su tamo „vladali“ starija Cayenne i mladi *jazafčar* Ferdi a nakon njezine smrti, stariji *gospon* „profesor“ Ferdi i mlada Aida Luce, koju smo odlucili prezvati u Kokka.

Imamo jedan dosta mali vrt (kako Giuli kaže *cartolinu* oliti razglednicu, za naše male *peseke* dovoljno) i vrlo lijepu, djelomično krovom pokrivenu *taracu*. Na njoj sjednemo uz vatricu i usred zime, a tamo provodimo puno vremena ljeti i u toplijim mjesecima. Postoji i relativno veliki tavan, koji bi se (barem teoretski jer *nofca* za to nema) mogao pretvoriti u dodatni stambeni prostor. Priroda je kao i u Pireggu, malo manje divlja, ali vrlo lijepa i smiruje dušu već i samim pogledom na nj a pruža i mogućnost bezbrojnih kraćih ili duljih šetnji.

2015. umire naš veterinar i prijatelj Rocco. 2016. umire moja najmladja sestra Vesna. Za moj 70-i rodjendan Giuli mi je poklonila ogromni i najljepši mogući poklon; tjedan dana boravka na Hausbootu u Sottomarini i Chioggi.

Sve je počelo nekoliko godina prije kad sam prvi put u Sottomarini (točnije na mostu izmedju ove i Chiogge) vidio Hausboate i skupio prve informacije o njima. Krajem, 2015. ili početkom, 2016. godine došla mi je u vezi mojeg tadašnjeg okruglog, sedamdesetog, rodjendana ideja da bi bilo predivno ako bi ga mogao proslaviti upravo ploveći ili boraveći tjedan dana na Hausboatu. Giuli je tu ideju odmah prihvatila i obzirom da sam bio prvi

[65] Kod njega je prvo Giuli dala napraviti niz lijepih tetovaža, što je ponukalo i mene da se na to odlučim.
[66] Koga bi to moglo zanimati, na kraju Dodatka dajem linkove za sve moje snimke na YTube, Spotify, SoundCloud te na mojo internetskoj stranici.

interesent u godini u kojoj je firma *Rendez-vous Fantasia* slavila tridesetgodišnjicu postojanja i rada, dobio izvanredni popust!

Osim razmišljanja i sanjarenja kako će to biti živjeti na brodu tjedan dana, počeo sam se ozbiljno pripremati. Pokušao sam naučiti najbitnije vezove, pojmove o navigaciji, vremenu i slično. Sve je to lijepo i dobro ali ne pomaže puno kad se nadješ u realnoj situaciji. Nakon tolikih godina koje su prošle od Majinih i mojih ljeta na Ugljanu, kada sam svakodnevno plovio sa našom Školjkicom uz otok i dvije ozbiljne *đite* sa pokojnim Pere Čelanom i njegovom obitelji, puno toga sam i zaboravio

Suradnici firme kod koje mi je Giuli iznajmila *Hauzbot* odmah su me upozorili da je za jednu osobu (još k tomu u *godinicama*...), rukovati brodom od devet metara prilično kompliciranо, u što sam se i sam mogao uvjeriti odmah pri preuzimanju broda.

Tip broda na kojem sam bio idealan je za dvije osobe, obzirom da ima samo jednu ali veliku kabinu za spavanje, salon (u kojemu bi se moglo i spavati) sa *kužinom,* kupaonom i WC-om.

Jedno vrijeme ostao sam na vezu u Sottomarini, onda me Zouhair vozio do njihovog veza u Chioggi gdje ostajem dva dana. Daniele (kojeg sam tom prilikom upoznao, odmah se *skužio* i ostao prijatelj do danas) me, kao skiper, odveo na nezaboravnu cjelodnevnu đitu, preko Pellestrine, oko Venexie, Vignole do Murana *in nazaj*. Opet na vezu u bazi Sottomarina (za domaće, Marina de Soto), skupijo sam hrabrost, odvezao se i krenuo sam put Pellestrine. Tamo se vrtijo ko' "mačak oko vruće kaše" i - vratijo brez pristajanja... U Chiogii sam se ipak odlučio to probati i nekako uspio bočno pristati. Prvo pravo pristajanje *a culo,* tj. sa krmom u bazi trajalo je valjda *sahat* vremena, s bezbroj pokušaja ali je na kraju ipak uspjelo.

Čitavu ovu avanturu snimao sam sa Go Pro-om i uz *gušte* brodskog života, bavio se crtanjem i radom na budućem CD-u Sefardi, šetao po Chioggi i Sottomarini te više puta izvrsno jeo kod dragih ljudi u trattoriji „Da Momolo“. I oni su jedno od mjesta u Italiji gdje nam se, svaki puta, vesele kao pravim prijateljima.

Ovo predivno i nezaboravno iskustvo bilo je jedan od najljepših rodjendanskih poklona mojeg života, hvala Giuli!

2017., Giuli ima problema sa jajnicima i mora na operaciju u Graz. Na kraju su joj (potrebno ili ne) odstranili i žuč. Umire moj dragi bratić Dražen Pomykalo (Bracin sin). Godinama je bolovao od raka i uz pomoć jednog kineskog *guru*-a ga uspio pobijediti, ali je kasnije obolio od teškog oblika agorafobije i na kraju umro od srca sa samo 65. godina.

U ljeti te godine više puta boravili smo u Zadru, u garsonijeri koju već godinama moja sestra Višnja i kći joj Saša imaju na brigu i korištenje. Prilikom tih boravaka, opet sam se *zajubija* u moj *lipi* Zadar te mi je palo na pamet da bi upravo tamo, uz more, htio proživjeti posljednje godine mojeg života. Prilikom naših šetnji uzduž i poprijeko Zadrom, uz cestu prema Boriku našli smo jedan Dom umirovljenika na predivnoj poziciji (kod Sfinge) i vrlo lijepim garsonijerama za jednu ili dvije osobe. Informirali smo se o svemu pa je ispalo da mogu predat molbu ali da je navala takva da se čeka najmanje sedam godina. Iz Birkfelda sam im poslao sve potrebne dokumente i počeo čekati[67]…

[67] U medjuvremenu su se zakoni u domovini utoliko promijenili da mjesto u domovima mogu dobiti isključivo osobe sa mjestom boravka u Hrvatskoj.

Te godine sam, zamišljeno kao poseban poklon za Giulin 50. rodjendan, aranžirao, skladao snimio, miksao i izdao CD „Cantigas de Santa Maria“, produciran i štampan u Grazu.

Oko Uskrsa 2018., kratko nakon njenog dvanaestog rodjendana, napustila nas je naša predivna i nezaboravna *pastorella* Cayenne Kokka. Obzirom da je od ukupno 12, devet godine bila teško bolesna, živjela je toliko dugo zahvaljujući našoj brizi i ljubavi te ne malim ulaganjima; njezina prehrana i lijekovi koštali su kao prehrana jedne odrasle osobe.
I danas, kada ugledamo pse njene pasmine na cesti, uživo, ili na slikama, odnosno u filmovima ili serijama (kao novi Rex) srce nas zaboli i da nisam toliko star sigurno bi naš slijedeći pas (vjerojatnije *pesica*) bio njemački ovčar.

Usprkos odličnim poslovnim rezultatima, zbog idiotskih austrijskih poreznih zakona i još goreg zdravstvenog osiguranja, Giuli je nakon tri godine samostalnosti odlučila vratiti se u normalni radni odnos te od 2018 na 2019. vrlo uspješno radi kod firme „JetFloat.“
Kada smo, zbog te firme koja ima ispostavu u mjestu Wildon (blizu Leibnitza), išli gledati stanove u tom mjestu, slučajno smo prošli i kroz Lebring. Tamo smo ugledali jedan lijepi nekadašnji dvorac koji nam se odmah dopao. On je bio preuredjen u niz tzv. *Betreute Wohnung,* stanova različite veličine, a slučaj je htio da su u tom trenutku čak dva stana bila slobodna. Mladja gospodja Roswitha koja je brinula o stanarima bila nam je odmah vrlo simpatična baš kao i mi njoj, pa smo ubrzo pokrenuli postupak i organizirali, moju slijedeću selidbu, za koju sam krivo mislio da bi mogla biti posljednja… Ovo je bilo idealno za oboje, jer je Giuli osim čestih putovanja morala dva do tri dana u tjednu raditi u obližnjem Wildonu (kojeg smo prozvali Din don) pa bi tada prespavala kod mene, ponekad i preko vikenda kada bi sa Ferdijev radili predivne kilometarske šetnje kroz tamošnju ravnicu, uz rijeku Muru i manje potoke.

Te godine sam (konačno) napravio i englesku obnovljenu verziju mojeg projekta Lire te ga pod naslovom „Final Project“ publicirao na webu. Istovremeno sam napravio jednu zbirku tekstova o mojoj i djelatnosti mojih ansambala i drugih suradnji za Muzičku akademiju u Zagrebu i to predao (zajedno sa poklonom većeg broja knjiga, nota i nosača zvuka) knjižnici te institucije, u nadi da će to (uz više ranih glazbala koje sam im već poklonio još 2010.) dovesti do toga da rana glazba (osim predavanja za studente muzikologije i studij čembala) polako i tamo dobije „pravo glasa“. Ukoliko bi do toga došlo bio sam im spreman pokloniti još nekoliko instrumenata iz moje bogate zbirke, ali je, nažalost sve ostalo po starome.

U jesen i početkom zime sam za dragu kolegicu Patriziu Bovi, (izvanrednu vokalnu solisticu ansambla „Micrologus“, koja istovremeno djeluje kao muzikologinja i predavač) i njezin *stage* o Lirama u francuskoj opatiji Royamont, napravio studiju „*How to improvise on the Lire da braccio and da gamba*“ i potom u Zagrebu, nakon niza godina sreo drage kolege i prijatelje, snimatelja Žarka Nikina i lutnjistu i gitaristu Igora Paro. Igor mi je ponudio vrlo zanimljivu suradnju u programu na temu „Planina“ Petra Zoranića u kojem sam ja trebao svirati obje moje lire.

Tako je ostatak te i prvih šest mjeseci sljedeće, 2019., godine protekao u intenzivnim pripremama i probama u Zagrebu te nastupima u Imotskom i Ninu, mojeg trećeg *comebacka*. Obzirom da me ova suradnja iz više razloga posebno radovala, tim više sam bio razočaran njegovom realizacijom koja je, populistički podilazeći neinformiranoj „široj“ publici, stavila u prvi plan ne samo *narodske* instrumente[68] nego čak tri guslara. Ja sam taj postupak nazvao

[68] Premda ih Zoranić u svojim „Planinama“ spominje, može se pretpostaviti da u više slučajeva on misli na glazbala umjetničke glazbe tog vremena poput nekoliko gambi i slično.

„guslarenje“ i prvo prekinuo suradnju a kasnije se, ne mojom željom, prekinuo i moj kontakt sa Igorom.

Vraćam se mojem boravku u Lebringu. Zanimljivo je da se danas, u osamdesetoj godini, osjećam manje star nego prije osam godina te da mi je devetomjesečno iskustvo života sa (pretežito) starijim gospojama i samo par muških (od kojih jedan retardirani, jedan bivši zatvorenik i treći alkoholičar…) pomoglo da shvatim da još nisam te možda nikad neću biti spreman na takav posljednji čin (u smislu teatra) mojeg života. Bilo je tamo i niz vrlo simpatičnih osoba, počevši od gdje Roswithe nadalje, stanovi (moj je bio u prizemlju) vrlo lijepi kao i društvene prostorije. Prijepodne su postojali različiti sadržaji, a poslijepodne i predvečer su u okolici uz rijeku Muru (koja stiže i do moje domovine) postojale bezbrojne mogućnosti kratkih ili dugih šetnji. Ferdi je živio sa mnom pa sam s njime radio po dvije šetnje dnevno. Kada bih mu rekao Čičo mičo (što mu je bio jedan od brojnih nadimaka), ne znam zašto pojurio bi da sam ga, držeći flexi (uzicu na izvlačenje) jedva mogao slijediti! U to vrijeme smo još imali dva auta, Giuli od firme a ja naš Jeep, sa kojim bi se mogao odvesti do Birkfelda ili Piregga-in-nazaj.

U dvorcu sam odsvirao tri puta kratke koncertiće, jedna malo ćaknuta gospoja je meni počela hofirati pa (fala Bogu) odselila a drugoj, njemačkoj udovici (koja me malo podsjećala na moju treću suprugu, Amerikanku Nedru) sam taman htio ja „baciti lire“ kad ju je *trefio* šlag. Premda se od njega oporavila, prošla me volja za bilo kakve nove avanture.

U proljeće 2019. godine smo nakon godinu dana pokušaja uspjeli (i to zaista dobro) prodati našu kuću u Pireggu, što je rezultiralo opsežnim poslom pražnjenja iste te natrpavanjem kuće u Birkfeldu.

Moja vječna opsesija imati i voziti čamac, *brodicu*, dobila je u neposrednoj blizini relativno mirne rijeke Mure nova „krila“. Najozbiljnije sam razmišljao o nabavci nekog plovila (a da nije gumenjak) te već dobio dozvolu od Roswithe da ga mogu držati u nekoj od dvorišnih šupa dvorca. Saznao sam da se nešto dalje, nizvodno, na Muri jednom mjesečno održavaju ispiti za voditelja čamca koji vrijedi i za plovidbu morem. Jasno, mojim odlaskom od tamo (krajem lipnja 2019.) i ta lijepa ideja je pala, *a di će* nego u vodu! Tako sam obavio selidbu natrag u Birkfeld i čvrsto odlučio da više nikada ne pomislim ili još gore kažem „ovo je zaista posljednja“ jer iz opetovanih iskustava znam da u tom slučaju dolazi na red slijedeća.

Slijedi intenzivni rad na nekoliko stvari, pisanje i objavljivanje neke vrsti *bloga* na FB, moje „Rano glazbene uspomene“, (na engleskom objavljeno kao „Early Music Memories“) povodom moji (prvih…) 50. godina bavljenja s njom. Za istu prigodu pripremio sam od već postojećih koncertnih snimaka mojih ansambala USZ i „Lyra“, uz dodatak niza mojih novo snimljenih aranžmana, jedan dvostruki CD pod naslovom „*Dalmacija zauvik*“/ „Dalmatia 4 Ever“, opet izdan kod iste firme u Grazu. Ovo izdanje posvetio sam, uz Rijeku i Istru, meni najdražem dijelu Hrvatske: Dalmaciji. Predstavio sam ga kratkim nastupom na Danu knjižnice Muzičke akademije u Zagrebu krajem studenog te godine.

Božić i Novu 2020. Godinu, dočekali smo u *najlipšem gradu na svitu* (i okolici) *oliti* Splitu, po drugi puta u tavanskom stanu, koji je nekada pripadao velikom Vice Vukovu, sa lijepom terasom ugradjenom u krov kuće. Sa terase, s jedne strane pruža se panoramski pogled na splitsku rivu, luku, otoke Brač i Šoltu te na Marijan, a s druge (lijeve) se vidi ugao Dioklecijanove palače i okolne stare kuće, koje izgledaju kao kulise za predstavu „Splitski akvarel“. Prozori moje sobe gledali su na Voćni trg i spomenik Marku Marulu. Premda je tih dana tamo bilo ponekad bučno (za doček Nove, posebno) uživali smo tih skoro dva tjedna *ka*

prajci, radili bezbrojne šetnje po gradu, do Marijana i sv. Lovrinca i nekoliko puta se sretali sa mojim dragim Denijem[69]i njegovom *lipom* suprugom Keti. Upoznali smo i njihovu kćer Anamariju, njenog muža i njihove dvi curice. Kako su vlasnici apartmana za Novu Godinu već prije iznajmili stan od Vice V., na dva dana i noći preselili su me na nekoliko koraka od Peristila u predivan stan čiji zidovi su bili još iz rimskog vremena. Za moj rodjendan, Giuli me pozvala u splitski HNK na Novogodišnji koncert – ukratko nezaboravno iskustvo i uspomene.

Kratko nakon povratka kući u Birkfeld, eksplodirala je pandemija korone i trajala službeno sve do svibnja 2023. 22.ožujka iste godine dogodio se potres u Zagrebu a dan prije mojeg rodjendana 29. prosinca drugi još razorniji u Petrinji, rodnom gradu mojeg pradjeda Andrije i djeda mi Stjepka. Posljedice sva tri dogadjaja osjećaju se i vuku sve do danas. Za PriMaj[70] napravio sam jedan Concertino i poklonio Giuli CD + fotke za njezinih 30. godina marljivog i uspješnog Rada. Ljeti, 11.8., morao sam na drugu operaciju kile/ bruha u Weiz.

Usprkos *lockdown*-u (ili možda upravo zbog njega, tko će ga znat) za mene i moje projekte je ta godina bila posebno plodna; priredio sam i objavio CD „Lyra State of Mind“, zamišljen kao neka vrst smirujuće terapije ili meditacije te dva EP CD-a, „Lirone Xpress I“ i „Dalmatian Metal II“- „Dalmatian Metal I“ nalazi se na kraju mojeg dvostrukog CD „Dalmacija Zauvik“ iz 2019. Te i slijedeće godine, moje CD-e i EP CD-e sam još sam štampao i slao odabranim članovima moje obitelji i najboljim prijateljima i kolegama. Od 2022. nadalje odlučio sam ih postaviti na moju internetsku stranicu, tako da ih oni koje bi to moglo zanimati mogu besplatno preuzeti, baš kao i brojne druge moje pisane dokumente, note ili audio projekte.

Kada se 2019. vratila u „Gedore“, Giuli je na neki način krenula od početka (u vrijeme svojeg prvog boravka u toj firmi bila je zadužena i vrlo uspješno radila na poslovima izvoza) i postepeno došla do uloge asistentice madžarskog kolege, koji je imao preko sebe sve zemlje Jugoistočne Europe. Kada je on dobio otkaz, jer su mu rezultati bili slabi, ona je *de facto* preuzela njegovo mjesto. Usprkos svim rezultatima koji su se ubrzo pokazali, kao strankinja i žena dobila je jednog dvadesetak godina mladjeg, neiskusnog i lijenog kolegu (Talijana u njemačkoj centrali firme) za šefa. Obzirom da već gotovo trideset godina pratim Giulin razvoj, radna iskustva i uspjehe, (a sjećam se dobro što je sve moja majka doživljavala) moram reći da mi muški nemamo pojma što to znači biti žena u radnom svijetu (kao i ostalim područjima, poput politike, znanosti i sporta) kojim dominiramo mi, navodno „jači spol“ i još navodnije „pamentniji“. Mi smo „automatski“ predisponirani za vodeće položaje, dobivamo (najmanje) trećinu veću plaću za isti posao i ne rijetko lošije rezultate. Premda (osim kod rijetkih i hvalevrijednih iznimkama), kod kuće ne radimo ništa, ali smo i mi, jadni, ti koji zbog količine posla svako toliko dobijemo tzv. *burn out* … Ne znam kako je sa vama, ja još nisam čuo za ženu koja je radeći puno radno vrijeme na poslu, nastavljajući raditi kod kuće, kao majka brinući o jednom ili više djece i obavljajući gotovo u pravilu sve kućanske poslove i drugo, dobila *burn out*? Ima još uvijek primitivnih budala koji sebe, nas, ozbiljno smatraju jačim spolom i žele žene vratiti „tamo gdje im je mjesto“ dakle „u kuhinju, krevet i grob“, kako je navodno u šali govorio jedan moj davnašnji pokojni prijatelj. Smatram da je slaba utjeha ali i pravda božja da, usprkos svom tom teškom životu, u niz slučajeva tzv. „slabe“ supruge sahrane svoje „jake“ muževe i konačno mogu u mirnoj starosti proživjeti još nekoliko godina. Mogao bih još na tu temu ali ovo nije pravo mjesto. Osim toga većina ljudi s kojima komuniciram i imam neki ili bolji kontakt misli slično kao i ja, a onim drugim, tipa oltaro- i

[69] Iz davnih dana naše zajedničke rock karijere u bendu Pirati/ Uskoci.
[70] Dragi Giulio, koji osim par riječi nije nikada naučio govoriti hrvatski, bi za Praznik Rada Veri i curama rekao „Živio Pri Maj!“

domoljupcima, „klečavcima“ i sličnim, korektno, normalno i zdravo razmišljanje ionako nije svojstveno.

I slijedeća, 2021. godina bila je je zaista plodna. Ja sam još od moje prve francuske stipendije (1978/79) sanjao o tome da nabavim i prosviram indijski gudaći instrument *Sarangi*. U Parizu sam ga tada u jednom lijepom dućanu orijentalnih stvari i našao, ali je bio dosta oštećen i za mene u to vrijeme preskup.

Uvijek sam mislio da, ne znam zašto, slični instrumenti moraju biti jako skupi i onda tražeći po internetu shvatio da nije tako, dobio savjete od jednog poznatijeg indijskog glazbenika (svirača i predavača instrumenta *tabla*) i naručio *sarangi* iz Britanije. Kako se to dogadjalo nakon Brexit-a, bilo je nekih komplikacija u vezi isporuke i stvarne cijene zbog dodatne carine, ali je na kraju moja nova „igračka“ u proljeće te godine sretno stigla do mene. Raspakirao sam ga, naštimao i pokušao odsvirati jednu *ragu*, „Heart of Purab“[71] i u tome bogme vrlo, vrlo polako uspio!

Kao i u slučaju obje lire te nekih drugih instrumenata, čekajući na isporuku *sarangija* već sam nabavio sve moguće informacije i mentalno ga prosvirao.

Da ne duljim, kroz uporno vježbanje i skupljajući novo znanje gledajući seriju edukativnih videa koje je na YouTube objavio mladi indijski instrumentalist i pjevač Nabeel Khan, uspio sam *sarangijem* ovladati toliko dobro da sam u jesen te godine mogao snimiti i objaviti CD, na kojem na tom čarobnom glazbala izvodim moj omiljeni repertoar sefardskih romanci.

Početkom ljeta te godine odlucili smo da bi za starijeg Ferdija bilo dobro i zdravo (baš kao svojevremeno za pokojnu stariju gospodju Cayenne) da mu nabavimo drustvo u obliku jedne mlade pesice. Tako je u nasu kucu i nas zivot usla Aida Luce, koju smo ubrzo prozvali Kokka po onoj staroj gospodji…

Skoro čitavu godinu radim na izboru, sredjivanju, miksanju i masteru za dvostruki CD posvećen obje Lire, virtualno izdanje objavljeno na mojoj HP pod naslovom „*Musica, la figurazione delle cose invisibili*“ Ovaj citat preuzeo sam od Leonarda da Vincija, koji je izmedju ostalog bio i *improvvisatore* na liri da braccio.

Potom intenzivno radim na projektu „*All'Improvviso*“, kompendijumu improvizacije rane glazbe, zamišljenom kao pomoć odnosno skripta za studente Muzičke akademije u Zagrebu. On se razvio direktno iz moje studije „How to improvise on Liras“ iz 2018. godine.

Zbog rada na ovom projektu, pročešljao sam i konzultirao niz knjiga iz vlastite biblioteke te niz članaka, do kojih sam mogao doći zahvaljujući pomoći nekih dragih kolegica i kolega. To se prije svega odnosi na dragog kolegu i prijatelja dr. Ennia Stipčevića (kojeg su moje ideje možda jednom davno potaknule na nezaustavivi istraživački put) koji je opet svojim fenomenalnim muzikološkim radom inspirirao i pomogao moju, našu, koncertnu djelatnost, bezrezervnu podršku i pomoć drage kolegice, voditeljice knjižnice Muzičke akademije u Zagrebu, dr. Željke Radovinović, splitskog muzikologa dr. Hrvoje Bobana[72] i niz drugih ljudi čiju pomoć neću nikada zaboraviti.

[71] Vidi u odjeljku gdje govorim o mojim world music i sličnim eksperimentima na str.109.

[72] Hrvoje je 2025. godine posvećen za monaha u benediktinskom samostanu sv. Kuzme i Damjana na otoku Pašmanu, kao brat Bartol Mihael Boban. Sedamdesetih godina Maja i ja posjetili smo taj samostan i razgovarali sa tadašnjim opatom, čijeg imena se nažalost ne sjećam.

Ja sam, kako se to engleski kaže „*independent researcher*“ što lijepo zvuči ali zapravo znači da iza tebe i tvojeg istraživačkog, znanstvenog, rada ne stoji nikakva institucija pa prema tome iz vlastitog džepa plaćaš apsolutno sve, a rezultate tvog rada se uglavnom ignorira jer ionako ne pripadaš nikakvom visokoškolskom ili znanstvenom „Olimpu“, tipa HAZU. Nemojte me krivo shvatiti, nisam ojadjen i vjerojatno bi, kada bi to bilo moguće, opet izabrao isti put; punokrvnog „muzikanta“ (poput Roma, židovskih Klezmera, Afro-američkih blues glazbenika) umjesto onaj socijalno i društveno sigurniji život etabliranih muzikologa.

2022. godina donijela je (opet jednom, slučajno ili ne) nove promjene i slijedeću selidbu čitave naše male obitelji. U proljeće je Giuli u Cittadelli srela g.Luigi Frassona[73] koji joj je ponudio da napusti „Gedore“ Austrija te dodje raditi za njegovu firmu INE. Luigi je jedan od vlasnika firme INE, koju je kao što sam već rekao, iz male, beznačajne, napravio bitnom i velikom upravo moj šogor Giulio Gerini. Firma proizvodi elektrode, sve ostale aparate i slično, potrebno za zavarivanje, počev od najmanjih predmeta do ogromnih brodova za prijevoz kontejnera.

Odmah smo pali na to jer je (usprkos fašista na vlasti) u Italiji mentalitet bliži našem slavenskom, hrvatskom, a Cittadellu oboje posebno volimo, izmedju ostalog jer je to i Giulin rodni grad. Osim toga smatrali smo da je za Giulinu (tada) tridesetogodišnju karijeru raditi do *pemzije* u firmi njenog oca, simbolično „zatvaranje kruga“. U ljeti smo u Cittadelli preko prijatelja Carla našli lijepi stan u najstrožem povijesnom centru, sa pogledom na zidine, na dva koraka od crkve i glavnog trga. Presretni svim tim novostima, u Birkfeldu se pakiramo da bi početkom rujna Giuli mene i *dakrle* sa najnužnijim stvarima odvezla u Cittadellu. Ona je morala još neko vrijeme raditi u „Gedore“ i početkom listopada uz pomoć nećakinje Saše obaviti ozbiljnu selidbu sa jednim autom jer je našu Megane uspjela odlično prodati.

Ti prvi mjeseci bili su prekrasni, topli sa šetnjama oko gradskih zidina ja sam(sami) ili sa oba dakrla ali su se ubrzo pokazale i loše strane svega. Istini za volju, treba reći da nas je Carlo, vlasnik stana, upozorio na *movidu* (što na talijanskom znači da, zbog bučnog noćnog života, nikada nema mira) ali nama to u tom trenutku nije bilo nimalo važno. Stan je bio na ulicu kojom bi domaći ili turisti prolazili čitav dan u obližnje restorane i birtije a kuda bi se usred noći vraćali kući uz deračinu i obavljanje manjih fizičkih potreba ispod naših prozora. Kuća je sagradjena kasnih 60-ih godina prošlog stoljeća, prozori i zidovi bili su tanki i bez ikakve izolacije, što je vrlo neugodno i skupo zimi. Loša izolacija utjecala je na to da smo čuli i sve susjede, ispod iznad i sa obje strane našeg inače lijepog i prostranog stana. Niti Giulin novi posao u INE nije opravdao velike nade koje smo u njega polagali. Luigi se rukovodio lijepom idejom ali nije konzultirao druge kolegice i kolege, niti bio u stanju, kao direktor i vlasnik, lupiti šakom o stol i dovesti ih u red. Giuli je ispala višak, opstruirali su je na svakom koraku i ne dozvolili da radi *posel* zbog kojeg je bila angažirana a to je područje Jugoistočne Europe, sa kojim je već godinama suvereno i vrlo uspješno vladala kod „Gedore“. Situacija sa glasnim susedima i ostalim kulminirala je o božićno – novogodišnjim svetkovinama pa smo zbrisali u Birkfeld i počeli tražiti alternative.

U medjuvremenu je Giuli od centrale svoje bivše firme „Gedore“- Remscheid, dobila ponudu da tamo ponovno preuzme „njeno“ područje Jugoistočne Europe (jer njezin mladi sicilijanski „šef“ to nije bio u stanju…) sa bitno važnijom pozicijom i boljom plaćom. Radila bi u *home office* iz Italije tako da ne trebali opet seliti. Nakon nešto duljeg razmišljanja i izvjesnih sumnji Giuli je odlučila da prihvati ovu ponudu.

[73] Jednog od vlasnika firme INE.

Te godine ja sam sa dvostrukim CD-om, pod naslovom „60 Years on the Scene“ i EP CD-om „Dalmatian Metal III“, proslavio tu obljetnicu, koja počinje mojom kratkom ali intenzivnom (i nezaboravnom) rock avanturom 1962/63. godine. Osim toga, napravio sam i na mojoj HP objavio studiju (sa opsežnim dodatkom) „New Contribution to the Lira da braccio Iconography“ , a nastavio raditi na projektu „Metodologije lire da braccio“, kojim sam se bavio i napuštao ga već nekoliko godina.

Počinjem se opet (nakon dugih godina) baviti sa idejom da na osnovu melodija iz srednjovjekovnog zbornika „Carmina Burana“ napravim modernu obradu „C.B. XXI“, kao što sam 2017. vrlo uspješno napravio sa „Cantigas De Santa Maria“[74]. Premda su rezultati bili obećavajući, do nedavno nisam to odlučio objaviti, jer mi je uvijek nešto manjkalo. Onda se ove godine nešto promijenilo i, nakon intenzivnog bavljenja time, novim snimkama ili re-mixažom, uspio i to dovesti do objave u listopadu ove godine.

Krajem godine Giuli odlazi iz INE-a i počinje raditi za „Gedore“ – Remscheid i sve izgleda super…

U Birkfeldu, na moj 76-i rodjendan kreće prvi od mojih ciklusa videa na YouTube, „Concertini Immaginari“ pa gledamo premijeru na našoj *taraci* uz pucketanje vatre u *Feuerschalle* (zdjela za vatru) umotani u debele deke.

Našli smo jednu kuću u nizu u obližnjem gradiću Tombolo te tamo definitivno preselili krajem veljače 2023. Već prvi dan histerična i suluda *suseda* Elena, sa lijeve strane, tužila nas je vlasnici jer da psi laju čitav dan bez prestanka i *štorija* sa njom se vukla do zadnjeg dana našeg boravka tamo i selidbe *nazaj* u Birkfeld u proljeće 2025. Vlasnica, poznajući Elenu i znajući da mrzi životinje a svadi se sa mužem i djecom (vrlo, vrlo glasno) više puta tjedno, nije na njene pritužbe reagirala. Srećom su svi ostali susedi bili u redu a oni sa desne strane (vlasnici dvije veće *pesice*) Christina i Giuliano, čak vrlo simpatični, pa smo sa njima ostali u nekoj vezi.

Kuća je imala prizemlje i prvi kat, lijepi vrt ispred i isto toliko veliku *taracu* iza kao i balkone sa obje strane na prvom katu. Moram priznati da smo u toj kući, posebno poslije vrlo „nemirne“ Cittadelle (ironija je bila da se ulica tamo zvala Tranquillo Gallio, dakle “mirni” Gallio…) ali i neovisno o tome, zaista uživali. Giuli je, osim čestih putovanja u Sloveniju, Hrvatsku, Madzarsku te „po brdovitom Balkanu“, radila u home office, ja svakodnevno radio kilometarske *šetande*, a dakrli se igrali loptom u dvorištu. Oboje smo guštali u našem *vrtlu* ili na balkonima, talijanskoj klopi u *Locandi* (restoranu) preko puta ili fantastičnim kolačima iz obližnje slastičarnice „Otello“.

Nekome to može zvučati nevjerojatno ali je, nažalost, Giulin novi *posel* od samog početka krenuo malo čudno i dezorganizirano i tako se nastavilo do kraja 2025. Vremenom se pokazalo da je njen sicilijanski „veliki prijatelj“ dvoličnjak koji uvijek i u svemu misli na svoje interese i, za razliku od Giuli, ne ubija se od posla. Ona je (opet jednom, baš kao i u „Gedore“ 2 u Birkfeldu), radila za dvije, čak tri osobe ali za jednu plaću. Da joj za to nitko nikada ne kaže hvala, nego je ignorira jer je „samo“ žena, ne treba posebno isticati jer je u pravilu tako i za većinu ostalih žena.

U jesen 2023. slijedi još jedna moja (i Mirina) obljetnica; 40 godina života u tudjini, pa sam za tu prigodu izdao virtualni CD upravo pod tim naslovom, sa izborom studijskih i koncertnih

[74] Vidi moju Diskografija na kraju Dodatka, str.162.

snimaka tradicijske glazbe Hrvatske i hrvatskih manjina u Austriji, Italiji i Madžarskoj, koju je snimio naš „Duo Pomykalo“ i ansambl „Lyra Wien.“ K tome sam izdao i jedan EP CD „K.und K. Dances“ sa mojim rock- aranžmanima istog repertoara. Tijekom godine, sredjujem i moj „IPs Sound & Video Library“ i počinjem ga objavljivati na mojoj internetskoj stranici.

Slijedeća, 2024., godina je posebno plodna u smislu rada na nekoliko „tvrdih“ izdanja, koja izlaze početkom ljeta; engleska (preradjena i dijelom nova) verzija kompendija „*All'Improvviso*“, isto tako obnovljeno i bitno prošireno izdanje „*Lira Iconography*“ te talijanska i engleska verzija moje „*Lire Method I*“, posvećena liri da braccio. Čim su saznali za to izdanje, najavljeno preko FB i slično, kolege iz ansambla „Micrologus“ pozvali su me da pri njihovom 15. Medjunarodnom tečaju srednjevjekovne glazbe (15th International Course of Medieval Music) u talijanskom gradiću Spello , predavanjem s koncertom (slijedeći *comeback* broj 4) predstavim moja izdanja te održim jedan trodnevni *masterclass*. Predavanje s koncertom, (gdje sam, usprkos problema sa glasom uzrokovanih astmom od koje bolujem već 12 godina, ponovno zapjevao) koje sam održao na engleskom a moje žive izvedbe kombinirao sa snimkama i brojnim slikama, bilo je vrlo dobro primljeno. Na kraju je bilo niz pitanja od strane brojne publike, dijelom mojih kolega, pretežno poznatijih specijalista za ranu glazbu.

Uslijedio je trodnevni *masterclass* na kojeg se prijavilo troje studenata Njemica Gaby, Sarabel, vrlo lijepa Španjolka te Federico iz Bolzana, svirač barokne poprečne flaute te jedini koji do tada nije imao nikakvih iskustava sa sviranjem gudaćih instrumenata. Najbolje je išlo sa Gaby; s njom sam već neko vrijeme bio u kontaktu i bila je jedina od troje sa nekim iskustvom sviranja i pjevanja uz liru da braccio. Uza sve pozitivno, ona je, nažalost, tipičan primjerak rano glazbenika koji su bolesno zavidni i moraju svirati sve instrumente i ogovarati konkurenciju da im ova ne bi „ukrala“ poneki koncert.

Sarabel (inače odlična violinistica i viellistica, koja ima svoj ansambl u Španjolskoj) nije imala svoj instrument i tom prilikom nije osim osnovnih informacija mogla napraviti neki pomak, a Federico je od prve instinktivno *skužio* ono najbitnije: kako improvizirati akordijsku (na početku više bordunsku) pratnju vlastitog pjevanja uz liru. To mu je sigurno uspjelo prije svega zahvaljujući svojoj inteligenciji, iskustvu sa baroknom glazbom ali i nesalomljivom voljom. Stigao je na tečaj sa dvije lire, sopran i alt instrumentom.

Krajem iste godine, kreće moj drugi, ciklus videa na YouTube, „*Scuola Immaginaria della Lira*“ - ovog puta izričito edukativnog značaja.

2025. Malo pomalo postaje nam jasno da je naš život na dva mjesta (ne samo financijski) neodrživ. Obzirom da je Giulino područje rada i posjeta mušterijama, sajmovima i t. d., puno bliže našem austrijskom domicilu, prvo ja a onda oboje počeli smo razmišljati da bi povratak u Austriju bila jedina prava i „odrasla“ odluka. Naime *kaj je*; tamo je naša kuća bila sve zapuštenija, vlaga u njoj sve veća, a grijanje problematično i skupo premda na minimumu. Svaki put kad bi zimi dolazili na par dana, trebalo bi najmanje 48 sati da se u njoj može biti preživjeti bez zimskog kaputa, tople kape i čizama.

Početkom godine ja i *jazafčari* dulje boravimo u Birkfeldu te ja radim razne pripremne radove, kako bi nakon toga mogli moje „carstvo“ u prizemlju pomaljati i sa isušivačem zraka količinu vlage postepeno dovesti blizu normale. Samo u tom slučaju bi ja u tim prostorima ponovno mogao živjeti, „raditi i djelovati.“ Godinu ili više dana prije posljednjeg odlaska u Italiju, 2022., na Giulin nagovor, zbog vlage s jedne i štednje struje s druge strane, preselio

sam u prvi kat. Bilo je malo tijesno ali je svaki imao svoj radni i stambeni prostor te mogućnost da se izolira ukoliko želi biti sam, što je nama oboje uvijek bilo izuzetno bitno.

Potom sam naručio kontejner za bacanje svega suvišnog uključivši i namještaj, jer je sa slijedećom selidbom stizalo koješta novog iz Tombola. Svako toliko Giuli bi stigla autom iz Italije, svaki put sa jednom mini selidbom. Kako sam ja u obje sobe (spavaćoj i radnoj odnosno bivšem i ponovnom Studio B., kao Birkfeld) plastičnom folijom „zapakirao" namještaj koji ostaje te prekrio pod, mogli smo preko jednog vikenda svojski navaliti na maljanje. Nakon toga sam zbog bolova u oba ramena i ručnim zglobovima morao na dvotjednu terapiju u ovdašnjoj ambulanti. U mojim godinama, čovjek rado zaboravi na činjenicu da za niz radova više nije sposoban te ako to ignorira, jasno, plaća račun i kune se (sam sebi i drugima) da to sigurno više neće ponoviti, na ja…

Tih prvih zimskih i proljetnih mjeseci ja i *pesi* smo još nekoliko puta dolazili u Tombolo. Za spremiti sve što seli i bez čega se moglo, pozdraviti se sa nekoliko dragih ljudi, posjetiti Danielea u Chioggi, popiti par puta cappuccino u Torre 2.2, posjetiti našu apoteku i Stefana te našu knjižaru Ubik, sve u Cittadelli. Onda smo se nas troje (ja i jazafčari) vratili i u stvari počeli normalno živjeti u Birkfeldu, a Giuli istovremeno radila (kako se pokazalo, svoje zadnje mjesece kod „Gedore" Remscheid) i pomalo pakirala stvari za definitivni odlazak iz Tombola i Italije. Početkom svibnja, grom iz vedra neba: Giuli saznaje da je (nakon njenog šefa i kolege Hedija iz Tunisa i ona dobila otkaz! Svi izvanredni rezultati njenog rada (ona je čitavih godinu i po dana bila jedna od rijetkih koja je uvijek poslovala sa najmanje 25% plusa) kao da ih nije bilo, a svi loši radnici ali uvijek spremni na ulizivanje (u Austriji ih s pravom zovu „*ja-Sageri*") uključivši i njenog sicilijanskog velikog „prijatelja" su ostali. To je toliko tipično za Zapadni svijet koji sam sebe baca u krizu iz kojeg jednog dana neće više moći izaći.[75] Krajem svibnja dogodio se i posljednji čin selidbe uz pomoć drage naše Saše, a pri istovaru nam je opet svesrdno pomogla Giulina nekadašnja kolegica i naša draga prijateljica Heidi iz Rattena.

Jasno da je ovaj prvi i jedini otkaz u njenih 35. godina ispunjenih stalnim učenjem (često potpuno novih područja), usponom i uspjesima, Giuli teško pogodio. Pogotovo što se približava 60. godini života, a znamo (i iz mojeg vlastitog gorkog iskustva) da već ljudi oko pedesete teško nalaze posao. Poslala je nekih 120 pisama na najrazličitije adrese u Austriji te u „najboljem" slučaju dobila odgovor, da ne dolazi u obzir, u nekim slučajevima su čak otvoreno rekli: zbog njenih godina! Rado bih da mi netko objasni logiku po kojoj svi trebaju sve dulje raditi do *pemzije* ali zadnjih petnaest do dvadeset godina nemaju nikakvih izgleda naći novi posao, ako im firma, zbog uštede ili „dobrih" kolega da otkaz. Što u prijevodu skoro uvijek znači da bi škrti i pohlepni bogataši imali uvijek sve više a radni ljudi bili sve siromašniji i poslušniji…

Odrastao sam slušajući do povraćanja o tome kako nam je dobro u socijalizmu, puno puno bolje nego u „trulom" kapitalizmu. Samo što se taj zdravi socijalizam raspao a „truli" kapitalizam bio relativno zdrav barem slijedećih 40 godina. On je tek u posljednjih desetak godina postao zaista truo, jer dobar rad ne znači ništa, idioti su na vlasti a neradnici-ulizice idu naprijed.

[75] Svega toga se dobro sjećam iz mojih 12 godina rada kod „Doblingera". Firma je de facto propala, kupio ju je Wise Music iz Njemačke, dućan je već trebao biti zatvoren ali mu se životarenje za sada produljilo.

Ukratko, nakon svih tih neuspjelih pokušaja kad smo taman počeli zdvajati[76] javio se Giulin bivši šef iz „Gedore“, koji joj je (nakon vlastitog otkaza u toj firmi) rekao da ju želi za suradnicu čim sam opet nadje novu firmu. Ako bi je to zanimalo, od jeseni ima posao u jednoj kineskoj firmi sa sjedištem u Nizozemskoj.

Sredinom lipnja dogodio se jedan vrlo lijepi i emocijama ispunjen susret; nakon nekih trideset godina sreli smo se u Beču sa mojom trećom suprugom, Amerikankom Nedrom, koja je tamo boravila nekoliko dana da sretne drage prijatelje i osvježi lijepe uspomene na njezin život tamo. Mi smo već niz godina u vezi bar za obostrane rodjendanske i ostale bitnije praznične čestitke ali nas je ovaj susret bitno približio pa svako toliko razmijenimo novosti i misli.

Krajem tog mjeseca posjetili smo moju rodnu Rijeku, boravili u predivnom stanu sa pogledom na luku i Kvarnerski zaljev, pravili bezbrojne *šetande* po gradu, često uz more, i oboje (a ja, naravski, posebno) se zaljubili u taj grad „koji teče“.

Ja sam te godine završio te izdao „tvrdo“ izdanje mojeg „*Lire Methods II*“ ovog puta posvećeno liri da gamba odnosno lironu. Premda sam imao ponudu Ljetnog tečaja u Spello da ponovno održim jedan *Masterclass* smatrao sam da iskustvo iz 2024. mora ostati nešto jedinstveno i neponovljivo. Razlog je vrlo jednostavan; u mojim godinama ne možeš biti siguran da će ono što je uspjelo jedanput, n.pr. ove godine sigurno opet uspjeti drugi puta, slijedeće godine. Ja nerado na sebe uzimam obaveze za koje ne znam da li ću ih zaista uspjeti i ostvariti. Uostalom, to je bio i jedan od razloga što sam 2007. definitivno „sišao“ sa scene, „dasaka koje život znače“ a bio sam stvarno netko tko se tamo osjećao „ko' doma“.

Federico, s kojim sam ostao u kontaktu te svako toliko razmjenjujemo e-majle, me pitao da li bih tog ljeta za njega napravio jedan individualni, četverodnevni, tečaj lire u Birkfeldu što sam ja rado prihvatio, jer se ta ideja Giuli i meni vrtila po glavi već nekoliko godina. U kolovozu, Federico je stigao sa biciklom (putujući oko dva dana) u Birkfeld, odsjeo u obližnjem mjestu i mi se bacili na posao. Ja bih mu demonstrirao kako svirati akorde i na što treba paziti, on bi to ponavljao a ja mu davao moje ispravke i savjete.

Izmedju svirke, razgovarali bi o raznim aspektima teorije i prakse kao i o rekonstrukciji mogućeg repertoara na tom tajnovitom a za humaniste toliko važnom glazbalu. Ovo je za obojicu bilo vrlo lijepo iskustvo i moguće je da ćemo ga ponoviti.

Problematično je, glede mojeg zdravlja, te godine bio opetovani manjak leukocita zbog čega sam niz puta morao na kontrole u LKH[77] Fürstenfeld, jer se sumnjalo na jednu vrst raka krvi, Mielom ili leukemiju. Obzirom na „povijest bolesti“ i broj smrtnih slučajeva od raka u očevom dijelu obitelji, (o čemu sam već pisao) jasno je da smo se tresli dok se nakon niz pretraga nije pokazalo da ga nemam ali da genetski uvijek postoji izvjesna mogućnost da se pojavi pa su tako redovite kontrole vrlo bitne.

Obzirom na izuzetan uspjeh kojeg je polučio moj CIMM[78] broj 4., „Lirone Xpress I“, odlučio sam snimiti njegov nastavak, na kojem sam radio niz mjeseci i na kraju ga snimio te objavio kao broj 35, krajem listopada te godine. Naknadno sam ga, ove godine, izdao i kao virtualni EP CD pod istim imenom.

---

[76] Naše rezerve počele su zbog novih poskupljenja kopniti, a Giuli u Austriji nije imala pravo na naknadu za nezaposlene, nego u Italiji iz koje smo se taman odselili, prije nego je došao otkaz!
[77] Landes Krankenhaus, zemaljska, regionalna bolnica.
[78] „*Concertini Immaginari*“, on je na YouTube do sada bio pregledan preko tisuću puta, a slijedi ga na priličnom odstojanju CIMM br.2 „Sarangi No.1“ snimljen 2021, sa 268 pregleda.

Za Giulin rodjendan, 30. listopada, po drugi puta smo boravili u istom stanu u Rijeci. Pogled je uvijek „da ostaneš bez daha“ jedino što je kiša padala gotovo svih pet dana. Tom prilikom palo mi je na pamet da bi Rijeka bila pravo mjesto za proslaviti moj 80. rodjendan i Giuli je odlučila da to bude njen rodjendanski poklon!

Krajem godine, nakon više upita odlučio sam napraviti dodatak mojoj metodi za liru da braccio, sa objašnjenjem i niz glazbenih primjera kako na liri da braccio koristiti alternativni način štimanja, koje je 1995. predložio moj pokojni kolega Sterling Scott Jones. Dodatak sam napravio na engleskom i talijanskom jeziku, poslao ga svima koji su do tada kupili moju Metodu za liru i objavio ga na mojoj internetskoj stranici. Vjerujem da će u skorijoj budućnosti doći do još jednog dodatka gdje namjeravam objasniti mogućnosti ugadjanja lire na način lutnje odnosno gambe (dakle u kvartama sa tercom u sredini) te kako svirati iz normalne, talijanske, tabulature za lutnju s obzirom da to otvara mogućnosti izbora iz ogromnog repertoara za ovaj trzalački instrument.[79]

I evo nas u ovoj godini, na kraju koje slavim moj 80-i rodjendan. Početkom te godine dao sam dva intervjua jednoj kineskoj muzikološkinji i baroknoj violinistici miss Jie Gao[80], a nakon izvjesnih peripetija, na Spotify su izišla sva tri albuma sa glazbom koju smo talijanski specijalist za arapske udaraljke, Stolfo Fent, i ja snimili u Cittadelli 2013. godine.

Prvi album donosi glazbu srednjeg vijeka, drugi tradicijsku pučku glazbu Hrvatske i hrvatskih manjina u Austriji, Italiji i Madžarskoj a treći glazbu Sefarada.

Za sada mi ideja za nove projekte (ili stare projekte koje bih rado realizirao) ne nedostaje. Neke od njih ostvarit ću još ove, a druge, ako Bog dadne, slijedećih godina.

Moja inozemna rano i ostala glazbena karijera, od 1983 do danas

Moja suradnja sa inozemnim solistima i ansamblima počela je već u sezoni 1974/5. prilikom mojih studijskih boravaka na seminarima u Nizozemskoj i Belgiji gdje upoznajem dansku pjevačicu Regine Bertelsen i nizozemski par rano glazbenika i muzikologa Ingrid Smit Duyzentkunst i Jana Nuchelmansa. Sa Regine i našim starijim kolegom, danskim kontratenorom i lutnjistom Jørn Jørkov (kao i sa drugim ansamblima) nastupio sam kao continuo gambist na niz koncerata u Kopenhagenu krajem1974. U povratku iz Danske nastupio sam sa ansamblom od Ingrid i Jana „Camerata Trajectina“ početkom 1975. u Utrechtu a oni sa našim Universitasom na Muzičkim Večerima u Donatu u Zadru, u ljeto iste godine kada su ljetovali kod Maje i mene na Ugljanu. Ostajemo u kolegijalnoj i prijateljskoj vezi pa Jan poziva „Ensemble Lyra“ da 1987. za „Dutch Early Music Network“ održi nekoliko koncerata u Nizozemskoj. 1998. godine Jan me, kao direktor Dutch Early Music Festivala“ poziva da u okviru pratećeg znanstvenog simpozija, održim kratki koncert sa predavanjem i time predstavim moj projekt „Lire“. I danas smo u vezi i svako toliko razmijenimo novosti.

Moja inozemna suradnja je posebno ojačala za mojih stipendijskih boravaka u Parizu (1978/79 i 1980/81). Tih godina vrlo bitna i plodna bila je ona sa pokojnim francuskim kontratenorom i prijateljem Jean Belliardom, njegovim ansamblima “G. de Machaut” i F. Couperin”, kao i sa talijanskom pjevačicom Nellom Anfuso.

[79] Ovo sam obradio i objavio u mojem SIMM broj 9, objavljen 17. kolovoza ove godine.
[80] Vidi pod 7.ZA KRAJ MOJE AUTOBIOGRAFIJE, str.111-124..

Moja „vruća“ želja da živim izvan bivše Jugoslavije i prihvatim izazov ”velikog svijeta” ili svjetske rano glazbene (RG) scene, odveli su me 1983 zauvijek iz moje domovine. Moja daljna medjunarodna RG karijera odvijala se kroz niz značajnih suradnji; osim one glavne sa "Clemencic Consortom", suradjivao sam sa nekoliko drugih austrijskih ansambala RG: godinu dana i niz koncerata sa ansamblom ”Les Menestrels”, razne manje važne suradnje (”Danserye”, ”Accentus”, ”Unicorn”, “Neue Wiener Barockensemble”, “Die Instrumentisten”) i one meni posebno drage sa vlastitim ansamblima “Duo Pomykalo” i “Ensemble Lyra Wien”, kao i suradnja sa izvanrednim mladim glazbenicima okupljenim oko braće Kircher iz Koruške te sa ansamblom dragog profesora Eduarda Melkusa, sa kojim „službeno“ završava moja koncertna djelatnost krajem 2007. u Beču.
Izvan RG (ali pretežito svirajući moje "normalne" RG instrumente) bile su to vrlo intenzivne i nezaboravne suradnje na području tzv. “world Music”, kao i slobodne improvizacije sa solistima i ansamblima poput Ruth Yaakov, Lena Rothstein, Walter Valdinho Langer[81], Ensemble AGIL i ansambl suvremenog plesa “Tanz Atelier Wien”.

Izvan Beča i Austrije, suradjivao sam sa talijanskim ansamblima “Sator Musicae” (Bologna), “Bottega medievale” (Catania) , “Musica Ricercata” (Firenca) , “Cappella dei Turchini” (Napulj) i “Micrologus” (Assisi) te sa triom “Margherita” (sa pjevačem Giuseppe Di Vittoriom i lutnjistom Federicom Marincola), francuskim “Les Jeunes Solistes” (Pariz), švicarskim većim ansamblom Centra RG u Ženevi (“Centre de Musique Ancienne” de Geneve, pod vodstvom maestra G. Garrida) te ansamblom “Daedalus” Roberta Feste.

Uz sve navedeno (kao i moj stalni posao prodavača pri “Musikhaus Doblinger”, 1988 - 2000) dolazi i rad na znanstvenom projektu praktične namjene “Lira da braccio i lirone; rekonstrukcija tehnike sviranja i izvodilačke prakse” (pri Sveučilištu glazbe u Beču i mentorom prof. dr. H. Kronesom), na kojem “službeno” radim od 1996 - 2001, a neslužbeno sve do danas[82]. U okviru spomenutog projekta i predstavljajući praktične rezultate mojeg istraživanja nastupio sam na niz koncerata sa predavanjima po raznim europskim univerzitetima i muzejima, kao i na simpozijima u Austriji, Švicarskoj, Italiji, Njemačkoj i Nizozemskoj te boravio na studijskom boravku u New Yorku.

Premda sam kao solist počeo nastupati još prigodom mojih stipendijskih boravaka u Parizu (1978/79 i 1980/81), ta se djelatnosti posebno intenzivira od 1996. nadalje, početkom rada na projektu Lire. Svojevrsna kulminacija toga bili su moji koncerti u Beču 1999 (u sklopu 30-godišnjeg bavljenja RG) i 2000, kao i moji recitali na ljetnim festivalima u Zadru i Zagrebu 2002. Osim instrumentalnog virtuoziteta na nekoliko srednjovjekovnih, renesansnih i tradicijskih glazbala[83], uspjelo mi je upornim radom i moje pjevanje dovesti na odgovarajući nivo, vidi niz mojih živih snimaka sa koncerata na YouTube.

Svatko tko je barem nekoliko godina u stranom svijetu živio kao student, a pogotovo kao tzv. ”gastarbeiter”, znati će da sve to, osim nesumnjivih prednosti, ima i svoju cijenu. Nakon 43 godine (kao u mojem slučaju), gledajući pomalo negativno, nisi više nigdje “doma” ali gledajući pozitivno si u stvari svugdje “kao kod svoje kuće” … Bilo kako bilo, usprkos trenutaka kriza i sumnji (kojih ima svatko tko razmišlja i osjeća) nisam nikada ozbiljno požalio odluku da 1983. odselim iz Zagreba u Beč i prihvatim šansu stalne suradnje sa

[81]Posebno nezaboravni dio te suradnje bilo je snimanje prvog CD-a i iskustvo svirke sa Indijcima, braćom Vikash i Prakash Maharaj.
[82] Vidi na mojoj internetskoj stranici www.igorpomykalo.eu , na www.academia.edu te u mojim IPs grupama u FaceBooku.
[83] U nekim programima dodajući tome i električnu violinu.

Renéom Clemencicem i njegovim Consortom te kroz niz ostalih suradnji budem prisiljen razvijati se bitno dalje nego što bi to bilo moguće u mojoj vlastitoj domovini.

Mogu dodati da sam posebno ponosan na činjenicu da sam sve to postigao kao samouk, sa "vlastitom glavom, srcem i rukama", bez pomoći ili studija pri (inače vrhunskim) specijaliziranim institucijama poput "Schole Cantorum" u Bazelu ili "Centre de Musique Ancienne" u Ženevi. Usput govoreći, u okviru „Clemencic Consorta“ i drugdje, niz puta sam nastupao ili snimao "rame uz rame" sa diplomiranim studentima ili predavačima na spomenutim institucijama.

Sa izvjesnom sjetom (jer su ta vremena prošla, baš kao i godine mladosti i “ludosti”…) gledam unatrag na prevaljenih preko pola stoljeća života sa ranom glazbom ali se ponosim svim tim malim i velikim doprinosima kulturi i umjetnosti nekoliko europskih zemalja; počevši od bivše Jugoslavije, moje domovine Hrvatske, preko Austrije, Francuske, Italije, Švicarske i „šire“ od toga ako se uzme u obzir moja virtualna „on line“ djelatnost posljednjih dvadeset godina, sve do današnjeg dana.

Na ovom mjestu želim dodati da ne patim od lažne skromnosti te da sam u potpunosti svjestan vlastite uloge u razvoju rane glazbe općenito; kako u mojoj domovini tako i u Austriji, Italiji, ostatku Europe i svijetu.

Svjestan činjenice da moja sjećanja (koja su istovremeno spomen i sjećanje na niz dragih kolegica i kolega kojih nažalost više nema medju nama) koliko god neumitno jesu subjektivna, daju mladjim generacijama uvid u to kako je izgledalo baviti se RG od kasnih 60-tih do ranih 80-tih u jednom (blažem ali svejedno totalitarnom) jugoslavenskom režimu. Kako je to bilo nakon izvjesne uspješne jugoslavenske čak i medjunarodne karijere krenuti od “nule” u stranom svijetu i tamo se čvrsto etablirati kao novi i važan kulturni faktor.[84] Ja sam ponosan na sve to i sa osjećajem zadovoljstva i dužne zahvalnosti gledam unatrag i unaprijed, ne žaleći (osim zbog nepravdi učinjenih drugima, u slučaju da to nimalo nisu zaslužili) za ničim niti zbog bilo čega.

Sva ta prijateljstva, sve te suradnje u pripremama koncerata, turneja i snimanja, sve te uspomene su izuzetno dragocjene i važne za mene: zahvaljujući svemu tome imao sam jedan vrlo bogati i dinamičan, mnogim zadovoljstvima ispunjen te - da, mogu to slobodno reći: sretan život.

Želim dodati i nešto što je u malom svijetu rane glazbe više rijetkost nego pravilo; pravo prijateljstvo i nastavak kontakta niz godina nakon što su umjetnička suradnja te uzajamni interesi završili. To su u mojem slučaju RG dragi kolege i prijatelji: njemački lutnjist Hans Brüderl, Talijani; virtuoz na *nyckelharpi* Marco Ambrosini, vokalni solist i multi instrumentalist Simone Sorini, članovi ansambla „Micrologus“- prije svega njihova vokalna solistica Patrizia Bovi. Posebno me veseli i obnovljeni kontakt sa švicarskom violinisticom Marianne Rônez Kubitschek i njenim mužem orguljašem i muzikologom Ernstom. Marianne i ja svirali smo zajedno samo na početku moje suradnje sa Clemecicem, dok sam još svirao violu u njegovom baroknom ansamblu. Kasnije je u više navrata Ernst pozivao mene (na jedan simpozij o H. Isaacu) ili Miru i mene, na predavanja s koncertom ili koncerte u Innsbruck, gdje su njih oboje niz desetljeća živjeli i radili. Izvan svijeta rane glazbe to je austrijski gitarist i skladatelj Walter Valdinho Langer. U mojoj domovini, ostao sam u gotovo neprekidnoj vezi sa dijelom bivših kolega i prijatelja iz (mojeg) vremena u ansamblu

[84] O tome najbolje govori činjenica da smo, nakon samo pet godina života i rada u toj zemlji za naš umjetnički doprinos, oboje dobili austrijsko državljanstvo.

"Universitas" i kasnije. To su: muzikolozi, dr.Hana Breko Kustura, doktori Ennio Stipčević i Stanislav Tuksar, gitarist i lutnjist, prvi i nabolji graditelj ranih glazbala kod nas, dr. ing. Alojzije Seder), gitarist, lutnjist, pedagog i specijalist za rana trzalačka glazbala Igor Paro a posebno fagotist Kosta Iskra, koji je uz Miru, Ennia i pokojnog Tibora, ostao jedan od meni najbližih i najdražih kolega-prijatelja čitave moje (rano) glazbene karijere.

OSMO POGLAVLJE

ZA KRAJ MOJE AUTOBIOGRAFIJE

SL.16. GIADA ZAMBELLI, COLLECCHIO 2014: TATTOO „VUK“
(KOJI MI ČUVA LEDJA ...)

8. ZA KRAJ MOJE AUTOBIOGRAFIJE 2026.:

Kao (privremeni) epilog:

Ponekad radite i darujete potencijalno zainteresirane (i pretežito mlađe) kolege, pa čak i ako to ne učinite očekujući da će vam ljudi reći hvala, pomalo je obeshrabrujuće ako ne stigne povratna informacija. U mojim godinama možete to slijeganjem ramenima prihvatiti govoreći samom sebi „Ionako to radim za sebe i svoje mentalno zdravlje“, što je definitivno i istina. Ali kada vas, netko iz vaše domovine nazove „živom legendom rane glazbe u Hrvatskoj“, to daje dodatni smisao satima, danima, mjesecima i godinama vašeg rada. A onda vas jednog dana kontaktira mlada stručnjakinja, koja već neko vrijeme prati vaše *online* aktivnosti i cijeni ih.

To je bio slučaj s kineskom muzikologinjom i baroknom violinisticom, dr. Jie Gao (gostujućom profesoricom na Institutu za istočnoazijske studije Sveučilišta u Memphisu) koja me kontaktirala i zamolila za dva intervjua, kraći za „Časopis Nacionalnog centra za izvedbene umjetnosti“ u Pekingu i duži za novine „Music Weekly“, također u Pekingu. Ovaj drugi intervju objavljen je 4. ožujka.

Bio sam duboko impresioniran koliko dobro Jie razumije ne samo moje aktivnosti već i ideje koje stoje iza njih, a koje su motivirale i motiviraju moj rad. Ovdje donosim njezin intervju u izvornom obliku (s Jie pitanjima i mojim odgovorima) kao i sliku objavljenog oblika na kineskom.

AI prijevod na engleski, jedan od tri najbliža mojim odgovorima, nalazi se u prilozima na kraju digitalne verzijr odnosno na USB stiku štampanog izdanja.

Neka pitanja i odgovori su isti ili slični, ali sam ih unatoč tome odlučio donijeti.

INTERVJU br. 1, dr. JIE GAO za „National Centre for the Performing Arts“, Peking:

1.Vi ste glazbenik koji svira i razmišlja kroz nekoliko instrumenata. Što vas je prvo inspiriralo da istražite više instrumenata umjesto da se usredotočite samo na jedan?

Odgovor (O).1. Mislim da je to bilo zbog činjenice da sam rođen u glazbeničkoj obitelji, slušajući od "nultog" dana (ili čak i prije...) pjevanje moje majke (koncertne pjevačice i pedagoga solo pjevanja) i sviranje violine mog oca, dirigenta i skladatelja lake glazbe, koji je svirao i trubu. Njegova oba brata svirala su po dva instrumenta, najmlađi trombon i violončelo, a srednji klarinet i violu. Stričevi su svirali i podučavali takozvanu klasičnu glazbu, ali u mladosti su zajedno s mojim ocem svirali jazz. Ja sam nastavio ovu "tradiciju" svirajući klavir u rock bendu.

2.*U vašem umjetničkom iskustvu, kako različiti instrumenti utječu jedni na druge u vašem sviranju i muziciranju?*

O.2. Kao dijete sam počeo svirati violinu, a kasnije klavir, ali sam odlučio odabrati violu kao moj glavni instrument. Počevši s ranom glazbom 1969. godine, naučio sam mnoge druge instrumente uglavnom kao autodidakt. Ne možete biti virtuoz na mnogo instrumenata, ali sposobnost sviranja nekoliko instrumenata posebno je korisna u slučaju rane (srednjovjekovne

i renesansne) glazbe gdje instrumentacija nije bila fiksna kao kasnije, a znamo da su gotovo svi profesionalni glazbenici tog razdoblja često bili pjevači i multi instrumentalisti, svirajući gudačke, puhačke i trzalačke instrumente.

3.*Mnogi čitatelji danas su znatiželjni: Koje su prednosti učenja više od jednog instrumenta - i za profesionalne glazbenike i za mlađe učenike?*

O.3. Mislim da bi se to moglo usporediti s učenjem jezika; prvi nakon materinjeg jezika je teži, ostali dolaze prirodnije... Također, uspjeh u tome širi vaše umjetničke, intelektualne i ljudske horizonte, a to pomaže i u bilo kojoj vrsti ili stilu glazbe.

4.*Na svojoj web stranici velikodušno dijelite snimke, izdanja i dokumente. Što vas motivira da toliko materijala učinite dostupnim mlađim kolegama i javnosti?*

O.4. Prva motivacija je da se uvijek s poniznom zahvalnošću sjećam koliko je bila bitna i važna sva pomoć koju sam dobio na početku mojeg glazbenog studija općenito, a posebno u slučaju rane glazbe. Druga, vjerujem da bi bilo šteta i sebično ne podijeliti svoje dugo i bogato iskustvo s mlađim kolegicama i kolegama.

5.*Za čitatelje koji su možda novi u svijetu instrumenata rane glazbe, možete li ukratko predstaviti koji su instrumenti lakši za početnike i što svaki od njih čini jedinstvenim?*

O.5. Ako ste student ili svirač gudačkih instrumenata poput violine, viole ili violončela, „najlakši“ način bilo bi ono što sam ja sam s kolegama u Zagrebu (Hrvatska u bivšoj Jugoslaviji) učinio: početi svirati baroknu ili kasnorenesansnu glazbu na svom modernom instrumentu pokušavajući oponašati zvuk i stil na osnovu brojnih snimaka s originalnim instrumentima. Sljedeći korak je započeti s baroknim ekvivalentima vašeg instrumenta ili, kao što smo mi učinili, prijeći na violu da gamba (engl. *viol*).

Crijevnate žice i drugačije gudalo još više će vas "prisiliti" da promijenite tehniku sviranja i stil izvedbe.

Za svirače duhaćih instrumenata (ali i klavira ili gitare itd.) mogao bih preporučiti sličan postupak jer kada shvatite razliku i počnete biti u stanju svirati to na modernom instrumentu, već ste otvorili vrata u novi svijet starije glazbe.

6.*Što održava vašu umjetničku znatiželju živom nakon toliko desetljeća stvaranja glazbe?*

O.6. Biti u mirovini daje vam svo vrijeme koje vam je nedostajalo cijelog radnog života, budući da ste star, nadate se da pred vama ima još godina, ali ne i "cijeli život" koji ste imali na raspolaganju kao mlada osoba. Što znači, ako imate neke ideje i projekte koji bi mogli biti od pomoći i zanimljivi i drugim ljudima, trebali biste to učiniti "sada". Istovremeno, znamo da je to korisno za vaše vlastito, posebno mentalno zdravlje i pruža vam veliko zadovoljstvo vidjeti da (posebno mlađi) ljudi cijene vaš rad.

多乐器“修炼”指南

文/高洁

我们所熟知的音乐界集大成者中，有许多人除了以某一乐器的造诣闻名于世，也都通其他乐器的演奏，如音乐史上公认的伟大音乐家约翰·塞巴斯蒂安·巴赫，在其声名的管风琴演奏家的身份之外，还是一位杰出的羽管键琴演奏家，与此同时，小提琴、大提琴、双簧管、大管，圆号、竖笛等乐器的演奏皆不在话下。据说，巴赫还能演奏很多如今管弦乐队中已不常见的巴洛克时期的乐器。还有音乐天才莫扎特，他能够演奏管风琴、钢琴、羽管键琴以及小提琴、中提琴等乐器；乐圣贝多芬是钢琴演奏高手，也学习过管风琴和小提琴……

如今，当代音乐家也沿袭了多乐器演奏这个传统。在视频平台上，可以看到音乐家们录制、剪辑的这类音乐作品，比如小提琴演奏家宁峰一人演奏小提琴、中提琴、大提琴，录制了门德尔松八重奏；意裔德国小提琴家奥古斯汀·海德里克上传过演奏小提琴、自己进行钢琴伴奏的视频；中央民族乐团琵琶演奏家牛建党，在公益音乐课程录制的过程中，现场并讲解了多种民间吹奏乐器。

克罗地亚音乐家伊戈尔·波米卡指在上世纪 80 年代同时指奏多件乐器
图片提供/伊戈尔·波米卡指

音乐世界的“跨界方言”

在宁峰看来，“有些乐器十分近似，有些则相差甚远。”海得里克则表示，“我觉得学习不同乐器就如同学习一种语言中不同的字母与书写系统。”牛建党也有相似的看法：“除了萨克斯管之外，我所吹的乐器都属于中国民族乐器，音乐语汇是一样的，音乐的表现方式都很民族、很传统。乐器间的区别除了技法之外还有音乐风格，比如我当民间音乐即兴现奏与爵士乐即兴现奏有相似之处。”

而我采访到的能够现奏多种乐器（尤其擅长

46.DR. JIE GAO, INTERVJU BR.1 ZA „NATIONAL CENTRE FOR PERFORMING ARTS“, PEKING 2026

INTERVJU 2 (dulji s dodacima)

Intervjuirani: Igor Pomykalo
Publikacija: „Music Weekly“ (Peking)
Intervjuer: Jie Gao

I.Uvod: Trenutni rad i kontekst

1.*Možete li podijeliti sa nama neki nedavni ili dolazeći projekt - poput nastupa, snimanja, predavanja, publikacije ili ažuriranja web stranice - koji biste željeli istaknuti za naše čitatelje?*

Odgovor (O).1: Od 2007. imao sam nekoliko rijetkih javnih nastupa, 2019. odnosno 2024. U kolovozu prošle godine održao sam četverodnevni privatni majstorski tečaj s jednim talijanskim studentom ovdje u Birkfedu. Prošle jeseni snimio sam svirajući i pjevajući nekoliko novih skladbi za svoj 35. *Concertino Immaginario* posvećen u potpunosti Liri da gamba/Lironu, koji je izašao i kao virtualni EP CD. Poput prvog iz 2020., osim renesansne glazbe, on sadrži i *crossover* pjesme benda Iron Maiden "Fear of the Dark", izveden u cijelosti na ranim instrumentima (obje lire) uz dodatak električnog violončela.

Uz tekuće projekte, poput mojih YouTube serijala *Concertini Immaginari* (započetog krajem 2022.) i *Scuola Immaginaria della Lira* (započetog krajem 2024.), trenutno se javlja nekoliko novih ideja. Nedavno sam počeo prikupljati materijale i pisati svoju autobiografiju za koju se nadam da će biti gotova oko mog 80. rođendana.

Ovo će biti prilično privatna prilika namijenjena prije svega mojoj obitelji, najboljim prijateljima i kolegama, ali i dostupna za besplatno preuzimanje na mojoj internetskoj stranici www.igorpomykalo.eu.

Drugi ozbiljniji projekt je priprema uvoda u izvodilačku praksu rane glazbe (srednji vijek, renesansa i rani barok) viđenu mojim očima i na osnovu vlastitog glazbenog iskustva. Stoga bi radni naslov bio „Moja razmišljanja o izvodilačkoj praksi rane glazbe“ i trebao bi započeti kao treći ciklus na YouTubeu krajem ove godine, a kasnije biti objavljen i u obliku knjige. Ova ideja postoji već nekoliko godina, ali tek nakon što sam završio moje prethodne projekte, kompendij o improvizaciji (uglavnom) rane glazbe, ikonografiju lire te obje metode za liru, da braccio i da gamba, oslobodio se prostor za razmišljanje o drugim projektima.

Krajem prošle godine dovršio sam (i objavio u digitalnom obliku, ali samo za ljude koji su već kupili moju Metodu, (opet na engleskom i talijanskom) dodatak mojoj Metodi lire da braccio objavljenoj 2024. godine. Ukratko, osim ugađanja koje imamo u rukopisu iz Pesara (napisanom oko 1550.), gdje se lira u osnovi ugađa poput violine (s dodatkom oktavnih žica na hvataljki i izvan nje), postoji relativno kasni izvor, od Praetoriusa (1619.) koji je dao varijantu u kojoj je interval između najviše i druge žice kvarta umjesto kvinte. Moj pokojni kolega, američki glazbenik Sterling Scott Jones (autor izvrsne knjige o Liri da braccio iz 1995.), odabrao je ovu verziju ugađanja i smatrao sam da bi dodatak, gdje bi akordi, kao i moj prijedlog rekonstruiranog repertoara korištenjem Jonesove alternative, mogao biti zanimljiv i koristan.

II. Glazbena pozadina i rani utjecaji

2.*Možete li se ukratko predstaviti našim čitateljima i podijeliti svoju glazbenu i obiteljsku pozadinu?*

O.2: Rođen sam u jadranskom gradu Rijeci (Fiume, bivša Jugoslavija, a danas Hrvatska) krajem 1946. u obitelji glazbenika. Moja majka Nada Pirnat bila je koncertna pjevačica i pedagog solo pjevanja, moj otac dirigent, skladatelj i aranžer (uglavnom) lake glazbe. Između ostalog, uveo je oblik mjuzikla u bivšu Jugoslaviju. Oba njegova brata bili su poznati glazbenici i pedagozi, jedan je svirao solo klarinet u Zagrebačkoj filharmoniji, a drugi violončelo u poznatom komornom ansamblu „Solisti di Zagreb“ („Zagrebački solisti“) kojeg je osnovao i niz godina vodio Antonio Janigro.

Rođen sam i obrazovan kao Hrvat, ali moja obiteljska pozadina, osim hrvatskog, sadrži i poljsko, njemačko, slovačko, mađarsko, a vjerojatno i francusko i slovensko podrijetlo. Zbog toga se osjećam pravim Europljaninom ili još bolje građaninom svijeta. Koliko znam, ja sam treća generacija glazbenika u mojoj obitelji. Violinu sam počeo učiti svirati sa šest godina, kasnije klavir kao drugi instrument, a na kraju srednje glazbene škole prešao sam na violu i diplomirao 1970. godine. Paralelno sa studijem na Muzičkoj akademiji u Zagrebu (1966.-1970.) svirao sam violu u Simfonijskom orkestru Zagrebačke radiotelevizije, a od 1969. počeo sam se baviti ranom glazbom.

3.*Kako su vaša rana iskustva oblikovala vaš identitet kao glazbenika?*

O.3: Kao sin glazbenika, moji prvi zvučni dojmovi, senzacije bili su pjevanje moje majke (kasnije i njezinih učenika, neki od njih bili su kasnije poznati operni ili koncertni pjevači) i sviranje violine mog oca. Kasnije, kada su se moji roditelji razveli, svaki dan sam mogao čuti oca kako dirigira laganu orkestralnu i pop glazbu na radiju, a kasnije i na televiziji. Kao dijete, jednom sam uživo vidio i čuo čembalo, što je također ostavilo dojam na mene. Tijekom mojih glazbenih školskih dana, prvi važan pozitivan impuls dala je glazba Vivaldija i Telemanna, a otkrio sam i sklonost prema komornoj glazbi. Sviranje u velikom orkestru 15 godina svakako je bilo lijepo iskustvo, posebno kada sam izvodio Beethovena ili romantičnu glazbu, ali ne i nešto čime sam se htio baviti do mirovine.

III. Rana glazba, *crossover* i zvučni svjetovi (kombinirana sekcija)

4.*Što vas je prvo privuklo ranoj glazbi i kako je rad na ovom području oblikovao vaš pristup zvuku, strukturi, izrazu i improvizaciji?*

O.4: Vjerojatno je bila sudbina kada sam 1964. godine imao priliku prisustvovati koncertu američkog ansambla za ranu glazbu „New York Pro Musica“ u Zagrebu. To je svakako bio pozitivan šok zahvaljujući svim tim čudnim novim zvukovima i neuobičajenim oblicima instrumenata poput krumhorna i šalmaja. Od tog trenutka počeo sam dolaziti na rijetke koncerte ove glazbe u Zagrebu, tražiti notna izdanja, snimke, knjige ili bilo kakve moguće informacije sve do ljeta 1969. godine, kada je američki ansambl za ranu glazbu, poznat uglavnom pod svojim njemačkim imenom „Studio der frühen Musik“ (Kvartet za ranu glazbu) iz Minhena održao seminar o srednjovjekovnoj i renesansnoj glazbi u prekrasnom istarskom gradiću Grožnjanu, blizu Trsta.

Kao što znamo, u „partiturama“ srednjovjekovne, renesansne i ranobarokne glazbe nedostaje većina informacija koje kao interpret imate u slučaju kasnijih glazbenih razdoblja. To

zahtijeva puno dodatnog proučavanja (također i neglazbenih područja poput opće povijesti, povijesti umjetnosti i književnosti), mašte i kreativnosti, izmišljanja tehnike sviranja i repertoara, traženja „pravog“ zvuka, kombinacije glasa i instrumenta, (suzdržanih) mogućnosti izražavanja i pretpostavljene improvizacije. Tom Binkley iz gore spomenutog Studija i njegovi kolege odabrali su arapsku improvizaciju, moj rano glazbeni „otac“, René Clemencic, (virtuoz na blokflauti, skladatelj te voditelj austrijskog ansambla rane glazbe „Clemencic Consort“ s kojim sam nastupao od 1983. do 2004.) pokušao se inspirirati tradicionalnom glazbom Balkana, Istočne i južne Europe, koristeći grčke, turske i južnotalijanske modele, kao i one češke i mađarske. Ja sam tome dodao i elemente hrvatske pučke glazbe.

Naš ansambl bio je međunarodni s europskim, američkim i azijskim glazbenicima i pjevačima. Zahvaljujući Tomu Binkleyju naučio sam da u mojoj vlastitoj, hrvatskoj, još uvijek živoj narodnoj tradiciji, postoje neki elementi i instrumenti koji bi se mogli koristiti za svojevrsnu „hrvatsku“ improvizaciju u izvedbi srednjovjekovne glazbe. Ulaziti u detalje bilo bi preopširno, ali činjenica je da improvizacija već počinje s nekim ukrasima koje glazbenici mijenjaju sa svakom novom izvedbom.

5.*Kako vas je ova pozadina dovela do crossover projekata poput vašeg rock benda Pirati (kasnije Uskoci)?*

O.5: Kad sam imao gotovo 16 godina, rock, a posebno twist-era, preplavila je cijeli svijet, istok i zapad, pa tako i socijalističke zemlje poput moje domovine, bivše Jugoslavije. U tom trenutku sam svirao klavir dvije ili tri godine i to oskudno znanje bilo je dovoljno da počnem svirati ovu novu glazbu s našim adolescentnim bendom pod nazivom „Pirati“ a kasnije „Uskoci“. Ovi nazivi imaju praktički isto značenje, ali se u drugom slučaju odnose na gradić Senj, vrlo blizu mog rodnog grada Rijeke, čiji su Uskoci stvarali mnogo problema Mlečanima. Preko godinu dana imali smo izvjesnog uspjeha i stalni angažman u jednoj od zagrebačkih plesnih dvorana. Taj osjećaj slobode, sviranje pred mladom publikom i osjećaj neposrednih reakcija bio je još jedan pozitivan šok za mene i moram priznati da sam kasnije, svirajući srednjovjekovnu glazbu (barem onaj popularniji dio poput plesova, trubadura, truvera i originalne glazbe iz zbornika „Carmina Burana“ iz 13. stoljeća), nekako "nastavio" moje rock iskustvo u drugom idiomu.

U Beču, krajem osamdesetih, bili smo jedni od prvih koji su započeli sa, kako ste rekli, *crossover* projektima kombinirajući srednjovjekovne plesove ili pjesme s rock ritmovima, (kopije) srednjovjekovnih ili tradicionalnih instrumenata s bubnjevima, električnim basom i gitarom te klavijaturama.

Osobno, nikada nisam prestao s tim, barem ne za svoju privatnu zabavu. Čak i sada, uglavnom nedjeljom, sviram sat ili dva na mojim Hammond (Suzuki) orguljama ili na Fender basu i pokušavam improvizirati na osnovu prethodno snimljenih *play-alongs*.

6.*Kako rana glazba, rock i drugi crossover stilovi utječu jedni na druge u vašem radu? Na koje načine vidite njihove sličnosti, a gdje njihove razlike postaju najznačajnije?*

O.6: Najbolji i najbrži odgovor bio bi, budući da zapravo postoji samo jedna GLAZBA s mnogo lica, kada ste „kod kuće“ u dva glazbena stila, svako daljnje širenje vašeg glazbenog (i nadamo se vašeg mentalnog) horizonta znači obogaćivanje za oboje. Očito je da ne možete biti virtuoz u svim tim stilovima, ali jedan idiom vam može pomoći da u drugom pronađete neke nove ideje i putove. Na primjer, osim hrvatske i talijanske tradicijske pučke glazbe vrlo

rano sam počeo proučavati i izvoditi takozvanu sefardsku glazbu, glazbu španjolskih Židova koje su katolički kraljevi protjerali iz Španjolske zajedno s Maurima. Mala, ali vrlo važna sefardska zajednica postojala je i u Bosni (dijelu bivše Jugoslavije gdje je rođen moj otac), a njihova poezija i glazba kombinirale su elemente španjolskog, hebrejskog, slavenskog sa nešto grčkog ili turskog jezika, s orijentalnom glazbom i ritmovima preko drevnih španjolskih melodija. Izvodio sam i snimao mnogo puta ovaj prekrasan repertoar na razne načine, počevši od takozvanog tradicionalnog (sa srednjovjekovnim ili modernim instrumentima), pa sve do jazz ili rock interpretacija. Prije nekoliko godina (2021.) snimio sam izbor tih pjesama na mojem indijskom gudaćem glazbalu *sarangi*. Sviranje iste glazbe na različitim instrumentima i u različitim stilovima bilo je posebno inspirativno jer u svakom idiomu morate slijediti određena „pravila“ koja postavlja sam instrument (prije spomenuti Tom Binkley savjetovao je svojim studentima „slušajte što instrument traži od vas“), prihvatiti određene granice ili odlučiti ih prekršiti. Sličnosti, uglavnom u slučaju monofone glazbe, postoje kod melodija i ritmova u slučaju da uopće nešto znamo o tome. Ranija srednjovjekovna notacija u *neumama*, zapisana je uglavnom bez notnih vrijednosti, koje su se pojavile kasnije. Važna razlika počinje s višeglasnom glazbom 13. i 14. stoljeća, ali ovdje kao određenu pomoć barem imamo neke teorijske rasprave.

Unatoč tome, možete ako želite (ja sam to učinio) pokušati „rock-irati“ Machautovu ili Landinijevu vokalnu polifoniju. Naravno, ovo nema nikakve veze s takozvanom HIP ili Historically Informed Practice i ortodoksniji stručnjaci bi to odmah napali.

Čak i ako bi ovo moglo užasnuti neke od mojih "straight" kolega, ponekad volim slušati i takozvanu metal glazbu. Počevši od 2019. napravio sam nekoliko aranžmana dalmatinske (obalne Hrvatske) tradicijske vokalne i instrumentalne glazbe dodajući VST instrumente (na primjer, bas i gitarske "metal" semplove kineske specijalizirane tvrtke Ample Sound) kombinirajući ih s mojim novim snimkama na srednjovjekovnim, tradicijskim ili električnim instrumentima, dodajući semplove dalmatinskih seljaka i ribara koji pjevaju ili sviraju.

7.*Kako akustični, električni i elektronički elementi djeluju s baroknom ili ranom glazbenom estetikom u vašem kreativnom procesu? Što smatrate najuzbudljivijim - ili najizazovnijim - u premošćivanju povijesnih i modernih zvučnih svjetova?*

O.7: Moje kratko, ali intenzivno rock iskustvo zauvijek je ostavilo izrazitu sklonost ka novim i neobičnim zvukovima, nekim električnim ili elektroničkim (analognim ili digitalnim), nekim tradicijskim pučkim instrumentima Hrvatske, Balkana, arapskog ili azijskog svijeta i posljedično onima rekonstruiranim iz srednjovjekovne i renesansne prošlosti. Možemo pretpostaviti da postoje određene sličnosti između zvukova i tehnike sviranja još uvijek korištenih tradicijskih i srednjovjekovnih instrumenata s jedne strane, te renesansnih i baroknih s druge strane, a znamo da je zvučnost posljednja dva (što se tiče gudačkih instrumenata) živjela vjerojatno do romantičarskog razdoblja. U slučaju *crossover* kombinacija čak i ti drevni zvuci mogu biti nešto novo i uzbudljivo i još uvijek trans-formirani pomoću elektroničkih uređaja.
Želio bih spomenuti i moje rano iskustvo s takozvanom „suvremenom“ glazbom, koja će za nekoliko desetljeća vjerojatno takodjer spadati u ranu glazbu… Sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća Zagreb je bio jedno od važnih europskih i svjetskih središta nove glazbe i domaćin festivala „Music Bienalle Zagreb“. Kao orkestralni glazbenik i s mojim zagrebačkim ansamblom za ranu glazbu „Universitas Studiorum Zagrabiensis“, u više navrata svirao sam i snimao tu glazbu. Početkom ovog tisućljeća surađivao sam u nekoliko projekata bečkog ansambla za moderni ples „Tanz Atelier Wien“, izvodeći uglavnom slobodne

improvizacije temeljene na elementima posuđenim iz tradicijske pučke, sefardske, srednjovjekovne, renesansne i rock glazbe.

2008. godine, nakon što sam prepustio javne nastupe mlađim kolegama, odlučio sam studirati nešto što sam godinama radio slijedeći samo svoj instinkt i bez znanja; snimanje u kućnom studiju i restauraciju ranijih koncertnih snimaka, mnoge od njih u mono tehnici. Završio sam sa uspjehom nekoliko online seminara u Njemačkoj i uložio nešto novca u bolju opremu. Na temelju toga i s novim znanjem bilo je moguće realizirati neke od mojih kasnijih projekata poput gore spomenute YouTube serije *Concertini Immaginari* i moje zvučne i video arhive.

IV. Dijeljenje znanja i digitalna prisutnost

8.*Vaša web stranica slobodno dijeli izvanrednu količinu materijala, uključujući drevne melodije koje ste prikupili i snimke koje ste objavili. Što vas je motiviralo da ove resurse učinite javno dostupnima?*

O.8: Postoje barem dva razloga za to. Prva motivacija je da se uvijek sa skromnom zahvalnošću sjećam koliko je bitna i važna bila sva pomoć koju sam dobio na početku svog glazbenog studija općenito, a posebno u slučaju rane glazbe, od mnogih starijih kolega u bivšoj Jugoslaviji i iz inozemstva. Drugo, vjerujem da bi bilo jednostavno šteta i sebično ne podijeliti moje dugo i bogato iskustvo s mlađim kolegama.

9.*Kako vidite ulogu digitalnih platformi u očuvanju, ponovnom osmišljavanju i dijeljenju glazbene baštine danas?*

O.9: Uvjeren sam da platforme poput YouTube, Vimeo, Spotify i drugih (neke od njih besplatne, a druge na plaćanje) pružaju izvrsnu priliku mlađim izvođačima da se povežu s drugim kolegama ili širom publikom, da sačuvaju i dijele bilo koju vrstu glazbe, pa tako i ranije stilove. Kada sam počeo s rock glazbom 1962. ili s ranom glazbom 1969., nešto slično nije bilo zamislivo. Ili biste stupili u kontakt s nekom radio postajom ili diskografskom kućom ili ne, a mnogi izvrsni glazbenici i ansambli ostali su nepoznati jer nisu pronašli prave kontakte ili podršku. Također, snimanje demo snimaka „u vlastitoj režiji“ bilo je vrlo skupo. Sve se to postupno mijenjalo s obzirom na to da su računala postajala sve bolja i jeftinija a pojavom internetske ere krenule su razne platforme poput Myspace i slično.

Što se tiče očuvanja na duže vrijeme, nadam se da su stvarne mogućnosti dovoljno dobre i stabilne da će naše ili ranije restaurirane snimke zvučati jednako dobro za 100 godina kao i sada, a digitalno snimanje (čak i ako ne zvuči potpuno isto kao analogno) nastavit će se dalje razvijati.

V. Razmišljanje: Značenje, izazovi i budućnost

10.*Što vam glazba znači u ovoj fazi vašeg života i karijere?*

O.10: Glazba (u bilo kojem obliku: izvođenje, snimanje, podučavanje, slušanje ili pisanje o njenim raznim aspektima) bila je i još uvijek je najvažniji dio mog života, uz zrak, vodu, hranu, čitanje knjiga, crtanje i šetnju prirodom s našim psima. Pogotovo u mojim godinama glazba daje važan razlog za život, za znatiželju, za istraživanje i vjerojatno pronalaženje nečeg novog te za dijeljenje toga s drugim ljudima.

11.*Što smatrate najvećim izazovima s kojima se suočava ozbiljna glazba - posebno rana glazba - danas, a možda i u budućnosti?*

O.11: Vrlo je aktualno i „moderno“ biti protiv umjetne inteligencije, a ona je, kao i svako drugo poboljšanje, „mač s dvije oštrice“. Za mnoge klasične glazbenike snimanje filma ili prateća gudačka glazba za pop pjesme bio je dodatni prihod, posebno važan za mlađe. Već dugi niz godina to je gotovo potpuno nestalo jer softveri poput *Vienna Symphonic Library* i mnogi drugi (snimljenih od strane pravih glazbenika) pruža vrhunsku kvalitetu po pristupačnim cijenama, koje platite jedanput a koristite neograničeno. U posljednjih deset godina na tržištu postoje i razni softverski paketi s etničkim, srednjovjekovnim ili renesansnim instrumentima i glasovima, a ja ih također koristim u nekim svojim projektima.

Ipak, nadam se da će uvijek biti dovoljno ljudi različitih generacija koji bi željeli slušati živu glazbu ili onu snimljenu od strane živih glazbenika, čitati prave knjige uz one digitalne, kao što to i ja činim.

12.*Kad biste mogli ponovno birati, biste li i opet donijeli iste glazbene odluke? Zašto ili zašto ne?*

O.12: Teško je reći. Jednu stvar bih sigurno učinio drugačije i slijedio ideju moje majke te počeo učiti svirati klavir kao prvi instrument, a zatim i gudački. To otvara više mogućnosti i kasnije možete odlučiti želite li biti glazbenik izvođač, dirigent, skladatelj ili muzikolog, čak i kombinirati nekoliko od tih opcija. Također, ne znam, možda bih se odlučio nastaviti sa svojom rock, blues ili jazz karijerom?

Ali iskreno, zadovoljan sam svojim životom kakav je bio i kakav jest i jako sam zahvalan na tome.

VI. Završno pitanje

13.*Postoji li još nešto što biste željeli podijeliti s glazbenicima i publikom o glazbi, kreativnosti ili umjetničkom životu danas?*

O.13: Vjerujem da bi sposobnost razumijevanja i sviranja različitih stilova glazbe, čak i različitih instrumenata, mogla biti samo korist za svakog glazbenika. Slično učenju ili poznavanju nekoliko jezika, to otvara vaš um i vaš horizont; drugi jezik je najteži, a svaki slijedeći nekako lakši. Čak i ako to (više) nije dio klasičnog glazbenog obrazovanja danas, trebali biste pokušati biti kreativni. To je bio dio glazbenog obrazovanja i prakse stoljećima i ako možete improvizirati, to će otvoriti vaš um, vaše srce, vaše uši i oči kao glazbenika ili kao publike i slušatelja.

Puno vam hvala!

Dodatak:

1.*Možete li se, molim vas, usredotočiti na raspravu o gudaćim instrumentima u kojima ste vješti te o vašem Turbofiddle odnosno Turbofiddle Damore?*

O.1: Na početku moje rane glazbene karijere, početkom sedamdesetih, prvo sam naučio i počeo svirati na violi da gamba, što je bio najlakši "most" od moderne viole do rane glazbe, s

izuzetkom što viola da gamba koristi tzv. „donje“ držanje gudala a svi moderni gudaći instrumenti ono „gornje“, poput violine.

Nekoliko godina kasnije nabavio sam kopiju srednjovjekovne vielle, s 5 žica ugođenih u kvartama i kvinti, prema jednom od ugađanja koje u svom traktatu daje Jeronim iz Moravije, krajem 13. stoljeća. Istovremeno sam nabavio i počeo svirati kopije srednjovjekovne ribeke (3 žice ugođene u kvintama) i dalmatinske lyre (lijerice) s neobičnim ugađanjem s najnižom žicom u sredini, kvintom lijevo od nje (gledajući iz sjedećeg položaja svirača) i kvartom na desnoj strani. Njega sam koristio uglavnom za izvođenje tradicionalnih narodnih plesova iz Dalmacije (obalnog područja moje domovine) kao i u srednjovjekovnoj glazbi, čak i ako ovo ugađanje, malo ograničava mogućnosti. Ovaj instrument je po svom obliku, ugađanju i načinu sviranja vrlo sličan *Liri calabrese* (Kalabrija, južna Italija), bugarskoj *Gadulki* ili grčkoj *Lyri*, a svi su se razvili iz bizantskog gudačkog glazbala istog imena.

Još jedan zanimljiv detalj u vezi sa gore spomenuta tri instrumenta: njihov je graditelj bio poznati svirač i graditelj raznih tradicionalnih narodnih instrumenata Hrvatske, a za rezonantnu ploču koristio je drvo uzeto sa starih klavira. Tako je, čak i kada je instrument bio nov, njihov najvažniji, vitalni dio, bio star. Sedamdesetih godina prošlog stoljeća pronašao sam navode obje renesansne lire (da braccio i da gamba ili lirone) u raznim knjigama i člancima te odlučio krenuti i tim putem, prvo prikupljajući informacije, a kasnije nabaviti oba instrumenta i naučiti ih svirati.

To se ostvarilo 1981. u slučaju lire da braccio, a 1985. i za liru da gamba/lirone.
Pripremajući program trubadurske glazbe (s mojim bečkim ansamblom „Lyra“) početkom devedesetih, odlučio sam koristiti *gusle,* još jedan tradicijski pučki gudački instrument Hrvatske, koji se takodjer koristi u Srbiji, Crnoj Gori i Albaniji. Koristio sam ga za izvedbu tzv. *chanson de geste,* vrst srednjovjekovne herojske epske pjesme, dakle za istu svrhu koju ovaj instrument ima u našoj pučkoj glazbi. Postoje dvije vrste *gusli*, s jednom ili dvije žice, a mogle bi se usporediti s kineskim gudačkim instrumentima *Erhu* ili *Duxianqin*.
U početku sam svirao srednjovjekovne viellu i ribeku samo melodijski, kasnije sam dodao bordun (koji se koristi u hrvatskoj i u većini tradicijske pučke glazbe ostalih europskih zemalja) i na kraju razvio moj osobni stil sa vrlo „snažnom“ i izražajnom uporabom ritmiziranog borduna, a ponekad i sviranjem jednostavnih akorda. To je nekako pojednostavilo moj kasniji prijelaz na sviranje akorda na liri da braccio. Tek mnogo kasnije napravio sam neke analize i usporedbe kako bih shvatio da sam mnoge tipične akorde lire da braccio, već naučio izvodeći Bachove solo sonate i partite…

Krajem devedesetih, radeći na mojem projektu Lire za Glazbeno sveučilište u Beču, odlučio sam žrtvovati moju najbolju violinu za eksperiment koji je trebao postati sopran lira da braccio, ugodjena slično violini. Zamolio sam jednog bečkog graditelja viola da gamba da, na osnovu mojih ideja, napravi ovu promjenu. Budući da sam istovremeno svirao puno sefardske, tradicijske i nešto rock glazbe, „novi“ instrument dobio je osim nove funkcije i novo ime; *Turbofiddle*. Njegova ugodba kombinirala je ugađanje viole i violine na jednom instrumentu, s pet žica na hvataljci i jednom vanjskom bordunskom ili bas žicom. Sve moje snimke iz ovog razdoblja snimljene su na ovom mojem „izumu“.
Ali priča tu nije završila, prije deset godina odlučio sam zamoliti drugog graditelja instrumenata, ovdje u Grazu (on izrađuje kopije ranih instrumenata a svira i izrađuje i one električne…) da napravi još jednu važnu promjenu, dodajući (ispod onih po kojima sviram), kao u slučaju viole d'amore simpatetičke žice. Tako je *Turbofiddle* postao *Turbofiddle Damore. Damore* umjesto *D'amore* nije greška nego mi se jednostvano više svidja. Na kraju

sam ga počeo koristiti kao neku vrstu hibridne sopran lire da braccio, u mojim neobičnim audio projektima ili za moj edukativni ciklus „*Scuola Immaginaria della Lira*“ na YouTube.

Svakako, činjenica da sam se školovao kao (moderni) svirač gudačkih instrumenata puno mi je pomogla u razumijevanju i učenju sviranja bilo kojeg drugog srednjovjekovnog, renesansnog, baroknog ili tradicionalnog gudaćeg instrumenta. To je zaista vrlo slično kao i s učenjem drugog jezika.

2.*Koje su ključne karakteristike tradicionalne hrvatske narodne gudačke glazbe (posebno gudačkih instrumenata)? Možete li ilustrirati konkretnim glazbenim primjerima - na primjer, akordi/harmonija, melodijske značajke, tehnike sviranja, improvizacija i ornamentika?*

O.2: Jedna karakteristika (posebno „ekstremna“ u slučaju istarskog narodnog šalmaja *Sopile*) jest korištenje mikro intervala, također i u vokalnoj glazbi. Na *lijerici* i na *guslama* (s dvije žice) ne koriste se akordi, već neka vrsta ležeće harmonije, borduna. Ponekad se tijekom sviranja pojavi i neka vrsta vrlo jednostavnog akorda. Kod tehnike sviranja *lijerice*, prsti pritišću najvišu melodijsku žicu bočno za razliku od violine, a u slučaju gusala, žice su relativno udaljene od vrata, pa se žica također pritiska bočno ali „u zraku“.

Improvizacija na *lijerici* (zapravo više ukrasi koji se ponešto razlikuju od izvedbe do izvedbe) koristi kratke motive, module, koji se mogu kombinirati na razne načine, ali svirač uvijek mora uzeti u obzir plesne korake. Prilikom solo izvedbe, bez plesača, tempo, ornamentika i improvizacija su puno slobodniji. Na guslama se ne izvodi samo vrlo jednostavna pratnja glasu, već se i sam tekst improvizira na temelju unaprijed zapamćenih modula. Iz dva primjera plesova izvedenih na *lijerici* (transkribiranih od strane etnomuzikologa) može se vidjeti uobičajena tekstura, ornamentika i moduli koji bi se mogli "izvući" i koristiti za improvizaciju u nekom drugom, na primjer srednjovjekovnom ili rock idiomu.

[Kod digitalnog izdanja na mojoj internetskoj stranici vidi u notnom dodatku, a kod štampanog izdanja na priloženom USB- stiku.]

3.*Koje su glavne sličnosti i razlike u sviranju gudačkih instrumenata između rock glazbe i rane glazbe (na primjer, produkcija tona, artikulacija, ritam/groove, improvizacija i ornamentika)?*

O.3: Jedna mogućnost, koju sam koristio na početku, bila je uzeti srednjovjekovne melodije (plesove ili vokalnu glazbu) doslovno i dodati im semplove bubnjeva i basa, kasnije i odgovarajuću harmonizaciju s akordima na gitari i/ili klavijaturama. Ista glazba jasno ne zvuči više isto kao u izvornoj verziji. Druga mogućnost: ponekad sam pokušavao izvoditi sefardsku glazbu u jazz ili rock stilovima i prilagoditi artikulaciju, ritam, izražaj, ornamentiku i improvizaciju novom idiomu.

U oba slučaja produkcija tona mogla je ostati prirodni („čisti“) ton srednjovjekovne vielle, renesansne lire da braccio ili Turbofiddle, dodajući akcente koji bolje odgovaraju modernom idiomu ili čak primijeniti oblikovanje zvuka koristeći uobičajene rock efekte, kao što su *chorus*, *reverb, delay* i *distorsion*. U mom slučaju, barem prilikom izvođenja ili snimanja „normalne“ srednjovjekovne ili tradicijske glazbe, moje sviranje je uvijek bilo vrlo energično i snažno a dokumentirano je mnogim mojim *live* videozapisima na YouTubeu, snimljenim tijekom koncerata. Razlika s rock verzijom iste glazbe gotovo da i ne postoji...

4.*Postoji li još nešto što biste željeli podijeliti o gudačkim instrumentima? Instrumenti - vaš osobni pristup zvuku i tehnici, postava instrumenta (žice, gudalo, ugađanje) ili neki savjet za mlade svirače koji istražuju folk, rock i ranu glazbu?*

O.4: Kao što znamo, violina se svira diljem svijeta, u svim glazbenim kulturama i različitim idiomima, „dobro temperirana“ (*well tempered*) ili korištenjem mikro intervala, što nije tipično samo za izvan europsku glazbu, već je prisutno i u tradicijskoj pučkoj glazbi Balkana i Mediterana. S obzirom na to da imamo samo četiri (u slučaju srednjovjekovnih ili renesansnih instrumenata pet do sedam) žice, imamo sreću da nam to daje potpunu slobodu sviranja u raznim ugodbama. Na ranim i tradicijskim pučkim instrumentima, žice su izrađene od ovčjih crijeva, gudala su gotovo poput pravog luka (bez strijele) i ne koriste nikakav mehanizam za napinjanje konjske strune. Držanje gudala na svim instrumentima „da braccio“ poput violine, lire itd. slično je violini. Većina instrumenata „da gamba“ koristi donje držanje gudala kao i veće srednjovjekovne vielle, viola da gamba, lirone, *lijerica* i *gusle*. Što se tiče ugađanja, kao što vidimo kod Moravije u 13. stoljeću, uvijek se koristila neka vrsta „scordature“ odnosno preštimavanja. Materijal od kojeg su izrađene žice, a i gudala, proizvode karakterističan ton koji se ne može oponašati na modernim gudaćim instrumentima.

Mislim da je za mlađe glazbenike otvorenog uma posebno važno da počnu slušati što više različite glazbe izvedene na raznim gudačkim instrumentima, a potom, kao eksperiment, da to pokušaju imitirati. Otvorite vrata, svoje uši i srce za nove svjetove glazbe i to će sigurno obogatiti vašu percepciju glazbe općenito, kao i vas samih.

[Fotografije dalmatinskih gusala i lijerice, vidi kao i u slučaju notnih primjera.]

* *

Nekoliko riječi za kraj moje autobiografije: Nadam se da ću moći živjeti još nekoliko godina i ostati relativno dobrog zdravlja kako bih nastavio uživati u životu i završio neke starije ili ostvario neke nove projekte. Uvjeren sam da sam dovoljno postigao u životu, i kao izvođač i kao glazbeni publicist, također i na području pedagogije, ali bilo bi lijepo kad bih svemu tome mogao dodati još nešto.

Želim svima vama, mojoj dragoj obitelji, prijateljima i kolegama, mojoj potencijalnoj publici, sve najbolje i ugodno čitanje!

Birkfeld, Ljeta Gospodnjeg 2026

中世纪提琴，摇滚的心跳

当越来越多的音乐家将个人主页视作彰显自我的“数字名片”时，克罗地亚音乐家伊戈尔·波米卡洛(Igor Pomykalo)却反其道而行之——在奥地利小城伯克费德(Birkfeld)，他将自己的网站打造成一座面向公众免费开放的“弦乐工作台”。视频资料、高清录音、可下载乐谱、详尽讲义与珍贵图像一应俱全，无需门票、不分时段，宛如一间始终敞开大门、藏着弦乐奥秘的鲜活档案馆，邀每一位热爱音乐的人驻足探寻。

这一开放姿态，源于他对早期音乐本质的深刻理解：中世纪、文艺复兴与早期巴洛克时期的乐谱普遍缺乏速度、力度、音色、装饰音与具体演奏法等关键信息。在他看来，这并非缺陷，而是邀请——迫使演奏者必须通过额外学习，在音色处理、人声与器乐搭配、表现手法乃至即兴发挥中作出富于创造性的判断。面对“未完成”的乐谱，真正的演奏不是照本宣科，而是在“当下”将其完成。

伊戈尔·波米卡洛演奏低音里拉琴

从“未完成”的乐谱出发

这一理念驱使伊戈尔深入早期弦乐的世界，从乐器本身寻找被乐谱遗忘的声音密码。他最早接触的古弦乐器是维奥尔琴，但很快意识到，弓弦传统的脉络远不止欧洲古乐的“学院谱系”。自20世纪70年代起，他广泛涉猎中世纪及巴尔干地区的传统弦乐器：如定弦灵活的中世纪五弦提琴(medieval fiddle)、三弦五度定弦的雷贝克琴(rebec)，以及家乡克罗地亚的里哲瑞卡琴(lijerica)——其定弦逻辑与现代弦乐器“由低至高排列”相悖，更接近意大利南部的卡拉布里亚里拉琴(lira calabrese)、保加利亚加杜尔卡(gadulka)等拜占庭拉弦里拉琴的后裔。

他还尝试使用克罗地亚民间单弦或双弦乐器古斯莱琴(gusle)录制英雄史诗吟唱。这一探索意外打通了他后续学习手臂里拉琴(lira da braccio)和弦演奏的路径——在分析这些和弦时，他恍然大悟：类似结构早年已在巴赫《无伴奏奏鸣曲与组曲》中接触过。

早期弦乐器多用羊肠弦、琴弓形似弓箭，无调节弓毛张力的机械装置。相较之下，仅有四根无品弦的小提琴虽便于驾驭各类音律(包括巴尔干微分音体系)，却难以复现古器的独特发音。伊戈尔建议年轻音乐家广泛聆听并亲自尝试不同弓弦乐器，“以耳朵与心灵去感知新奇”，方能真正理解音乐的多元可能。

“乐器考古”到“乐器发明”

当既有乐器的边界限制了他对古乐声音的完整表达，伊戈尔便将探索延伸至乐器本身。20世纪90年代末，他在维也纳音乐与表演艺术大学开展“Lire”项目时，毅然“牺牲”自己最好的一把小提琴，将其改造为实验性的“高音里拉琴”——涡轮小提琴(Turbofiddle)。

随后，他又邀请一位同时制作早期乐器复制品与电声乐器的制琴师对其进一步改造，为涡轮小提琴加上一根共鸣弦(sympathetic string)，即外置的持续音弦。至此，这件乐器得以更自如地同时并置旋律、和声与持续音。他将这一版本命名为Turbofiddle d'amore——“混合型高音里拉琴”(Soprano lira da braccio)，并用它录制自己那些别出心裁的改编曲目。

这件乐器成为他“跨界”理念的物理载体：在小提琴标准四弦(G-D-A-E)基础上增加中提琴C弦，整合两者音域与指法；约十年前又增添一根外置共鸣弦(sympathetic string)，实现旋律、和声与持续音的自如并置。它不再仅是演奏工具，更是对“早期音乐未完成性”的直观注脚——当谱面需要被补足时，所补充的不仅是音符，有时甚至是乐器本身。

古乐与摇滚的“共同语法”

这种“补足”精神，也贯穿于他自16岁起参与的摇滚实践。对他而言，“古乐vs摇滚”并非风格对立，而是共享同一创作逻辑：两者都要求演奏者在舞台上“当下补足”作品。

在处理“古乐混合摇滚”时，他保留中世纪提琴、手臂里拉琴或涡轮小提琴(Turbofiddle)自然、干净的音色质地，即时通过现代重音(accents)与节奏增强推进力；必要时借鉴效果器思维塑形。而谈及差异，他坦言：即便演奏“常规”古乐，他也始终追求有力(powerful)而鲜活(vivid)的声音——因此转为摇滚版本时，差别几乎并不存在。

将“补谱工具箱”交付后来者

正因深信早期音乐需在“当下”被完成，伊戈尔选择公开多年积累的谱例、讲义与影像，打造一套可复用的“补谱工具箱”。自2025年初起，他每月发布“里拉想象学院”(Scuola Immaginaria della Lira)教学视频，聚焦高音里拉琴(lira da braccio)与低音里拉琴(lira da gamba / lirone)，辅以文本、图片及谱例。

对他而言，音乐的本质只有一种，却可呈现万千面貌。“跨界”并非猎奇式拼贴，而是始于对“乐器规则”的尊重与试探：倾听乐器对演奏者的“诉求”，理解其边界，并在必要时勇敢突破。古乐所需的并不总是“轻”与“雅”，它同样渴望节奏推进、力度对比与身体律动；摇滚也不仅依赖电声墙，它同样可借持续音、古老调式与装饰性即兴获得更深的历史纵深。 高洁

中国选手张薰月折桂莫扎特国际小提琴比赛

近日，2026年萨尔茨堡莫扎特国际小提琴比赛在奥地利萨尔茨堡莫扎特音乐大学落幕。中国选手张薰月凭借出色表现脱颖而出，荣获本次大赛一等奖。

本届比赛，有来自17个国家的20位小提琴家入围现场决赛环节。比赛评委会由本杰明·施密德担任主席，阿克塞尔·希勒、索菲亚·雅菲、哈蓝·沙哈姆、汉娜·温迈斯特担任评委。经过激烈角逐，中国选手张薰月获得一等奖，奖金10000欧元；意大利选手由纪子·塞里诺(Yuki Serino)获二等奖，奖金7000欧元；三等奖由奥地利/保加利亚选手马克西姆·策科夫(Maxim Tzekov)获得，奖金5000欧元。

此外，由纪子·塞里诺还获得观众喜爱奖及骑熊士净版乐谱奖；骑熊士出版社亦将净版乐谱奖同时授予张薰月与马克西姆·策科夫。挪威选手比约格·帕斯(Bjørg Pas)因对当代作曲家萨拉·内姆佐夫(Sarah Nemtsov)作品《cloud study skying for violin solo》的精彩演绎，荣获国际现代音乐协会(ISCM)特别奖。

张薰月毕业于上海音乐学院附属中学，现就读于柏林汉斯·艾斯勒音乐学院，师从斯蒂芬·皮卡德(Stephan Picard)。她曾获2023年亨利·马尔托国际小提琴比赛二等奖及莫扎特奖、2022年利皮策国际小提琴比赛三等奖及三项特别奖，并先后晋级2024年约瑟夫·约阿希姆国际比赛、2025年蒂博尔·瓦尔加国际比赛半决赛。此外，她作为独奏家已与德国、意大利、中国等地乐团合作演出，并在柏林、上海举办个人独奏音乐会。 谷宇飞

小俞聊学琴

过度开发，只会毁掉热爱

在专业学琴这个赛道上，近些年可谓“卷之又卷”。大家都把孩子当运动员一样培养，都希望孩子能早出成绩、快出成绩。孩子两三岁就开始学琴的比比皆是，学龄前的孩子每天练琴五六个小时也似乎成了常态。许多比赛中都出现了孩子跨年龄组别参赛的现象，7岁就开始拉帕格尼尼作品的也有很多——申意“吉材可以，我们也可以”。这种希望让孩子的天赋早点绽放、曲目难度和训练量越来越超前的做法并不罕见。

无论是教师还是家长，希望培养和发掘孩子才能的心情，都不难理解。只是对孩子而言，是否适合超前教育，还要因人而异。教学中我也常常在思考，哪些学生可以适当进行超前引导，哪些学生更适合按部就班，既要不错过孩子的天赋，也坚决避免揠苗助长。

每个孩子的“出厂设置”与后天发展都各不相同。有的孩子心智成熟较早，也就是我们常说的“少年老成”，在接受超前学习时会相对顺利。同时，孩子学习音乐的家庭环境与成长氛围也存在差异。音乐世家出身的孩子，从小耳濡目染，在接受音乐训练时往往更有优势。但需要明确的是，并非只有音乐家庭的孩子才能学好音乐。很多优秀的指挥家、歌唱家、演奏家并非出身音乐世家，同样取得了很高的成就。即便父母都是音乐家，孩子在音乐学习中遇到的问题也未必比其他孩子少，这一点我在与同行交流以及教学过程中都深有体会。由此可见，决定一个人在艺术道路上能走多远的，绝不只是出身。出身可以让人起步更早，却不代表能走得更稳、更远。

对普通家庭、心智发育正常的孩子来说，认识世界、掌握知识都有其自然过程。比如学习均匀地打拍子、数节奏，一开始可能很明白，过段时间又忘记了；认识音符时，也许今天记住了写法和规律，几天后又出现混淆；背谱初期不得要领，进度缓慢，甚至背了很久依然会遗忘……这些都是十分正常的现象。可在缺乏教育经验的家长和急于求成的教师看来，这些表现常会被贴上“没天赋”的标签。事实上，问题往往不在孩子本身，而在于缺少科学、系统的训练方法。根据孩子当下的理解能力和记忆规律来规划学习内容与方式，才能帮他们建立进步的信心，而不至于长期陷入挫败感。暂时晴不下大作品的孩子，可以先从小作品入手；音符、节奏容易混淆，就多加强节奏练习和抄写训练。在这方面，专业器乐教师不妨多向音乐教育、幼儿教育领域的同行学习更科学的方法，培养更多耐心。

过度开发孩子的演奏技能，让他们练习远超年龄承受能力的内容，短期内或许能快速提升水平，但很容易激起孩子的逆反心理，甚至让他们对音乐产生冷漠和厌倦。就像一种食物再好吃，长期单一重复也会让人“反胃”。对正常成长的孩子而言，拥有多种爱好是很自然的事；反之，只有单一爱好甚至没有爱好，反而值得警惕。可在一些成人的认知里，这种单一却被当成“专注投入”。如果有家长自豪地告诉我，孩子“只喜欢练琴”，我通常会建议他们再为孩子培养一项爱好，尤其推荐运动。表面上看，这会占用一部分练琴时间，但从塑造健全人格、保障孩子身心健康成长的角度来看，这是更必要、更长远的选择。 俞倩如

识别二维码
查看该版内容

DEVETO POGLAVLJE

DODATAK

KARATE KLUB „TEMPO“ ZAGREB, U SPLITU OKO 1968/69

(I.P. DOLJE SASVIM DESNO)

9.DODATAK

U kojem ćete naći razne materijale, veselije zgode i nezgode, detaljne informacije o mojim interesima i hobijima a na kraju i neka moja razmišljanja o životu u austrijskoj i talijanskoj tudjini.

Moj prosječni dan i tjedan

Posljednjih godina moj radni dan obično izgleda ovako. Ustajanje u 7 sati, jutarnja gimnastika, od ljeta ove godine karate, pa u prvi kat. Pripreme svega za doručak (već preko 40 godina svježe mljeveni mizli/žitarice sa pravim jogurtom iz jogurtjere), veslanje ili cross trainer. Tri put tjedno (ponedjeljak, srijedu i petak ozbiljnije po 20 minuta a u danima izmedju i u subotu po 3 minute, koje služe dobrom razgibavanju nogu, ruku i nadasve ledja.[85] Uz doručak dolaze lijekovi (dedek…) i vitamini a poslije (svježe mljevene) kavice čitanje eventualnih e-majla, FB i novosti iz Hrvatske, Austrije i Italije na iPadu. Od nekog vremena tome sam dodao i čitanje online izdanja mjesečnika Otvoreno More, koji je bitno ojačao moju duhovnu kad već ne i onu fizičku vezu sa Morem… San o nabavci nekog plovila postoji i dalje i najvjerojatnije da će se ostvariti u obliku kajaka ili gumnjaka za napuhavanje. Njime se može ploviti doslovno posvuda; kako uz morsku obalu tako i po većim ili vrlo malim jezerima kakvih ima i u našoj neposrednoj blizini. Gotovo svaki dan (ponekad i navečer) bacim pogled „kroz“ *Livecam* šta ima na riječkoj, splitskoj, rovinjskoj ili zadarskoj rivi. Silazak u moje prizemne odaje i pranje do pojasa a dva do najviše triput tjedno brijanje *in* tuširanje. Poslije toga skoro redovito uzimam k sebi *pesondre* (koji spavaju na mojoj fotelji) kako bi Giuli imala mira za raditi i obavljati telekonferencije.

Slijedi rad na mojim tekućim projektima, ove godine je to bila autobiografija koju upravo čitate. Ponekad, vježbanje nekog od mojih instrumenata. To je najčešće vezano uz godišnje projekte (ako su na temu lira ili slično), moj YTube ciklus SIMM ili ako mi padne na pamet neki problem ili ideja koji/koju želim isprobati ili riješiti. Ujutro u neko doba napravim kratku pauzu i popijem *cappuccino*. Ovaj kombinirani radni dan obično traje do nekih 17h ili malo dulje, dok Giuli ne završi sa svojim poslom i poslije toga imamo kako ja to zovem ručkoVečeru. Nakon nje slijedi razgovor ili pogledamo neku seriju ili film a ponekad igramo neku od niza igara.

Vraćam se u moje odaje te za smiraj dana dolazi u obzir čitanje ”tvrdih” (normalnih) ili često digitalnih knjiga, na mojem iPadu. Manjak i prednost, kako hoćete, ovih posljednjih je da čovjek pamti puno manje nego kod klasičnih knjiga pa može isti roman čitati više puta. To ne vrijedi samo za starije osobe poput mene, nego i za moju 21 godinu mladju nećakinju Giuli.

Umjesto čitanja ili prije njega ponekad zaigram igre poput one zvane Wow koja je (na raznim jezicima, ja ju igram na hrvatskom) odlična gimnastika za mozak i memoriju posebno kod osoba mojih godinica.

Ponekad pogledam vrlo zanimljive dokumentarce na Arte ili neki od brojnih glazbenih DVD-a ili onih o moru, prirodi, svemiru i t.d. Ljeti često oboje u sumrak odemo na nasu taracu i gledamo zvijezde (svjetlosno zagadjenje u Birkfeldu još je podnošljivo) Giuli prostim okom a ja ponekad sa jednim od mojih teleskopa.

[85] Veslaonu ponekad zamjenim sa Crosstrainerom, sa kojim sam prije posljednjeg života u Italiji intenzivno trenirao.

Oko 23 sata idem ”u krpe” i pročitam poglavlje ili dva nekog krimića na Kindlu.
Moj radni tjedan traje[86] pet dana. Subotom i nedjeljom spavam malo dulje (ukoliko mi dakrli to dozvole jer preko vikenda često spavaju dolje na mojoj fotelji), slijedi malo finiji doručak sa obaveznim kozjim mlijekom a potom ja sam ili sa Giuli napravim/o šetnju po obližnjoj biciklističkoj stazi R8. Ponekad, za sada prerijetko, bavim se crtanjem, posebno sa ovladavanjem tehnikom japanskog *Sumi-e* slikanja. Kada vrijeme to dozvoljava igram se loptom sa našim psima, dolje u našem mini *vrtlu* ili gore na našoj lijepoj *taraci*. Subota je no-IPad (u smislu FB-a i obično zastrašujućih, alarmantnih do izmišljenih novosti…) a nedjelja i no-kompjuter dan.

Preko vikenda, ručkovi budu zaista ručkovi, dakle bliže podnevu nego večeri i ovisno o vremenu rado jedemo vani na *taraci*, gdje možemo i roštiljati. Ako nema vjetra, navečer Giuli ponekad zapali vatricu na taraci a u njoj znamo uživati i usred zime, jasno dobro obučeni.

Nedjelja bude slična suboti ali poslijepodne je vrijeme za sat do dva improvizacije na odnosno uz moje drage Hammond orgulje. Obično koristim razne *play-along* (na kojima su snimljeni svi instrumenti osim melodije) pa ja uz to *ad hoc* improviziram na orguljama, nekom gudaćem instrumentu ili sviram električni *bass* ili gitaru.

U posljednje dvije godine, osim mojeg YouTube ciklusa *Concertini Immaginari* koji ide jednom mjesečno, jednom u tromjesečju dolazi drugi već spomenuti ciklus *Scuola Immaginaria della Lira* a od kraja ove godine će se tome dodati i treći, posvećen Izvodilačkoj praksi rane glazbe. Od slijedeće, 2027, godine odlučio sam reducirati broj videa svakog ciklusa na četiri odnosno na ukupno dvanaest godišnje.

Nisu sigurni ali postoje neki projekti do kojih bi moglo doći još ove ili slijedeće godine: Simpozij u Perugi (predavanje na temu lire da braccio), predavanje na temu obje lire u bečkoj zbirci ranih glazbala (*Sammlung alter musikinstrumente*, KHM Wien) te predavanje na temu srednjovjekovne glazbe u talijanskom gradiću Feltre; uvijek i sa uživo izvedenim glazbenim primjerima.

Kao što je vidljivo, nije mi dosadno i tako dugo dok me to veseli želim nastaviti takav način života jer s njime gimnasticiram mozak, dijelim moje znanje i iskustvo sa mladjima i umjesto staračkih depresija i spavanja ispred TV, nastojim biti pozitivan i uvijek pratiti što se dogadja u svijetu kulture, posebno glazbe, astronomije pa i politike.

1.VESELE ZGODE I NEZGODE

Iz moje orkestralne „karijere“ (1966-1983):

U orkestar me (kao dotadašnjeg stipendista RTV Zagreb) primio pokojni maestro Pavle Dešpalj, sa njegovom sestrom Majom sam tamo godinama svirao a sa njihovim mladjim bratom, pokojnim Valterom, sam zajedno studirao i vrlo dobro se razumio.

Često sam na (jednom od posljednjih pultova) svirao zajedno sa Nevenom Orebom, kolegom iz glazbene škole i M.A., inače zagrebačkim Dalmatincem, iz Blata na otoku Korčuli (koji

[86] Ovo u posljednjih godinu dana, jer sam prije znao sjesti za kompjuter i subotom, čak i nedjeljom ako sam radio na nekom projektu koji me previše intrigirao. Giuli me često znala pozvati na red i pitati ”jel ti znaš koliko ti je godina i da se trebaš i odmarati?”

nisam nikada posjetio…). Bio je pravi mamin sin, za razliku od mene, sličnog djetinjstva ali malo udaren.
Nekoliko godina smo u tom orkestru svirali istovremeno kontrabasist Dubravko Barač[87] i ja. Dubravko bi u dugim pauzama (kojima je dionica kontrabasa obilovala) često čitao knjige pa bi ga koncertni majstor Edo Pečarić (odan partiji) pitao: „aha, opet čitate?“ onako značajno, kao da je to neka politički pomalo sumnjiva aktivnost…

U orkestru je bilo nekoliko *penzića* koji očito nisu znali što početi sa slobodnim vremenom na kojeg čitavog života nisu bili navikli. Oni uglavnom nisu sa kolofonijem mazali strune na gudalu ali su uspješno glumili da sviraju. Jednom prilikom, u pauzi od probe, zločesti mladji kolege su jednom od njih, L.M., potajno namazali gudalo pa su sa zadnjeg pulta odjednom zazvučale neke čudne i vrlo „falš“ note. Ponekad je znalo biti i prilično veselo. Jedan od vodja moje, violske, dionice pokojni Ivica Franjić bi u trenucima kad bi se probe ili snimanja oduljile, često izveo kratke ali glasne zvukove, koje smo prozvali „Franjićeva krava“ a kad bi (rijetko) viole u nekom djelu imale značajno mjesto, digao bi violu čim više, poput trombe.

Jedan od kolega u našoj dionici bio je partijski sekretar orkestra te jednom prilikom na sastanku radnih ljudi izjavio da nije toliko bitno da glazbenici dobro sviraju nego je važnije da su uvijek prisutni na „radnom mjestu“ tj. probama i snimanjima… Sasvim slučajno, osim spomenutog koncert majstora, od čitavog orkestra članova partije bilo je najviše troje, redom beznačajnih glazbenika.

Kako sam ja svake dvije do tri godine (ponekad i kraće) iz orkestra odlazio u slobodnu profesiju ili vrlo kratkotrajne pokušaje rada u nekom uredu, to bih taman uspio stići do trećeg pulta pa (opet) otišao da se vratim na četvrti ili peti pult.

Stariji ali stvarno dragi kolega Ivan O. bi u pravim pauzama znao zasvirati glazbu „narodskog“, madžarskog ili romskog tipa pa bi mu se redovito pridružila čitava naša violska dionica. On bi nas svake godine u proljeće znao pozvati u svoju *klet* (blizu sv. Ivana Zeline) gdje bi „pao“ janjac na ražnju i više gajbi „Žuje“.

Drugi, mladji, kolega Mato G. nam je ispričao kako je njegov sin u školi kad su ga pitali što mu rade roditelji rekao: „ pa mama radi (u uredu) a tata si svira (u orkestru)“. Mato je to u šali komentirao: „a kako će nas drugi cijeniti kad je vlastiti sin u stanju reći ovako nešto!“

Pri kraju duljih snimanja, Mato bi znao reći: „ Ajde ljudi idemo, nemam vremena žurim na večeru!“ Od njega sam, već živući u Austriji, nakon prodaje voljene mi *Dyane*, kupio moj jedini zaista stari instrument, manju violu staru nekih 200 godina koju je jedan bečki graditelj violina vratio u originalno, kasno barokno, stanje.

Gledajući iz ove perspektive od oko pola stoljeća i sjećajući se na moj rad i život u orkestru, mogu reći da to sigurno nisu bile najgore i najteže godine mojeg života. Obično bi imali po jedan termin probe ili snimanja dnevno, rijetko dva, osim na dan koncerta zbog generalne probe. Pretpostavka je bila da mi u ostalo, slobodno, vrijeme kući vježbamo, no umjesto toga je veci dio kolega svirao u dva orkestra ili, poput mene, imao svoj vlastiti komorni ansambl. Plaće su bile relativno dobre i s godinama pomalo rasle, a svake godine bi se tome dodavale i tzv. *čvrge*, u obliku snimanja ili festivala zabavne glazbe u Zagrebu ili Opatiji. Pogotovo ovaj posljednji, bio je prilika da se svake kasne večeri lumpa i pije „do zore“. Nakon povratka u

[87] Njega sam već spomenuo u vezi sa mojom aktivnošću na polju komorne glazbe u srednjoj glazbenoj školi. On već više decenija živi u Kanadi i ponekad se sretnemo pri njegovim dolascima u Zagreb.

Zagreb, preko vikenda bi većina nas spavala po 48 sati da dodjemo „k sebi“, i detoksiramo se…
Svakog ljeta bi zbog proba i koncerata po (ukupno) dva tjedna boravili na Splitskom ljetu i Dubrovačkim ljetnim igrama, ponekad u Zadru i Šibeniku, a poslije toga imali skoro redovito po mjesec i pol godišnjeg. U nekoliko navrata imali smo i inozemnih gostovanja, na primjer u (tada) Zapadnoj Njemačkoj i bivšem Sovjetskom Savezu. Dakle, zaista podnošljivo, jedino što je meni rana glazba bila najvažnija stvar na svijetu i nisam mogao zamisliti da *pemziju* dočekam u orkestru, k tome u bivšoj Jugoslaviji iz koje sam, od moje 18. godine nadalje, htio otići.
Sigurno ne spadam u nostalgičare kojima je sada pod HDZ-om sve ono prije Domovinskog rata[88] bilo sjajno, „zlatno doba“ i slično, ali je činjenica da je tih godina, barem do Titove smrti[89] većini mojih kolega bilo moguće (kao i drugim normalnim gradjanima, radnicima ili činovnicima) sa povoljnim kreditima kupiti stanove ne samo sebi nego i novorodjenoj djeci kao i legendarnog *fićeka*, a svakog ljeta se moglo ljetovati na Jadranu u privatnom smještaju ili u odmarališta koje je većina tvornica i poduzeća posjedovala. O tome se danas, u doba neo- (primitivnog i nadasve kriminalnog) kapitalizma u Hrvatskoj ne može niti sanjati. Mi realisti znamo da sve to „blagostanje“ nije bilo moguće zato što je bivša država ah tako dobro poslovala nego zbog bezbrojnih kredita kojima je Zapad Josipu Brozu (Putniku) omogućavao „mir u kući“ i time ga obavezao da ne mrda ni lijevo ni desno.

Govoreći o orkestru, htio sam se prisjetiti i jednog dragog kolege i *suseda* iz Medvegradske, kontrabasiste Ilije S., s kojim bi svakodnevno pješice išao na probe u Lisinskom *in nazaj*, te pričao o svemu i svačemu. On je bio sve drugo nego partijski nastrojen, ako onda više u smjeru vjernika koji ne liže oltare nego živi životom pravog kršćana. Kada je meni u vrijeme prvog braka sa pokojnom Majom palo na pamet da bih se pokrstio (jer to moji roditelji, kao pošteni ljudi, koji su se borili za novo doba i vjerovali u nove vrijednosti, nakon mojeg rodjenja nisu učinili) Ilija me povezao sa dragim paterom Sebastijanom iz Franjevačkog samostana na Kaptolu zahvaljujući kojem sam (uz nezaboravne razgovore i čašicu ili više Iločkog Traminca) „savladao“ osnove vjeronauka i doživio moje krštenje. Maja i ja smo sa Sebastijanom dogovorili da će nas on na desetogodišnjicu braka vjenčati u Iločkoj crkvi. No, to se na kraju nije dogodilo: prvo je partija u dogovoru sa nadbiskupijom rastjerala „leglo“ naprednih redovnika i svećenika, redom intelektualaca i autora više knjiga, ne samo iz Franjevačkog samostana nego i „šire“[90], Sebastijan nestao i po kazni „prekomandiran“ negdje u Zagorje a Maja i ja se razveli…

Moram takodjer odati moju zahvalnost dirigentima, voditeljima i kolegama iz orkestra koji su me pri svakom povratku ponovno primali u svoje redove.

Rana glazba, ansambl USZ, „Društvo…“ i slično:

Grožnjan, Studio i USZ:

Seminar u Grožnjanu, 1969: usred koncerta Studija iz Minhena (u Gradskoj loggi) pojavio se njihov pas jazavčar, Sizifon, i stao ispred izvodjača. Na snimci koncerta čuje se u jednom

[88] Unatoč udbe i njezinih zločina, Golog otoka, prednosti za partijaše na svakom koraku, prisilnog bratstva i jedinstva, onemogućenih demokratskih promjena u vrijeme Hrvatskog Proljeća 1971. te represalija nakon njega.
[89] S time u vezi, jedan od brojnih viceva na tu temu, za prepričavanje kojeg se bar u vojsci, ozloglašene JHA išlo u vojni zatvor, iz kojeg nitko nije izašao normalan: Tito dobio na poklon veliku i staru kornjaču pa pita koliko dugo ona može živjeti? Adjutant kaže: „Pa najmanje nekih 150 ili više godina.“ Na to će Jože: „Ah šteta, čovjek se taman na životinju navikne a ona ode!“
[90] Jer „nitko ne može biti ljevije od partije“citat iz ondašnjih novina.

trenutku tišine kako pokojni voditelj ansambla, Tom Binkley, kaže: "*Sizifon geh nach Hause*! (Sizifon ajde kući!") Nakon što je to inteligentnom ali tvrdoglavom jazavčaru[91] više puta ponovio, publika je prasnula u smijeh. Ovaj pas je, kao i većina od njegove vrste rado naganjao (četveronožne) mačke. Kad bi ih stigao, mačke bi najčešće krenule u „kontranapad" i onda bi Sizifon počeo cviliti od straha već prije nego što bi kandže stigle do njega!

Seminar u Grožnjanu, 1970: novi pjevač Studija, američki kontratenor Richard Levitt, bio je malo "teže" kategorije. Jedno veče je malo više popio (što nije bila rijetkost u Grožnjanu tih godina, obzirom da se izvanredni Teran još relativno lako mogao naći) i počeo plesati u kuhinji jedne od dviju kuća koje je Studio tamo zakupio. Kako su podovi tih starih, kamenih, kuća bili od isto tako starih (djelom i trulih) greda, u jednom trenutku Richard je jednostavno propao kroz pod sve do pasa!

Na kraju tog seminara, naš novi ansambl održao je svoj prvi javni koncert, koji je i nama i publici ostao u sjećanju po "brojevima". Obzirom da je za sve nas engleska glazba za konsort (ansambl) viola da gamba bila potpuna "novost", svako toliko bi se jedan od ostalih kolega izgubio a ja bi onda (dovoljno glasno da je to i publika mogla čuti) izvikivao brojeve taktova u notama, gdje smo se mogli opet sresti… Bilo je to naravski na opće veselje prisutnih, ali su naši predavači (i u to vrijeme sigurno naši idoli) iz Studija bili impresionirani mojom snalažljivosti i našom odlučnošću da koncert dovedemo ka sretnom završetku "kud puklo da puklo."

A propos pijančevanja: jedan kolega, klarinetist iz Pule, znao je mjesto gdje je bilo moguće naći "odležani" prvoklasni Teran. Do tog mjesta nije bilo lako doći, prvo se vozilo autom a dalje uzbrdo i pješke. Vratio se sa dva kanistra izvanrednog vina kojeg smo "na brzinu" sredili nas četiri ili pet i poslije toga pali u neki trans, počeli pjevati, plesati i svirati po uličicama Grožnjana (ometajući, naravski, one koji su pokušavali spavati) sve do slijedećeg jutra... To je bilo jedno od mojih rijetkih pijanstva kada se drugi dan probudiš i čini ti se da si još uvijek "pod gasom".

Drugo vrlo slično ovome dogodilo mi se (opet u dragoj mi Istri…) prilikom koncerta ansambla USZ u Puli, mislim 1980 ili 1981. Šetajući gradom oko podneva stignem do jednog plovećeg restorana (na nekom trabakulu) tamo sretnem Kostu i Ennia i mi počnemo jesti i piti. Nakon par sati bilo je vrijeme da se vratimo u hotel i idemo na akustičku probu u Domu JNA, gdje je bio koncert. Ja sa broda jednostavno skočim u more i otplivam na obalu. Kasnije smo saznali da je to apsolutno kažnjivo i da se za to plaća i globa - ne zaboravimo da je u ono vrijeme Pula bila ratna luka. Jedva sam se dovukao do hotela jer me pijanstvo počelo pošteno hvatati. Do mjesta koncerta jedan od kolega (mislim, uvijek dobra duša Tibor) je nosio moj aluminijski kofer sa instrumentima i ujedno pazio da ja teturajući ne završim u jarku…

Obzirom da se radilo o programu "Carmina Burana", kojeg smo već neko vrijeme izvodili napamet, proba i nije bila neophodno potrebna. Počinje koncert a ja ne znam za sebe i imam ozbiljne probleme sa ravnotežom. Kako sam izmedju pojedinih pjesama morao mijenjati moje instrumente, držao sam ih na spomenutom koferu. Svaki put kada bi do toga došlo, činilo mi se da ću tresnuti pokraj tog kofera ili na instrumente same… Najsmješnije je bilo kada su poslije koncerta neke Puljanke (sa kojima smo svojevremeno zajedno studirali na MA) pitale Tibora, Kostu i Ennia da li je sa mnom sve u redu, jer im se činilo kao da sam bolestan. Na što im oni kažu, da su apsolutno pogodile jer da imam gripu i temperaturu 38! A one na to, svaka čast, to je pravi profesionalac! Medjutim, priči ovdje nije kraj. Jedna od kolegica odvezla nas

[91] Dobro znam o čemu govorim jer upravo živim sa dva psa te pasmine i trećim po redu u životu…

je na neku privatnu feštu u Medulin, a meni se sve okreće, u glavi i oko mene… U jednom trenutku ja jednostavno odem i krenem cestom prema Puli. Malo mi se prispavalo pa sam lijepo lego u makiju pored ceste i kratko zanjonao… Onda se dignuo i krenuo, nekuda, jer nisam imao pojma na koju stranu treba ići. I eto ti nakon nekog vremena Tibora, koji je zajedno sa onom kolegicom koja nas je odvezla u Medulin, umjesto zabave bilo kojeg tipa, dio noći proveo zabrinuto me tražeći izmedju Medulina i Pule! On me, naravski, jasno dobranski izgrdio, jer mi se moglo koješta dogoditi ili pasti na pijanu pamet, na primjer da se umjesto u makiju legnem na cestu.

U svakom slučaju, ono što sam u stvari htio reći sa ovom *štorijom* je da smo taj program toliko dobro poznavali, da sam ga i totalno pijan mogao pjevati i svirati… :)

Jugo i austrijska) carina…

Carinik je na našem popisu vidio da piše alt (krumhorn, n.pr.) pa hoće vidit' koji su to "alati"...

Drugi carinik, nakon što je vidio sve instrumente koje smo nosili izvan zemlje, izlazeći iz kupea, onako za sebe ali naglas: „Moj Bože, da sam noćas umro ne bih ovo čudo vidio!"

A propos carine: obzirom da je službeno carinjenje u bivšoj Jugoslaviji bilo potpuno neuračunljivo te se jednom za instrument slične vrijednosti moralo platiti više, drugi put manje, u svakom slučaju za naše mogućnosti puno previše, mi smo čitav niz glazbala uvezli u zemlju ilegalno tj. švercanjem. Istovremeno, time smo od odobrenih dotacija za naš ansambl (ali istovremeno i za "našu" kulturnu sredinu; važno je misliti "pozitivno!") mogli kupiti više instrumenata.

Vrhunac tih *štorija* bio je kada smo se Maja i ja vraćali vlakom iz Britanije 1977, sa malo privatne prtljage ali pretovareni raznim instrumentima. U *couchette* smo jednostavno na najgornja dva kreveta stavili pakete i kutije u kojima su bili lutnja i gamba u "kit" obliku[92], tenor *cornetto*, *serpent*, dvije flaute sa bubnjićem, tenor *cornamusa* te hrpa nota i knjiga. Nismo imali pojma što reći na carini... Kada smo bili na granici, carinik udje u kupe i pita imate li šta za cariniti, a mi ni pet ni šest u jedan glas odgovorimo ništa i on ode dalje! To je, ako se ne varam bilo već drugo švercanje preko *grane* koju smo Maja i ja obavili; 1975 pri mojem povratku sa stipendije u Danskoj je to bilo šest krumhorna i jedna poprečna flauta.

Zbog već spomenutih aluminijskih kofera (imao sam ih dva, oba kupljena u Parizu) doživio sam prilikom jednog od mojih putovanja za Pariz (1978/79 ili 1980/81, u vrijeme stipendijskih boravaka u tom gradu) sljedeće: nakon dvadesetak sati puta vlakom (i obaveznog zakašnjenja) stignem u Pariz, sa dva kofera (u jednom su bili moji instrumenti, u drugom pretežito, note i knjige za studij pri Sorbonne), a francuska granična policija me odmah odvede u *stan'cu* jer su im bili sumnjivi moji koferi... Kada su vidjeli da u njima ne nosim drogu, oružje ili bombe (!) bilo im je neugodno pa su mi pomogli nositi ih do taxi stajališta... Inače, tipičan primjer policijske "inteligencije"; ako netko ima neke zle namjere ili šverca zabranjene ili opasne stvari onda će to sigurno "sakriti" u neku neobičnu prtljagu?

Kada smo, u ranu jesen 1983, odlučili definitivno preseliti u Austriju, prvi pokušaj smo napravili sa našom *Dyane* pretovarenom instrumentima i prtljagom… Taman kada smo bez problema iza nas ostavili "omraženu" *jugo* carinu i konačno sretno ušli u "slobodnu i

[92] Za sastaviti, što je naš dragi kolega, gitarist, lutnjist i kasnije vrsni graditelj instrumenata, ing. Alojzije Seder i napravio.

kapitalističku" Austriju, dočekao nas je "hladan tuš". Nakon što su vidjeli našu zbirku glazbala austrijski carinici su nas uljudno informirali da moramo platiti ogromnu carinu -bitno veću od naše čitave uštedjevine, sa kojom smo mislili u Beču preživjeti nekoliko prvih mjeseci, dok ja tražim i nadjem tamo posao. Sjećam se da sam u očaju telefonirao Clemencicu i pitao za pomoć, on mi dao neka imena ali niti to nije pomoglo pa smo se morali vratiti natrag u Zagreb. Uhvatila me totalna depresija i počeo sam ozbiljno razmišljati da bi bilo najbolje da odustanemo od svega, na što nas je Mirina najbolja prijateljica Ada napala i rekla da ako se netko već odluči na toliko važne korake poput preseljenja u drugu zemlju onda ne može početi sumnjati u sve to skupa već pri prvim problemima. Ovo nas je smirilo i "spustilo na zemlju" pa smo nakon tjedan ili dva pokušali ponovno, ovog puta sa vlakom, uzevši samo najnužnije instrumente i svaki po naprtnjaču prtljage. Svako toliko ponovili smo slična putovanja sa vlakom i tako malo pomalo (naravski bez carine) uvezli u Austriju sve naše instrumente; neke od njih posjedujem i sviram još i danas, neke od njih smo u medjuvremenu prodali ili poklonili a neke od važnijih vratio sam u domovinu i predao kolegama koji su ih nekada svirali odnosno Muzičkoj akademiji Zagreb.

Universitas; suradnje, probe i koncerti kojekuda…

Na samom početku postojanja ansambla USZ, Stanko (dr. Stanislav Tuksar, jedan od suosnivača ansambla, uvaženi hrvatski muzikolog, moj dugogodišnji dragi kolega i prijatelj) je jednom prilikom za gambe rekao da su "male debele ženskice". Obzirom da sam vizualan tip, i mene su kod ranih glazbala, osim osebujnih i na početku novih zvukova, fascinirali i njihovi posebni oblici.

Više zbog suradnje a manje zbog "bratstva i jedinstva" svako toliko smo izmjenjivali koncerte ili nastupali zajedno sa kolegama iz beogradskog ansambla "Renesans". Jednom prilikom pozvali oni mene da dodjem u "prestonicu" zbog dogovora o zajedničkim projektima. Prolaze dani, dobro se i jede i pije, ukratko stvarno luda zabava, a ja svako toliko pitam kad ćemo konačno u konkretne dogovore. A oni meni „idi bre Igore, kud si navalio!?" I tako je na kraju tjedan prošao i ja se morao vratiti kući bez da smo uopće stigli do razgovora o projektu… To smo na kraju obavili pismenim putem; e-maila još nije bilo a telefon bio relativno skup i linija se često prekidala.

Naš dragi Tibor, rodjen u Subotici, bio je pripadnik tamošnje madžarske manjine. Premda je vrlo dobro vladao hrvatskim jezikom, tu i tamo bi mu se u brzini[93] dogodila neka greška. Tako jednom on kaže: „Jutros smo se posvadili sa suprugom", a ja ga (svinjski, jer sam naravski razumio u čemu je riječ) pitam *ko* se to sve to posvadio sa suprugom?

Sa probe USZ-a: ja kažem kolegama misleći na odredjeno mjesto u skladbi: "odite vi meni" ali prije nego sam uspio reći odakle, pokojni Tibor uleti: "Odi ti nama!"

Prilikom britanske turneje USZ-a 1978 nakon koncerta u danas malom mjestu Louth, u mjesnom pubu pita me jedan gospodin (koji je bio u publici): "Ne mislite li da svirajući glazbu davno prošlih vremena možda time budite ili čak uznemirujete duhove ljudi iz tog vremena?" Na što mu ja "mrtav - hladan" odgovorim: "Da, naravno, oni su na svim našim koncertima redovito i rado prisutni!"

[93] Često zbog umora: skoro pa do smrti, kratko nakon odlaska u više nego zasluženu "pemziju", on je svirao u dva zagrebačka simfonijska orkestra; onome Zagrebačke filharmonije i drugome RTV Zagreb, te barem u jednom od komornih i RG ansambala; u ansamblu suvremene glazbe ACEZANTEZ, našem USZ i "Syntagma Musicum" Zagreb.

Od raznih problema sa instrumentima, sjećam se koncerta ansambla USZ u tvrdjavi Nehaj, Senj (1981): po najvećoj vrućini putovali smo od Splita ili Zadra i u Senju prilikom generalne probe ustanovili da nam se keltska harfa raspala; vrućina i napetost žica učinile su svoje.

Prilikom jedne vokalne probe (hrvatske gregorijanike) jedan od kolega i jedini sa očalama je nekoliko puta za redom pogriješio na istom mjestu, na što mu Kosta (fagotist Konstantin Iskra) kaže: "Ako ulovim onoga koji stalno griješi, razbit ću mu očale!"

Na seminaru srednjovjekovne i rano renesansne glazbe bečkog ansambla "Les Menestrels" u Nizozemskoj (1974) bio je medju polaznicima i Andrew, jedan mladji momak koji nije mogao kontrolirati pokrete svojih nogu, ruku, čak niti očiju. S njime je tada uvijek kao pratioc i pomoć dolazio njegov otac, policajac u penziji. To se medjutim potpuno mjenjalo kad bi on u ruke uzeo neke udaraljke i prepustio se glazbi! Sprijateljili smo se te sam ga kasnije više puta sretao u V. Britaniji i Belgiji te prilikom jednog od naših gostovanja u Nizozemskoj: usprkos svojoj bolesti, ne samo da je diplomirao fakultet nego postao jedan od kustosa u amsterdamskom Rijksmuseumu, kojemu pri ruci uvijek bio jedan asistent.

Ostajući pri istoj temi; kako je mali "svijet" RG (barem u to vrijeme…) bio nov, bitno otvoreniji i tolerantniji od mnogih drugih "svjetova" (u glazbi i drugdje), razumljivo je da su se mnoge manjine (po bilo kojoj osnovi) - poput homoseksualaca i osoba sa invaliditetom kao Andrew (obje grupe navodim samo kao primjer) u njemu osjećali dobro i prihvaćeni, bez ikakvih predrasuda. Jednom prilikom sam (samo djelomično) se šaleći mojim kolegicama i kolegama iz zagrebačkog ansambla rekao kako je to vrlo pohvalno što u RG i oko nje ima toliki broj posebnih ljudi ali da li to onda znači da smo i mi sami "čudni"? Pa naravno da jesmo! Ako netko umjesto glazbe našeg doba (poput takozvane suvremene glazbe, bluesa, rocka ili jazza) radije kopa po daljoj prošlosti i pokušava oživjeti tehniku sviranja i pjevanja, interpretaciju i izvodilačku praksu srednjovjekovne, renesansne i barokne glazbe, to je zasigurno više nego "čudno" i ne sasvim "normalno" ali ako tako osjećaš i to te toliko zaokuplja, onda trebaš ići upravo tim putem!

<u>Kultura (i "kultura") u Hrvatskoj nekada…</u>

Ranih osamdesetih, sve do Titove smrti, kulturni život u Zagrebu i čitavoj Hrvatskoj cvjetao je zahvaljujući materijalnoj pomoći tzv. Interesnih zajednica kulture pojedinih gradova i republike Hrvatske. Te i slične detalje neki danas rado zaboravljaju i premda, kao što već rekoh, nipošto ne spadam u one koji nostalgično plaču za prošlim vremenima, "kad nam je svima zajedno (akcent na zajedno) bilo puno bolje", činjenica jest da smo ne samo ja nego i pokojni Tibor, u to vrijeme dvije ili tri godine živjeli kao samostalni umjetnici - gotovo isključivo od RG. Godinu dana unaprijed davali smo prijedlog što nudimo i koliko bi to koštalo. Odobrena sredstva bila bi uvijek malo ispod onih zatraženih, ali dovoljna za osnovne životne potrebe i zbog toga poticaj da se k tome sami potrudimo za nekoliko dodatnih koncerata.

Kada su mi Jean Belliard i njegovi kolege iz pariškog ansambla "Guillaume de Machaut" (negdje 1978/78) predložili da zbog stalne suradnje sa njima preselim u Francusku, pitao sam ih kako tamo izgleda sa financiranjem kulture, koncerata i slično. Nisu razumjeli o čemu ja to govorim, jer nešto slično tada na Zapadu nije postojalo. Naravski, subvencije su dobivala (kao i svugdje na svijetu) kazališta, operne kuće i veći orkestri ali ne i ansambli komorne glazbe. Istini za volju, moram dodati da mi k tome ni francuski mentalitet niti njihov odnos prema strancima nisu bili simpatični. Jedan od rijetkih izuzetaka financiranja „elitnije" kulture bio je njemački "Goethe" institut za kulturu, koji je godinama financirao "Studio der frühen Musik"

sa sjedištem u Minhenu, a kasnije isto tako pretežito američki ansambl srednjovjekovne glazbe "Sequentia", smješten u Kölnu.

Uza sve evidentne ograde građanskih sloboda (pa sve do političkog terora), ostaje činjenicom da je kulturna politika u Istočnoj Europi bila primjerna i da se o tome u današnjim novim "demokracijama", stvorenim nakon pada željezne zavjese, ne može niti sanjati.

Netko će (djelomično i sa pravom) reći da da je sve to bilo, baš kao i u sportu, dio političke propagande. S time se ne mogu potpuno složiti jer je (barem u Hrvatskoj a posebno u Zagrebu) neka tolerancija ipak postojala. Premda su nam svako toliko u Interesnoj zajednici zbog toga prijetili prstom (a okorjeli partijski "aparatčiki" se pjenili ili nas čak u novinskim kritikama ili na radiju žestoko napadali) mi smo sa ansamblom redovito izvodili hrvatsku duhovnu glazbu i relativno često održavali koncerte u crkvama. Zanimljivo je da je to kolegama iz beogradskog ansambla bilo zabranjeno, a slovenski orguljaš Hubert Bergant je često gostovao u Hrvatskoj jer je kod nas bez problema mogao koncertirati u crkvama.

Obaveza prema gradu ili republici uključivala je odredjeni broj koncerata, a neobavezno ali rado gledano i prihvaćeno bilo je ako smo tome dodali nekoliko dobrovoljnih nastupa u nekoj bolnici, domovima učenika ili umirovljenika i slično.

Jednom prilikom trebao sam moj solistički program, "Menestrel XX stoljeća", odsvirati i otpjevati u Domu za slijepu djecu u, ako se ne varam, Nazorovoj ulici. Parkiram moju *Dyane* ispred Doma, udjem i pozdravim se sa voditeljima te u dvorani počnem raspakiravanje instrumenata i ugadjanje istih. Medjutim nešto mi je bilo čudno i odjednom shvatim što: djeca me gledaju! Zabunom sam ušao u krivi Dom, onaj za gluhu djecu, odmah pokraj onog pravog!

Kasnih sedamdesetih i ranih osamdesetih izvodili smo ranu glazbu na najneobičnijim mjestima, na Cvjetnom trgu, u okviru "Sajma cvijeća", a jednom prilikom i na ORA (omladinska radna akcija) Sava. Organizator nam je htio dati mikrofone jer da će "publika" možda biti "nemirna". Ja sam to odbio i prihvatio mikrofon isključivo za konferansu. Takozvana publika, posebno *hahari* pri dnu dvorane blizu izlaza, galamili su bez prestanka. Kad je meni i kolegama te onoj polovici publike koja je bila zainteresirana za glazbu i zvukove glazbala koje do tada nisu ni vidjeli ni čuli bilo dosta, obratio sam se divljacima i rekao im da ih nitko ne drži i da mogu slobodno *gibati* kud ih je volja i pustiti nama i onima koje koncert zanima da na miru dovršimo koncert. Bogami, oni poslušali i otišli!

Slijedeći doživljaj nije se dogodio nama nego kolegama iz "Zagrebačkog gudačkog kvarteta" (mojim dugogodišnjim susjedima iz Medvedgradske). Nakon završenog koncerta domaćin je htio biti posebno uljudan te je pred publikom rekao: "Dodjite nam opet, slijedeći puta u što većem broju!" Inače jedna od mnogih i ništa ne značećih floskula komunističkih političara tog vremena…

<u>Rana glazba na Griču i "Društvo…"</u>

Koncerti ovog ciklusa bili su za ansambl prilika i obaveza ne uspavati se nego svake sezone nastudirati nekoliko novih programa te pomalo stvarati novu, rano glazbenu, publiku. Ta se publika sastojala od svih generacija, nerijetko su se tamo (kao na nekim rock i jazz koncertima) zajedno našli roditelji i djeca a dolazili su iz potpuno različitih slojeva ondašnjeg društva, kao i iz najudaljenijih (novih) dijelova grada Zagreba, takozvanih „spavaonica".

Kako smo našoj (RG) "djeci" ne samo davali besplatnu obuku nego i redovito posudjivali i dio našeg instrumentarija, bilo je svakojakih doživljaja pa i neugodnih iznenadjenja... Jednom prilikom, je grupa njih sa mojom sopran gambom otišla autobusom na Plitvička jezera i (nije poznato kako ni zašto...) netko iz grupe je (naravski nehotice) sjeo na gambu i ozbiljno je oštetio! Hvala Bogu imali smo Alojzija koji ju je uspio dovesti u "svirljivo" stanje.

U vezi koncerata ciklusa "Rana glazba na Griču" pada mi na pamet jedna vesela uspomena. Mi smo u nekoliko navrata izvodili originalnu glazbu iz zbornika "Carmina Burana", zapisanog i nastalog najvjerojatnije u Austriji ili sjevernoj Italiji, tijekom 13. stoljeća. Kao što je većini kulturne i koncertne publike bilo poznato, njemački skladatelj Carl Orff je kasnih tridesetih godina 20. stoljeća skladao kantatu za zbor i orkestar pod tim imenom, koristivši isključivo originalne (latinske i rano njemačke) tekstove te zbirke, obzirom da u njegovo vrijeme originalne melodije još nisu bile transkribirane. I tako mi jednom prilikom u Večernjaku objavimo da izvodimo originalnu glazbu iz zbirke CB i poslije čitamo da ansambl izvodi "originalnu glazbu iz 13. st. koju je skladao Carl Orff"

Od 1983 nadalje, Beč, „Clemencic Consort", „Ensemble Lyra Wien" i slično:

U vezi moje relativno kratke pedagoške aktivnosti u Beču evo i par veselih sjećanja:

Na valjda prvom sastanku sa djecom, MV je čula galamu iz sobe u kojoj sam radio sa klincima (uglavnom iz susjedstva u Schwarzspanierstrasse), udje i vidi slijedeću scenu. Klinci vrište i naganjaju se po sobi a ja (bez ikakvog iskustva sa djecom) stojim usred sobe nemoćan da uvedem red…

Jedna od curica, od nekih 6 -7 godina, bila je toliko nagluha da je sa aparatima na oba uha mogla čuti najviše 25% ali je po želji roditelja trebala učiti blokflautu. Što znači da bi ona tek parajući uha meni i ostalima čula nešto od onoga što svira. Rekao sam roditeljima koji su, (opet jednom u najboljoj namjeri, oni su željeli da se mala ne osjeća drugačijom od ostale djece) inzistirali na blokflauti, da bi bolje bilo ako uči neki drugi, glasniji, instrument tipa udaraljke, keyboard ili električnu gitaru, ali se nisu dali nagovoriti. Na kraju, vidjevši da svi drugi polako napreduju sa svirkom, ova curica je sama odlučila da ne želi nastaviti sa blokflautom.

Mene su oduvijek zabavljali vicevi tj. namjerno krivo izgovaranje prvo hrvatskih riječi (a već niz godina moje dnevnike pišem fonetski *alzo*, „fonecki" (*hrvacki* i sl.) onako kako se u stvari izgovara ali ne piše[94]. Ova praksa, pogotovo ako kao ja živite u tudjini nije za preporučiti jer na kraju postajete nesigurnim a jezik u domovini ide ionako svojim (ne uvijek poželjnim ili logičnim) putem[95].
Odlaskom u Beč, pogotovo na početku dok još nisam vladao njemačkim *kak bog zapoveda* rado sam radio tzv. *Sprachwitze* koji su Renéa jako veselili.

[94] Fonetski pravopis: Način pisanja u kojem se glasovi zapisuju točno onako kako se čuju, što je u hrvatskom jeziku često, ali ne dosljedno.
[95] Osim preuzimanja riječi koje su se u hrvatskom jeziku počele koristiti u vrijeme tzv. NDH, neće me nitko uvjeriti da je glasovati, glasovanje hrvatski a glasati i glasanje nije…

René je jednom rekao da nakon svake turneje sa ansamblom mora ići u "*Sprachputzerei*"-(čistionicu jezika) jer je većina ansambla, ako uopće, govorila malo čudan njemački poput mene, Madžara, Čeha i Iranaca.

Ja sam u početku govorio uglavnom francuski ili talijanski te malo pomalo i sve više njemački. Zbog dobivanja posla morao sam napraviti jedan pošteni kurs „srednjeg stupnja" (*Mittelstuffe*") i to je bilo jedino ali relativno kratko vrijeme kada sam njemačkom gramatikom i uporabom članova dobro vladao. Pri jednom ljetovanju u Zavali na otoku Hvaru, napravio sam veći broj usporedbi izmedju hrvatskog i njemačkog jezika i ispalo je da niz često rabljenih imenica ima drugačiji rod, tako da ja doduše mislim na njemačkom (tj. ne prevadjam) ali članovi mi automatski dodju kao u hrvatskom. OK, ako ništa drugo neuspio pokušaj izgovaranja zašto me uglavnom nije briga da li njemački govorim gramatički korektno ili više onako otprilike…

Sjećam se kako sam, u vrijeme dok je moj njemački bio samo malo bolji od agramerske baze (tipa *špajza, šparhet, grincajg* i sl.) Renéu jednom rekao "Ich ruff dich" (što bez onog "an" znači "zvati ću te") a on mi odgovori da ću ga morati jako "zvati", ako hoću da me on i čuje.

Iranac Esmail, inače izvanredan svirač *santura* (perzijski *Hackbrett* ili *cimbal*) i udaraljki te skladatelj, imao je neke svoje fraze, koje smo (svirajući s njim i u ansamblu "Lyra") nakon nekog vremena naučili pravilno tumačiti. Jedna od njih bila je "Ich ruff dich an" odnosno "nazvat ću te telefonom", što je zapravo značilo: "Nazovi me…"

Esmail je često bio vrlo polagan u dovršavanju rečenica, pa tako jednom on kaže "René, ich muss…" ("ja moram…") a ovaj mu odgovori "aber bitte nicht hier"; ali molim te ne ovdje mišljeno: nego na zahodu…

Jednom prilikom kažem Esmailu da me jako ljuti što mnogi Austrijanci kad čuju kako govorim, se odmah drugačije, antipatično, ponašati. Na to mi on kaže da je u njegovom slučaju dovoljno da ga vide pa da počnu govoriti u infinitivu tipa „ Du nix verstehen" jer izgleda kao Turčin a kako je k tome i niskog rasta, to im daje dvostruki osjećaj „superiornosti". K tome, većina slabije obrazovanih i odgojenih medju njima, počne strancima (uvijek u infinitivu) govoriti vrlo glasno.

Nakon koncerta ansambla "Clemencic Consort" u Firenzi: sjedimo u foyeru pansiona i René Zosso[96] nas počasti sa svojim *bidis*[97]. Prodje jedan par američkih homića i ja vidim da nas malo čudno gledaju. Nakon par minuti evo ti jednog od njih pa pita da li imamo *joint*, jer je osebujan smrad *bidisa* zamjenio sa onim od "marije"…

U vezi homoseksualaca, svijet rane glazbe bio je prepun kolega te seksualne orijentacije, koji su se u njemu osjećali dobro i prihvaćeno. S nekima od njih bio sam vrlo dobar prijatelj a samo manji broj je zbog agresivnog nastupa bio odbojan. Nažalost je to vrijeme bilo i vrijeme prave epidemije Aidsa, Side i mnogi od dragih i cijenjenih kolega je umro jer lijekovi još nisu postojali. Ne zaboravljam s kojim zluradim zadovoljstvom je dio klera, zatucanih vjerskih fanatika i fašista tu bolest „slavio" kao „zasluženu kaznu Božju" kao da istovremeno i sve do danas crkva i oko nje nije vrvila sa izopačenim pedofilima.

---

[96] Nezaboravni švicarski pjevač i svirač hurdy-gurdyja.

[97] Neke indijske mini *cigarilos* posebnog mirisa odnosno smrada: meni danas, svaka cigareta, *cigarillos* ili cigara - čak i lula, smrde!

1983, pri jednoj od prvih ljetnih turneja Consorta, trebali smo se sresti u gradiću Ossiach (ljetni glazbeni festival na istoimenom jezeru u Koruškoj), stignem sa kolodvora, predstavim se na recepciji i zamolim da g. Clemencicu kažu da sam stigao. Poslije mi René kaže da su ga nakon ručka probudili i rekli mu da ga traži jedan gospodin von Mikolo…

U vezi sa krivim izgovorom mojeg prezimena još jedna *štorija*, ovog puta iz dućana muzikalija "Doblinger", jedna mušterija iz Italije me tražila zbog neke narudžbe telefonom i kaže da je to naručio kod g. Pomi Karlo…

Evo još par „cveba" od dragog kolege, madžarskog lutnjiste Andrasza Kecskesa. Prije svega, treba reći da je Andrasz bio „gora" od čovjeka, sa posebno izraženim trbuhom jer je volio *papati* i to za trojicu. Osim toga je jako mucao ali isto toliko rado govorio i to je ponekad s jedne strane bilo zamorno a s druge dovodilo i do (nehotičnih) komičnih situacija. Ono što slijedi nije nipošto ruganje na račun ljudi koji mucaju nego vjerna reprodukcija tih anegdota.

Kad smo se upoznali, 1978. u Grožnjanu, još sam bio u sretnom braku sa Majom. Pri sljedećem susretu u ZG, krajem 1982., već u drugom braku, njegov komentar: „Jaa, guu-gu-guut! Immer eine frische Frau!" „Izvrsno! Uvijek jedna svježa (mišljeno, svako toliko jedna nova) žena!"

Nakon jednog od koncerata sa Clemencicem u Veneciji, sjedimo zajedno sa organizatorima u nekoj *trattoriji* (već u to vrijeme gradjani Venecije bili su poznati po jakim separatističkim osjećajima, danas politički predstavljenim sa desno orijentiranom "Lega Veneta") kad Andrasz, očito u najboljoj namjeri, vrlo glasno i mucajući vikne „Vi-vi-vi-va Italia!" "Živila Italija!!!", na što prvo nastade tajac a onda mu jedan od domaćina kaže: "Gospodine, mi smo u Veneciji!" (mišljeno: a ne u Italiji…).

U Veneciji on udje u trafiku i pita „Dd-d-d-du you speak E-e-e-nglish?" prodavač veli „Yes!" a Andrasz: „Ma-ma-lboro please!"

Isto u Veneciji, trebali smo održati probu za koncert u jednoj palači, mislim Grassi? René nam kaže, tu ćemo probati dok netko ne dodje po nas, a Andrasz: „A š-š-šta ako n-n-nitko ne dodje?"

Drugi legendarni član Consorta (mislim od samog početka?) bio je František Pok iz Praga, solo trubač u Praškoj filharmoniji, izvrsni svirač i graditelj brojnih ranih duhaćih glazbala. Poznato je da su svi žitelji istočno europskih zemalja koje nemaju more (odnosno su ga posljednji puta „imali" za vrijeme Austro-Ugarske) potpuno ludi za njime. Tako, nakon probe za koncert u Lisabonu, František odluči da se svakako hoće okupati pa kako je od stranih jezika govorio jedino njemački (sa jakim češkim akcentom) pokuša on na engleskom: „Please, please!" uz to sa pokretima ruku kao da pliva. I Bogme ga razumiše i on se uspije okupati!

U prvih desetak godina moje suradnje sa Clemencicem vrlo često smo nastupali u Veneciji, od toga dva puta u okviru potpuno ludog "*Carnevale di Venezia*". Pri prvom od njih, 1983, bilo je planirano da na trgu San Polo sviramo na otvorenom, razumije se sa pojačalima, oko dva sata. Organizator je za nas pripremio prekrasne povijesne kostime, no mi smo ih (obzirom da se to dogadjalo početkom veljače i bilo prilično hladno) nekako navukli preko naših zimskih kaputa… Pozornica na kojoj smo mi svirali bila je na najvišem nivou, a ispod nje bila je smještena jedna još bitno veća, za plesače. Počeli smo sa sat vremena zakašnjenja - relativno

točno za talijanske pojmove - i u početku na tome[98] trgu osim nas i profesionalnih plesača, koji su u predivnim kostimima svih mogućih boja plesali historijske plesove na onoj nižoj pozornici, na trgu nije bilo skoro nikog. Već smo počeli ogovarati organizatore, kad u jednom trenutku pogledamo dolje i vidimo da su i trg i donja pozornica dupkom puni ljudi svih mogućih generacija, u kostimima ili normalno obučenih! Oni su u početku pokušali imitirati plesače povijesnih plesova a kasnije jednostavno, po ritmu (kojeg u ranoj glazbi uvijek ima) plesali najnormalnije moderne plesove. Hladnoća i uobičajena venecijanska vlaga prisilili su nas da se i mi sami pri svirci mičemo više nego obično, a onda su počele stizati flaša za flašom *grappe* (kao neka vrsta našeg "goriva"), svako toliko nešto za pojesti i mi smo svirali i svirali, pili, pa dalje svirali.

Obzirom na veličinu ansambla, koji se sastojao od nekoliko "odjela" i solista, *tutti* nastupi izmjenjivali su se jedanput sa austrijskim ili madžarskim, drugi put švicarskim, pa iransko - hrvatskim duom i tako dalje, sve dok se u jednom trenutku na trgu nije pojavila "*murja*" tj. tamošnji karabinjeri koji su rekli da svi skupa, plesači, publika i mi od ansambla, moramo odmah završiti spektakl! Taman je netko od nas htio reći pa kud već, kad ono pogledamo na sat i vidimo da je ponoć već prošla: svirali smo praktički bez pauze (izmjenjivali smo se za obavljanje fizičkih potreba…) oko šest sati! Taj naš nastup ušao je u povijest Karnevala pod imenom *Clemencic Non Stop*. Pokušali smo to ponoviti godinu dana kasnije ali nije bilo ni približno magično kao prvi puta…

Drugom prilikom, dok sam sa Clemencicem još svirao baroknu violu, opet u Veneciji, imali smo nastup u *Teatro Goldoni* a vokalna solistica bila je argentinska pjevačica Margharita Z. Imala je vrlo lijepi glas ali i izvjesne psihičke probleme (vrlo rijetko kod pjevača…) pa je Renéu stalno govorila na pomalo čudnom engleskom: "Maestro, tomorrow I go to crazy doctor!" Jasno misleći na psihijatra.

Taj ili neki drugi puta (opet u Veneciji) dijelio sam sobu sa jednim bečkim čelistom i pitao ga da li on hrče kad spava. On mi odgovori, koliko zna, ne. Malo poslije mu ja kažem da mi je žao ali da imam jedan kalkulator-budilicu koja se (jednom kad si ju narihtao) zapravo ne može isključiti može se jedino promijeniti vrijeme kad će zvoniti. On me pogleda i kaže: "I ti me još pitaš da li ja hrčem!?"

Inače, tih godina pri dolascima u Veneciju, odsjedali smo u predivnom hotelu "Gabrielli - Sandwirth", kasno srednjovjekovnoj palači na "našoj" *Riva dei Schiavoni*. Tamo bi nas redovito dolazio posjetiti Renéov dobar prijatelj (svojevremeno vrlo poznati) austrijski glumac Oskar Werner, koji bi nas "utrpao" u jedan do dva vodena taxija i pogostio u nekom od najluksuznijih venecijanskih restorana. Neću zaista nikada zaboraviti te lijepe dane i uspomene, koncerte, druženje i noćne vožnje gondolom (*gondoeta* u lokalnom venecijanskom dijalektu…), pri kojim se gondolijeri glasaju na poseban način kao upozorenje kolegama, kada se približavaju vodenim „raskrižjima".

U jesen 1989., nakon pada berlinskog zida i totalitarnog režima u tzv. Istočnoj Njemačkoj oliti DDR, René je dobio vrlo dobro plaćenu priliku da dodjemo na tjedan dana u srednjovjekovni grad Wartburg (blizu Eisenacha) i tamo u okviru jedne velike srednjovjekovne fešte (kakve su tih godina u Zapadnoj Njemačkoj nicale „ko' gljive posli kiše") održimo probe i mislim tri nastupa sa različitim programima. Neobavezno ali dobro primljeno bilo je i kratko nastupanje na sajmu oko dvorca/utvrde, gdje smo po prvi put sreli i čuli Marca Ambrosinija, mladog talijanskog svirača *nyckelharpe*, koji je već nekoliko godina živio u toj zemlji. Organizator

[98] Mislim drugom po veličini u Veneciji?

čitave fešte bio je voditelj jednog zapadnonjemačkog ansambla RG, koji je takodjer nastupao u Wartburgu tih dana. Čitava situacija bila je malo apsurdna, jer „zid“ je istina Bog pao, na prebjege se više nije pucalo ali je formalno DDR još postojala, sa vizama i svim kontrolama pri ulazu i izlazu iz tog dojučerašnjeg komunističkog „raja“.

I tako stigli mi avionom iz Beča u Leipzig i čekamo na prtljagu. Sve je stiglo osim mojeg aluminijskog kufera sa mojim i Renéove torbetine sa njegovim instrumentima… Nakon poduljeg čekanja stiže hladan tuš od informacije da su naši instrumenti zabunom (iz Beča, što se dogadja i dan danas!) odletili nekuda i da će, ako i kada ih lokaliziraju prvo letjeti u Atlantu, SAD, i tek od tamo za Leipzig! Čekajući na Godota, René i ja smo za probe (i u slučaju da se naši instrumenti uopće ne pojave) posudili instrumente. Meni je svoju viellu ponudio Marco, sa kojim smo se odmah izvrsno razumjeli i sklopili dugogodišnje prijateljstvo i kasniju umjetničku suradnju. Prolazili su dani, René i ja se tresli, i tek treći dan stigne vijest da su instrumenti sretno stigli i da ih možemo preuzeti i konačno na njima opet zasvirati!

Premda je Wartburg rekonstruiran u nekoj romantičnoj verziji pseudo srednjovjekovnog dvorca-utvrde, vrlo je impresivan, posjeduje muzej i nekoliko lijepih dvorana u najvećoj od kojih smo i nastupali. Tih tjedan dana, posljednjih od, fala Bogu, umirućeg DDR-a, živjeli smo, muzicirali i družili se „u oblacima“, visoko iznad Eisenacha, u nekom posebnom svijetu i to je ostalo kao nezaboravna uspomena.

Nakon povratka u Beč, ispostavilo se da je organizator prevarant, jedan od mnogih koji su u to vrijeme pretvorbe i bezakonja koristili gužvu i varali naivne. No, u našem slučaju ovaj *lopof* nije računao da ima posla sa još „prefriganijim“ i uvijek profita gladnim Renéom, koji ga je par godina sudski gonio i na kraju uspio izvući bar jedan dio ugovorom garantiranog honorara.

Prilikom suradnje sa jednim talijanskim ansamblom iz Bologne, ja koji sam već tada kako - tako (kao samouk) ali jako rado govorio talijanski, kažem za jednog vrlo poznatog kolegu, “*un musicista molto sconosciuto*”, što zbog prefiksa “s” znači upravo obrnuto: vrlo nepoznat, na opće veselje talijanskih kolega…

U ljeto 1985, smo sa našim „Duo Pomykalo“ gostovali u Švicarskoj, na poziv moje tete Božene, koja je niz godina radila u antropozofskom centru iznad Lausanne. Štićenici tog centra bili su uglavnom mladji ljudi sa raznim psihičkim i fizičkim problemima. Za prvim zajedničkim ručkom dogadja se slijedeća scena. Jedna od štićenica puše u u svaku žlicu salate prije što će je pojesti. Mi smo se silili da ne prasnemo u smijeh dok nam prisutna suradnica centra nije rekla da se možemo slobodno smijati jer to je smiješno a djevojku to sigurno neće uvrijediti…

Brugge, 1987: idemo ulicama tog šarmantnog i starog flamanskog grada, a ispred nas članovi beogradskog ansambla “Ars Antiqua“ i mi nehotice bili svjedoci slijedeće “prijateljske” izjave (koja se odnosila na jednog od njihovih pjevača): “šta neće da peva, će da ga bijemo!”

U ansamblu „Lyra Wien“ imali smo par godina jednog izvanrednog pjevača, baritona, koji je imao nekih psihičkih problema (nisam rekao da je bio “*lud u glavu*” ali…) zbog kojih je na kraju i odustao od uspješne pjevačke karijere. Nekoliko puta smo išli na koncerte i kupili mu kartu za vlak, ne znajući hoće li se on na kraju pojaviti na stanici tj. sudjelovati na koncertu ili ne.

U pauzi jedne probe ansambla ja mu naivno priznam da je (barem u to vrijeme) moja najdraža šetnja u Beču ona uz obalu Donaukanala, a on me pogleda te mrtav hladan odbrusi: " Ti sigurno još nikada nisi bio u Koruškoj." Radi se, naime, o pokrajini u Austriji gdje postoji najveći broj predivnih jezera, većinom kvalitete pitke vode. U toj pokrajini živi i relativno brojna slovenska narodna manjina.

Na drugoj probi ansambla "Lyra", sjedimo oko stola i pjevamo. U krilu sopranistice Suzanne sjedi njen mali sinak koji u jednom trenutku iz čista mira počne povraćati! Moj (za roditelje i ljubitelje djece sigurno ne prijateljski) komentar: meni su ribe u akvariju nekako simpatičnije.

Ansambl "Lyra" treba upravo izaći na scenu u amsterdamskoj dvorani *Concertgebouw*, flautist Reinhard Czasch (pravi Bečanin) pogleda se posljednji put u ogledalo i zadovoljno zaključi: „Nema šta, lijepi jesmo, još samo moramo i dobro svirati!"

Tijekom generalne probe za koncert "Duo Lyra" u evangeličkoj crkvi u Kremsu (blizu Beča) stavio sam moju liru da gamba, (na kojoj sam trebao svirati u drugom dijelu koncerta tako nespretno da je ona u jednom trenutku pala na ledja te je tamo nastala opasna pukotina! Svirajući tresao sam se od straha da li će instrument (koji je i inače bio izuzetno osjetljiv i niz puta sam ga morao davati na popravke) izdržati ne malu napetost od 13 žica ili usred svirke puknuti do kraja…

Tu se moram sjetiti da ovakvi dogadjaji u mojem slučaju i nisu bili tako rijetki. Još u nižoj glazbenoj školi nekom prilikom, zaboravivši da sam kutiju sa violinom ostavio otvorenom, htio sam krenuti na sat violine. Violina je pala na pod i zvučnica je pukla pokraj konjića! Instrument ja tada majstorski (i za paprenu cijenu) sredio pokojni graditelj Franjo Šnajder.

Slijedeća je bila srednjovjekovna *viella*, koja je isto tako (iz meni nepoznatih razloga…) tresnula na pod i pritom su joj napukla ledja - ovo je sredio njen "tata", Branko Grđan. Treći slučaj dogodio se u Beču sa *Turbofiddle,* koju sam u to vrijeme često svirao sa pickupom i obaveznim kablom. U mojem prvom, improviziranom, studiju (ispod kreveta na kat) u bečkoj Wallgasse očito sam krivo procijenio duljinu kabla pa je instrument "poletio" i završio na podu! Spasila ga je hitna intervencija kolege, graditelja viola da gamba Waltera Schmidta.

Ovo se nije dogodilo meni nego jednom kolegi, tenoru iz Napulja, ali ću to svejedno prepričati: u vrijeme proba, snimanja CD-a te koncerta sa programom "*Villanelle napoletane*", 1998, stanovali smo i probali u jednom od što se kriminala tiče najopasnijih dijelova Napulja, tzv. "*Quartieri spagnoli*". Kako su bivši samostan i crkva sv. Katarine, gdje smo stanovali, probali i snimali bio na brijegu, do njega se dolazilo stepenicama. Rosario, tenor, se taman uspinjao po njima kad mu zazvoni mobitel, on ga izvadi iz džepa i istog trena ostane bez njega jer mu ga je "u letu" iz ruke oteo jedan maloljetni kriminalac koji ga je već neko vrijeme slijedio.

Druga *štorija* iz Napulja (godinu dana kasnije, 1999.) dogadja se na istom mjestu. Ja stignem u Napulj sa obje lire (od kojih je ona da gamba veličine violončela), dodjem pred samostan i poljubim vrata, jer ih nitko ne otvara ... Kad je postalo jasno da nitko ne dolazi jer valjda niti ne zna da sam stigao, odem u stanicu uspinjače (*Funicolare*) i zamolim konduktera da do slijedećeg jutra mogu ostaviti instrumente i naprtnjaču kod njega. Odem u obližnju *pizzeriu* da ubijem vrijeme do jutra; u Napulju nitko ne spava noću nego, valjda, samo po danu. Bilo je vrlo veselo i zabavno a mogao sam između ostaloga pratiti jednog preprodavača švercane ili ukradene robe, koji je malo u pizzeriji a malo ispred nje pjevao i plesao, a kad bi se pojavio netko od zainteresiranih kupaca išao bi uzeti robu sakrivenu ispod jednog od parkiranih auta.

Kasnije sam saznao i razlog zašto mi nitko nije mogao otvoriti vrata: domar Amedeo je tjedan dana prije berući jabuke tresnuo sa stabla na zemlju te završio u bolnici.

Prilikom putovanja iz Italije na Korziku (gdje smo, u živopisnom srednjovjekovnom mjestu Pigna, imali zadnje probe i premijeru programa "*Festa fiorentina*" sa proširenim ansamblom "Micrologus") vozeći se prema trajektu, pokojni kolega, Adolfo Broegg (lutnjist tog ansambla), skrenuo je autom u *mocire*, suhozid. Komentar Gabriele Russoa, vielliste istog ansambla: „Nije ni čudo jer on dok vozi mota cigarete i puši te prima, čita i šalje SMS-e."… Prilikom mojeg drugog koncerta sa prof. Eduardom Melkusom (poznatim bečkim baroknim violinistom) htio sam ga nešto pitati i to napravio na neki pretjerano uljudni i komplicirani način, poput: Da li bih vas smio, odnosno da li bi bilo moguće da…" na što me stariji gospodin prekine sa "Was wollen Sie eigentlich?" "Što ste zapravo htjeli reći?"

U vezi Piregga i naše šume: jednom prilikom došla nas je posjetiti Srebrenka (davnašnja Mirina gazdarica iz Zagreba koju sam ja tada zvao „Sreba") sa svojim mužem Johnom. Ona je već nekoliko desetljeća živjela u Australiji baš kao i mi u Austriji. Kad smo im pokazali našu predivnu ali vrlo strmu šumu i rekli da zapravo ne znamo što bi s njom počeli, rekla mi je: „Igore, pa pitaj šumu!" Mogu si mislit kakav bi me strah *ufatio* ako bi mi ova slučajno i odgovorila!

Vraćam se još jednom na jezične viceve. Giuli ja od samog početka zajedničkog života, (osim materinjeg, dobro poznavajući bar još 2-3 druga jezika kao npr. francuski, engleski i njemački) počinjemo govoriti (kao što to i danas činimo) nekom čudnom kombinacijom hrvatsko-talijansko-njemačkog jezika, a svako-toliko bi nam (namjerno ili slučajno) padale na pamet sulude kombinacije ili bi dolazilo do veselih ne-razumijevanja.

Dajem jedan primjer jer ga je relativno lako objasniti: govoreći o glumici u jednom američkom filmu rekao sam „ona je glumila nijemu" a Giuli me pomalo iritirano pita „koza (cosa) njemu?!" misleći na neku osobu…

Možda još jedan primjer? Giuli mi kaže: „Njegova žena puca" Kako se u njemačkom za čistačicu kaže „Putzfrau" to je moglo značiti upravo to ali na talijanskom „puzzare" znači „smrdjeti"…

Relativno nedavno, pri jednom našem zajedničkom boravku u Zagrebu, Giuli je htjela pozvati njenu tetu i moju sestru Višnju i kćer joj Sašu na večeru i to u „Batak". Na to će Saša: „Puno ti fala, ali mama ne voli batak…" a Giuli: „Ali oni imaju i krilca!" I onda se razjasnilo da Višnja jednostavno ne voli taj lanac restorana…

Ostale primjere ne dajem jer su drugima ili nerazumljivi ili spadaju u viceve, duhovitosti trenutka, koji kad ih se prepričava ili još gore objašnjava, prestaju biti smiješni. Jedina osoba koja nas je u tome mogla pratiti i većinu toga razumjeti, bila je moja pokojna najstarija sestra i Giulina mama, Vera.

2.MOJI INTERESI I HOBIJI

Ljubav prema prirodi

Zahvaljujući majci ali i sticajem okolnosti, možda i genima, zarana sam bio svjestan prirode koja nas okružuje, koje ima i u gradu, još više u njegovoj neposrednoj okolici poput Medvednice, ali najviše na selu. Ljubav prema moru, na obali kojeg sam rodjen, gajila je i moja majka („kontinentalka“ najmanje tri generacije unazad…) i uvijek nastojala da svakog ljeta bar tjedan dana u njemu uživamo. Niz puta ljetovali smo u gradu Hvaru, prvi puta zahvaljujući koncertnom angažmanu moje majke. Ranih 50-ih tadašnji direktor hotela „Palace“ gospodin Avellini je za svoje goste organizirao večernje koncerte sa arijama iz opera. To danas u općoj poplavi primitivizma i kiča zvuči nevjerojatno ali je tih godina u emisiji „Po željama slušaoca“ Radio Zagreba bilo normalno da „obični“ radnici i radnice naručuju sličan repertoar… Premda mi je neugodno, moram istini za volju priznati da tih i niz kasnijih godina nisam htio okusiti ribe i maslinovo *uje*, oboje (otkako sam ih „otkrio“ zahvaljujući mojim dalmatinskim vezama i brakovima) bez čega ne mogu živjeti.

Kao što rekoh u Dvorničićevoj smo imali lijepi zajednički vrt, iznad dvorišta u Medvedgradskoj bio je vrt bivših vlasnika kuće a iznad njega vrtovi kuća u Novoj Vesi. Preko puta kuće u Medvedgradskoj i u okolici bili su vrtovi a izmedju Mlinarske i Jurjevske ulice tzv. Millerov brijeg[99] gdje je u gornjem dijelu kasnije nastao park a u donjem izgradjena osmogodišnja škola. Na tom brijegu igrali smo se Indijanaca i kauboja a zimi sanjkali. Osim moje prve škole na Kaptolu, do svih ostalih morao sam svakodnevno ići kroz dosta zelenila, vrtova i parkova. To je samo po sebi iz mene napravilo pješaka koji rado šeta a kasnije i planinari po Sljemenu i drugdje.

U vrijeme zajedničkog života sa Majom u Veslačkoj ulici, stan je bio malen ali balkon na ulicu velik s pogledom na, moglo bi se reći, šumu breza i drugog drveća. Tih sedam godina našeg braka uživao sam u moru, Zadru, Ugljanu i Dalmaciji općenito kao nikada prije a ni poslije. Posebno važan i lijep dio svega bio je otok Ugljan. Premda sam ga dosta dobro poznavao još od prije, bilo je sasvim drugačije tamo dolaziti kao svojoj kući, kao polu domaći i *ugljonski* zet. Na svoj posebni način to su bile jedne od najljepših godina mojeg života, kao što su druge bile one života u našoj kući u Pireggu.

Nemam ništa protiv ravnice ali su me, osim mora uvijek više radovale planine i šuma. Jedina ravnica u koju bi se odmah preselio bila je ona sa puno kanala u Nizozemskoj.

Kad smo kod kanala i rijeka, u početku mojih 17 bečkih godina, rado sam šetao uz Donau kanal a kasnije svakog vikenda i kroz čitavu godinu uz Alte i Neue Donau.

Nije čudo da smo se Giuli i ja, tražeći 2003. kuću po Štajerskoj, bez puno razmišljanja odmah odlučili za našu kuću u Pireggu, jer smo osim velikog vrta uz nju dobili i vlastitu šumu od 3 hektara!

Tu se ostvario i moj djetinji san živjeti u prirodi i kao seljak koji se usput bavi glazbom. Pogotovo od 2006. nadalje ,kada u obitelj stiže njemačka ovčarica Cayenne-Kokka, smo zajedno ili odvojeno u okolici i po našoj šumi radili kilometarske šetnje, u bilo koje godišnje doba. Osim što je Giuli vrlo uspješno uzgajala povrće ja sam neko vrijeme dosta ozbiljno obradjivao našu šumu, s čime smo zimi mogli grijati našu kuću. Ovaj posao nije neopasan, a kako je naša šuma bila na dosta strmoj padini više puta sam letio i padao ali srećom bez fatalnih ozljeda do kojih bi pri radu sa motornom pilom lako moglo doći.

[99] Nedavno otkrih da se “službeni“ Müllerov brijeg nalazi na zapadu Zagreba, izmedju Črnomerca i Kustošije.

Živući u Italiji, prvo u Cittadelli (kod Padove), potom u Collechio (kod Parme, Emilija Romanja) i na kraju u Tombolu, (blizu Cittadelle) uvijek smo imali sreću da su kuće imale vrt a u samom mjestu ili okolici postojale raznovrsne mogućnosti za šetnju, često uz neki potok ili rijeku.

Od 2015 živimo u malom gradiću Birkfeld (na 60-ak kilometara od Graza) u vlastitoj kući sa relativno malim vrtom (pogotovo u usporedbi sa onim u Pireggu) i lijepom dijelom natkritom *taracom* s pogledom na susjedne kuće i puno zelenila. U neposrednoj okolici postoji bezbroj mogućnosti za kraće ili dulje šetnje, dijelom opet uz vodu, potok-rječicu Feistritz ili umjetna jezera koja on povezuje i hrani vodom. Po trasi nekadašnje uskotračne pruge (koja danas još uvijek postoji i po njoj ljeti vozi turistički vlak od Birkfelda do Weiza) napravljena je biciklistička staza od gotovo 20 km do mjesta Ratten, po kojoj često šećemo u toplijim godišnjim dobima a zimi ona služi i za skijaško trčanje.

Životinje

Na samom početku moram reći da, osim pasa kao domaćih životinja, postoje kosovi (kao slobodne ptice) sa kojima sam baš kao i moja sestra Vera uvijek imao neki poseban odnos i kontakt. Počelo je još u Dvorničićevoj tako da bi im zafićukao a oni mi odgovarali ili bi ih na balkonu-*loggi* slušao kako se razgovaraju. Ako postoji reinkarnacija možda sam u jednom od predživota bio kos, tko zna. Gdje god sam živio, prije ili kasnije bi se pojavio neki kos i ja s njim uspostavio kontakt. Nije isto ali slijedeće ptice koje osjećam vrlo bliskim i divim im se su morski galebi, kojih ima i u unutrašnjosti uz rijeke, kao uz Dunav u Beču.

Ne sjećam se od kada ali vrlo rano, prije odlaska u školu, majka me počela navikavati na razne životinje. Tako sam neko vrijeme brinuo o jednoj gušterici, pa kornjači, sa pticama nažalost nije nikada dugo trajalo. Ako bi *tići* ispali iz gnijezda i mi ih spasili, to bi gotovo uvijek za njih bilo prerano. Kasnije, u Medvedgradskoj, tijekom moje osnovne i osmogodišnje škole, imali smo puža (kada je sam sebe oplodio i hrpu malih koji su puzali po svuda…), kratko ježa (koji bi čitav dan hrkao iza kamina a po noći jurio po sobi u žaru lova…), kokoš (koja je na prozoru moje sobe nosila jaja), vrlo kratko mačku koju smo darovali nekom drugom (I am a dogman, man!).

Jednom je prilikom odnekud ušetao i jedan miš (za kojeg je mama tvrdila da je mali štakor oliti *pantagana*). On je osim drva sredio i rubove više knjiga i nota. Pokušali smo ga ulovit sa *narodskim* metodama poput lonca rub kojeg stoji na orahu - bez uspjeha. Na kraju nam je netko, protiv moje volje, preporučio i posudio pravu mišolovku (onu okruglu u koju može ući ali ne i izaći) i mišonja se ulovio na komad *špekeca*. Ja sam kao veliki ljubitelj svih životinja (osim paukova i zmija) inzistirao na tome da ću ga pustiti na slobodu kroz prozor i kad sam mu otvorio vratašca pogledao me je kao da mi kaže hvala i tek onda skočio na ulicu.

Ima još jedna *štorija* sa mišem, koja se nije dogodila meni nego u obitelji moje najmladje, pokojne, sestre Vesne. Prijatelj je njihovom sinu Marku poklonio jednog posebnog miša pod ”službenim” imenom (kakva su se tada još mogla čuti jedino u Agramu) ”tancmauz” šarenih boja. Njegov otac to nije znao nego nakon dan ili dva kaže on ženi: ”Ženo imali mi miša, nekog čudnog šarenog, pa ga ja zgazio!”[100]
Maja i ja smo (oboje nezainteresirani imati vlastitu djecu) imali jedan (zaljubljeni) par zamoraca koji su slobodno jurili po kući. *Šinjorina* je relativno kratko živjela a *šjor* Mišonja,

[100] Društvu za zaštitu životinja se ovo sigurno ne bi svidjelo, baš kao ni meni.

kako smo ga zvali bitno dulje. A *živija* bi i dulje da ga *dotur* Mario nije jednom prilikom (jasno nehotice, ne vidjevši ga) nagazio… Maja i ja dodjemo u Zadar i umjesto Mišonje dobijemo komad gipsa sa njegovim posmrtnim ostacima…

Sada dolaze na red psi, a moglo bi se slobodno reći da su i Giuli i meni oni „u krvi".

Moja majka je u prvom braku imala dva *jazafčara*, koji su se zvali Kurti i Tomi. Kad mi je bilo 11 ili 12 godina netko nam je poklonio jedno štene mješanca kojeg smo prozvali Švrćo (po tada popularnom Disneyevom crtiću), koji je bio prava *prafcata* skitnica; svako toliko bi zbrisao i odjednom se nakon tjedan ili dva vratio i zalajao ispod prozora, gladan, zamazan i smrdljiv... Kad bi ga oprali i nahranili ponovila bi se ista priča. Micka, gospodja koja je jednom tjedno dolazila očistiti stan[101] pitala nas je da li bi joj dali Švrću i on se kod nje odjednom pretvorio u vjernog psa čuvara koji bi čuvao njihovu kuću i vrt i uživao u tome.

Pri kraju srednje glazbene škole *profurao* sam sa L.R., jednom lijepom Osječankom (mislim židovskog podrijetla), studenticom prve godine klavira na Muzičkoj akademiji. Kako su njeni roditelji imali psa *jazafčara* Glišu (taj je čak išao u lov) i L. čula da je moja mama zaljubljena u tu pasminu, kad je Glišo postao tata dobili smo od nje na poklon malo štene. Stiglo je u kartonskoj kutiji u prtljažnom dijelu autobusa i istog trena postalo mezimac i „glava" kuće – tipično za „dakrle". Dali smo mu ime Hektor što se ubrzo pretvorilo u Heki. Spavao je uglavnom u velikoj, maminoj, sobi po zimi ispred (prastare, predratne) električne pećice u svojo pletenoj košari i na svojoj *dekici*. Kako je naš stan bio u visokom prizemlju, pored velike sobe bilo je stubište kuće pa bi Hekica dolaske i odlaske stanara ili drugih redovito komentirao režanjem i lajanjem, a kada bi ostajao sam kod kuće tulio bi poput vukova i dizao glavu uvis nalik njima-sve to na „veselje" ostalih stanara. Nažalost, premda član glazbene obitelji, nije trpio zvuk moje violine niti *staccato* pjevanje privatnih učenika moje majke. Normalno (*legato*) pjevanje i zvuk klavira je kako-tako podnosio…

U toplijim godišnjim dobima, prozor na cestu bio je uvijek otvoren (prometa je tih godina bilo bitno manje), pa bi Heki čim bi čuo da netko prolazi ispod, sa zaletom skočio na prozorsku dasku a mi svaki put bili u strahu da ne odleti van!

Često bi mama ili ja s njim išli u šetnje ali bi usred noći Heki odlučio da mu se piški u dvorištu kuće, što je s vremenom dovelo do svadje sa *susedima* preko puta. Bio je posebne naravi, kad bi mami u posjetu došla jedna od prijateljica i sjela na „njegovu" klupu, ako mu ne bi bila simpatična on bi se nogama odgurivao od nje dok ne bi sjela negdje drugdje.
Nismo ga dali kastrirati (to je u ono vrijeme bila rijetkost) i jednom prilikom smo na Novoj Vesi našli gospodju sa *pesicom* slične vrste i veličine i dogovorili parenje. Kad su došli, *gospodična* je skočila u njegovu košaru a on prednje cape stavio na nju a onu stvar gurao u košaru… Pokušali smo mu objasniti da to nije to i da od toga „ne bu niš" ali nije upalilo.

Heki je živio skoro 16 godina, što je puno čak i za manje pse. Pri kraju bi često počeo kihati sve do lupanja njuškicom o pod. Nakon što smo ga (na molbu moje majke) odnijeli veterinaru da ga uspava, kada sam pri jednoj probi ansambla USZ počeo kihati, Tibor me upozorio „prestani kihati jer ćemo te odvesti veterinaru da te uspava kao i Hekija!"

Već i moj talijanski šogor, Giulio, je kao dijete u rodnom gradu Bergamo imao psa pasmine doga. Kćeri od moje sestre Vere i njega, moje hrvatsko - talijanske nećakinje, Cristina i Giuliana (Giuli) Gerini, su kao male imale predivnog njemačkog ovčara po imenu Duke.

[101] Što sam od jednog trenutka počeo ja redovito raditi.

Obzirom da su Vera i cure čitava ljeta provodili bez njega u vikendici, (prvo u Dalmaciji a kasnije Istri) a Giulio, zbog posla, nije imao vremena baviti se sa njime, roditelji su odlučili da je za Duka bolje ako mu nadju novog vlasnika.

Puno kasnije, Giuli je u Istri od svog dečka dobila na poklon mješanca po imenu Nero, koji je bio posebne ćudi, nju obožavao a svakog koji bi njoj nešto prigovorio, zamjerio ili to samo pomislio (uključivši tatu, čak i mamu) bi ugrizao, tako da su ga na kraju nažalost morali uspavati.

Premda smo i Giuli i ja, svaki u svoje vrijeme i za sebe, rekli nikad više psa u kući, nakon što je Giuli doselila u Piregg i počela raditi u austrijskoj ispostavi njemačke firme „Gedore", gledajući seriju Komisar Rex, povukli smo to što smo rekli i potražili štene ovčara ili ovčarice, sa punim radnim vremenom čuvara kuće i okućnice.[102]

Nakon pretrage po internetu našli smo jednu gospodju u Stockerau (nedaleko od Beča) koja je bila specijalizirana za njemačke ovčare i imala *friško* leglo sa slovom „C" i kao posljednja je ostala jedna curica. U Pireggu smo rekli „ajde idemo vidit, ne moramo je odmah uzet ali za svaki slučaj uzmemo lovu sa sobom." Stignemo tamo, kuća puna starijih i srednjih generacija ovčara, mački, papiga i slično, vlasnica OK a u vrtu naša buduća *pesica*, službeno Ceyenne ali ubrzo za nas Kokka[103] ruši nisku ogradu kojom je bio ogradjen manji dio vrta.
Ja pitam vlasnicu, da li to ime dolazi od indijanskog plemena Cheyenne i ona to spremno potvrdi. Poslije u njenom pasošu vidimo da se zove Cayenne a to bi, ako nije greška, dolazilo od poznate vrste papra…

Bila je to, naravski, *ljubaf* na prvi pogled i mi malu crnu *pastorellu* (u talijanskom je ime ove pasmine *pastore tedesco*) platimo, utovarimo u auto, ja sjeo pored nje, i krenemo put Piregga.

U to vrijeme još smo imali i par zečeva sa spuštenim ušima, *gospona* imenom Braunie ili Brownie i gospoju imenom Susie. Prvih noći svo troje spavali su u predvorju kuće, zečevi u svojoj kućici a Cayenne-Koka na ležaju pokraj njih. Zečevi bi ponekad znali bučiti usred noći a Cayenne-Kokka (u daljnjem tekstu samo Kokka) bi ih tada nalajala i u čas bi nastala tišina. Na Kokkino lajanje bi Brownie ponekad reagirao lupanjem stražnje cape što *zekonje* ponekad rade od straha i kao upozorenje da je „neprijatelj" blizu.

Samo jednom, kasnije kada je Kokka već bila velika, pokušali smo u vrtu svo troje pustiti zajedno. Kokka je ponjušila Susie a ova od straha glumila mrtvu i mi vidjeli da to nije baš najbolja ideja.

Zečevi su živjeli dosta dugo, pet ili šest godina, i umrli kada smo mi po drugi puta (2010-2015) stanovali u Italiji.

Moja neostvarena želja bila je i ostala je imati koze, koje su vrlo inteligentne i svojeglave te poznate po tome da uspiju pobjeći čak iz najsigurnije ograde. Obožavam kozje mlijeko i pijem ga već godinama svakog vikenda. Onaj pravi miris, „*vonj*", nepasteriziranog kozjeg mlijeka (kakvog sam još kao dijete i kasnije rado pio u Dalmaciji) je nemoguće osjetiti kod uobičajenog pasteriziranog mlijeka, ali sam ovdje našao jedno, štajersko, koje mu je nešto bliže…

[102] Koja u to vrijeme još nije imala ograde koju sam ja prvo improvizirao i poslije ozbiljno napravio.
[103] Opet jedna naša jezična tvorevina; na talijanskom *cocca* izmedju ostalog znači neko drago stvorenje, *liebling* u njemačkom, a u hrvatskom kokoš ali ju mi pišemo Kokka.

Kokka je prve dvije i pol godine živjela, „radila i djelovala“[104] kao pravi pas čuvar; spavala je po svakom vremenu i godišnjem dobu u komotnoj kućici uz zid naše kuće. Ako bi noću u blizini ograde prošetao kakav jež ili druga životinja čulo bi se prvo bum bum dok izletava iz kućice i onda lajaona.

U kasnu jesen svoje treće godine, Kokka je odjednom oboljela i naš, do tada simpatični i dobar veterinar, nije naslutio o čemu je riječ. Fala Bogu, gospodje veterinarke u susjednom mjestu Anger dosta brzo su zahvaljujući analizi krvi shvatile u čemu je problem; naša draga Kokka obolila je od manjkavog rada žlijezde gušterače! Gotovo deset slijedećih godina svojeg života više nije mogla jesti normalnu hranu, meso ili slično, glodati kosti što je obožavala nego isključivo posebnu dijetalnu suhu *klopu* za tako bolesne pse uz vrlo jaku dozu Kreona, lijeka kojeg uzimaju i ljudi koji su oboljeli od iste bolesti. Kokka je bila izvanredan pacijent, do kraja je zadržala svoju dobroćudnu i veselu narav, volju za duge šetnje i igranje po našem velikom vrtu, prvih godina sa nama a posljednjih pet natjeravajući se sa mladim Ferdijem.

O Ferdiju i razlozima zašto smo 2013. odlučili da ga usvojimo već sam pisao. 2021, tri godine nakon Kokkinog odlaska, odlučili smo da i Ferdiju, gosponu „u godinama“, nadjemo društvo mladje *pesice*. Tako je u našu obitelj stigla curica *dakrlica* službenim imenom Aida Luce, koju smo ubrzo počeli zvati Kokka. Bas kao i Ferdi svojevremeno i ona je u njegov i nas život unijela novog veselja i svježine.

[104] Opet jedna od tipičnih partijskih fraza, “oni tamo žive, rade i djeluju”.

48.JA & CAYENNE-KOKKA 1, PIREGG

49.KOKKA 1 I FERDI, PIREGG

50.GIULI & FERDI, PIREGG

51.FERDI & AIDA LUCE (KOKKA 2) IZA NJEGA, BIRKFELD

Auto

Moja majka je još u prvom braku sa Ottom vozila auto marke Peugeot (*cabrio*) od kojeg su ostale samo slike jer su ga njemački okupatori konfiscirali početkom rata. Otac mojih suseda i vršnjaka, Vlade i Branka P. bio je šofer pa su naši razgovori vrlo često bili na temu raznih tipova auta ili Amerike koja je u svakoj socijalističkoj zemlji, naravski, bila pojam.

Oko moje dvadesete godine, htio sam, kao i većina mojih kolega i vršnjaka naučiti voziti auto. Kako je to bilo doba tzv. L-tablica gdje si mogao učiti voziti u normalnom autu pod nadzorom roditelja, starijeg brata ili sestre i slično, zamolio sam Ferdu za pomoć i? Kao i u niz drugih slučaja otac me utoliko izdao što je isto doduše napravio za njegovog ne-sina Sašu V. ali ne i za mene. Tako sam platio desetak *sahata* u jednoj auto školi ali oni nažalost nisu bili dovoljni da dodjem do vozačkog ispita. Osim toga, uvijek sam bio u nekom strahu, ukočen i reagirao sa dobrim refleksima najčešće u krivom momentu. Jedan od maminih učenika solo-pjevanja, češki izbjeglica Svatopluk Svatek Lederer[105] ponudio mi je da će me on podučavati u svojem prastarom Moskviču, po udaljenijim i slabo prometnim dijelovima Zagreba. No niti to nije urodilo nekim plodom.

Nakon Ferdine smrti, 1973., obzirom da u oporuci nismo bili niti spomenuti, zahvaljujući inicijativi moje majke, i dobrog odvjetnika, gospodina Budisavljevića, nakon niz godina natezanja, Ferdina udovica Vera V., bila je prisiljena mojim sestrama i meni isplatiti novce. S tom *lovom* smo Maja i ja mogli kupiti novu Cimos *Dyane* pa je ovog puta moja auto škola uspjela od prve a Majina od druge. Tako smo u Zadar mogli putovati sa autom a na Ugljan sa trajektom. Jednom prilikom smo skoknuli do Trsta drugi puta do Poggio a Caiano kod gradića Prato, nedaleko Firence. Po ljeti bih ja zarolao mekani krov pa bi se po Tuškancu vozikali *a la cabrio*. U vezi auta pogledaj i u odjeljku o ranoj glazbi. Nakon što sam ostavio Maju zbog Mire i ponovno podstanarčio po Zagrebu, nekoliko noći sam i spavao u tom autu. Nakon našeg (Mire i mene) drugog boravka u Poggio a Caiano, odlučio sam da u povratku skoknemo posjetit moju sestru Veru, muža joj Giulia i moje nećakinje Cristinu i Giulianu u Cittadelli. Zbog vrućine smo „kabriolirali“ čitavim putem i nakon dolaska, iste večeri, ja dobio sunčanicu i sve što uz nju dolazi… Nakon dva dana došao sam k sebi pa smo mogli nastaviti put prema Zagrebu.

Nakon odlaska u austrijsku tudjinu *Dyane* sam prodao jednom susedu i niz godina, zbog dobro funkcionirajućeg javnog prometa u Beču sretno živio bez auta, koristeći taxi kad je to bilo potrebno.

Kada je Giuli 1999. došla na godinu dana *sabbaticala* u Beč, nagovorila me da pokušam voziti njezin srebrni, predivan, Fiat Punto *cabrio* i to odmah po bečkoj Ringstrasse! Sjećam koji je to istovremeno bio i strah i gušt! Tu je sve krenulo i do neke 2019, dakle dvadesetak godina, navozio sam se do mile volje sa više auta, medju njima tri Alfa Romea, dva Volva i Jeepa, sve do moje zadnje i nezaboravne *Giuliette*. Za razliku od većine starijih ljudi mojih generacija, u trenutku kada je za mene vožnja postala više stres nego užitak i ja se počeo osjećati nesigurnim, odlučih se vratiti u pješake. Ima situacija u kojima bi bilo korisno voziti auto, pogotovo ako kao mi živiš u kraju gdje je javni prijevoz mizeran, ali nisam nijednom požalio moju odluku da pravovremeno, bez riskiranja tudjih i vlastitog života, prestanem. Ali, usprkos tome, ostaju brojna i lijepa sjećanja na kraće i dulje vožnje kao i opasne situacije u kojima je Bog ili moj andjeo - čuvar odlučio da dan mojeg odlaska još nije došao.

[105] On me niz godina kasnije našao preko interneta i javio mi da je, nakon emigriranja u SAD, završio u njihovoj ratnoj mornarici te na kraju postao *U.S. Navy Commander* a njegov sin, obojica politički vrlo desno, senator.

Jedna od njih pada u vrijeme kada smo zbog koncerta našeg Dua sa Dyane prepunom instrumenata krenuli u Vukovar. Premda je proljeće bilo blizu, na cesti je još znalo biti bljuzgavice. Na jednom ravnom dijelu ceste (koja je išla po nasipu sa kanalima sa svake strane) bio sam malo prebrz i naletio na kamen kojeg nije bilo moguće vidjeti. Dyane je počela plesati a ja umjesto da idem u nizu brzinu prikočio … Znao sam jedino da moram pokušati čim dulje ostati na cesti dok se brzina bitno ne smanji. Na kraju smo izletjeli sa ceste i to na rikverc i ostali na kosini. U tom trenutku se na cesti, iz oba smjera, pojavilo više kamiona i drugih vozila, kao da ih je netko zadržao dok smo mi završili naš (mogući mrtvački) ples! Jedan ljubazni vozač kamiona nas je izvukao na cestu i mi (tresući se od straha) polako i oprezno nastavili put za Vukovar. Stigavši tamo ustanovili smo da instrumenti ne samo da nisu stradali nego se nisu čak niti raštimali!

Druga se vrlo ozbiljna situacija dogodila negdje oko 2014 dok je Giuli radila u mjestu Collecchio (Emilija Romanja) te smo često zajedno ili odvojeno putovali iz Italije u Austriju ili obrnuto. Pri jednom od tih putovanja iz Austrije (vozio sam moj Volvo C 70 *cabrio* koji je kao svi sportski auti imao vrlo osjetljivi volan i mogao juriti tako dobro da sam više puta platio globe austrijskoj policiji…) pretičući kamion priličnom brzinom u srednjoj traci auto je (opet jednom) „zaplesao“ samo što sam ovog puta odmah promijenio brzinu … Obliven hladnim znojem uspio sam se vrludajući izmedju više vozila nekako provući *žif* i izaći kod odmorišta Ledra da dodjem k sebi.

Karate

Mislim da sam negdje već spomenuo da je pokojna majka, u vječnom strahu da se *sineku nekaj ne dogodi* u djetinjstvu iz mene napravila osobu koja bježi od bilo koje sportske aktivnosti osim hodanja do jedne ili druge škole. Sjećam se da mi je u osmogodišnjoj školi fizički odgoj bio vrlo mrzak (pogotovo penjanje po tzv. „švedskim“ lojtrama ili konopu, već i zbog straha od visine, koji sam od malih nogu do danas uvijek imao) a to se nastavilo i u srednjoj školi gdje bih satove iz tog predmeta redovito „markirao“. Izuzetak je bilo planinarenje po Medvednici koje mi se svidjelo i zbog moje uvijek prisutne ljubavi prema prirodi. I onda se preko noći sve promijenilo…

Negdje 1966., družeći se sa pokojnim Franjom Finta, kolegom violinistom iz Osijeka, koji je u to vrijeme živio u Muzičkom domu na Jurjevskoj[106], saznajem da se u Zagrebu može učiti odnosno trenirati japanski borilački sport Karate. Došao sam na valjda jedan jedini trening kod dr. Emina Topića u Habdelićevoj, tamo upoznao braću Iliju i Nikolu Smoljenović i kada su se oni razišli sa Topićem, zajedno s njima, Mišom Jelakovićem i Rankom Kellerom istupio iz tog kluba. Počeli smo se družiti i prijateljevati i izvan treninga. Često bi zajedno trčali po njihovom i mojem „kvartu“ (izmedju Šalate, Gubčeve zvijezde i Medvegradske) a tog ljeta, bez odgovarajuće dvorane, trenirali na asfaltiranoj plohi bivšeg ljetnog kina Tuškanac. U jesen smo konačno počeli trenirati u dvorani osmogodišnje škole u Mesićevoj (koju sam ja nekada pohadjao) i tu nam se pridružilo još nekoliko „otpadnika“ iz Topićevog kluba. Mene su odmah osvojile *kate.*[107] 1967. godine zajedno sa braćom Smoljenović i prije spomenutim karatekama bio sam jedan od osnivača novog karate kluba „Tempo“, koji će u slijedećih gotovo 60. godina postati uvjerljivo najbolji hrvatski i jedan od najboljih karate klubova bivše Jugoslavije. Niz republičkih, saveznih i europskih prvaka i prvakinja najbolje govori o tome, a Ilija Smoljenović postaje jedini medjunarodni sudac karatea na prostoru bivše Jugoslavije.

[106] Uz učenice solo pjevanja moje majke taj je dom bio jedno od mojih „lovišta“ gdje bih pri povremenim plesnim zabavama našao neku srodnu žensku dušu…
[107] Kombinacije udaraca i obrana, zamišljena borba protiv više protivnika, koju bih skoro mogao nazvati plesom jer je sve ovisilo o nekom unutarnjem ritmu, *timingu*, koreografiji.

Do odlaska na odsluženje vojnog roka (1971/72) sam dosta intenzivno trenirao, ponekad (uz studij viole i stalni posao u Simfonijskom RTZ) i po sedam puta tjedno. Dvorane su se mijenjale, malo smo bili na Novoj Vesi (kod milicionera…) a više i dulje u Bogovićevoj, kasnije OŠ Gundulićeva i slično. Zajedno sa Ilijom i Nikolom bio sam na nekoliko kurseva koje su u Zagrebu tih godina održali japanski (Nanbu, stil *shito ryu*) i korejanski (Park Sun Jae, *taekwondo*) majstori te ponovno veliki japanski trener Taiji Kase, na čijem tečaju sam dobio plavi pojas. Nakon vojske još sam neko vrijeme dolazio na treninge ali je bavljenje ranom glazbom, uz svakodnevni rad u orkestru utjecalo na gubitak volje koja me nekad pokretala. Možda je na to dijelom utjecala i činjenica da je Karate u bivšoj Jugoslaviji od Juda preuzeo i vječne svadje izmedju pojedinih trenera, raznih škola pa i raznih centara i republika.

S time je i moje nekadašnje intenzivno druženje i prijateljstvo sa braćom Smoljenović izgubilo na intenzitetu.

Vjerujem da je na moju odluku da naučim karate djelovala želja da budem u stanju obraniti se na cesti. Premda, po prirodi i odgoju nisam agresivan čovjek i kao takav loš u sportskoj borbi, briljirao sam u *katama* i tih godina sudjelovao na jednom natjecanju u Splitu. Za razliku od većine kolega iz kluba, mene je više od sportske borbe, zanimala mentalna strana Karatea i to je (čak iz bez aktivnog bavljenja) u meni ostalo sve do danas i pomoglo mi da u 80-oj godini života odlučim vratiti se svakodnevnom vježbanju tehnike i sve češćem izvodjenju voljenih Kata.

Ono što sam pročitao u knjizi velikog japanskog majstora korejskog podrijetla, Masutasu Oyame, da to što naučiš na treningu trebaš (naravski u prenesenom značenju) primijeniti u svakodnevnom životu, poslu i slično, mislim da sam uspješno primijenio u mojoj rano glazbenoj karijeri.

Niz godina kasnije, u Beču, pored redovitog rada u fitness klubu i svakodnevnog hodanja od 4 -10 km, neko vrijeme trenirao sam i *tai chi.* Više godina kod kuće bih radio i tzv. Pet Tibetanaca barem tako dugo dok (jer sam pretjerao radeći te vježbe i dvaput na dan) nisam imao problema sa štitnjačom.

Kao što sam već negdje spomenuo, tim više me jako obradovalo, kada mi se u pauzi mojeg zagrebačkog recitala, 2002., javio dragi Ilija, s kojim sam od tada ostao u nekoj vezi.
14. lipnja ove godine, pri Giulinom poslovnom posjetu Zagrebu, bili smo na godišnjem pikniku Karate kluba „Tempo“ na Jarunu, sreli se, izgrlili se i *izćakulali* do mile volje sa Ilijom i njegovim starijim polubratom Nikolom (85!) a posebno sa Milivojem-Mišom Jelakovićem i njegovom suprugom.

Bicikl i ostalo[108]

Kao klinac u pučkoj školi od mame sam dobio na poklon romobil i rado se s njime vozikao, padao i gulio koljena. Kad smo kod njih, odnosno kod desnog koljena, ima jedna zgoda i vječni ožiljak te moja prva „tetovaža“. Dogodila se kad mi je bilo nekih 11 ili 12 godina u Stobreču kod Splita gdje smo majka i ja ljetovali besplatno, dobrotom jednog njezinog učenika, Ambroza Kukuljevića[109]. U istoj kući stanovao je jedan liječnik sa obitelji koji je

[108] Tu izlazim iz okvira onoga što se dogadjalo do mojeg odlaska iz bivše Jugoslavije.
[109] Od onih, pravih, Kukuljevića. Kao mladić u doba NDH završio je u Ustaškoj mladeži, krajem rata zarobljen i jedan od preživjelih sudionik tzv. Križnog puta. Stradanja na križnome putu trajala su od svibnja do kolovoza 1945, pri čemu je ubijeno više desetaka tisuća hrvatskih zarobljenika i civila. Sjećam se da je osim Ambroza, sa

posjedovao drvenu *pasaru* sa ugradjenim motorom. Jednom prilikom me on (nazovimo ga Stipe) zamolio da mu donesem nešto iz broda što sam ja, oduvijek lud za brodovima, odmah prihvatio. More je bilo pjeskovita dna i dosta plitko tako da moja zadaća nije trebala predstavljati nikakav problem. Na krmi nije bilo *timuna* pa sam došao na genijalnu ideju da se upravo tamo popnem gdje je ograda najniža. Kako je metalni okvir gdje se stavlja *timun* bio klizav od algi, tek od drugog pokušaja uspjelo mi je uzeti to po što sam došao, no natrag u moru do pojasa učinilo mi se da me nešto pecnulo, ujelo za koljeno, pogledam i vidim ranu otvorenu do kosti! U trenutku izlaska na suho čitav donji dio noge bio je u krvi koju sam rukama pokušavao zaustaviti… Moju majku su probudili iz popodnevnog sna i kad me ugledala krvavog samo što nije pala u nesvijest. Uslijedio je poziv hitnoj, uzbudljiva jurnjava sa sirenom i plavim svjetlima do Splita, dezinfekcija i šivanje rane od skoro desetak centimetara i dosta brzi i neplanirani završetak ljetovanja … Taj je ožiljak naravski rasao sa mnom da me podsjeća da se ostavim „genijalnih“ ideja takve vrsti.

Vratimo se biciklu. Kad mi je bilo nekih 11 godina moj je otac (bez da ga je itko išta pitao ili tražio) počeo sa još jednim obećanjem od kojeg nikada nije bilo ništa: „sine tata će ti kupiti dječji bicikl“, koji se s vremenom pretvarao u onaj dječački pa za odrasle da bih mu ja na kraju ironično rekao,“ onda idemo dalje na moped?“ Moja prva iskustva sa (tudjim) biciklom vraćaju me natrag u Veliku Goricu gdje sam ga pri posjetama rodbini vozio slično romobilu, jer sam bio premali da se popnem i u toj poziciji nogicama dosegnem pedale, o ravnoteži da i ne govorimo. Tek niz godina kasnije, u braku sa Majom, kupio sam tzv. Pony, onaj sa malim kotačima, koji se mogao sklopiti ali koji nije nikad funkcionirao kako treba.

Tek u Beču, početkom 90-ih godina, kada je krenulo sa *mountainbike*-ima, kupio sam ga i jedno vrijeme intenzivno koristio. Vozio bi se po Alte ili Neue Donau, a ponekad čak i na posel kod Doblingera, u vrijeme kada su biciklističke staze u tom gradu još bile puno rijede nego danas. Nakon nekoliko padova odlučio sam da mi je hodanje sigurnije. Slijedeća biciklistička iskustva vezana su za naš život u Austriji i Italiji; osim mog prvog pomalo zahrdjalog Scotta, kratko vrijeme imao sam ali vrlo rijetko vozio i pravi *prafcati* Ferrari, bicikl. Njega sam na kraju poklonio jednom našem austrijskom *frendu*, pasioniranom biciklistu koji je dvaputa s tim prometalom prelazio SAD od jedne do druge obale, a ture bi mu i kod kuće često bile po najmanje 100 kilometara.

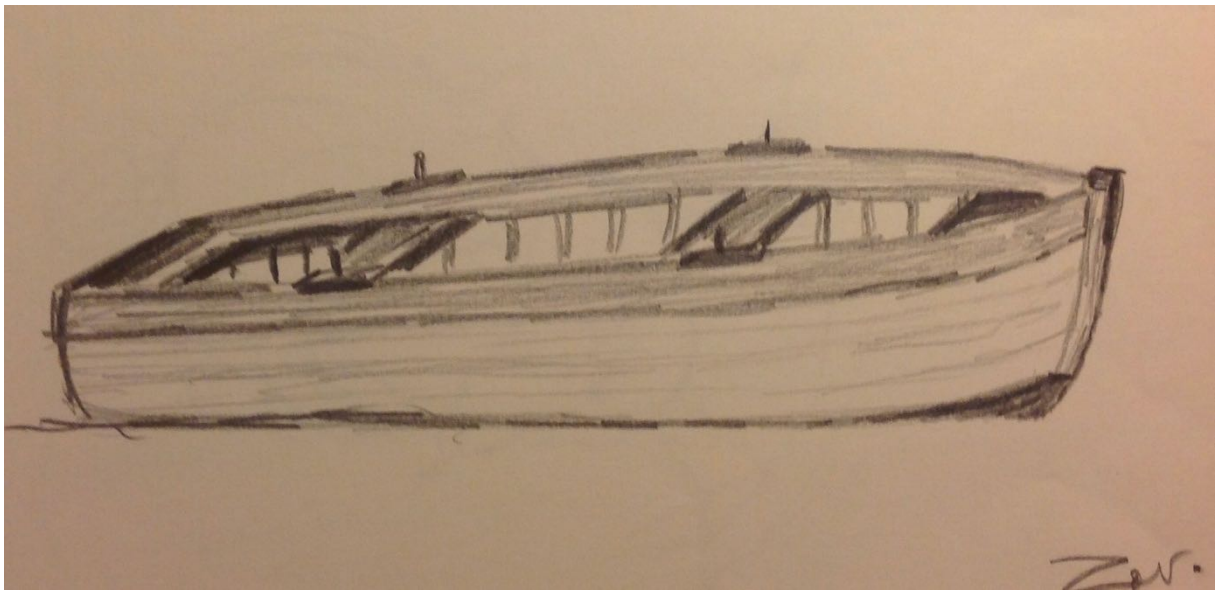
Još jedna sportska aktivnost u Beču je, osim povremenog dizanja utega, bila i vožnja *inline skating*, koja mi je što se ravnoteže tiče odlično išla, samo što nikada nisam naučio kočiti, a slično je bilo i sa skijaškim trčanjem, jedinom vrstom ili disciplinom tog sporta koju sam uspio naučiti.

Kad smo kod zimskih radosti, treba spomenuti i sanjkanje. Kao malog majka bi me znala vozikati u sanjkama koje su imale okvir za ledja a kasnije bi se sa njima svake zime (koje su u to doba trajale i po više od mjesec dana) sanjkao na prije spomenutom Millerovom brijegu, izmedju Jurjevske i Mlinarske ulice. Jednom prilikom zbog onog „ma idem napraviti još jedan spust“ prekasno sam potrčao kući na zahod i napravio se u gaće… U ostalim, toplijim, mjesecima na tom brijegu bi izrasle šikare gdje bi se igrali Indijanaca i kauboja ili romobilom spuštali niz padinu.

Iz mojih bečkih godina (1983-2000) valja spomenuti da sam gotovo svakodnevno godinama (iz različitih dijelova Beča) pješice išao na posel kod „Doblingera“ (smješten u najstrožem

kojim sam se izvanredno dobro slagao, kod mame pjevanje privatno učio najmanje jedan od njegovih supatnika. Inače, Ambroz je kasnije napravio uspješnu karijeru kao operni solist HNK “Ivan Zajc” u mojoj rodnoj Rijeci.

povijesnom centru tog grada) i osim tih, par kilometara odradio jureći po dućanu. K tome bi svakog vikenda napravio kilometarske šetnje uz Alte ili Neue Donau a barem tri puta tjedno trenirao u elitnom fitness klubu Johna Harrisa.

52.MOJA MALA BARKA, „ŠKOLJKICA“, 1973 - 1980

Moje plovidbe i „plovidbe“[110]…

Kao rodjeni primorac, takoreći *Fijuman*, osjećao sam i nosio u sebi uvijek i svugdje šum i miris mora, kliktanje galebova koje obožavam baš kao i more samo. K tome naravski dolazi i želja da se plovi sa bilokakvim plovilom. Majka i ja smo niz godina ljetovali na otoku i u samom gradu Hvaru, koji je za mene uvijek bio jedno od najljepših i magičnih mjesta na našem Jadranu. U vrijeme kada sam osmogodišnju školu pohadjao u Mesićevoj ulici na Šalati jedan od kolega, Toni A. bio je po ocu iz Hvara i ljetovao u kući svojeg djeda bivšeg kapetana. Već prvog dana nakon dolaska palo mi je na pamet (imao sam nekih 11 ili 12 godina i čamci su me u tom trenutku privlačili sigurno više od djevojaka…) da bi trebalo ploviti te sam nagovorio Tonija da probamo izmisliti s čime. Tonijev *nono* imao je omalenu zbirku dasaka u kojoj sam odmah prepoznao jedino moguće plovilo: splav. Kako je dasaka bilo premalo, na kraju je naše plovilo više sličilo ljestvama nego splavi. Ja se nisam dao pokolebati u mojoj namjeri da se otisnem od obale i tako smo jednog jutra Toni i ja sišli do glavne rive (gdje su tada pristajali parobrodi a sada uglavnom jahte naših i stranih bogatuna), ja sam splav porinuo u more, on odmah odustao shvativši da će ovo „plovilo“ pri površini jedva držati jednog od nas, a ja se popeo se na splav sa nekim vrlo primitivnim veslom u ruci. Kako sam se smjestio na splavi/ *skalama* ona je došla u neku kosu poziciju i ja ponosno, na veselje okupljenih, zaplovio zaljevom sa ciljem nekako stići do gradskog kupališta. Do vrata u moru i sa mojim pseudo-veslom plovilo se i više plivalo vrlo polako ali tvrdoglavi Pirnat (rodjen jasno u znaku jarca) nije mogao odustati i tako sam nakon nekih pola sata stigao do kupališta i tamo, uz pljesak i smijeh prisutnih kupača i Tonija (koji je prošetao uz obalu do tamo), ponosito izašao na kopno.

[110] U vezi “plovidbe” vidi u poglavlju 2.Moja obitelj …, djetinjstvo mojeg djeda Stjepka, na str.9.

Moj prvi i jedini pravi tast bio je gospodin dr. Marijan Karlović. U daljnjem tekstu zovem ga zaista od milja „*dotur Mario*“ poput *dotur Luigija* iz legendarne TV serije „Naše malo misto“, koji je bio Ugljanac po rodjenu, aktivan u Zadru i po otocima zadarskog arhipelaga te jedan od nekolicine legendarnih liječnika srednje Dalmacije[111]. On je posmrtno, nekoliko godina nakon Domovinskog rata u rodnom mjestašcu Čeprljanda na svojem otoku dobio i vlastitu ulicu. Ja sam čitavog djetinstva sanjao o bilokakvom čamcu, makar gumenjaku a postavši *ugljonsko*-zadarski zet[112] ušao sam u obitelj koja je posjedovala ne jedan nego čak tri broda; jedan po imenu „Lada“ od 11 ili 12 metara, „Školjkicu“ od 4 metra (kojom je *dotur* Mario izmedju dva svjetska rata jedrio, *burdižao*, po jugu i buri po zadarskom arhipelagu) te neki gliser od vodootporne šperploče, u tom trenutku sva tri još u ondašnjem brodogradilištu a sadašnjoj marini. *Dotur* Mario je radeći doslovno „od jutra do sutra“ u svojoj privatnoj ordinaciji zaradjivao prilično dobro[113] ali je uvijek imao previše nerealiziranih planova u koje je spadala i njegova/ naša flota.

Maja i ja smo „Školjkicu“ uspjeli dobiti na Ugljan i ona je tih sedam godina koliko je naš brak trajao bila „moj“ brodić. Jednog dana stigla nam je iz brodogradilišta loša vijest da je „Lada“ sjela na dno jer je u njezin gornji rasušeni dio ušlo more. *Dotur* Mario je uspio kreirati neke pontone i tako je i „Lada“ stigla na Ugljan i (doslovno) završila svoju plovidbenu karijeru ispod borova u vrtu pomalo oronule ali lijepe obiteljske kuće. Maja i ja smo kao i *dotur* još neko vrijeme sanjali o tome kako bi tu brodinu sa kabinom (zamišljenu za visoko more) mogli srediti i nabaviti Volvo penta motor. Obzirom na prevelike troškove za koje nitko od nas nije mogao skupiti sredstva, sve je ostalo samo predivan san. Što se dogodilo sa gliserom nemam pojma ali je barem „Školjkica“ bila u plovnom stanju. Kako je ona u vrijeme teške bolesti *dotur* Maria ostala u moru i prilikom jedne *nevere* bila doslovno zgnječena izmedju dvije brodice u čeprljandskom *mandraču*, *bidna* je uvijek primala more i nismo se nikad usudili na udaljenije plovidbe, preko zadarskog kanala, nego uz obalu otoka do sjeverne *punte* ili prema Preku. Neću nikada zaboraviti kako bi Maja i ja često u predvečerje sjeli u brodicu pa na vesla ili snagom od 4 konja Tomosovog *foribordo* krenuli nekamo.[114]

Kako smo svi u mojoj novoj obitelji bili zadrti pristalice drvenih brodica a one plastične posprdno zvali kadama ili *banjarolama*, moja su ljetovanja išla uvijek istim redoslijedom. Nakon par dana u Zadru selidba na Ugljan i obično po tjedan dana sredjivanje (*stupanje* i *pituravanje*) brodice, porinuće u more i onda uživanje od mjesec do skoro dva mjeseca jer smo u orkestru RTZ imali dulje ljetne praznike. No, sa rastavom od Maje, moj brodić je jasno prestao biti moj… Zahvaljujući MV dobrim prijateljima Peri i Vlasti, koji su u Splitu imali lijepu brodicu od desetak metara sa kabinom, bili smo s njima i njihovom *dicon* na dvije *đite* pored Šolte i Brača, do Hvara (prvi i drugi Brač, do onog trećeg, Visa, nismo stigli) pa *nazaj*, a drugi puta nas dvoje i Pere do Drvenika velog gdje smo i zapeli. Ove su đite bile i pomalo „avanturističke“: pri prvoj u povratku sa Hvara na *punti* tog otoka valovi se uzjogunili (naravski, ništa za prave *jude* od mora) a kvar na pumpi za vodu od motora zaustavio brod. Pere nam je već dao uputstva što moramo napraviti ako brod krene na *stine* ali je nekim čudom motor proradio u posljednji tren i mi sretno mogli nastaviti put.

[111] Izmedju dva svjetska rata te sve do kasnih sedamdesetih godina prošlog stoljeća.
[112] Kako je Slavica, Vazmoslava, majka moje prve supruge Maje bila iz Baške na otoku Krku, postao sam bodulski zet „ na kvadrat“.
[113] Poslije oporavka od teške bolesti isključivo u vlastitoj ordinaciji opće prakse u stanu na Trgu Tri bunara. On je spadao u staru školu u kojoj su doturi opće prakse, pogotovo na otocima, morali biti i zubari…
[114] Jedan od niza bisera dotura Maria: “Ako češ naučit beštimat kupi *foribordo* (vanbrodski motor)!”

Pri drugoj *điti*, Pere je čitavo vrijeme bio u bluesu i bez prestanka pod gasom pa smo ga jedva nagovorili da iz Drvenika krenemo put Splita. To je bilo moje vatreno krštenje[115]; MV i Pere sjedili su na provi i pričali si životne zgode i nezgode i probleme a ja, pravi neustrašivi „morski vuk" vozio par sati izmedju otoka sve do Lučice u *Špinuta* podno Marijana… Mi smo im kratko poslije toga poklonili jedan *bajbot* (od njemačkog *Beiboot*) gumenjak Maestral misleći da ćemo na još koju *đitu* zajedno, do čega nije više došlo ali su ga bar naši prijatelji godinama koristili.

Prošlo je niz godina, nakon preseljenja u Beč i ja sam radio kod glazbene firme „Doblinger". Ja bih gotovo svake subote i nedjelje išao šetati na Alte ili Neue Donau gdje bih svako toliko iznajmio čamce na vesla ili one na električni pogon te uživao u plovidbi.

Jedno vrijeme, pohadjao sam tamo i tečaj jedrenja, apsolutni vrhunac kojega bila je vožnja po Neusiedler jezeru. I danas žalim da taj tečaj nisam završio te položio ispit za voditelja čamca.

Jednog lijepog dana, jedna od mojih starijih kolegica Frau Bi. me pita da li bi me možda mogao zanimati gumeni čamac kojeg bi se ona i njezini željeli riješiti jer ga već odavno ne koriste? Naravski da sam ovu priliku prihvatio, spakirani gumenjak (od 4 metra baš kao i „Školjkica") odnio kući u Wallgasse i odmah ga napumpao, ispunivši njime jednu od soba. Kasnih devedesetih, posebno u vrijeme jednogodišnjeg boravka moje nećakinje Giuli u Beču, vozikali bi se s tim gumenjakom po Alte Donau i guštali „*ka prajci*". On (koji nije nikada dobio ni imena…) nas je pratio i u Štajerski Piregg (60-ak kilometara od Graza) gdje su na desetak km udaljenosti 2003. još postojala čak dva umjetna jezera, a malo dalje i više i treće, *Teichalmsee*, tako da sam ja (barem tako dugo dok nanosi i mulj oba donja jezera nisu sveli na malo šire ali vrlo plitko korito rječice Feistriz) tamo par puta i zaplovio. Na kraju smo taj gumenjak poklonili prvim susedima i tako sam prestao ploviti ali snovi su ostali zauvijek.

Berlin: U 4.Poglavlju spomenuo sam da je Clemencic Consort niz godina (ako se ne varam, od 1995 do 2001?) sa našim tzv. „Carmina Expressom" imao angažman pro Deutsche Oper Berlin pa bi često u Berlinu zbog dvije ili tri izvedbe ostajali od tri do tjedan dana. Hotel je bio skroman, na Bismarckstrasse, dosta blizu D. Oper a mi smo, obzirom da se radilo o programu kojeg smo znali doslovno napamet, obilje slobodnog vremena koristili za *šetande*, posjete muzejima i slično. Kad sam otkrio da u Berlinu, gradu koji osim rijeke Spree u neposrednoj okolici ima i niz manjih i većih jezera, postoji više lokalnih brodara koji turiste svakodnevno vozikaju po rijeci, kanalima i jezerima, mojoj sreći nije bilo kraja. Osim po najstrožijoj zimi, kada je dio vodenih puteva zaledjen, naplovio sam se tih godina do mile volje i prošao sve puteve osim onog najduljeg, do tzv. *Grosser Müggelsee*. Usput, upravo u Berlinu napravio sam nacrt mojeg projekta Lire i za njega dobio značajnu materijalnu potporu od bečkog *Forschungsfonda*, Fonda za financiranje znanstvenih projekata.

Poznavajući vrlo dobro moju čežnju za morem i plovidbom, moja draga nećakinja Giuli napravila mi je 2016., o mojem 70. rodjendanu, posebno dragocjeni poklon; tjedan dana boravka na Hausbootu u Sotomarini, sa plovidbama do Chioggie, uz Pelestrinu i slično. Daniele P. kojeg sam tom prilikom upoznao kao skipera (i ostao s njime u prijateljskim odnosima do danas) provozao me do i po Veneciji i njenim arhipelagom i to je sve skupa ostala jedna od mojih najljepših uspomena, ne samo u vezi plovidbe.

Mojim plovidbenim iskustvima i *guštima* treba dodati i one stojeći na tzv. SUP-u[116] i ploveći po Stubenbergsee (blizu nas) ili Schwarzl see, kod Graza.

---

[115] Relativno bezopasno na otvorenom moru dovoljno daleko od obale, bez pristajanje i slično…

[116] To ime me uvijek neugodno podsjeća na zloglasnu Službu Unutarnjih Poslova *bifše* Jugoslavije…

Prije ili kasnije, ima vremena mladi smo, nabavit ćemo jedan veći ili dva manja kanua ili kajaka[117] da ih možemo staviti na krov auta i krenuti u nove avanture.

MOJE TETOVAŽE, ZAŠTO DA, A ZAŠTO NE?

Već pri prvom susretu u Beču, 1998. godine, vidio sam da moja 21. godinu mladja hrvatsko-talijanska nećakinja Giuli ima niz tetovaža. Do tada nisam imao baš nikakvo posebno mišljenje o tome, osim sjećanja na (znamo kakvu) JHA gdje su neki trogloditi sa čavlima urezivali datum ulaska (i nadam se i izlaska?) u tu slavnu vojsku… Bilo mi je vrlo površno poznato da su tetovaže (osim kod mornara i zatvorenika) imale stoljetnu (čak štoviše, milenijsku) tradiciju kod Kelta, Maora, u Japanu i drugdje.

Pomislio sam, ma ako može bitno mladja cura kao Giuli onda bogme mogu i ja! Pri jednom od brojnih posjeta Italiji, u Cittadelli, posjetio sam tatoo-majstora Fiumixa (kod kojega je Giuli već dala napraviti niz tetovaža) i krenuo na moj put inicijacije. Obzirom da sam rodjen na Moru (koje mi je uvijek toliko značilo) moja prva tetovaža i to na lijevoj podlaktici bilo je sidro oko kojega se ovio dupin[118]. Sliku mi je sugerirao Fiumix ali je odluka bila moja. Tek kasnije sam saznao da je to bi štamparski znak A. Manutiusa.[119] Mislim da je druga po redu bila tetovaža sa ”Kara te do” koja je došla na desnu podlakticu. U vezi nje ima jedna zgoda iz dućana muzikalija ”Doblinger”, u kojoj sam radio tih godina. Jednog dana udje jedna (od bezbrojnih) Japanki uzme moju kemijsku i doda nešto na moju japansku tetovažu te kaže: ”Now OK!” Slijedeći puta u Cittadelli, zamolih Fiumixa da to korigira.

Slijedio je jedan kineski zmaj u boji na lijevoj nadlaktici i ramenu , *tribal* znak sunca u kojem je interpoliran znak za *yin* i *yang* i keltska zmija na desmoj nadlaktici te moj znak ”I P T”, (Igor Pomykalo Turbofiddler), kojeg je genijalno kreirala Giuli[120]. Uslijedile su tetovaže Alfa Romeo, *tribal* vuk i jazafčar koji laje na njega na potkoljenicama obje noge te jedna narukvica od hrvatskog pletera, kao posljednje djelo izvanrednog majstora Fiumixa.

U proljeće 2013., zbog Giulinog novog posla selimo u gradić Collecchio, blizu Parme (pokrajina Emilija Romanja, nekad davno ”crvena„ tj. politički lijevo orijentirana) i tamo ubrzo srećemo mladu tatoo majstoricu Giadu Z. Kod nje smo oboje, a posebno ja, dali napraviti niz manjih i većih tetovaža uključivši i onu inspiriranu tradicijskom koju su žene Hrvatice katolkinje u Bosni radile kao zaštitu protiv osmanlija. Osim njih nekoliko koje slijede tradiciju hrvatskog pletera, oko dupina i sidra na moju želju Giada je dodala valove, oko znaka Karate-do dodala je jednu *tribal* improvizaciju zahvaljujući kojoj je dio kože moje desne podlaktice postao crn. Osim mojeg imena Igor napisanog glagoljicom na obje natkoljenice dolaze (osim dva bosanska) i jedan keltski krug a na prsa ispod vrata razni znakovi u vezi glazbe. Posebno sam ponosan i na dvije veće tetovaže na mojim ledjima, glava režećeg vuka (koji mi *zauvik* štiti ledja) u nekom tribal stilu te drvo života sa lubanjom ispod njega.

---

[117] Poznata mi je razlika i znam da nisu sinonimi istog plovila…

[118] Vidi na USB stiku odnosno na mojoj internetskoj stranici www.igorpomykalo.eu .

[119] Aldus Pius Manutius, na talijanskom: Aldo Pio Manuzio (oko 1449./1452. – 6. veljače 1515.) bio je talijanski tiskar i humanist koji je osnovao Aldine Press. Svojim enchiridijama uveo je format male prijenosne knjige, koje su revolucionirale osobno čitanje i prethodnik su moderne *paperback* knjige s mekim uvezom. Također je pomogao u standardizaciji upotrebe interpunkcije, uključujući zarez i točku-zarez.

[120] Vidi na posljednjoj stranici, br.165.

Mislio sam nastaviti ali mi je moja austrijska doktorica, dermatolog, to „zabranila“ – šalim se nije, ali mi je savjetovala da se zaustavim, jer da svaka nova tetovaža otežava kontrole, koje zbog operacije melanoma (2014) moram redovito raditi…

U prilogu, na priloženom USB stiku, naći ćete izbor najljepših od tetovaža, kojim su Fiumix i Giada ukrasili moje tijelo, a na čijoj umjetnosti im od sveg srca zahvaljujem.

OSTALO

Glazba: ona je za mene gotovo čitav život bila ne samo profesija nego i jedan od najvažnijih hobija. Tako i danas, osim tekućih projekata, redovito o vikendu improviziram uz razne blues ili rock (kupljene ili od mene snimljene) *playbacks*, na Hammond orguljama, električnim gitarama ili bassu a povremeno na Turbofiddle Damore, Railboard Sticku i E-Cello.

Čitanje: premda najčešće čitam (tvrda ili digitalna izdanja) na talijanskom, povremeno takodjer na hrvatskom i njemačkom, u posljednje vrijeme (nakon dugih godina) opet na mojem prvom stranom jeziku, francuskom.

Pisanje: osim svakodnevnog dnevnika (kojeg redovito vodim od 2010.) i raznih tekućih projekata, u iPad ili iMac zapisujem razne sitnice i moja razmišljanja i sjećanja. Zahvaljujući ovim posljednjim bilo mi je lakše složiti i u cjelinu povezati moju autobiografiju koja je pred vama.

Crtanje: kao što je vidljivo u 2.poglavlju, likovni izraz bio mi je u krvi i puno mi značio od ranog djetinjstva pa sve do puberteta, kada ga bavljenje glazbom (u svim oblicima) gotovo potpuno potiskuje u pozadinu. Taj se talent nije nikada izgubio i potiho se svako toliko javlja od devedesetih godina nadalje. Posebno se intenzivira nakon preseljenja u Piregg i moj/ naš život u prirodi. Posjećujem jedan kratki tečaj tehnike akvarela, koje sam se kao mlad uvijek bojao, a kasnije često crtam olovkom na osnovu fotki slikanih sa sve kvalitetnijim kamerama mojih iPhona i iPada.[121] Zadnjih godina pokušavam crtati sa kredama i olovkama a razmišljam i o povratku temperama, možda čak (opet) uljenim ili akrilnim bojama.

Astronomija: U 2.Poglavlju, spomenuo sam kako je iz mojih djetinjih razgovora sa dragim djedom Stjepkom proizašlo moje zanimanje za astronomiju i svemir. Niz godina kasnije, prvo u Italiji (2000 i kasnije) poslije u Grazu, nabavio sam lijepu zbirku literature. Od one za „Dummies“ (potpuno neinformirane „polu idiote“…) do ozbiljnijih djela stručne literature. Opet u Italiji, negdje oko 2012., nabavio sam moj prvi refraktorski teleskop i s njime donekle uspješno uživao u promatranju mjeseca i zvijezda na *taraci* naše kući u Pireggu. Tamo nije bilo nikakve ulične rasvjete, tzv. *Light pollution*, pa je promatranje tim više bilo nezaboravno.

Ponovno u Italiji (2013-4), u vrijeme dok smo živjeli u vili na brdu u Cafragni u okolici Parme, Giuli mi je kupila jedan vrlo ozbiljni reflektorski teleskop, koji je fenomenalan ali toliko kompliciran (ima vlastito računalo i okreće se na struju pa smo za njega dodatno kupili i veliku bateriju za promatranja daleko od kuće…) da sam ga do danas pre malo koristio. Ovog ljeta odlučio sam učiniti nešto protiv toga pa sam više puta s užitkom promatrao zvijezde sa naše *tarace* ili iz vrtla.

[121] Na ovom mjesto rado dodajem da sam apsolutni fan svega od firme Apple/ Macintosh, a posebno njihovih računala. Nekoliko puta sam pokušao raditi sa PC-om (desktop i laptop) ali na kraju se uvijek vratio Apple. Antipatično mi je njihovo ultra kapitalističko ponašanje i pretjerane cijene ali usprkos svemu ostajem pri toj firmi.

Dodatno imam i jedan jači jednostruki (monokularni) dalekozor „pod kutem„ sa nogarimaa postoje još i raznorazne aplikacije za iPadu (kojeg vrlo često rabim za crtanje, pisanje, čitanje dnevnih novosti ili digitalnih knjiga) koje funkcioniraju slično teleskopu ili bar pomažu pri orijentaciji na noćnom nebu. Redovito pratim novosti od NASA-e, informacije o novo otkrivenim ekstra solarnim ili exo planetima te uživam u predivnim snimkama koje svakodnevno izlaze na NASA stranici Apod, *Astronomy Picture of the Day*.

MOJA „DRUŠTVENOST“?

Pod ovim naslovom pokušat ću ovo samom sebi a tako i vama pojasniti a u nastavku osvrnuti se na neka moja iskustva života u tudjini, u (ponešto različitim) austrijskoj i talijanskoj sredini, oboje i u usporedbi sa mojim (nekadašnjim) životom u Hrvatskoj.

Možda je moje samotno djetinjstvo utjecalo na to da postanem tzv. „vuk samotnjak“[122] koji to dobar dio života nije htio prihvatiti da bi, nakon četvrte rastave, ipak bio prisiljen shvatiti da nije stvoren za normalni obiteljski život.

Moj gotovo 30-godišnji suživot sa mojom 21. godinu mladjom nećakinjom Giuli, dobro funkcionira upravo iz tog razloga što smo u tom pogledu vrlo slični: nismo nedruželjubivi ali ne trebamo društvo drugih pod svaku cijenu. Nije nam dosadno biti sami, razmišljati, čitati, baviti se sportom ili slično.

[122] Što je potpuno krivo jer su vukovi izrazito socijalna stvorenja.

Našoj „asocijalnosti“ pridonose i dvije bitnije stvari: oboje smo “agresivni” nepušači koji (imajući posljedice od dugogodišnjeg pasivnog pušenja[123]) nemaju niti malo tolerancije prema bolesnim ovisnicima o cigareti.

ŽIVOT U AUSTRIJI

Drugi razlog je život u austrijskoj tudjini (za mene 31, a za Giuli 21 godinu, sa prekidima u kojima smo živjeli u Italiji) što je, zajedno sa prvo spomenutim, još više pojačalo tu tendenciju. Svaka čast i hvala Austriji za svu pomoć i šanse (koje mi vlastita domovina nije mogla a ni željela dati) ali je austrijski stav prema strancima[124] poznat i jedina mogućnost da se bude prihvaćen je potpuna asimilacija i usvajanje negativnog stava prema drugim strancima, uvijek latentni antisemitizam, prihvaćanje škrtosti kao jedne od bitnih vrlina te biti zavidan svima kojima ide “bolje od tebe”.

Živući u Austriji (premda moram reći da u posljednjih dvadesetak godina radije živim u pokrajini Štajerskoj, takozvanom „zelenom srcu“ Austrije, nego što sam 17 godina živio u Beču[125]) shvatio sam što me uvijek smetalo u Zagrebu i njegovom purgerskom mentalitetu i zbog čega mi je onaj primorski, posebno dalmatinski, uvijek bio bliži. Ako usporedite telefonske imenike Zagreba sa onim Graza ili Beča vidjet ćete da se veliki broj njemačkih, madžarskih i talijanskih ali i slavenskih (prije svega čeških, *pemskih* kako bi rekli u Zagrebu, poljskih, slovenskih pa i hrvatskih prezimena ponavlja. Kao i u spomenutim austrijskim gradovima odnos prema „dojdekima“ nekad a „dođošima“ danas je sličan, sjetimo se glupavih viceva na račun „lijenih“ Dalmatinaca, „glupih“ Bosanaca, Albanaca sa Kosova[126] i tako dalje, kao da velik broj predaka „pravih“ purgera nije stigao od nekud…

Na početku našeg života u Beču očekivali smo da će u takvom malom Babilonu vladati veće razumijevanje za novo pridošle i razočarao nas je sistem po kojem se djeca pridošlica gotovo uvijek srame svojeg podrijetla i ne žele govoriti jezikom svojih roditelja (ili djedova i baki) nego ponekad prednjače u omalovažavanju svih stranaca i prihvaćaju vrlo desno orijentiranu propagandu. Tim više cijenim i divim se onim Gradišćanskim Hrvatima i Koruškim Slovencima koji su kroz stoljeća do danas, kao vječni plamen, uspjeli sačuvati staru *rič*. Tu moram istaknuti i lijep primjer moje najstarije sestre, pokojne Vere, koja je svoje dvije kćeri i moje hrvatsko talijanske nećakinje odgojila dvojezično. Smatram da bi to trebala biti dužnost roditelja djece rodjene u dijaspori, ionako će takva djeca kao odrasli sami odlučiti kako se osjećaju, žele li govoriti majčinim ili samo očevim jezikom.

Ima još jedna od stvari koju u Austriji nisam nikada razumio - razlog više zbog kojeg se ne bih nikada mogao asimilirati i postati „pravi“ Austrijanac. Istovremeno to je jedna od bitnih razlika izmedju njih i nas Hrvata i većine Balkanaca (barem dok sam tamo živio) a još više, Talijana. U neprestanom stresu da štede (do škrtarenja) na svakom koraku, od djetinstva do smrti, mnogi Austrijanci zaboravljaju uživati u životu, jer im je polazni i najvažniji kriterij da su piće, jelo i puno drugih stvari jeftini a ne dobrog ukusa, kvalitetni i lijepi. Jedan primjer: u Austriji postoji bezbroj izvanrednih vrsta piva, ali se (posebno u Štajerskoj, pokrajini gdje živimo već 20 godina) najviše pije ona *Puntigamer*, definitivno najmizernija ali najjeftinija i

[123] Giuli uz oba roditelja kao i ostale u obitelji a ja uz dvije od mojih 4 bivših supruga.
[124] Koji je snošljiviji jedino prema Madžarima; njihovo primitivno ponašanje, jelo i glazba su nešto posebno šarmantno, egzotično …
[125] Ksenofobije ima i ovdje ali je tolerancija prema strancima čak i izbjeglicama veća nego u ostatku Austrije. Jedino što (nas uvijek) smeta je sveprisutni mit o „jakim i pametnim muškarcima“ i „glupim ženama“…
[126] Te najmarljivije ljude bivše Jugoslavije se u Zagrebu nekad kao i danas zvalo Šiptarima ili još gore “šipcima”. Premda oni sami sebe nazivaju „Shqiptar“, u hrvatskom i drugim južnoslavenskim jezicima taj pojam ima izrazito uvredljiv i pogrdan karakter pa je jedini ispravni naziv isključivo Albanac.

prisutna u svakom „bajzlu“, od najbjednije birtije do velikih restorana.[127] Kod nas i Talijana je moto „ako si ne mogu priuštiti vani dobro jesti ili popiti onda radije ostanem kući umjesto da jedem i pijem jeftino ali loše“. Jedini izuzetak gdje mnogi Austrijanci lako uspiju zaboraviti na štednju su „sveta“ cigareta i auti.

Postoje u Europi zemlje gdje dvojezične table sa nazivima ulica i slično, škole, novine, radio stanice ili TV za narodne ili nacionalne manjine ne samo nisu „problem“ nego ih se smatra obogaćenjem kulture i većinskog naroda - ja to zovem pravom demokracijom. U tom smislu se situacija u Austriji posljednjih desetak godina nešto poboljšala ali još uvijek, posebno tamo gdje su na vlasti desno orijentirane partije, sve odredbe člana 7. Državnog ugovora iz 1955. (!) godine (postavljanje dvojezičnih tabli) nisu riješene kako treba. To posebno vrijedi u slučaju Koruške.

No, treba biti svjestan i sretan sa onime što je dobro, lijepo i pozitivno u stranoj zemlji koja ti je dozvolila da u njoj relativno mirno i dobro živiš. Ako se želiš družiti i naučiš njemački jezik Austrijanci će te tolerirati, ako kao mi nisi lud za druženjem opet nema problema. Sve je puno bolje organizirano, posebno zdravstvo[128] i prijevoz, siromaštva ima ali *pemzići* rijetko kopaju po smeću kao u nekim drugim zemljama, uključivši sve više i moju domovinu.

Socijalna skrb je na visini, kriminaliteta u većim gradovima ima više ali u manjim mjestima se živi uglavnom mirno. Svijest o važnosti očuvanja prirode je na višem nivou nego u Hrvatskoj pa i Italiji a ovdje gdje živimo priroda je predivna, bogata šumom, brdskim potocima, manjim jezerima sa bezbroj mogućnosti kraćih ili duljih šetnji ili vožnji biciklima.

Premda austrijska kuhinja ima nekih dodirnih točaka sa onom kontinentalne Hrvatske, nama više odgovara ona mediteranska, talijanska i primorska tako da najčešće jedemo kod kuće ili u nekoj pizzeriji.

Ne smije se zaboraviti vrlo bogata kulturna baština Austrije, kojoj smo svoj prilog dali i mi Hrvati, baš kao i svi ostali slavenski i drugi narodi koji su nekada, do 1918., tvorili prvu verziju europske zajednice „u malom“.

ŽIVOT U ITALIJI I TALIJANI OPĆENITO

Obzirom da sam od mojih 43 godine života u tudjini[129] 11 godina proveo u Italiji a k tome imao obiteljske, prijateljske i brojne profesionalne veze sa tom zemljom i njezinim stanovnicima, mislim da mogu pokušati dati moju ocjenu kako je bilo kao stranac živjeti tamo. Odmah treba dodati da se situacija posljednjih godina promijenila te u uskoj vezi sa političkim zaokretom u krajnje desno bitno pogoršala.

Moj odlazak iz Austrije 2000. imao je uz ostalo i razlog protesta prema (prvom) zaokretu u desno, dolaskom Haidera „na vlast“; njegove ksenofobične i antisemitske parole se u to vrijeme u Italiji nisu mogle čuti. Još u vrijeme mojeg života u Austriji, na osnovu iskustava sa talijanskim kolegama glazbenicima i mušterijama kod „Doblingera“, rekao sam da mi je draži talijanski „teatar“ nego austrijska iskrenost. Talijani se, već nakon prvog susreta ponašaju kao

[127] Još nerazumljivije je da su razlike u cijeni minimalne ali za one koji preko vikenda „zdrobe“ gajbu ili dvije Puntigamera (uvjereni da nemaju nikakvih problema sa alkoholizmom) značajne.
[128] Posebno bitno za nas starije, bolje nego što je to ikada bilo (od propasti Austro Ugarske 1918) u svim bivšim Jugoslavijama i današnjoj Hrvatskoj.
[129] U stvari najmanje 44 godine; na stipendiji u Kopenhagenu sam proveo četiri mjeseca a u Parizu (u dva navrata, 1978/79 i 1980/81) oko osam mjeseci.

najbolji prijatelji (to posebno vrijedi za južnjake[130]) ali te nakon pet minuta zaborave. No tih pet minuta vrijedi! Jasno da se nikada ne može niti smije uopćavati jer uvijek i svugdje postoje iskreni kao i licemjerni ljudi te njihovo porijeklo ne igra bitnu ulogu.

Atmosfera rada ali i druženja sa većinom talijanskih kolegica i kolega ostala mi je u najboljem sjećanju a tamo sam našao i nekoliko vrlo dobrih prijatelja sa kojima sam ostao u vezi sve do danas. Talijanski mentalitet (u dobrom i manje dobrom) puno je sličniji našem, hrvatskom, nego onom austrijskom ili njemačkom – kao i uvijek čast (rijetkim) iznimkama; znademo se veseliti, zadirkivati skoro do uvrede, smijati na vlastiti račun ali raditi i *guštati ko prajci* svirajući zajedno te u životu općenito. Čak i u prozaičnijim slučajevima svakodnevnog života, kada kupujete, hoćete popiti kavu ili pojesti nešto fino u *trattoriji* tretiraju vas prijateljski, kao rado vidjenog gosta. To je nekad bilo i u mojoj domovini, ali postaje sve rjedje, a u Austriji je tako jedino ako vas jako dobro poznaju ili ste imali sreću.

Ova lijepa slika i iskustva prestaju onog trenutka kada, kao stranac (čak i ako ste državljanin jedne od članica EZ) imate posla i trebate nešto, poput dozvole ili produženja dozvole boravka u Italiji. Toliko antipatični nastup, doživio sam, naravski u početku mojeg boravka u Austriji i kao stipendist francuske vlade u Parizu.

Vratimo se pozitivnijim stranama života u Italiji poput jela i pila, jer vam se tamo pruža bezbroj ukusnih mogućnosti od sveprisutnih pizzerija, preko domaće *kužine* u raznim dijelovima te zemlje do one vrhunske kvalitete, ukoliko si to možete priuštiti. Jedina stvar koja mi nikad nije bila jasna, je relativno bezukusni kruh ali se i to u posljednjih dvadesetak godina malo popravilo.

O talijanskoj umjetnosti i spomenicima arhitekture (koji vas okružuju na svakom koraku, od najmanjih mjesta naviše), glazbi (od one rane do Sanrema i rocka), vrhunskoj modi i dizajnu, uključivši i automobile, ne trebamo niti govoriti.

Moj besplatni rad

Postoji jedan dio mojih bivših kolegica i kolega kojima se nimalo ne svidja činjenica da ja već godinama moje znanje i iskustvo poklanjam mladjima. Teoretski mogu ih *razumit* ali u stvari ne, jer smatram da kod njih ispred svega stoji „cehovski“ interes a onda sve drugo.

Kao prvo, kao niti za moju majku (potpuno drugačije bilo je sa mojim ocem) niti za mene novac nije nikada bio na prvom mjestu niti nas je posebno impresionirao. Kao što znamo, genijalni, zaista sposobni i marljivi ljudi bili su često siromašni ili totalno ignorirani a bogati (svaka čast malobrojnim iznimkama) su isto tako često do svog bogatstva došli preko obitelji ili kojekakvim makinacijama sve do ruba kriminala ili preko njega. No, ako jedan siromah (prije svega u bogatom, kapitalističkom svijetu) u samoposluživanju ukrade komad kruha ili litru mlijeka to je kradja za koju on ili ona idu u zatvor. Ukoliko neki bogatun prevari (bilo koju) državu za par milijuna, nikom *niš'*, eventualni proces uz pomoć čitave čete najboljih advokata završit će oslobadjanjem ili će se po sudovima vucarati desetak ili više godina. Mislim da primjera za to ima i previše, u sve tri zemlje u kojima sam živio ili upravo živim. Pravda je očito, slijepa i definitivno NEjednaka za sve ljude.
Kao drugo, obzirom da imam *pemziju* (tj. dvije, hrvatsku i austrijsku) koja ne dolazi do austrijskog minimuma, Austrija mi daje tzv. „*Ausgleichzulage*“, dodatak s kojim uspijevam doći do onog zakonski garantiranog. To je već izvanredno i za to sam ovoj zemlji vrlo

[130] Koje marljivi sjevernjaci naravski omaložavajući zovu lijeni *terroni*. Svaka sličnost sa „marljivim“ purgerima i „lijenim“ Dalmatincima, ne-slučajna.

zahvalan i presretan da ne živim ni u mojoj domovini a niti u Italiji. Relativno negativna strana jest da, dok normalni *penzići* smiju godišnje uz *pemziju* zaraditi izvjesnu sumu, ja gubim moj status tj. dodatak onog trena kada dobijem 1euro bilokakvog honorara.

U takvoj situaciji, premda prisiljen na to, rado moj rad, znanje i iskustvo poklanjam onima kojima bi to moglo biti potrebno. Hoće li mi netko za to reci hvala ili ne nije toliko bitno jer ja na taj način vraćam moj vlastiti dug svima koji su meni u životu pomogli, (posebno u slučaju rane ili glazbe općenito) a ujedno je to u mojim godinama života vrlo zdravo. Umjesto da spavam ispred TV-a, prisiljavam moj mozak da radi i da na različitim jezicima funkcionira kao da mi je 40 ili pedeset a ne skoro 80. godina.

Prije nego vas lijepo pozdravim, želio bih ovdje još jednom spomenuti one osobe iz moje obitelji kojima sam izuzetno zahvalan - toliko da je to teško riječima opisati, možda bi lakše bilo odsvirati…

To su naravski moja majka Nada i sestra joj teta Vjera, moja hrvatsko – talijanska *familia*; moja pokojna sestra Vera i njen suprug Giulio te njihove kćeri – moje nećakinje Cristina a posebno Giuliana. Tu su, uvijek u mom srcu, moja jedina još živa sestra Višnja te njena kćer i moja nećakinja Aleksandra - Saša.

Eto, dragi čitaoci,[131] pokušao sam biti iskren prije svega sa samim sobom a i prema vama, izbjegavajući pre intimne strane mojeg života jer nisu relevantne, kao i ponavljanja, koja nije uvijek bilo moguće izbjeći.

Stojte mi dobro, ostanite zdravi i veselite se životu!

Vaš Igor Pirnat Pomykalo

[131] Upotreba muškog roda u jednini i množini, bez iznimke i uvijek podrazumijeva žene i sve osobe koje se osjećaju drugačijima.

BIBLIOGRAFIJA & DISKOGRAFIJA, LINKOVI

Moja kompletna bibliografija sadrži brojne članke, prikaze i studije objavljene u kulturnim, znanstvenim, umjetničkim te dnevnim i tjednim časopisima u bivšoj Jugoslaviji i Hrvatskoj. Uključuje i brojne emisije (ponajviše posvećene problematici rane glazbe i njezine izvedbene prakse) koje sam nekoliko godina pisao i samostalno vodio za Treći program Radio Zagreba i Zadra.

Ovdje ćete naći izbor mojih najvažnijih članaka, prikaza i studija objavljenih u raznim kulturnim i znanstvenim časopisima u Europi i Sjedinjenim Državama:

POMYKALO, I. Architecture and Music in Zadar, Yugoslavia, *Early Music*, 4, (1976) 89-91.

-Tradicijska narodna glazbala u Hrvata/Strumenti tradizionali popolari dei Croati, *Iseljenički kalendar* 1980, (1979) pp.7-29.

-Medjunarodni znanstveni simpozij 'Hrvati i Renesansa u Evropi' u Parizu, *Hrvatske novine*, 6.2.1987

-Stara hrvatska glazba/Musica antica croatica, *Hrvatske novine*, 16.11.1988.

-Lira da braccio i lirone (in Slovenian and German) *Intermezzo*, (music review, 1993)

-Bericht über die Pflege der Alten Musik im Kroatien*, Neue Beiträge zur Aufführungspraxis*, Band I., ConBrio Verlagsgesellschaft, Regensburg 1994.

-S.S.JONES, Lira da braccio (review, English) *RIdIM Newsletter*, Volume XIX -2, (1995), New York

-In memoriam Thomas Eden Binkley (1931-1995), *Arti Musices*, br. 26/1 (1995) 107-108

-Lira da braccio-Ein Musikinstrument a.d. Zeit H.Isaacs*,* Heinrich Isaac und Paul Hofheimer im Umfeld von Kaiser Maximilian I., *Innsbrucker Beiträge zur Musikwissenschaft*, XVI, Innsbruck 1997

-*Lira-Forum I* (in German; October 1997) Wien: Hochschule fur Musik und Darstellende Kunst, 1997.

-Imke DAVID: Die sechzehn Saiten der Italienischen Lira da gamba*, Music in Art*, XXV/1-2 (2000) pp.117-120

-I.DAVID: Šesnaest žica talijanske lire da gamba, (review, Croatian) *Arti Musices*, XXXII-1 (2001) pp.129-38

-*Projekt „Lira da braccio und Lirone: Rekonstruktion der Spieltechnik und des Repertoires“* (German version (2001 and 2011), Italian (2011) and Croatian Version (2016).

-Lira da braccio e Lirone, Ricostruzione della prassi esecutiva, della tecnica d´esecuzione e del repertorio, Symposium "*Musica e crisi sonora*", Atti dei Convegni Internazionali di Studi, Firenze, 4 dicembre 1999, 8-9 novembre 2001, 21 settembre 2002, Quaderni della Rivista Italiana di Musicologia, XXXVIII, Firenze, Olschki, (2004) pp.27-43

-*Lira da braccio and lira da gamba: Reconstruction of playing Technique and the repertory*, English Version, published as a FINAL REPORT**,** 2018 with a two Supplement, 2018.

-Study "How to Improvise on the Lire (da Braccio and da Gamba)", *2018*

-*"All´Improvviso",* Book on Improvisation, in Croatian *, 2021*

-"*New Contribution to the Lira da Braccio Iconography",*
A Study with Appendix, 2022

-*“ All´Improvviso”,* Book on Improvisation, in *English , 2024*

-*“Lira da braccio Iconography”, 2024*

-“*Lire Methods I*”, Lira da Braccio, 2024

-“ *Lire Methods II*”, Lirone, 2025

-“*An Addition to my Lira da Braccio Method*” and
“*Un’aggiunta al mio Metodo della Lira da Braccio*”, end 2025

DISKOGRAFIJA:

LP i MC:

01."RENESANSNE SVEČANOSTI" – LP,
“Universitas Studiorum Zagrabiensis“, 1974

02."ANNO DOMINI" 1573" – LP/CD
“Universitas Studiorum Zagrabiensis”, 1976

03."MITTELALTERLICHE MUSIK" – MC,
„Duo Pomykalo“ 1984

04."ROCAMADOR" –
Ensemble “Unicorn”, 1989

CDs:

05."JOHANNES OCKEGHEM" –
“Clemencic Consort”, 1986

06."LUDWIG SENFL" –
“Clemencic Consort”, 1986

07."EL CANCONIERO MUSICAL" –
Ensemble “Danserye”, 1990

08."MUSICA ANTIQUA CROATICA" –
“Ensemble Lyra Wien”, 1990

09."CIVIDALE-CODEX" –
“Clemencic Consort”, 1992

10."MUSICA ANTIQUA 11th – 15th c." –
“Ensemble Lyra Wien”, 1993

11."TROBADORS UND DAS VIERTE KREUZZUG 1202" –
“Ensemble Lyra Wien”, 1993

12."MOTETUS" - “Clemencic Consort”, 1996

13."VARIETY" – Walter Valdinho Langer, 1997

14."RESONANZEN" - “Clemencic Consort”, 1997

15."O ROSA BELLA" - “Clemencic Consort”, 1997

16."RESONANZEN" - “Clemencic Consort”, 1999

17."NAPOLITANE - VILLANELLE, ARIE MORESCHE 1530-1570" –
Ensemble “Micrologus” & Soloists of the “Cappella De’ Turchini”, 1998
("Diapason d'or", France 1999)

18.“BERÜHRUNGEN“
“Mittwoch Abend Musik in der Gustav Adolf Kirche“ – Wien, 2000
Igor Pomykalo solo

19."SOME OF US", Walter Valdinho Langer, 2005

20.KLAUS HUBER: “Miserere hominibus” and "Agnus Dei cum Recordatione" –
“Les Jeunes Solistes” – Paris, 2009

Moja vlastita izdanja (vidi na mojoj internetskoj stranici):
(www.igorpomykalo.eu)

21.“SEPHARDI MUSIC”, 2016

22."CANTIGAS DE SANTA MARIA 2017", 2017

23."DALMACIJA ZAUVIK - DALMATIA 4 EVER"
Dvostruki CD za mojih 50 godina s ranom glazbom, 1969 - 2019, 2019.

24."FOR GIULI´S 30 YEAR OF WORKING ACTIVITY", 2020

25.EP CD "LIRONE XPRESS", 2020

26.EP CD “DALMATIAN METAL II, 2020

27.“LYRA STATE OF MIND”, 2020

28.“MUSICA, LA FIGURAZIONE DELLE COSE INVISIBILI”
Dvostruki CD za 40 godina sviranja i 25 godina istraživanja
Lire da braccio i Lire da gamba, 2021

29.“SARANGI”, 2021

30.I.POMYKALO TURBOFIDDLER, 60 YEARS "ON THE SCENE", 1962 - 2022
Dvostruki CD za 60 godina javnog djelovanja

31.EP CD “DALMATIAN METAL III, 2022

32. 40 YEARS OF LIVING ABROAD, 1983 – 2023, 2023

33.EP CD “K.U.K. DANCES FROM AUSTRIA AND HUNGARY”, 2023

34.EP CD "LIRONE XPRESS II" – 2025

35.CD “CARMINA BURANA XXI”, “Rocked” by Igor Pirnat Turbofiddler
A.D. 2023 & 2026

LINKOVI:

Moja internetska stranica: www.igorpomykalo.eu

Na ulaznoj stranici lijevo postoji (na crnoj pozadini) vrlo pregledna mogućnost brze pretrage. Na dnu, ovisno o tome što bi vas moglo zanimati, postoje alternative "Private" odnosno "Professional", dodatni linkovi, "Photogallery" te "Contact", u slučaju da bi vas zanimale dodatne detaljnije informacije ili materijali. Za glavno, središnje, polje mislim da nije potrebno nikakvo dodatno objašnjenje.

SOUNDCLOUD

MOJI YOU TUBE KANALI:

1.IP EARLY MUSIC:
www.youtube.com/c/IgorPomykaloEarlyMusic

2.IGOR POMYKALO TURBOFIDLER:
www.youtube.com/channel/UCWnzMAtaRTDSC_bRbBgr6fg

3.IGOR LIRAFORUM POMYKALO:
Igor LIRAFORUM Pomykalo - YouTubewww.youtube.com › channel

4.Serija 1, "CONCERTINI IMMAGINARI" (CIMM), od 2022:
https://www.youtube.com/@igorpomykaloCIMM

Serija 2, "SCUOLA IMMAGINARIA DELLA LIRA" (SIMM), od 2024:
Igor LIRAFORUM Pomykalo - YouTubewww.youtube.com › channel

U pripremi, počinje krajem 2026:

Serija 3, "PERFORMANCE PRACTICE OF EARLY MUSIC"

MOJE VLASTITE GRUPE, FACEBOOK:

www.facebook.com/igor.pomykalo

IPs EARLY MUSIC IN CROATIA, RANA GLAZBA U HRVATSKOJ

IPs LIRAFORUM

IPs LIRA DATABASE

IPs LIRA PROJECT

53.Giuliana Gerini: logotip za „Igor Pomykalo Turbofiddler”, Beč 2000.

LINKOVI NA MOJE AUDIO PROJEKTE

1.LIJERICA HIPHOP, 2006

2.AUDIOCATION ACADEMY, 2009 and 2010

3.CD “SEPHARDI MUSIC” 2016

- **booklet**
- **traditional version**
- **rock version**

4.CD "CANTIGAS de SANTA MARIA 2017", 2017

- **booklet**
- **mp3 files**

5.2 CD "DALMACIJA ZAUVIK - DALMATIA 4 EVER", 2019

- **booklet**
- **Early music version**
- **traditional and pop version**

6.EP Dalmatian Metal 2020

7.EP Lirone Xpress 2020

8.CD Sarangi 2021

9.2 CD LIRE MUSICA, LA FIGURAZIONE DELLE COSE INVISIBILI
Lira da braccio and Lira da gamba 2021

CD Lire 1 2021

CD Lire 2 2021

10.EP CD DALMATIAN METAL III - 2022

11.DOUBLE CD 60 YEARS "ON THE SCENE"
1962 - 2022

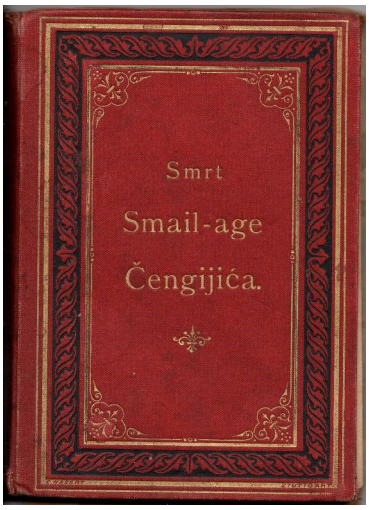
12.CD 40 YEARS ABROAD, 1983 - 2023

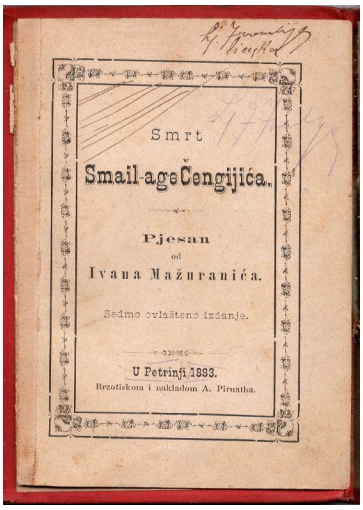
13.EP CD K.U.K. DANCES 2023

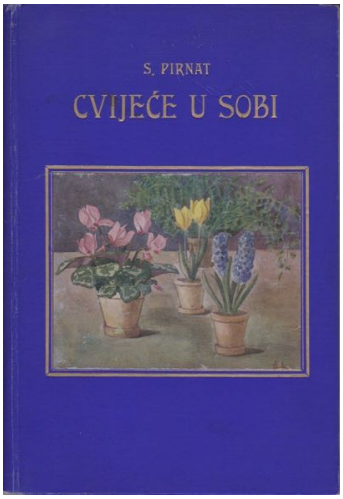
14. EP CD "LIRONE XPRESS II" - 2025

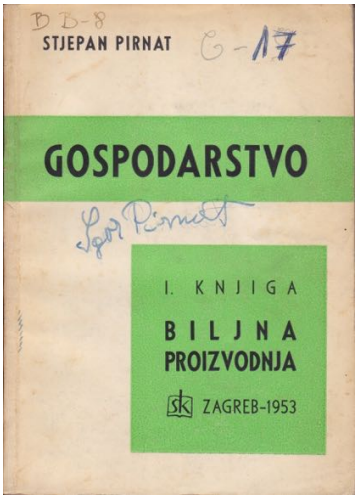
15.CD "CARMINA BURANA XXI (21st Century) 2026

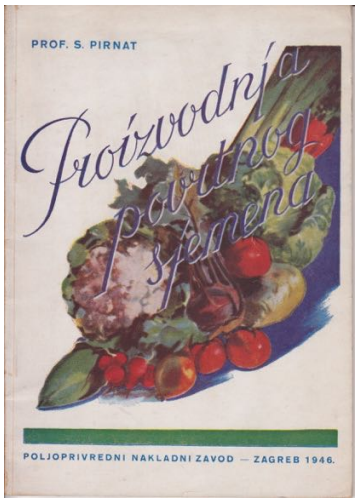
IZDANJA MOJEG PRADJEDA ANDRIJE , DJEDA STJEPKA I MAJKE NADE

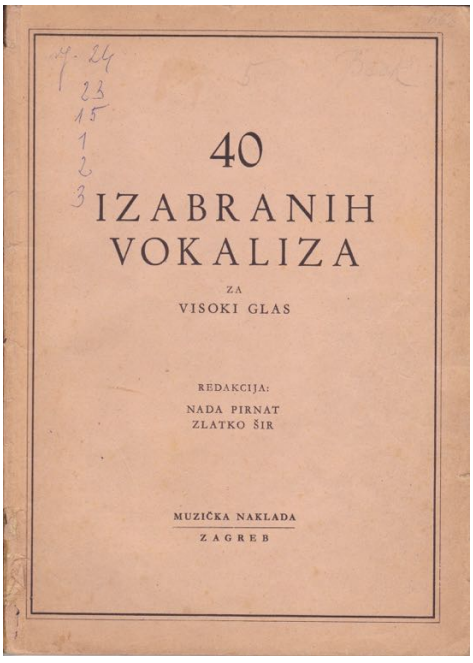

DVIJE BELLEZZE...

MOJA BAKA DRAGICA PIRNAT RUHL

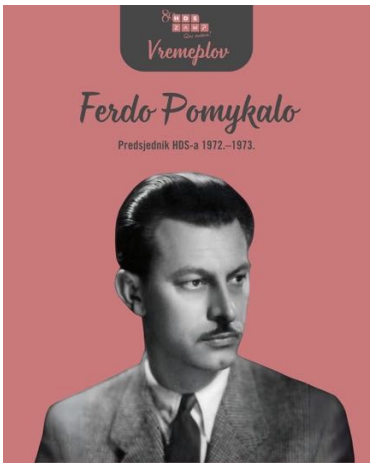

MOJA MAJKA NADA PIRNAT POMYKALO
U KONCERTNOJ HALJINI

MOJ OTAC FERDO I BRAĆA MU, STRIČEVI JOSIP & ZVONKO

TRIO STRIC JOSIP, ZVONKO I MOJ OTAC FERDO

MOJ OTAC FERDO

ZGB. SOLISTI, A. JANIGRO, STRIC ZVONKO PRVI S DESNA

Zagrebački Solisti i Tonko Ninić na Dubrovačkim ljetnim igrama. FOTO: Arhiva Zagrebačkih solista

ZVONKO ČETVRTI S DESNA

FERDO (1915-1973), PROSLAVA 35 GODINA UMJETNIČKOG RADA, SVEČANOM PREMIJEROM MUSICALA "GUSLAČ NA KROVU"

IGOR PIRNAT POMYKALO & ANSAMBL "UNIVERSITAS STUDIORUM ZAGRABIENSIS"

1970, GROŽNJAN, KONCERT "STUDIJA" U CRKVI
I.P. STOJI NA DESNOJ STRANI

1975, ANSAMBL "USZ" MVD ZADAR

1976, ANSAMBL "USZ" MVD ZADAR

1979, JEAN BELLIARD I IGOR POMYKALO

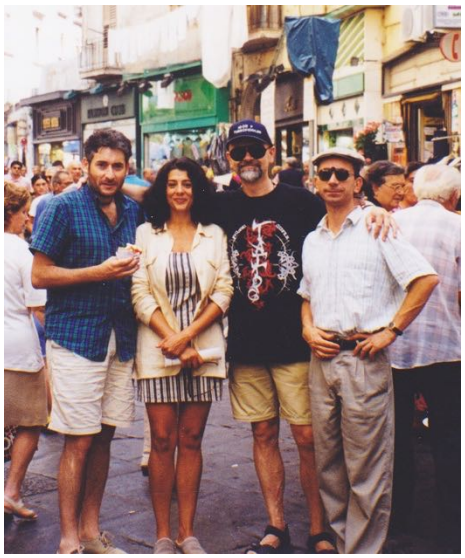
IGOR PIRNAT POMYKALO SA DRUGIM ANSAMBLIMA & SOLISTIMA

M.AMBROSINI, IPP I E.VASSEGHI

"CLEMENCIC CONSORT"
R.CLEMENCIC, J.GALL, E. VASSEGHI, IPP & R.ZOSSO

G. RUSSO, P. BOVI, IPP & G.D. ESPOSTI
(ANSAMBL "MICROLOGUS")

IPP, E. MELKUS & "MUSICA RICERCATA"

IPP, VIKASH & PRAKASH MAHARAJ I
WALTER VALDINHO LANGER

IPP I HANS BRÜDERL